

มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ
ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Legal Measures for Conferring Punitive Damages in Class Action Lawsuit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws
Common Course
FACULTY OF LAW
Chulalongkorn University
Academic Year 2021
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ
	ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
โดย	น.ส.ปรีดา โชติสังข์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ธิดารัตน์ ศิลปภิมมย์สุข

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์พิเศษธานีศ เกศพิทักษ์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ธิดารัตน์ ศิลปภิมมย์สุข)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์พิเศษวิชัย อริยะนนท์ทกะ)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปริยดา โชติสังข์ : มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. (Legal Measures for Conferring Punitive Damages in Class Action Lawsuit) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.ธิดารัตน์ ศิลปภิมรมย์สุข

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) เป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว โดยผลของคำพิพากษาในคดีจะผูกพันถึงสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน การเยียวยาความเสียหายจึงต้องมีความเหมาะสมและยุติธรรมต่อบุคคลจำนวนมากเหล่านั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของสถานการณ์และแนวทางต่าง ๆ ในการกำหนดค่าเสียหายที่เพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริงหรือค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยจากการศึกษาพบว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษในระบบกฎหมายไทยปรากฏในกฎหมายพิเศษบางฉบับเท่านั้นจึงยังไม่ครอบคลุมทุกลักษณะคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจากพฤติการณ์กระทำความผิดร้ายแรงที่สมควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่กลุ่มผู้เสียหาย ประกอบกับการตีความบทบัญญัติทั่วไปในมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้รวมถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจน ย่อมเป็นการไม่เหมาะสม กล่าวคือ มาตรา 438 ได้ร่างขึ้นโดยยึดถือหลักเกณฑ์ของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริง โดยทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุด จึงสมควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มสำหรับสถานการณ์ที่ความเสียหายเกิดจากการกระทำความผิดโดยมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์ที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) หรือโดยจงใจ (Willfulness) หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) เพื่อลงโทษและป้องปรามจำเลยไม่ให้หวนกลับมากระทำความผิดอันเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นในสังคมปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเสนอแนะให้มีการนำหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438/1 โดยมีหลักเกณฑ์พิจารณาอย่างชัดเจน เพื่อความเป็นเอกภาพในการใช้เป็นกรอบประกอบดุลพินิจของศาล โดยโจทก์และสมาชิกกลุ่มได้รับการเยียวยาชดเชยอย่างยุติธรรมมากที่สุดและส่งผลให้มีการป้องปรามการกระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นการไม่สมควรและไม่พึงประสงค์ต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280138034 : MAJOR LAWS

KEYWORD: Class action, Punitive damages, Economic deterrence

Preeyada Chotsang : Legal Measures for Conferring Punitive Damages in Class Action Lawsuit. Advisor: TIDARAT SINLAPAPIROMSUK, Ph.D.

Class action is a method that can protect a large number of injured persons in one litigation, which can serve both to provide compensation to injured persons and to deter wrongful conduct by imposing a cost on defendants. Punitive damages are extra-compensatory damages the aim of which is to punish the defendant for his wrongful conduct and to deter him and others from acting similarly in the future. This thesis aims to examine and analyze the various judicial approaches especially under certain common law jurisdictions in order to propose an appropriate legal framework for awarding punitive damages in class action lawsuits in Thailand. This study finds that punitive damages under Thai legal system are only available in a very limited circumstances under a very limited number of specific laws. Therefore, in absence of punitive damages for certain class action lawsuits, where the defendants' conduct was particularly egregious and socially abhorrent, the damages awarded might not be sufficient to punish the defendants for the full scope of harm that its conduct caused all victims and all of society. This study therefore propose that punitive damages should be available in class action for situations where the damage is committed with high-handed, malicious, willful, reckless, gross negligent, arbitrary or highly reprehensible misconduct to punish and deter the outrageous act. For this reason, this thesis ultimately recommends the introduction of the principle of punitive damages under Section 438/1 as an amendment to the Civil and Commercial Code of Thailand, with clear guidelines to ensure the uniform judicial application of punitive damages to class action lawsuits. This recommendation should serve the goal of economic deterrence and deter future injuries by causing defendants to fully internalize the cost of their harms to society.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2021

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากท่านอาจารย์ ดร. ธิติรัตน์ ศิลปภิมรมย์สุข ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับผู้เขียน ผู้เขียนยังจำช่วงเวลาที่ได้ส่งอีเมลปรึกษาท่านอาจารย์ในช่วงแรกได้ว่ามีความกังวลเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้เขียนตัดสินใจเปลี่ยนหัวข้อวิทยานิพนธ์กะทันหันประกอบกับวิกฤตการณ์โควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา แต่ท่านอาจารย์ได้ให้กำลังใจและสละเวลาอันมีค่ารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทำให้ผู้เขียนมีกำลังใจและคลายความกังวลลงอย่างมาก ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่งในการให้คำแนะนำปรึกษา ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นกำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์ ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ (พิเศษ) ธาณิศ เกศวพิทักษ์ ที่ได้ให้ความเมตตากรุณาและสละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนได้มีโอกาสเรียนกับท่านอาจารย์ธานิศตั้งแต่ระดับชั้นปริญญาตรี โดยท่านอาจารย์เป็นอาจารย์ที่ผู้เขียนนับถือเสมอมา คำแนะนำที่ได้รับจากท่านอาจารย์ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ (พิเศษ) วิชัย อริยะนนท์ทะเล ที่ได้ให้ความเมตตากรุณาและสละเวลาอันมีค่าในการประกอบภารกิจและรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง ท่านอาจารย์ได้ให้ความเมตตา คอยชี้แนะและส่งข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์มาให้ผู้เขียนเสมอมา ตลอดจนให้กำลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์

นอกเหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา นายจรัญ โชติสังข์ มารดา นางวิลาวัลย์ โชติสังข์และญาติพี่น้องของผู้เขียนที่คอยให้กำลังใจ ส่งแรงสนับสนุน โดยปราศจากความกดดันใด ๆ อันทำให้ผู้เขียนมีแรงกำลังใจ และเป้าหมายที่แน่นอนในอนาคต จวบจนเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ออกมาได้ อย่างสมบูรณ์ที่สุด และผู้เขียนขอขอบคุณนางสาวเมธารินทร์ อุทาโย และเพื่อน ๆ ของผู้เขียนที่คอยช่วยเหลือ ดูแลและให้กำลังใจในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สร้างคุณค่าและเป็นประโยชน์กับวงการนิเทศศาสตร์ไทย ผู้เขียนขอมอบเป็นกุศลแก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ที่กล่าวมาข้างต้นและที่เคยประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้เขียน รวมทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนได้ศึกษามาตั้งแต่ชั้นปริญญาตรีจนสำเร็จชั้นปริญญาโท และผู้มีพระคุณท่านอื่นที่ผู้เขียนอาจกล่าวไม่ครบถ้วนมาได้ ณ ที่นี้

ปรียดา โชติสังข์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	12
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	12
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	13
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	13
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
1.7 ทบทวนวรรณกรรม.....	14
บทที่ 2 ที่มาและแนวความคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และที่มาและแนวความคิดในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) มาปรับใช้ในประเทศไทย.....	18
2.1 ที่มาและแนวความคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	19
2.1.1 แนวคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	19
2.1.2 วิวัฒนาการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law).....	22
2.1.3 เงื่อนไขสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	24
2.1.4 หลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย.....	25
2.1.4.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มบุคคลและสมาชิกกลุ่ม	26
2.1.4.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	28

2.1.4.3	ผลผูกพันของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	32
2.1.4.4	การพิสูจน์ความเสียหายและค่าเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	33
2.1.4.5	บทบาทของทนายความและเงินรางวัลของทนายความในการดำเนินแบบกลุ่ม	34
2.1.5	ตัวอย่างคดีที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย	37
2.1.6	ข้อดีในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	49
2.2	ที่มาและแนวความคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	54
2.2.1	หลักพื้นฐานของค่าสินไหมทดแทนในระบบกฎหมายปัจจุบัน	54
2.2.1.1	ความหมายของค่าสินไหมทดแทน	54
2.2.1.2	ที่มาและแนวความคิดของค่าสินไหมทดแทน	55
2.2.1.3	วัตถุประสงค์ของค่าสินไหมทดแทน	58
2.2.1.4	ประเภทของค่าเสียหายทางละเมิด	59
2.2.2	หลักพื้นฐานของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	60
2.2.2.1	ความหมายของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	60
2.2.2.2	วิวัฒนาการของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	61
2.2.2.3	ลักษณะของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	64
2.2.2.4	วัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	64
2.2.3.1	แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ กฎหมายจารีตประเพณี	69
2.2.3.2	แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ กฎหมายลายลักษณ์อักษร	71
2.3	แนวความคิดการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ภายใต้บริบทของประเทศไทย	72
2.3.1	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438	72
2.3.2	พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545	77
2.3.2	พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550	78

2.3.3 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551	80
2.3.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.....	82
2.3.5 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558	84
2.3.6 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	85
2.3.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562.....	86
2.4 เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนหลักการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้	88
2.5 ความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยที่มีต่อค่าเสียหายเชิงลงโทษ.....	97
2.6 ผลดีที่จะได้รับจากการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้.....	98
2.7 ปัญหาและอุปสรรคของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้บริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน	101
2.7.1 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	102
2.7.2 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีหลักในการตัดสินไม่ชัดเจนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	104
2.7.3 ปัญหาความเกี่ยวพันระหว่างกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งของค่าเสียหายเชิงลงโทษ	105
2.7.4 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแนวทางในการนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	107
2.7.5 ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมีเฉพาะในกฎหมายพิเศษบางฉบับทำให้การกระทำความผิดภายใต้กฎหมายอื่นที่พฤติการณ์การกระทำความผิดร้ายแรงยังไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้	111
2.7.6 ปัญหาการกำหนดเงินรางวัลนายความในมาตรา 222/37 ที่ศาลต้องคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ.....	112
บทที่ 3 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Classwide Punitive Damages) ในต่างประเทศ.....	115
3.1 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย	115
3.1.1 บทนิยามเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	116

3.1.2	เงื่อนไขในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	117
3.1.3	หลักเกณฑ์ในการเริ่มต้นดำเนินคดีแบบกลุ่มและในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม	118
3.1.4	ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	119
3.1.5	กองทุนช่วยเหลือในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	119
3.1.6	การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ	120
3.1.7	แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	122
3.1.8	เงินรางวัลนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	124
3.2	การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดา	128
3.2.1	บทนิยามเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	129
3.2.2	การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	129
3.2.3	ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	130
3.2.4	กองทุนช่วยเหลือในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	131
3.2.5	แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	132
3.2.5.1	แนวคำพิพากษาคดี Whiten v. Pilot Insurance Company	135
3.2.5.2	แนวคำพิพากษาคดี Volkswagen Group Canada Inc. v. Association québécoise de lutte contre la pollution atmosphérique	137
3.2.5.3	แนวคำพิพากษาคดี Fresco v. Canadian Imperial Bank of Commerce	140
3.2.6	เงินรางวัลนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	142
3.3	การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	144
3.3.1	การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา	145
3.3.1.1	เงื่อนไขทางรูปแบบของคดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา Rule 23 (a)	145
3.3.1.2	เงื่อนไขทางเนื้อหาของคดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา Rule 23 (b)	148
3.3.2	การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	151

3.3.2.1	ที่มาและแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศ สหรัฐอเมริกา.....	151
3.3.2.2	หลักเกณฑ์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	152
	(a) วัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	152
	(b) ผู้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	154
	(c) การทบทวนการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ.....	155
	(d) คดีที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	160
3.3.2.3	ปัญหาในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	164
3.3.2.4	การปฏิรูปกฎหมายละเมิด (tort reform) ในประเทศสหรัฐอเมริกา	165
3.4	แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	166
3.4.1	การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา	167
3.4.1.1	แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่ม (Classwide Punitive Damages) โดยการพิจารณาหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษและการดำเนินคดีแบบ กลุ่มต่างหากจากกัน (Disaggregating the jurisprudence of punitive damages and class actions).....	169
	(a) มูลคดี (Causes of action).....	170
	(b) ลักษณะของความสัมพันธ์ในคดีที่เกิดขึ้น (Relationships).....	171
	(c) เป้าหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Goals).....	171
	(d) จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Damages).....	172
	(e) ขอบเขตของการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Scope).....	172
	(f) ลักษณะของการกระทำความผิด (Nature of Conduct).....	173
	(g) รูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Type of Class action).....	173
3.4.1.2	อุปสรรคของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษหลังจากศาลมี คำพิพากษาในคดี Philip Morris USA v. Williams.....	175

3.4.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b) และ แนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง.....	183
3.4.2.1 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b)(1).....	183
(a) การเกิดของกองทุนที่มีทรัพย์สินอยู่อย่างจำกัด (limited fund).....	185
(b) ประโยชน์ของ Rule (23)(b)(1)(B) ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่ม.....	189
(c) แนวคำพิพากษา In re Northern District of California “Dalkon Shield”	190
3.4.2.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b)(2).....	193
(a) แนวคำพิพากษาคดี Allison v. Citgo Petroleum Corp.	194
(b) แนวคำพิพากษาคดี Dukes v. Walmart	195
(c) แนวคำพิพากษาคดี Robinson v. Metro-North Commuter Railroad.....	196
3.4.2.3 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b)(3).....	199
(a) แนวคำพิพากษาคดี The BP Oil Spill Settlement.....	199
(b) แนวคำพิพากษาคดี Hilao v. Estate of Marcos	211
(c) แนวคำพิพากษาคดี Iorio v. Allianz Life Insurance Co. of North America	212
3.4.3 แนวคำพิพากษาเพิ่มเติมที่มีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและทบทวนค่าเสียหาย เชิงลงโทษร่วมกัน.....	215
(a) แนวคำพิพากษาคดี Ramirez v. TransUnion LLC.....	216
3.4.4 กรณีศึกษาถึงสถานการณ์ในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และค่าเสียหายเชิง ลงโทษ (Possible reaggregation scenarios for a punitive damages class action) ในคดี Exxon Shipping Co. v. Baker)	217
3.4.5 กรณีที่ถือว่าศาลปฏิเสธการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	219
(a) แนวคำพิพากษาคดี Amchem Products v. Windsor.....	220
(b) แนวคำพิพากษาคดี Ortiz v. Fibreboard Corp.....	221

(c) แนวคำพิพากษาคดี In re Simon II v. Philip Morris Usa Inc.	223
3.4.6 ค่าทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	227
3.4.7 ข้อจำกัดในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	230
3.4.8 แนวโน้มของค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา	237
3.4.8.1 เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ (Economic rationale) ในการสนับสนุนค่าเสียหาย เชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	237
3.4.8.2 การประเมินความเสียหายทางสังคม (Assessing societal harm)	241
3.4.8.3 การแบ่งกระบวนการพิจารณาคดี (Bifurcation Decisions)	242
บทที่ 4 บทวิเคราะห์แนวทางในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	248
4.1 เหตุผลที่ควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	249
4.2 สถานะปัจจุบันในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ กฎหมายไทย	255
4.2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	255
4.2.2 กฎหมายพิเศษ	259
4.2.2.1 พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545	260
4.2.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550	261
4.2.2.3 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551	263
4.2.2.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551	265
4.2.2.5 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558	269
4.2.2.6 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	271
4.2.2.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562	272
4.2.3 คดีที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ	273
4.3 บทวิเคราะห์แนวทางและความเป็นไปได้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดี แบบกลุ่มในประเทศไทย	275

4.3.1	ข้อพิจารณาในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย	276
4.3.1.1	สถานการณ์ที่ควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	277
4.3.1.2	วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนทางเศรษฐศาสตร์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	282
4.3.1.3	จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	285
4.3.1.4	หลักความชอบด้วยกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ	286
4.3.1.5	ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	287
4.3.2	ประโยชน์ที่จะได้รับในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	288
4.3.2.1	สร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม.....	288
4.3.2.2	ลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดของผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจ... 289	
4.3.2.3	ช่วยเหลือสังคมและเศรษฐกิจ	290
4.3.2.4	สมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับการเฉลี่ยทรัพย์สิน.....	294
4.3.2.5	ค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะช่วยป้องกันการลงโทษซ้ำซ้อนและเสี่ยงต่อการที่จำเลยล้มละลาย.....	295
4.3.3	ประเด็นปัญหาในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	295
4.3.3.1	ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการป้องปรามที่มากเกินไป (Over deterrence)....	296
4.3.3.2	ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นลาภมิควรได้ (Unjust enrichment).....	299
4.3.3.3	ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีหลักการตัดสินที่ไม่ชัดเจน	301
4.3.3.4	ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการหาประโยชน์สำหรับโจทก์ สมาชิกกลุ่ม และ ทนายความ	305
4.4	บทวิเคราะห์การกำหนดเงินรางวัลทนายความในมาตรา 222/37 ที่ศาลต้องคำนึงถึงจำนวน เงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ	306
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	320
5.1	บทสรุป.....	320

5.2 ข้อเสนอแนะ.....	323
บรรณานุกรม.....	335
ภาคผนวก.....	350
ภาคผนวก ก.....	351
ภาคผนวก ข.....	360
ภาคผนวก ค.....	362
ประวัติผู้เขียน.....	371

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์ความเจริญเติบโตและการพัฒนาของสภาพบ้านเมือง เศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบัน ก่อให้เกิดการขยายตัวของภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก อันนำมาสู่ความสะดวกสบาย และบ่งชี้ในความเจริญด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังนำมาซึ่งความขัดแย้ง ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมาก ทำให้ในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่ประชาชนโดยเฉพาะด้านกฎหมายจึงจำต้องมาตรการในการสร้างขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาข้อพิพาทและความเสียหายที่เกิดกับบุคคลจำนวนมากเหล่านี้ โดยการเข้าถึงความยุติธรรมนั้นควรเป็นไปโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง¹ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ามีประชาชนจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องมาจากปัญหาในการนำคดีขึ้นมาสู่ศาลนั้นมีราคาค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง หากนำคดีที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยมาสู่ศาลย่อมมีความยุ่งยาก โดยไม่คุ้มค่าในการฟ้องคดีสามัญ ประกอบกับค่าเสียหายเยียวยาที่ผู้เสียหายอาจได้รับมักมีจำนวนไม่ครอบคลุมกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือ Class action² ซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาตัดสินคดีความของศาลที่มีส่วนสำคัญที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับคดีที่สร้างผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก โดยลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การที่ผู้แทนคดีดำเนินคดีแทนบุคคลผู้เสียหายคนอื่น ๆ โดยบุคคลผู้เสียหายเหล่านั้นไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40

“มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจสอบเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับ การพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผล ประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และ เป็นธรรม...”

² ตาม Black’s Law Dictionary 4th ed. 1968 “Class action” means “An action brought on behalf of other persons similarly situated.” และตาม Black’s Law Dictionary 7th ed. 1999 “Class action” means “A lawsuit in which a single person or a small group of people represents the interests of a larger group.”

และไม่ได้มีการมอบอำนาจให้ผู้แทนคดีในการดำเนินคดีแทน โดยผู้แทนคดีทำหน้าที่ดำเนินคดีในนามของตนเองและดำเนินคดีแทนผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายคนเดียวกัน โดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ใช้เรียกร้องเป็นอย่่างเดียวกัน³ และผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน

แนวคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเกิดขึ้นราวศตวรรษที่ 18 ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม และแพร่หลายไปทั่วโลกโดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นต้นกำเนิดของรูปแบบการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลเพื่อฟ้องคดีและเป็นการรวมตัวกันที่มีประสิทธิภาพและได้ประสบความสำเร็จอย่างมาก อีกทั้งได้มีการพัฒนาการในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาอย่างยาวนาน ประกอบกับที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติทั่วไปของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่สามารถนำไปปรับใช้กับคดีแพ่งทุกชนิด โดยบัญญัติไว้ใน Rule 23 แห่ง Federal Rule of Civil Procedure หรือ FRCP อันเป็นต้นแบบการบัญญัติกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย

สำหรับแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยนั้น เริ่มมาจากการที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีมติเห็นชอบที่จะนำแนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับหลักทรัพย์ จึงได้ทำการยกร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ. ขึ้น โดยเมื่อคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วมีความเห็นควรนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก โดยผู้เสียหายที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้นั้น ต้องได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน (questions of law or fact common) จึงได้มีการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยได้มีคณะกรรมการวิสามัญ สถานิติบัญญัติ ประชุมพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยมีการประชุมทั้งหมด 14 ครั้งใน พ.ศ. 2557 และได้เห็นชอบใช้บังคับและประกาศในราชกิจจานุเบกษาบังคับใช้เป็นกฎหมาย ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2558 กล่าวคือพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการ

³ น้ำแท้ มีบุณยสังข์, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุตราไพศาล, 2554), หน้า 1.

ดำเนินคดีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว และสามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อย เช่น คดีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และยังช่วยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษา ตลอดจนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง จึงเป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อกำหนดกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม⁴ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมเป็นการสร้างแรงจูงใจและความหวังให้แก่กลุ่มบุคคลทั้งหลายที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังจะเห็นได้ว่าการฟ้องร้องและการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากเนื่องจากเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายหลาย ๆ คนพร้อมกันจากการดำเนินวิธีพิจารณาความเพียงครั้งเดียว ทำให้ผู้เสียหายที่ไม่สามารถนำคดีไปฟ้องแบบสามัญเนื่องจากมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอหรือได้รับความเสียหายเล็กน้อยจากความเสียหายเหล่านั้นไม่มีแรงจูงใจในการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อขอรับค่าเสียหายเยียวยา อีกทั้งผู้กระทำความผิดหรือกระทำละเมิดนั้นมักเป็นผู้ที่มีอิทธิพลหรือเป็นผู้ประกอบกิจการรายใหญ่ที่มีอำนาจในการต่อรองสูงประกอบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นมักกระจายเป็นวงกว้างและเป็นคดีระดับใหญ่ (Macro) ที่สร้างความเดือดร้อนอย่างมาก ปัญหาที่ตามมาเมื่อศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นแล้ว และศาลได้พิพากษาให้โจทก์ชนะคดี หากคดีนั้นมีการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาเพราะเป็นการยากที่จะกำหนดค่าเสียหายเนื่องจากเมื่อมีผู้เสียหายจำนวนมาก ลักษณะของความเสียหายที่ไม่เหมือนกันทำให้เกิดกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาที่เพียงพอและเหมาะสม และยิ่งกว่านั้นหากการกระทำของผู้ก่อความเสียหายมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice)⁵

⁴ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558

⁵ malice หรือ malice aforethought เป็นแนวคิดในทางกฎหมายอาญาของประเทศคอมมอนลอว์ โดยเป็นเจตนาร้าย (Mens Rea) ในโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาตามกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกสถานะที่แท้จริงของจิตใจ โดย Mens Rea ได้หมายความครอบคลุมถึง Malice ด้วย อย่างไรก็ตาม ในคำพิพากษา

มีการกระทำด้วยความจงใจ (Willfulness) หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การกำหนดจำนวนค่าเสียหายนั้นย่อมสมควรที่จะกำหนดค่าเสียหายที่เพิ่มเติมหรือนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริงเพื่อเป็นการเยียวยา ลงโทษและป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิดอันเป็นเยี่ยงอย่างนั้นอีก

ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมานับแต่ได้มีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย ศาลได้อนุญาตรับฟ้องคดีแบบกลุ่มไว้หลายคดี โดยท้ายที่สุดแม้ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีแต่มีผู้เสียหายบางคนได้ออกมาแสดงความเห็นหรือได้วิจารณ์ในประเด็นการกำหนดค่าเสียหายเช่นกัน ดังในคดีที่ศาลรับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มคดีแรก ๆ ของประเทศไทย เช่น คดีรถยนต์ฟอร์ด⁶ ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่ามีการยื่นฟ้องคดีเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2560 และศาลได้รับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มเมื่อเดือนพฤษภาคม 2561 ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ใช้รถฟอร์ตรุ่นเพียสต้าและรุ่นโฟกัสบางรายพบว่ารถยนต์ของตนที่ซื้อมานั้นไม่ได้มาตรฐาน โดยปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ ระบบเกียร์และคลัทช์ รถยนต์เสื่อมสภาพและชำรุดเสียหายเร็วกว่าปกติเมื่อเทียบกับรถยนต์ยี่ห้ออื่นทั่วไปในท้องตลาด สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความผิดพลาดที่มีต้นตอมาจากสายการผลิตเป็นเหตุให้ในเวลาต่อมาผู้เสียหายจึงได้ทำการรวมกลุ่มกันในนาม “กลุ่มเหยื่อรถยนต์” นำคดีขึ้นสู่ศาล และในวันที่ 21 กันยายน 2561 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ได้อ่านคำพิพากษาคดีผู้บริโภค หมายเลขดำ ผบ.492/2560 ที่กลุ่มผู้ใช้รถยนต์ฟอร์ตรุ่นเพียสต้าและรุ่นโฟกัส จำนวน 308 ราย ยื่นฟ้องบริษัท ฟอร์ด เซลส์ แอนด์เซอร์วิสแห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการสั่งผลิตและจำหน่ายรถยนต์ฟอร์ดในประเทศไทยเป็นจำเลย โดยเรียกค่าเสียหายตามราคารถยนต์ ค่าซ่อม ค่าขาดประโยชน์การใช้รถ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ และค่าเสียหายต่อจิตใจ รวมเป็นเงินค่าเสียหายที่เรียกร้องประมาณ 600 ล้านบาท โดยภายหลังจากศาลอ่านคำพิพากษาเสร็จสิ้น ศาลได้มีคำสั่งให้จำเลยคือบริษัท ฟอร์ด ชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 291 ราย ที่ได้รับความเสียหายโดยกำหนดค่าเสื่อมราคาจากการเข้าซ่อม และค่าขาดประโยชน์ในการใช้รถตามจำนวน

สำหรับคดีแพ่งที่มีความร้ายแรงอย่างมากไม่ว่าจะในศาลประเทศอังกฤษ หรือประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลจะใช้คำว่า Malice สำหรับคดีแพ่งที่ผู้กระทำความผิดมีความชั่วร้ายและมักพบเป็นปกติในศาลคอมมอนลอว์ แต่ในความคิดของระบบกฎหมายไทย เจตนาชั่วร้ายนั้นมักใช้สำหรับขอบเขตของคดีอาญา ซึ่งการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้เป็นเรื่องของกรเยียวยาความเสียหายทางแพ่ง ดังนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนจึงขอใช้ถ้อยคำว่า “เจตนาไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก” สำหรับความหมายของคำว่า Malice เพื่อมิให้เป็นการสื่อไปในทางกฎหมายอาญามากเกินไป

⁶ไทยโพสต์ อีสรระ-ภาพแห่งความคิด, "ผู้บริโภคกลุ่มเฮ! ฟอร์ดพ่ายชดใช้ '308ราย' 23 ล้าน " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://www.thaipost.net/main/detail/18151>

วันที่เข้าซ่อม รายละเอียดตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 200,000 บาท ขึ้นอยู่กับระดับความเสียหายของรถแต่ละคัน พร้อมชำระดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 นับแต่วันฟ้อง รวมการชดเชยเป็นเงินประมาณ 23 ล้านบาท ทว่าศาลให้ยกฟ้องผู้เสียหายจำนวน 12 ราย เนื่องจากมีการนำรถยนต์ไปดัดแปลงติดตั้งแก๊สหรือไม่เคยนำรถเข้าซ่อมเพื่อเปลี่ยนชุดคลัตช์และกล่องควบคุมเกียร์ โดยตัวเลขค่าเสียหายที่ได้รับเป็นแค่การประเมินคร่าว ๆ จากศาลเท่านั้น ทั้งนี้ กลุ่มผู้เสียหายมีทั้งที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ ซึ่งในกรณีนี้ผู้ที่ได้รับค่าเสียหายต่ำสุด ได้ค่าเสียหายเพียง 20,000 บาท และสูงสุดคือ 200,000 บาทเท่านั้น โดยเมื่อเทียบกับรถที่มีมูลค่าหลายแสนบาท ถือว่าเป็นจำนวนน้อยมาก⁷

คดีตัวอย่างต่อมาที่ศาลรับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่ม คือ คดีสิ่งแวดล้อม โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่าชาวบ้าน ตำบลน้ำพุ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ได้ฟ้อง บริษัท แวกซ์ กาเบจ รีไซเคิล เซ็นเตอร์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่รับรีไซเคิลขยะ โดยบริษัทดังกล่าวได้มีการดำเนินกิจการการฝังกลบขยะร่วมกับ ซึ่งภายหลังมีการรั่วไหลของสารเคมีลงสู่ลำห้วยน้ำพุแล้วแพร่กระจายเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ทำให้น้ำในลำห้วยน้ำพุไม่สามารถนำมาใช้ในการเกษตรได้ อีกทั้งยังมีการปนเปื้อนของมลพิษในดินในพื้นที่เกษตรกรรมจำนวนมาก ชาวบ้านจึงฟ้องบริษัทเพื่อเรียกค่าเสียหายและขอให้ดำเนินการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม⁸ โดยศาลแพ่งได้รับฟ้องและสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ต่อมาในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ศาลแพ่งแผนกคดีสิ่งแวดล้อม ได้นัดอ่านคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ สว.4 / 2560 ระหว่างธนู งามยิ่งยวดกับพวกจำนวน 3 คน ฝ่ายโจทก์ กับ บริษัท แวกซ์ กาเบจ รีไซเคิล เซ็นเตอร์ จำกัด จำเลยที่ 1 กับพวกรวม 2 คน⁹ โดยมีสมาชิกกลุ่มจำนวนเกือบ 1,000 คน ศาลได้พิพากษาให้บริษัทฯ และกรรมการฯ ชำระหนี้ 3 ประเภทแก่ผู้ได้รับความเสียหาย อันได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายต่อสุขภาพและอนามัย และค่าเสียหายต่อพื้นที่เกษตรด้วย¹⁰ โดยคดีนี้เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นถึงความปล่อยปละละเลยของกรมโรงงานที่กำกับดูแล อนุญาตให้โรงงาน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁷ ญัฐยศ ชูบรรจง, "ชนะฟ้องกลุ่ม "รถมีปัญหา" บทเรียนราคาแพงของใคร ??? " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: https://www.ridebuster.com/opinion-whose-lesson-on-car-problem-lawsuit/?fbclid=IwAR3TEKWPS2ySGY_brGj71LToNn23K_Q-6ZaPur9-8F9LZhiVaQKLbSoJq4k

⁸ ไทยพับลิก้า, "ทำความเข้าใจ Class action พร้อม 4 คดีตัวอย่าง (ตอนที่ 2): โรงกำจัดขยะ "แวกซ์ กาเบจ รีไซเคิล เซ็นเตอร์" ทำพื้นที่เกษตรปนเปื้อนมลพิษ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2019/07/class-action02/>

⁹ ชำนาญ ศิริรักษ์, "ผลคำพิพากษาคดีกลุ่มด้านสิ่งแวดล้อม" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 5 มีนาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/Yai.Chamnan/posts/1819456328209199>

¹⁰ นิชา เวชพานิช, "มิติใหม่คดีสิ่งแวดล้อมไทย ชวนน้ำพุชนะคดีกลุ่ม ผู้ก่อมลพิษเสียหาย 1,000 ราย พื้นที่สิ่งแวดล้อมให้ติดตั้งเดิม" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://greennews.agency/?p=22313>

สร้างผลกระทบต่อชาวบ้านและสิ่งแวดล้อมเกือบระยะเวลา 20 ปี และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมากกว่าเงินเยียวยาและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้อำนวยการมูลนิธิบูรณะนิเวศกล่าวว่า ต้องใช้งบประมาณมากกว่า 50 ล้านบาทถึงจะเยียวยาผู้เสียหายได้แท้จริง อีกทั้งได้เรียกร้องให้ทบทวนนโยบายและกฎหมายที่จะรัดกุมมากกว่านี้ด้วย¹¹

คดีตัวอย่างอีกหนึ่งคดีที่ศาลได้รับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มและเป็นคดีข้ามพรมแดน (Cross-Border) คือ คดีที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อชาวบ้านกัมพูชากว่า 700 ครอบครัวหรือ 3,000 กว่าคนที่ได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัท มิตรผล จำกัด จากเหตุบริษัท อังคอร์ ซูการ์ (Angkor Sugar Co.,Ltd.) ที่เป็นบริษัทในเครือของบริษัท มิตรผล จำกัด ในประเทศกัมพูชา โดยเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้มีนัดฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์เพื่อให้รับเป็นคดีแบบกลุ่มกรณีที่ยอย ไม้ (Hoy Mai) และ สมิน เต็ต (Smin Tet) เป็นตัวแทนชาวบ้านร่วมกันฟ้องบริษัท มิตรผล จำกัด เป็นจำเลย เนื่องจากถูกละเมิดสิทธิจากการประกอบกิจการของบริษัท อังคอร์ ซูการ์ ทั้งนี้ ชาวกัมพูชาทั้งสองคนได้ขอความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศกัมพูชา ซึ่งได้ประสานต่อมายังมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชนและสมาคมนักกฎหมายคุ้มครองสิทธิและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเพื่อให้ช่วยดำเนินการฟ้องคดีแบบกลุ่มต่อบริษัทไทยที่ลงทุนข้ามพรมแดน โดยทางฝ่ายโจทก์ได้ฟ้องละเมิดเรียกค่าเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย เป็นค่าพยาบาลและสถานพยาบาล ค่าเสียหายต่อทรัพย์สินที่เป็นบ้านและพืชผลจากการถูกเผาทำลาย และยังถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยผลคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่มีคำสั่งให้รับเป็นคดีแบบกลุ่มให้เหตุผลว่าจากการไต่สวนฝ่ายโจทก์เห็นว่าบริษัท อังคอร์ซูการ์ ที่ลงทุนในกัมพูชาเป็นตัวแทนของจำเลย ซึ่งได้รับสัมปทานจำนวน 39,550 ไร่อันครอบคลุมพื้นที่ทำกินของโจทก์และสมาชิกของกลุ่ม โดยบ้านและพืชผลถูกรื้อเผาทำลายทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับความเสียหาย ศาลเห็นว่าเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มบุคคลจากข้อเท็จจริงเดียวกันและข้อกฎหมายเดียวกัน ศาลจึงให้สมาชิกกลุ่มเรียกร้องค่าเสียหายร่วมกันได้ โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย¹² คดีนี้จึงเป็นอีกคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากประกอบกับโจทก์และสมาชิกกลุ่มที่มีฐานะยากจน อย่างไรก็ตาม คดีนี้ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลโดยเป็นอีกคดีที่ผู้เขียนเห็นว่ามีที่น่าสนใจเมื่อเทียบเคียงกับคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการเยียวยาความเสียหายจากการทำความผิดนั้นจึงต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพหากปรากฏว่าสุดท้ายศาลได้วินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง

¹¹ ชาวไทยพีบีเอส, "ชาวบ้านชนะคดีฟ้องร้องโรงงานรีไซเคิล จ.ราชบุรี" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 5 มิถุนายน 2564. แหล่งที่มา: <https://news.thaipbs.or.th/content/299576>

¹² ประชาไท, "ศาลแพ่งฯ รับพิจารณาคดีกลุ่มชาวกัมพูชากว่า 3,000 คนร่วมฟ้องถูก มิตรผล ละเมิดสิทธิฯ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/2020/07/88837>

จากคดีตัวอย่างที่ยกมาทำให้เห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มมักเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าของกิจการรายใหญ่ หรือเป็นผู้ประกอบการที่มีอำนาจต่อรองอย่างมาก และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นกว้างขวางและกระทบบุคคลจำนวนมาก โดยเมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว มีคำพิพากษาออกมาโดยเฉพาะประเด็นเรื่องการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเหี่ยวยานั้น ทำให้เห็นปัญหา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือสมาชิกกลุ่ม ดังเช่น ในคดีสิ่งแวดล้อม ที่กล่าวมาข้างต้นจากเหตุที่จำเลยได้กระทำละเมิดแก่ชาวบ้านกว่า 1,000 คนในระยะเวลา 19 ปี ทำให้เห็นว่าการกำหนดค่าเสียหายเหี่ยวยานั้นอาจยังไม่เพียงพอและเหมาะสม และในบางกรณีค่าสินไหมทดแทนยังต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มได้รับ

2. โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นการรวมกลุ่มฟ้องคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากรวมตัวกัน และมีตัวแทนกลุ่มเข้ามาเป็นโจทก์ซึ่งหากต้องดำเนินการฟ้องคดีสามัญเป็นรายบุคคลย่อมเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก อีกทั้งมักเป็นคดีที่ผู้ประกอบการกระทำความผิดต่อกลุ่มบุคคลที่แทบไม่มีโอกาสในการต่อรองเนื่องจากมีฐานะยากจน การเยียวยาความเสียหายจึงต้องมีความเหมาะสม และเพื่อปกป้องโยนผู้ที่ได้รับผลร้าย มิให้ผู้ประกอบการกล้ากระทำการเอาผิดเอาเปรียบบุคคลที่มีฐานะต่ำกว่าและให้มีความระมัดระวังในการดำเนินการธุรกิจหรือกระทำการต่าง ๆ ครอบรอบ โดย การกำหนดค่าเสียหายที่ผ่านมาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ผู้ประกอบการมีอำนาจและอิทธิพลในการจ่ายค่าเสียหายนั้น ยังไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลยหากเกิดจากการกระทำที่จงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนทำให้กลุ่มบุคคลจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน ดังนั้น การเยียวยาค่าเสียหายนั้นจึงสมควรกำหนดเพื่อเป็นการลงโทษและปราบปราม โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้คนในสังคมและให้เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดโดยสมควรให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติมจากค่าเสียหายที่แท้จริงหรือไม่ หรือควรมีแนวทางในการพิจารณาอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในการเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายในคดีแบบกลุ่ม

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) มาใช้เยียวยาผู้เสียหายในคดีแบบกลุ่มโดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงอย่างมากอันนอกจากแบบแผนปฏิบัติอันดีและไม่พึงประสงค์ต่อสังคม หรือมีสาเหตุมาจากลักษณะของการกระทำของผู้กระทำความผิดที่มีเจตนาจะไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) กระทำโดยจงใจ (Willfulness) การกระทำตามอำเภอใจหรือแสวงประโยชน์โดย

ไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่นอย่างร้ายแรงมาก (Reckless) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) หรือมีลักษณะกดขี่ข่มเหง (Oppressive) มีการฉ้อโกง (Fraud) จะทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมมากขึ้น เนื่องจากลักษณะของผู้กระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น สร้างความเสียหายในระดับใหญ่และกว้างขวาง โดยในการกำหนดค่าเสียหายของศาลในบางกรณี อาจมีการกำหนดค่าเสียหายเยียวยาที่มีจำนวนต่ำกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ผู้เสียหายได้รับ เนื่องจากผู้เสียหายพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความเสียหายที่แท้จริงไม่ได้ เหตุนี้ย่อมสร้างความยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหาย โดยแนวคิด ทฤษฎีของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีรากฐานมาจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ โดยเริ่มต้นจากประเทศอังกฤษ และใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา อันเป็นค่าเสียหายที่ศาลสามารถกำหนดให้มากกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่โจทก์ได้รับ เพื่อชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย นอกจากวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดแล้ว ยังเป็นการยับยั้งป้องปราม (Deterrence) การกระทำผิดซ้ำที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคตจากผู้กระทำผิดรายเดิม หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นเลียนแบบ โดยการพิจารณาสั่งจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นต้องดูที่ขนาด ความร้ายแรงของคดีและพฤติกรรมของผู้กระทำความเสียหายนั้นว่ามีพฤติการณ์ที่ร้ายแรงอย่างมาก เช่น การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ปัจจุบันการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้แพร่หลายไปยังประเทศระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) เช่น ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศสที่ได้รับเอาแนวความคิดนี้ไปใช้กับการกระทำผิดบางอย่าง แต่อย่างไรก็ดี การนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ทำให้เห็นข้อกังวล ดังต่อไปนี้

1. การชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นมีหลักการพื้นฐานเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เนื่องจากแนวความคิดในการกำหนดสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแท้จริง (actual losses) เป็นสำคัญ โดยผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์มีหน้าที่นำสืบเพื่อให้ศาลเห็นว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร มีจำนวนความเสียหายเพียงใด ซึ่งหากพิสูจน์มิได้ย่อมเป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามหลักการทั่วไปของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ซึ่งบัญญัติว่า

“ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติมาตรานี้ หากพิจารณาตามถ้อยคำของกฎหมายจะเห็นได้ว่า คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” นั้น มิได้หมายถึงแต่เพียงการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเพื่อความเสียหายอันได้ก่อกำขึ้น ซึ่งเรียกว่า “ค่าเสียหาย” เท่านั้น แต่ค่าสินไหมทดแทนยังมีความหมายครอบคลุมถึงวิธีการอื่น ๆ อีก เช่น การกระทำที่จะเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนมิได้มีการละเมิดเกิดขึ้น ดังนั้น “ค่าสินไหมทดแทน” จึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่า “ค่าเสียหาย” และด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ศาลวินิจฉัยจำนวนค่าสินไหมทดแทนได้ตามควรแก่พฤติการณ์ของจำเลยและความร้ายแรงแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเกิดประเด็นปัญหาว่า หลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะสามารถนำมาปรับใช้ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 438 นี้ได้หรือไม่¹³ อย่างไรก็ตาม ได้มีนักกฎหมายหลายท่านกล่าวว่า มาตรา 438 นั้นมิได้ให้อำนาจศาลตีความกว้างไปถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและในทางปฏิบัติศาลจะวินิจฉัยโดยการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น แต่ในบางกรณีกลับพบว่าศาลได้วินิจฉัยกำหนดค่าสินไหมทดแทนในลักษณะที่มากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงด้วย ทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและขอบเขตที่เหมาะสมในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาจากบทความ ความเห็นของนักวิชาการและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 แล้วผู้เขียนพบว่าในทางปฏิบัติศาลไทยส่วนใหญ่จะมีความเห็นในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนว่าควรกำหนดตามความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น จึงพบว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้มาตรา 438 อาจไม่เหมาะสมในการนำมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

2. จากที่กล่าวมาในข้อ 1 ข้างต้น แม้ว่าหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีได้มีบัญญัติรองรับไว้ อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาถึงปี 2564 พบว่า ได้มีการนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษของไทย กล่าวคือ ในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา

¹³ วรชัย แสนศิริ, "การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษตามกฎหมายต่างประเทศมาบังคับใช้กับคดีละเมิดตามกฎหมายไทย," วารสารจตุรนิติ (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2560): 134-135.

คดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 18 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และมาตรา 78 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เป็นต้น ทำให้เห็นว่ากฎหมายไทยยอมรับการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทยในกฎหมายพิเศษเท่านั้น จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่าหากมีการกระทำความผิดนอกเหนือจากกฎหมายพิเศษ เช่น คดีสิ่งแวดล้อมหรือคดีแรงงานที่นายจ้างกระทำละเมิดต่อลูกจ้างจำนวนมาก และมีการนำคดีมาฟ้องและขออนุญาตศาลให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นคดีที่มีได้มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้มีหลักการพิจารณาเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้เมื่อศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม จากนั้นในการกำหนดค่าเสียหายเยียวยาจะมิสามารถนำหลักของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับจำเลยในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม

3. ปัญหาที่ว่าหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นควรนำมาใช้กับการกระทำความผิดในสถานการณ์ที่มีลักษณะเช่นใด ควรมีหลักเกณฑ์และแนวทางอย่างไรในการฟ้องร้องดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงจะมีความเหมาะสมและประสิทธิภาพมากที่สุด

4. ข้อกังวลในการนำหลักการค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีนักกฎหมายต่างประเทศหลายท่านให้ความเห็นว่าอาจทำให้เกิดการป้องปรามที่มากจนเกินไปหรือเป็นการที่ทำให้โจทก์ได้ลาภลอย (Windfall) หรือลาภมิควรได้ (Unjust Enrichment) จนส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจไม่มีความกล้าในการลงทุนหรือกระทำการใดที่ไม่แน่ใจว่าจะสามารถสร้างความเสียหายในอนาคต และการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมากเกินไปนั้นอาจทำให้ผู้ประกอบการล้มละลายอันสามารถสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมได้

5. สืบเนื่องจากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด หากมีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจนในอนาคตย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาต่อมาในการกำหนดเงินรางวัลตามความตามมาตรา 222/37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่กำหนดให้ศาลต้องคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบ หากมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยนั้น ฐานของการกำหนดร้อยละของจำนวนเงินรางวัลตามที่ต้องพิจารณาตามจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบต้องรวมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับประเทศไทย แม้กฎหมายไทยอาจเปิดช่องให้นำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ได้กฎหมายพิเศษบางฉบับ แต่จากการศึกษาและอ่านบทความทางกฎหมายและข่าวคดีความที่เกิดขึ้นทำให้เห็น

ว่าการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยนั้นยังไม่มี ความชัดเจนและแนวทางที่แน่นอนในการปรับใช้ว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นควรมีขอบเขต เช่นไรในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า รูปแบบการคิดค่าเสียหายเยียวยา ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ผู้เสียหายหลายคนเกิดสิทธิเรียกร้องเดียวกันอันมีข้อเท็จจริงแบบเดียวกัน และหลักกฎหมายเดียวกัน แม้จะมีลักษณะความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม โจทก์และสมาชิกกลุ่ม เหล่านั้นควรได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับต้นแบบของกฎหมาย การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการ นำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้อย่างแพร่หลายจนมีผู้กล่าวขานว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ นั้นมีลักษณะเป็น American-style จึงเห็นสมควรที่จะมีการศึกษาแนวคิด รูปแบบ หลักเกณฑ์ และความเป็นไปได้ในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ต่อการชดเชยความเสียหายให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มผู้ได้รับความเสียหาย รวมทั้ง แนวคิดในประเทศแคนาดาและออสเตรเลียอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะอาศัย การศึกษาเปรียบเทียบกับแนวคิดที่ปรากฏในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญ และแม้สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างกันมาก แต่ด้วยเหตุที่ประเทศ สหรัฐอเมริกาได้มีการใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ อย่างแพร่หลายและยาวนาน ผู้เขียนจึงเชื่อว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในประเทศ สหรัฐอเมริกาอาจเกิดขึ้นซ้ำได้อีกในประเทศไทย ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบกับปัญหาที่เคยเกิดขึ้น แนวคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ รวมทั้งข้อเสนอแนะของนักวิชาการและนักกฎหมาย จากประเทศอื่นและนำมาวิเคราะห์เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา หลักกฎหมายของประเทศไทยในอนาคต

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาแนวคิด หลักเกณฑ์ แนวทางความเป็นไปได้ ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มและปัญหาที่นักกฎหมายกังวล ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยจะเน้นศึกษาเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อันเป็นประเทศที่ริเริ่มใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาอย่างยาวนานและมีวิวัฒนาการมาจวบจนปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และโดยเฉพาะประเทศ สหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญว่าสมควรนำหลักการเหล่านั้นมาใช้ได้มากน้อยเพียงใดสำหรับประเทศไทย เพื่อให้มีประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันและในอนาคต อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มิได้มุ่งศึกษาการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในรูปแบบคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

ค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยสามารถกำหนดได้ภายใต้กฎหมายพิเศษบางฉบับเท่านั้น จึงยังไม่มีชัดเจนและครอบคลุมทุกลักษณะคดีสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยเฉพาะในกรณีที่พฤติกรรมของจำเลยมีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงสมควรบัญญัติเพิ่มเติมหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมยิ่งขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการกำหนดค่าเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยจากสถานการณ์และปัญหาที่เคยเกิดขึ้นนั้นมีการกำหนดค่าเสียหายในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างไรบ้าง

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ที่มาของหลักการค่าเสียหายเชิงลงโทษและการดำเนินคดีแบบกลุ่มในบริบทกฎหมายเปรียบเทียบ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศออสเตรเลีย

1.3.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการ แนวทาง ขอบเขต สถานการณ์ความเป็นไปได้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศออสเตรเลีย ประกอบกับบทความต่างประเทศ แนวคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้สำหรับประเทศไทยอย่างเหมาะสม

1.3.4 เพื่อศึกษาแนวคิด และนำเหตุผลของหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้ในการรองรับหลักการของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ และเพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการนำมาใช้ร่วมกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย

1.3.5 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการ แนวทาง ขอบเขต ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำหลักการคิดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาภายใต้กฎหมายประเทศไทย ณ ปี พ.ศ. 2564 โดยผู้เขียนได้มุ่งศึกษาถึงความไม่ชัดเจนในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นที่ทำให้ผู้เสียหายมิได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม และวิเคราะห์แนวทาง หลักการ ขอบเขตสถานการณ์และความเป็นไปได้ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ในบริบทของกฎหมายเปรียบเทียบ คือ ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา การวิเคราะห์บทความ แนวคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ รวมทั้งความคิดเห็นของนักวิชาการหรือนักกฎหมายต่างประเทศว่ามีความคิดเห็นเช่นไร และการแก้ไข้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศเป็นเช่นไร เพื่อนำมาปรับใช้กับปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยที่อาจจะเกิดขึ้นซ้ำในอนาคต

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้เขียนจะทำการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำรา บทความ วารสาร คำพิพากษาของศาล เอกสาร ข่าวและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบและเข้าใจถึงปัญหาความไม่ชัดเจนในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อเยียวยาผู้เสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.6.2 ได้ทราบและเข้าใจที่มา แนวคิดและหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ โดยเฉพาะการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา

1.6.3 ได้ทราบและเข้าใจถึงที่มา แนวคิดและหลักการในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา

1.6.4 ได้ทราบถึงหลักการ แนวทาง และสถานการณ์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกา

1.6.5 ได้ทราบถึงประโยชน์ในการนำหลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อเป็นเหตุผล ในการสนับสนุนการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.6.6 ได้นำเสนอแนวทางและความเป็นไปได้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

1.7 ทบทวนวรรณกรรม

สำหรับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวิทยานิพนธ์ บทความและ ตำราอ้างอิงที่ใกล้เคียง ดังต่อไปนี้

ปริญญาวัน ชมเสวก. ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550. หน้า 13-95.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ทำการศึกษาถึงวิวัฒนาการเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนว่ามีความเป็นมา ในเชิงประวัติศาสตร์อย่างไร การศึกษาถึงแนวความคิดพื้นฐานของค่าเสียหายเชิงลงโทษ ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ โดยได้ทำการศึกษาให้เห็นถึงภาพรวมทั้งหมดของหลักค่าเสียหาย เชิงลงโทษ ซึ่งกฎหมายต่างประเทศได้ยึดถือและปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษเป็นสำคัญ อีกทั้งศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ มาใช้กับกฎหมายละเมิดและศึกษาถึงเหตุผลที่ควรนำหลักดังกล่าวมาใช้ในกฎหมายลักษณะละเมิด ของประเทศไทยและในกฎหมายพิเศษต่าง ๆ โดยผลการศึกษาพบว่าสมควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม ขึ้นเพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทั้งในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับความสงบสุขของสังคม โดยหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษควรนำมาใช้ในคดีละเมิดที่จำเลยมีพฤติกรรมร้ายแรง กระทำละเมิดโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มุ่งทำการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการกำหนด ค่าเสียหายของการฟ้องร้องดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายนั้น ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นในลักษณะของการดำเนินคดี

แบบกลุ่มนั้น มีรูปแบบความเสียหายในระดับใหญ่ และเกิดความเสียหายในวงกว้าง โดยผู้กระทำ ความผิดมักจะเป็นผู้ประกอบการที่มีอำนาจ และกลุ่มผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายในลักษณะ ที่ต่างกันซึ่งมักมีฐานะยากจนหรืออำนาจต่อรองที่ต่ำ จึงสมควรที่จะทำการศึกษาลักษณะการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษว่าสมควรนำมาปรับใช้ในการคิดค่าเสียหายเยียวยาอย่างไรให้มีความเหมาะสม และในลักษณะของสถานการณ์ควรเป็นเช่นไรบ้าง โดยจะเน้นศึกษาถึงรูปแบบการกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะประเทศ สหรัฐอเมริกาที่เป็นประเทศต้นแบบในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และแพร่หลายไปยังนานาประเทศ อีกทั้งเป็นต้นแบบของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย รวมทั้งประเทศแคนาดาและประเทศออสเตรเลีย และวิเคราะห์แนวความคิดในการกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ว่าปัจจุบันมีหลักความคิดเช่นไร เพราะการกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังได้รับการวิจารณ์เป็นอย่างมากเช่นกัน และผู้เขียน ได้ทำการศึกษาประเด็นการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีควรแนวทาง สถานการณ์และมีความเป็นไปได้เช่นใด เพื่อเยียวยากลุ่มบุคคลในคดีแบบกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ มากที่สุด โดยจะทำการศึกษาเชิงนิติเศรษฐศาสตร์อีกด้วย

กุลวดี กิตติดุลยการ. การประยุกต์ใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีคริมิฟิวชาว, การค้นคว้า อิสระปริญาญามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560. หน้า 47-62.

การค้นคว้าอิสระนี้มุ่งศึกษาถึงลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากคริมิฟิวชาว รวมถึง พฤติกรรมของผู้ผลิตที่มีการลักลอบใส่สารห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางและผู้บริโภค ที่ได้รับความเสียหาย และเพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในการเยียวยา ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากกรณีคริมิฟิวชาว ตามหลักคดีแพ่งทั่วไปและกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งศึกษาความเหมาะสมในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในคดีคริมิฟิวชาวต่อพฤติกรรม ของผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งหลักนิติศาสตร์และหลักเศรษฐศาสตร์ และความเหมาะสมของค่าเสียหาย เชิงลงโทษตามกฎหมายไทยในการนำมาปรับใช้ในคดีคริมิฟิวชาวต่อพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค ที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไป โดยการค้นคว้าอิสระฉบับดังกล่าว เห็นว่าถึงแม้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น จากคริมิฟิวชาวนั้นจะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดใช้ความเสียหายจริงที่เกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และยังสามารถนำหลักกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครอง

ผู้บริโภคมารับใช้ได้แต่ในด้านการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ยังมีได้มีการกำหนด และบังคับใช้แต่ละกรณีอย่างชัดเจนเป็นเพียงดุลพินิจของศาลที่สามารถกำหนดความร้ายแรง และพฤติการณ์ในการกระทำละเมิดเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มุ่งทำการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการกำหนด ค่าเสียหายของการฟ้องร้องดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยโดยมิได้จำกัดเพียงกลุ่มผู้เสียหาย จากคดีผู้บริโภคเท่านั้นว่าได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมหรือไม่ ทั้งได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีลักษณะ แนวทาง สถานการณ์ ความเป็นไปได้ในการนำมาปรับใช้อย่างไรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยจะมุ่งศึกษา จากหลักกฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลียและประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญ รวมทั้ง การวิเคราะห์เหตุผลเชิงสนับสนุนการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในบริบทของนิติเศรษฐศาสตร์ ว่าสมควรบัญญัติการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายฉบับใดของประเทศไทยถึงจะเป็นการเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ศักดิ์ดา ธนิตกุล. การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555. หน้า 22-103.

รายงานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงการนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในคดีละเมิดทั่วไป โดยเห็นว่า ในคดีละเมิดทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 นั้น เป็นกฎหมายทั่วไป เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมิได้มีการกำหนดเรื่องค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ไว้อย่างชัดเจน แต่ให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดได้ตามความร้ายแรงและพฤติการณ์ ของการกระทำความผิดฐานละเมิดได้ และจากการศึกษาพบว่า การตีความบทบัญญัติมาตรา 438 ของกฎหมายละเมิดทั่วไปให้กว้างขึ้นหรือการแก้ไขมาตราดังกล่าวให้รวมถึงการกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษให้ชัดเจน เป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมารวมไว้ในมาตรา 438 เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ มาตรา 438 ถูกร่างขึ้นมา เพื่อวัตถุประสงค์แห่งการเยียวยาความเสียหายเท่านั้น แต่แม้ท่านอาจารย์ศักดิ์ดาจะสรุปว่า ค่าเสียหาย เชิงลงโทษไม่ควรรวมอยู่ในกฎหมายละเมิดหรือกฎหมายสัญญา แต่ท่านอาจารย์เห็นว่าการรับเอา หลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้จะมีประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาการกฎหมายของประเทศ โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นควรมีอยู่ในกฎหมายพิเศษและเป็นกฎหมายใหม่เท่านั้น

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ของผู้เขียนจะมุ่งศึกษาถึงหลักการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ โดยเป็นการคิดค่าเสียหายในการลงโทษมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำหรือลงโทษผู้ประกอบการ ผู้ประกอบธุรกิจที่ได้สร้างความเสียหายในวงกว้างต่อกลุ่มบุคคล เนื่องจากกลุ่มบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายที่มีจำนวนหลายคนที่มารวมตัวกันยื่นคำร้องขออนุญาตเพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือ Class action นี้มีส่วนสำคัญที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับคดีที่กระทบกับผู้คนจำนวนมาก และเนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว อีกทั้งสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อยที่ไม่อาจนำคดีขึ้นสู่ศาล การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี จึงสมควรกำหนดค่าเสียหายเยียวยาที่เหมาะสมมากที่สุด ดังนั้น การศึกษาถึงการนำหลักของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าควรมีแนวทางเช่นไรในการนำมาปรับใช้ในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม จึงมีประโยชน์อย่างมาก โดยจะศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเป็นการพัฒนากฎหมายไทยให้ดียิ่งขึ้นไป

บทที่ 2

ที่มาและแนวความคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และที่มาและแนวความคิดในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) มาปรับใช้ในประเทศไทย

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ทำให้การบริหารงานยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบกับเป็นช่องทางในการทำให้ผู้เสียหายนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายมากขึ้น และแม้ว่าบุคคลจำนวนมากนั้นจะได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อเข้ามาร่วมกลุ่มและกลายเป็นสมาชิกกลุ่ม (Members of a class) ขึ้น ทำให้ผลของคำพิพากษานั้นจะผูกพันสมาชิกกลุ่มที่มีได้แสดงเจตนากระทำการออกจากกลุ่ม (Opt-out) จึงเป็นแนวทางในการสร้างความยุติธรรมให้แก่กลุ่มผู้เสียหายจำนวนมากเหล่านั้น และในบางสถานการณ์ที่ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดโดยเจตนาที่นำไปสู่พฤติการณ์กระทำ ความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือมีพฤติกรรมที่อุกอาจ หากมีการคิดคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการเยียวยา ย่อมเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่กลุ่มบุคคล ที่ได้รับความเสียหายมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงที่มาและแนวความคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อันมีที่มาจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ และมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน ประกอบกับเป็นต้นแบบ ในการตรากฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย และจะยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ศาล ได้อนุญาตรับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย ข้อดีในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ประกอบกับที่มาและแนวความคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษ วิวัฒนาการ ลักษณะและวัตถุประสงค์ อันเป็นแนวคิดจากประเทศคอมมอนลอว์ที่ได้แพร่หลายไปยังทั่วโลกเช่นกัน ทั้งแนวความคิด การนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ภายใต้บริบทของประเทศไทย เหตุผลทางนิติเศรษฐศาสตร์ ในการสนับสนุนหลักการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ รวมทั้งความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ไทย ที่มีต่อค่าเสียหายเชิงลงโทษ และข้อดีของการนำหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของหลักการและปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยโดยจะนำไปสู่ความเข้าใจ และเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในบทที่ 3 ต่อไป

2.1 ที่มาและแนวความคิดในการจัดให้มีดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การเข้าถึงความยุติธรรมควรมีความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกคน และไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีฐานะที่ยากจนหรือไม่ก็ตาม การถูกสิทธิในการดำเนินกระบวนการทางการศาลจึงสมควรเกิดขึ้นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเนื่องมาจากที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีเพียงเล็กน้อยไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดี หรือปัญหาความยุ่งยากและระยะเวลาในการดำเนินคดี จึงทำให้เกิดการดำเนินคดีที่เรียกว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้เสียหายจำนวนมากเหล่านั้น

2.1.1 แนวคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) เป็นการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลจำนวนมากที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในคดี มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ข้อต่อสู้หรือข้อเรียกร้องอย่างเดียวกัน ลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม โดยผลของคำพิพากษานั้นจะผูกพันสมาชิกของกลุ่ม¹⁴ โดยแนวความคิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดขึ้นราวศตวรรษที่ 18 ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนภายใต้รัฐเป็นรูปแบบของการคุ้มครองสิทธิที่เป็นไปตามแนวความคิดกฎหมายเอกชนในหลักที่ว่าพลเมืองมีหน้าที่รักษาสิทธิของตนในทางกฎหมายแพ่ง โดยรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงสิทธิหรือนิติสัมพันธ์ดังกล่าว ส่งผลทำให้รูปแบบการคุ้มครองสิทธิเป็นไปโดยเอกชนแต่ละบุคคลจะเป็นผู้ฟ้องคดีเพื่อเยียวยาสิทธิของตนเอง ต่อมาในภายหลังสังคมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรม การผลิต การจัดจำหน่าย และการบริการให้เป็นไปในรูปแบบมวลรวมมากขึ้น รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงและให้ความคุ้มครองการดำเนินการอันเป็นแนวคิดของรัฐสวัสดิการ (welfare state) ซึ่งแนวคิดนี้รัฐถือว่าเป็นเจ้าของสิทธิที่มีหน้าที่ปกครองและดูแลผลประโยชน์ของประชาชน โดยมีอำนาจฟ้องคดีต่อผู้กระทำการอันไม่สุจริตแทนประชาชนผู้ได้รับความเสียหาย และรัฐจะถือว่าตนเป็นผู้ถูกระทำละเมิดสิทธิดังกล่าว จึงเรียกรูปแบบการดำเนินคดีนี้ว่า การดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

¹⁴ สุพิศ ประณีตพลกรัง, คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ส่วนที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. 2558) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2558), หน้า 1.

โดยรูปแบบการดำเนินคดีรูปแบบนี้ถือว่าเป็นรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทแรกที่เกิดขึ้น¹⁵ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีรูปแบบการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะของกลุ่มบุคคลแล้วก็ตาม แต่เอกชนแต่ละบุคคลยังอยู่ภายใต้รูปแบบการดำเนินคดีที่ผู้ได้รับความเสียหายมีสิทธิเฉพาะตัวที่จะเป็นผู้มีสิทธิดำเนินคดีต่อศาลเท่านั้น ทำให้ยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการนำคดีขึ้นสู่ศาล¹⁶ กล่าวคือ ข้อจำกัดการดำเนินคดีทางแพ่งโดยเอกชนที่ผู้เสียหายแต่ละราย โดยผู้เสียหายแต่ละรายเท่านั้นจึงจะมีสิทธิฟ้องร้องคดีต่อศาล ส่งผลทำให้เมื่อเกิดกรณีที่บุคคลหลาย ๆ คนได้รับความเสียหายในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน จะต้องแยกฟ้องคดีต่างหากจากกัน อันเป็นไม่ยุติธรรมหากคำพิพากษาในแต่ละคดีนั้นส่งผลให้การเยียวยาชดเชยแตกต่างกันออกไป และอีกกรณี คือ การดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐนั้น เมื่อรัฐเป็นเจ้าของสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะต่าง ๆ ทำให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลแทนเอกชน แต่ก็ยังอยู่ภายใต้ข้อจำกัด กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐเป็นผู้กระทำละเมิดเสียเอง ย่อมทำให้หน่วยงานของรัฐจะไม่ฟ้องหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง และบุคลากรทางกฎหมายของหน่วยงานรัฐและหน่วยงานของรัฐนั้นมักไม่มีประสิทธิภาพในการต่อสู้คดีและไม่มีความถนัดด้านกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ จากข้อจำกัดเหล่านี้จึงทำให้เกิดรูปแบบการเยียวยาแก้ไขขึ้น ดังต่อไปนี้¹⁷

1. การจัดตั้งหน่วยงานของรัฐที่เชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้าน โดยปรากฏว่า ค.ศ. 1970 ที่ประเทศสวีเดน ได้มีการก่อตั้ง The Consumer Ombudsman โดยทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนประชาชนในกรณีที่มีการโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในทางที่ผิดหรือรูปแบบทางการตลาดที่ฉ้อฉลต่อประชาชน ต่อมาในปี ค.ศ. 1973 ประเทศอังกฤษมีการแต่งตั้งผู้อำนวยการค้าที่เป็นธรรม มีหน้าที่หลักคือการนำคดีขึ้นสู่ศาลเฉพาะคดีที่เป็นการละเมิดกฎหมายว่าด้วยการผูกขาดทางการค้าแทนผู้บริโภค

2. การให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินคดีแทน โดยการกำหนดให้เอกชนสามารถฟ้องคดีหรือถูกฟ้องคดีแทนเอกชนรายอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันได้โดยมิต้องมีการมอบหมายให้ดำเนินคดีแทน อันส่งผลให้ผลของคำพิพากษาจะผูกพันกลุ่มบุคคลเอกชนที่ได้รับการดำเนินคดีแทนทั้งหมด โดยแนวความคิดนี้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ที่ปรากฏในศาลเซนเซอร์รี่ (The Court of Chancery) ที่ใช้กระบวนการพิจารณาเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานคดีของศาล เพื่อพิพากษาถึงสิทธิของกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมาก โดย

¹⁵ รชฎ บุญสินสุข, "การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 7.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

การฟ้องร้องคดีรูปแบบนี้เป็นการสร้างความเป็นธรรมให้บรรลุผลโดยวิธีการทางกฎหมายเพื่อลดจำนวนการฟ้องร้องคดีที่นำขึ้นสู่ศาลด้วยการรวบรวมผู้เสียหายจำนวนมากในคดีเข้าด้วยกัน รวมทั้งเป็นการปกป้องจำเลยจากผลคำพิพากษาที่อาจจะขัดกันหรือแตกต่างกัน ประกอบกับทั้งปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มความที่ไม่ได้ฟ้องร้องคดีในที่นี้คือสมาชิกกลุ่ม และเป็นการลดความซ้ำซ้อนของคดีที่อาจนำมาฟ้องร้องทำให้คดีไม่ล้นศาล

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลไกที่เก่าแก่มาของกลุ่มประเทศแองโกลแซ็กซอน โดยสามารถพบการดำเนินการดังกล่าวย้อนกลับไปในอดีตในยุคกลางของประเทศอังกฤษโดยเป็นกระบวนการพิจารณาที่ใช้กันในศาลจากแนวคิดหลักความยุติธรรม (Equity)¹⁸ แต่วิวัฒนาการดังกล่าวในประเทศอังกฤษได้ถึงทางตันเนื่องจากมีคำพิพากษาของศาล ในปี ค.ศ. 1910 วินิจฉัยว่าผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการที่ศาลจะรับฟังจะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากสิทธิการได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนของแต่ละคนอาจจะแตกต่างกัน¹⁹

ต่อมาแนวความคิดที่จะให้เอกชนรวมตัวกันเพื่อฟ้องคดีเยียวยาความเสียหายของตนเองซึ่งเป็นที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ในปัจจุบัน และเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมสำเร็จอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้มีรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนขึ้นโดยมีการบัญญัติไว้ใน Rule 23 ของ The Federal Rule of Civil Procedure หรือ FRCP ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสหพันธรัฐ และรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกานี้เองทำให้การฟ้องคดีแบบกลุ่มได้รับความนิยม และสามารถเยียวยาแก้ปัญหากรณีเกิดความเสียหายแก่บุคคลจำนวนมากที่อาจเกิดความเสียหาย

¹⁸ หลักความยุติธรรม (Equity) หรือที่เรียกว่า เอ็คควิตี้ เป็นหลักกฎหมายที่พัฒนาในประเทศอังกฤษและเวลส์ในยุคกลางเพื่อเยียวยาความในกรณีที่กฎหมายคอมมอนลอว์ไม่สามารถให้การเยียวยาได้เท่าที่ควร ผู้เสียหายจึงเลือกไปร้องขอต่อกษัตริย์ให้ช่วยเมื่อเกิดความไม่ยุติธรรม ซึ่งกษัตริย์มีหน้าที่ต้องช่วยเพราะศาลคอมมอนลอว์เกิดจากการใช้อำนาจปกครองของกษัตริย์ มีขุนนางตำแหน่งลอร์ดชานเซลเลอร์ (Lord chancellor) คอยดูแลคำร้องที่ยื่นต่อกษัตริย์ และคำตัดสินของศาลชานเซลเลอร์นี้เองก็พัฒนาเป็นหลักเอ็คควิตี้ (Equity) ที่ถูกนำไปใช้ในศาลพิเศษแห่งหนึ่งคือศาลชานเซลเลอร์ (The chancellor's Court) ซึ่งบางที่เรียกว่า “ศาลชานเซอร์รี่” (Court of chancery)

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, " บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา:

https://www.krisdika.go.th/data/comment/comment_lawdraft/2553/0585_2553-0586_2553_0027.txt

เพียงเล็กน้อย สามารถรวมกลุ่มกันมาฟ้องคดี โดยมีผู้แทนกลุ่มในการดำเนินการแทน ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีการพัฒนาและแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ²⁰ แม้แต่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เอง เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา หรือกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศสโดยการฟ้องผ่านสมาคมที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการวิวัฒนาการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเริ่มต้นมาจากรูปแบบการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ และพัฒนามาเป็นการเยียวยาสิทธิของผู้เสียหายหลายคนในการดำเนินคดีทางแพ่งและแก้ปัญหาการพิจารณาคดีที่มีปัญหาทางข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน

2.1.2 วิวัฒนาการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law)

การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เกิดขึ้นจากหลักความยุติธรรม (Equity) ในประเทศอังกฤษ โดยเป็นหลักที่นำมาใช้พิจารณาตัดสินในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่นอกเหนือจากหลักคำพิพากษาของศาล (Precedent) อันใช้เป็นแนวบรรทัดฐานในการวินิจฉัยปัญหาที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันโดยต้องวินิจฉัยให้ได้ผลอย่างเดียวกันกับแนวคำพิพากษาที่ได้รับการวินิจฉัยที่ผ่านมา โดยในราวศตวรรษที่ 17 ศาลอังกฤษได้วางหลัก Bill of Peace โดยมีหลักเกณฑ์อนุญาตให้ดำเนินคดีแทนกลุ่มบุคคลได้ เมื่อ²¹

(1) จำนวนของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นมีจำนวนมากจนกระทั่งการดำเนินคดีร่วมกันกระทำไม่ได้โดยสะดวกและเป็นการยุ่งยาก

(2) สมาชิกกลุ่มทุกคนมีผลประโยชน์ได้เสียร่วมกันในประเด็นที่ได้รับการพิจารณาและ

(3) คู่ความที่ปรากฏชื่อ (Named Plaintiff) สามารถปกป้องผลประโยชน์ของบุคคลที่มีได้ปรากฏในคดี (Unnamed Plaintiff) อันมิได้เป็นคู่ความได้อย่างเพียงพอ

เมื่อครบหลักเกณฑ์ดังกล่าวและมีการรวบรวมสมาชิกกลุ่มทั้งหลายแล้ว โดยแนวคิดในการรวบรวมสมาชิกกลุ่มนั้นมี 2 แนวทาง กล่าวคือ แนวคิด Option in หรือ Opt-in ที่เป็นการให้

²⁰ สุพิศ ประณีตพลกรัง, คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ส่วนที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. 2558) หน้า 4.

²¹ รชฎ บุญสินสุข, "การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์," หน้า 12.

สมาชิกกลุ่ม “แสดงเจตนาเข้าร่วมกลุ่ม” ในการดำเนินคดีนั้น ๆ โดยผู้ที่ประสงค์จะเข้าร่วมคดีนั้น ต้องแสดงตนเป็นรายบุคคล เพื่อเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดี และเพื่อที่ผลของคำพิพากษาจะผูกพันกับสมาชิกกลุ่มที่แสดงเจตนาเข้าร่วม โดยมีข้อดีในการตรวจสอบสิทธิตั้งแต่ขั้นตอนการดำเนินพิจารณาเริ่มต้นว่าบุคคลนั้นมีสิทธิในการเข้าร่วมกลุ่มจริงหรือไม่ และบุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยจริงหรือไม่ โดยวิธี Opt-in นี้จะใช้กันมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ประเทศอังกฤษและเวลส์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับกฎหมายแข่งขันทางการค้าของประเทศอังกฤษได้ใช้รูปแบบของการ Option out หรือ Opt-out²² โดยวิธีการ Opt-out หรือ “การออกจากกลุ่ม” หมายความว่า เมื่อศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว บุคคลจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายภายในขอบเขตที่กำหนดในคดีแบบกลุ่มคดีนั้นจะเป็นสมาชิกกลุ่มทันที ซึ่งในบางกรณีบุคคลเหล่านั้นก็มีทราบว่าตนได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสำหรับคดีแบบกลุ่มนั้นแล้ว โดยศาลจะกำหนดวันในการให้สมาชิกกลุ่มนั้น “ออกจากกลุ่ม” ตามระยะเวลาไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งสมาชิกกลุ่มที่ออกจากกลุ่มไปแล้วสามารถนำคดีมาฟ้องอย่างคดีสามัญได้ โดยไม่ผูกพันกับผลของคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่ม วิธีการ opt-out นี้ปรากฏในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศออสเตรเลีย โดยมีข้อดีเพราะเป็นการสะดวกและประหยัดเวลาในการดำเนินคดีมากที่สุด แม้จะมีข้อเสียที่สมาชิกกลุ่มที่มีทราบว่าตนได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วและไม่ประสงค์จะผูกพันกับคำพิพากษาในบางกรณีก็ได้แสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มทันตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

ด้วยการที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นรูปแบบการดำเนินคดีในคดีที่มีผู้ที่มีส่วนได้เสียจำนวนมากหลายคนได้ฟ้องคดีในมูลเหตุอย่างเดียวกัน โดยเป็นการที่คนกลุ่มหนึ่งมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน และผลของคำพิพากษาจะผูกพันกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนทั้งหมด²³ อันเป็นผลดีที่ทำให้ลดจำนวนคดีที่จะนำขึ้นสู่ศาลอย่างคดีสามัญได้มาก และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกให้ผู้ได้รับความเสียหายจำนวนมากนั้นเพิ่มขึ้นอีกด้วย

²² Pinsent Masons, "Class Actions in England and Wales," [Online] Accessed: 5 October 2021. Available from: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/guides/class-actions-in-england-and-wales>

²³ สุชาติ วามะสุริย์, "การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลแรงงาน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 71.

2.1.3 เงื่อนไขสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม²⁴

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการที่ความเสียหายเกิดแก่กลุ่มบุคคลจำนวนมาก และมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยตัวแทนของกลุ่มจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากการดำเนินคดีสามัญโดยทั่วไป ดังต่อไปนี้

(1) เงื่อนไขลักษณะแห่งคดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มนั้นมีจำนวนมาก ซึ่งไม่มีกฎหมายว่าจะมีจำนวนมากเท่าใด อันเป็นดุลพินิจของศาลที่ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไปว่าเหตุแห่งการฟ้องร้องนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นหากรวมตัวกันแล้วจะทำให้เกิดความสะดวกของการดำเนินคดีหรือไม่ เช่น ผู้ที่ได้รับความเสียหายอาศัยอยู่ต่างรัฐกัน อีกทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องเป็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน สมาชิกกลุ่มจึงต้องอยู่ในฐานะที่เหมือนกัน รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย กล่าวคือต้องมีผลประโยชน์เดียวกัน และผู้ที่เป็นตัวแทนกลุ่มหรือโจทก์นั้นต้องมีความสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมโดยดูแลสมาชิกได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากศาลจะเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบดูแลเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้แทนของสมาชิกกลุ่มและพิจารณาว่าสมควรจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่

(2) เงื่อนไขลักษณะของคู่ความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อันประกอบไปด้วยผู้เสียหายจำนวนมากที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในคดี จึงมีการตั้งตัวแทนกลุ่มในการดำเนินคดี โดยตัวแทนกลุ่ม (Representative Party) นั้นมีฐานะเป็นคู่ความในคดี สำหรับสมาชิกกลุ่มทั้งหลายนั้นมิได้เข้ามาเป็นคู่ความ จึงมีสถานะเป็นเพียงสมาชิกกลุ่มเท่านั้นและจะถูกผูกพันตามคำพิพากษาต่อไป

(3) สำหรับลักษณะของผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งต่างจากคำพิพากษาในคดีทั่ว ๆ ไปที่จะผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น กล่าวคือโจทก์กับจำเลย เนื่องจากสมาชิกกลุ่มนั้นเป็นบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน สำหรับสมาชิกของกลุ่มที่ไม่ประสงค์จะถูกผูกพันด้วยคำพิพากษสามารถแสดงเจตนาขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้หรือที่เรียกว่าการ Opt-out ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

²⁴ สุพิศ ประณีตพลกรัง, คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ส่วนที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. 2558) หน้า 8-10.

2.1.4 หลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

สำหรับแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยนั้นเริ่มมาจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เห็นชอบที่จะนำแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในตลาดหลักทรัพย์²⁵ จึงได้ยกร่าง “ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ.” เพื่อมาใช้บังคับเฉพาะกับการดำเนินคดีฟ้องร้องการกระทำความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์เท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ลงทุนรายย่อยที่มีสิทธิเรียกร้องเพียงเล็กน้อยให้ได้รับการเยียวยาจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีเอง ทั้งยังช่วยให้เกิดการประหยัด ลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เมื่อยกร่างเสร็จแล้วจึงได้ส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาต่อไป

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นควรนำหลักการการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยพิจารณาจากร่างกฎหมายเดิมที่ยกร่างและเสนอโดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์มาใช้²⁶ กับคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอันเกิดจากมูลละเมิด การผิดสัญญา หรือความเสียหายที่เกิดจากกฎหมายเฉพาะต่าง ๆ โดยผู้เสียหายที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้นั้น ต้องได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน (questions of law or fact common) จึงได้มีการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยได้มีคณะกรรมการวิสามัญ สถานิติบัญญัติ ประชุมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยมีการประชุมทั้งสิ้น 14 ครั้งใน พ.ศ. 2557 และได้เห็นชอบใช้บังคับและประกาศในราชกิจจานุเบกษาบังคับใช้เป็นกฎหมาย ในวันที่ 5 ธันวาคม 2558 คือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558

²⁵ อริยพร โปธิโส, "หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง," วารสารจตุรนิติ (กันยายน-ตุลาคม 2558): 160.

²⁶ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, "การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยและบทบาท “ใหม่” ของศาล," วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 40, ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2554): 291-292.

โดยมุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมาก เช่น ในคดีสิ่งแวดล้อม คดีเกี่ยวกับแรงงาน คดีการแข่งขันทางการค้า เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในทางการยุติธรรมให้แก่ประชาชน เนื่องจากเห็นว่าการฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการฟ้องคดีที่ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายตลอดจนเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการยกย่องร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ในคราวของสำนักงาน ก.ล.ต. ได้นำหลักการสวนใหญ่มาจาก “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” ตาม Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure (FRCP) ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยใช้บังคับเฉพาะคดีที่ “ฝ่ายโจทก์” เป็นผู้ฟ้องคดีแบบกลุ่มเท่านั้น หรือที่เรียกว่า Plaintiff Class Action โดยมีรูปแบบหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1.4.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มบุคคลและสมาชิกกลุ่ม

สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกลุ่มบุคคลและสมาชิกนั้นปรากฏในมาตรา 222/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ความว่า

“กลุ่มบุคคล” หมายความว่า บุคคลหลายคนที่มีสิทธิอย่างเดียวกัน อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม”

สำหรับการมีข้อเท็จจริงร่วมกัน กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่มีร่วมกันนั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง เช่น กรณีรถแก๊สระเบิดที่ถนนเพชรบุรีทำให้มีผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก และหลักกฎหมายเดียวกัน คือมีสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเดียวกัน เช่น อาจเกิดจากการกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาอันเดียวกัน²⁷

นอกจากนี้ จะเห็นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นในเงื่อนไขเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกกลุ่ม (Numerosity) ต้องมีจำนวนมากโดยจำนวนมากที่กล่าวมานี้ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าต้องมีจำนวนเท่าใดสำหรับหลักการในประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากบทนิยามความหมาย

²⁷ บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม)

ของคำว่า “กลุ่มบุคคล” ตามมาตรา 222/1 ประกอบกับเงื่อนไขที่ศาลจะเห็นสมควรอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อเป็นที่พอใจแก่ศาล ตามมาตรา 222/12 (3) ว่ากลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลมีดุลพินิจในการพิจารณาว่าจำนวนสมาชิกกลุ่มที่มีนั้น ทำให้การรวมตัวกันฟ้องร้องคดีในกรณีปกติเกิดความสะดวกหรือไม่ หรือจะเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ หากได้มีการรวมตัวกันแล้วจำนวนสมาชิกกลุ่มเหล่านั้นทำให้การดำเนินการพิจารณา มีความสะดวกมากขึ้น อีกทั้งผู้เสียหายที่รวมตัวกันนั้นต้องมีปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน (Commonality) และข้อเรียกร้องของเหล่าผู้เสียหายนั้นต้องมีลักษณะอย่างเดียวกันกับข้อเรียกร้องของกลุ่ม (Typicality) เพราะจะทำให้การฟ้องร้องคดีเป็นประโยชน์ทั้งแก่โจทก์เองและกลุ่มสมาชิกที่มี โดยมีความเสียหายแตกต่างกันหรือไม่ก็ตาม

สำหรับการออกจากกลุ่มของสมาชิกกลุ่ม (opt-out) ได้วางหลักไว้ใน มาตรา 222/29 วรรคแรก และมาตรา 222/30 สำหรับกรณีสมาชิกกลุ่มไม่ประสงค์จะผูกพันตัวกับการตกลงหรือประนีประนอมยอมความ²⁸หรือยื่นข้อเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด

กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา 222/15 (6) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สัปดาห์เพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁸ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้ถ้อยคำว่า สัญญาประนีประนอมยอมความ หรือ contract of compromise สำหรับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ใช้ถ้อยคำว่า “ข้อตกลงระงับข้อพิพาท” ซึ่งฉบับภาษาอังกฤษ คือ settlement agreement หรือที่นักกฎหมายบางท่านอาจใช้คำว่า “ข้อตกลงกำหนดวิธีระงับข้อพิพาท” หรือ dispute resolution clause ซึ่งไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไรก็ย่อมมีความหมายอย่างเดียวกันว่าเป็นข้อตกลงที่คู่กรณีตกลงให้มีผลผูกพันโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อระงับข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องใด ๆ ที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ และให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบเท่าที่กำหนดไว้ในข้อตกลงนั้น

นอกจากนี้ในข้อตกลงระงับข้อพิพาท ในส่วนของวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (mediation) และการประนีประนอมข้อพิพาท (conciliation) นั้นก็ได้มีความแตกต่างกันหรือมีความหมายที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยเป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท และคู่พิพาททั้งสองฝ่ายยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตน ส่งผลให้แต่ละฝ่ายจะได้สิทธิตามที่ได้ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทกัน ดังนี้ The Singapore Convention on Mediation ได้ระบุให้ใช้เป็นอย่างเดียวกันได้

โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน ในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/15 วรรคหนึ่ง และเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี หรือเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดแล้ว ให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและมีได้ขอถอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต

ส่วนสมาชิกกลุ่มที่ไม่ประสงค์จะผูกพันตามคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มย่อมมีสิทธิที่จะแสดงความประสงค์ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยการแจ้งความประสงค์ต่อศาล ภายในระยะเวลาที่กำหนด²⁹ แต่ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มภายหลังจากระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ สมาชิกกลุ่มจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากศาลเมื่อสมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแล้ว ก็มีสิทธิที่จะไปฟ้องคดีอย่างสามัญของตนเองได้ แต่จะไปฟ้องคดีแบบกลุ่มอีกไม่ได้เพราะจะเป็นการฟ้องซ้อน และสมาชิกกลุ่มที่ขอยกออกจากกลุ่มไปแล้วจะขอร้องสอดหรือขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในคดีแบบกลุ่มอีกไม่ได้เช่นกัน³⁰

2.1.4.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับการขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น เป็นเรื่องที่โจทก์ต้องร้องขอต่อศาล โดยลักษณะของคดีที่อาจร้องขอให้ศาลมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้น บัญญัติไว้ในมาตรา 222/8 ดังนี้

“คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(1) คดีละเมิด

(2) คดีผิดสัญญา

(3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภคแรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า”

²⁹ มาตรา 222/16 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

³⁰ บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม)

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นว่า มีการจำกัดลักษณะคดีที่สามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาตามอนุมาตรา (3) จะเห็นว่าเป็นเพียงการยกตัวอย่างเท่านั้น โดยอาจมีลักษณะของคดีที่ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เช่น คดีภาษีอากร โดยในการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องตามที่ปรากฏในมาตรา 222/9 ความว่า

“ในการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้”

โดยการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับเหตุที่ศาลสมควรพออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในเงื่อนไขต่าง ๆ ตามมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (5) ความว่า

“ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องเช่นนั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

(1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคล มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/10

(2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด

(3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

(4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

(5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการไต่มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ถ้ามีและโจทก์รวมทั้งนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลอาจจำกัดขอบเขตของกลุ่มบุคคลให้ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใดก็ได้

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง และให้ส่งการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณาเมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือนและให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ”

สำหรับ อนุมาตรา (5) ของมาตรา 222/12 นั้นมีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ เป็นหลัก Adequacy of Representation ที่ผู้เป็นโจทก์ต้องสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม โดยไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันกับสมาชิกกลุ่ม และสามารถดูแลสมาชิกกลุ่มได้อย่างเต็มที่

บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่มนั้น จะต้องทำหน้าที่แทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดซึ่งอาจมีจำนวนถึงหลายพันคนโดยที่ผู้นั้นไม่เคยพบปะกันหรือรู้จักกับสมาชิกกลุ่มมาก่อน จึงนับได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้แทนกลุ่มที่จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี โดยอาจไม่ได้รับค่าใช้จ่ายคืนในกรณีที่แพ้คดี³¹ นอกจากนี้ ผู้แทนกลุ่มอาจทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับความเสียหายได้ในกรณีที่ดำเนินคดีโดยไม่มีประสิทธิภาพ กรณีจึงมีความจำเป็นที่ศาลจะต้องเข้ามาควบคุมตรวจสอบคุณสมบัติผู้ที่ จะเป็น ผู้แทนกลุ่มคือโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มโดยเคร่งครัด ทั้งในขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และต้องดำรงคงมีอยู่ตลอดเวลาของการดำเนินคดี รวมทั้งในชั้นบังคับคดีด้วย

คุณสมบัติของโจทก์ประการแรก คือ ข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้ของผู้แทนกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มจะต้องเป็นอย่างเดียวกันกับสมาชิกกลุ่ม (typicality) โจทก์ผู้แทนกลุ่มจึงต้องเป็นผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีด้วยตนเอง หากคดีส่วนของผู้แทนกลุ่มไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้แล้ว ศาลก็ไม่สามารถอนุญาตให้เป็นผู้แทนกลุ่มได้ ทำให้เงื่อนไขประการแรกนี้จะเป็นหลักประกันที่ว่าผู้แทนกลุ่มจะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเต็มที่เพราะผลประโยชน์ของผู้แทนกลุ่มเป็นเรื่องเดียวกัน

³¹ ปรากฏตามบันทึกวิเคราะห์สรุป สารสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม)

กับผลประโยชน์ของกลุ่มและประเด็นข้อต่อสู้หรือข้อกล่าวอ้างของผู้แทนกลุ่มย่อมเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มด้วย แต่เงื่อนไขความเหมือนกันดังกล่าวไม่ใช่เงื่อนไขโดยเคร่งครัด โดยศาลอาจพิจารณาแต่เพียงว่าเป็นกรณีไม่มีข้อขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของผู้แทนกลุ่มและสมาชิกก็เพียงพอแล้ว และคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่มประการที่สอง คือ ผู้แทนกลุ่มจะต้องสามารถคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเท่าเทียมและเหมาะสม เนื่องจากโจทก์ในคดีแบบกลุ่มนั้น นอกจากจะฟ้องคดีเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองแล้วยังจะต้องทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ อีกด้วย

นอกจากนี้การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นนายความฝ่ายโจทก์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากเช่นกัน เนื่องจากนายความจะเป็นผู้รวบรวมผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักฐานเดียวกันและรวบรวมพยานหลักฐานและจ่ายเงินทดรอง ในการดำเนินคดีทั้งหมดไปก่อน เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐาน ค่าใช้จ่ายในการประกาศและส่งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบมากที่สุด ซึ่งคดีแบบกลุ่มที่มีจำนวนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากก็จะมีค่าใช้จ่ายในกรณีตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นจำนวนสูงมากด้วย ทำให้ในทางปฏิบัตินี้นายความฝ่ายโจทก์ก็จะต้องพยายามหาวิธีการประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้เข้าถึงสมาชิกกลุ่มมากที่สุด เพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่มให้เข้ามาในคดีมากที่สุด โดยมีเงินรางวัลนายความในคดีแบบกลุ่มเป็นสิ่งจูงใจ

นอกจากนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แม้ว่าสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะมีนายความของตนเองอยู่แล้ว แต่นายความของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนนั้นก็ไม่สามารถเข้ามาเป็นนายความของกลุ่มได้ โดยการปฏิบัติหน้าที่ของนายความของกลุ่มนั้นสามารถมีนายความฝ่ายโจทก์ได้หลายคนซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบคณะนายความในคดีแบบกลุ่มเพื่อวางแผนทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มร่วมกัน และอาจจะมีการตั้งหัวหน้าคณะนายความขึ้นมาคนหนึ่งเพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการดำเนินคดี โดยหัวหน้าคณะนายความนี้จะได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่านายความคนอื่น ๆ³² ซึ่งหากความปรากฏต่อศาลในระหว่างการพิจารณาว่านายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือนายความฝ่ายโจทก์ขอลอนตัวจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหา นายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด³³ และหากความปรากฏต่อศาลว่านายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้

³² เรื่องเดียวกัน

³³ มาตรา 222/19 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้³⁴

ในกระบวนการประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12 ถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยในประกาศและคำบอกกล่าวที่แจ้งไปยังสมาชิกกลุ่มนั้นจะต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับคดี เช่น ชื่อศาลและเลขคดี ชื่อและที่อยู่ของคู่ความและทนายความฝ่ายโจทก์ ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน สิทธิของสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาการแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลของคำพิพากษาที่ผูกพันสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ทราบสิทธิของตนเองว่ามีสิทธิอย่างไร และเพื่อความสะดวกในการติดตามคดีหากประสงค์จะทราบรายละเอียดของคดีเพิ่มเติม ดังนั้น หากวิธีการในการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะไม่ทำให้สมาชิกกลุ่มที่ประสงค์ออกจากรุ่นได้รับความเสียหายจากการที่ไม่ทราบเรื่องได้

2.1.4.3 ผลผูกพันของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หลักสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกประการหนึ่ง คือ มาตรา 222/35 วรรคแรก ที่ได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับผลของคำพิพากษาของศาลในคดีแบบกลุ่มว่าคำพิพากษานอกจากจะมีผลผูกพันคู่ความแล้วยังมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้แสดงเจตนาออกจากรุ่น (Opt-out) ด้วย ดังนี้

“คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม”

ดังนั้น ในการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม ศาลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการดำเนินคดีและมีอำนาจออกคำสั่งเกี่ยวกับการดำเนินคดี การฟ้องคดีแบบกลุ่ม คำพิพากษาของศาลจะมีผลผูกพันสมาชิกของกลุ่มแม้จะมีได้เข้ามาเป็นคู่ความในศาล โดยไม่อาจโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษานั้นได้ไม่ว่าคำพิพากษานั้นจะเป็นคุณหรือไม่ ซึ่งจะเป็นไปตามหลักความชอบธรรมของกฎหมาย (due process of law) ก็ต่อเมื่อโจทก์คุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม โดยศาลได้วางแนวทางในการพิจารณาว่าคำพิพากษา

³⁴ มาตรา 222/35 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ที่จะสามารถเยียวยาสิทธิได้อย่างเป็นธรรมต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่สมาชิกของกลุ่มที่จะได้รับหากมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม จำนวนคดีที่ฟ้องและกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว รวมทั้งความยุ่งยากในการสั่งให้มีการพิจารณาคดีหลายคดีรวมกันกับคดีของโจทก์ เมื่อเทียบกับผลที่จะเกิดขึ้นหากศาลจะอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่ม³⁵

2.1.4.4 การพิสูจน์ความเสียหายและค่าเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในการพิสูจน์ความเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ใช้หลักการ “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์”³⁶ ดังนั้น โจทก์ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ความเสียหายของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม รวมตลอดทั้งพฤติกรรมแห่งการทำละเมิดหรือผิดสัญญา การแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่จำเลยได้ก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นภาระแก่โจทก์ค่อนข้างมาก โดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการชั่งน้ำหนักว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน และสำหรับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์และสมาชิกกลุ่มต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการขอรับชำระหนี้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/43 และมาตรา 222/44 ที่บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 222/43 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้ทนายความฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มมีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์สินแก่ทนายความฝ่ายโจทก์ โจทก์ และสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 290 ตามจำนวนที่มีสิทธิได้รับ

ในกรณีที่จำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/42 ยังไม่เป็นที่ยุติ ให้ศาลที่ได้รับคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งรอการมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์สินไว้ก่อน และเมื่อได้ข้อยุติในจำนวนเงินดังกล่าวแล้ว ให้ทนายความฝ่ายโจทก์แจ้งให้ศาลนั้นทราบ

³⁵ สุชาติ วามะสุรีย์, "การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลแรงงาน," หน้า 86-87.

³⁶ มาตรา 84/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่า “คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์สินแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีนั้น
ส่งเงินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีแบบกลุ่มเพื่อจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิตามมาตรา 222/44”

“มาตรา 222/44 เมื่อจำเลยนำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงาน
บังคับคดีหรือเมื่อได้ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของจำเลย หรือเมื่อเจ้าพนักงาน
บังคับคดีได้รวบรวมทรัพย์สินอื่นใดของจำเลยเสร็จ และได้หักค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว
ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิตามลำดับ ดังนี้

(2) เงินรางวัลของนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/37

(4) โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์สินตามมาตรา 290

เมื่อพิจารณามาตรา 222/44 แล้ว ทำให้เห็นว่าในกรณีบังคับชำระหนี้ได้เงิน
มาไม่พอกับจำนวนหนี้ ระหว่างนายความฝ่ายโจทก์ โจทก์ และสมาชิกกลุ่ม ก็ให้แบ่งเฉลี่ยชำระหนี้
ตามสัดส่วนคือให้นายความได้รับเงินรางวัลนายความไปก่อนเป็นจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบ
ของจำนวนเงินที่บังคับคดีมาได้ในแต่ละครั้ง และเงินที่เหลือจึงแบ่งจ่ายเฉลี่ยให้แก่โจทก์ สมาชิกกลุ่ม
และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์สิน ดังนั้นแล้วสมาชิกกลุ่มจะต้องยอมรับข้อจำกัดในเรื่อง
ค่าเสียหายที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับชดเชยโดยอาจจะมีจำนวนจำกัดไม่เต็มจำนวนความเสียหาย
ที่เกิดขึ้นจริง สมาชิกกลุ่มจึงต้องสนใจที่จะยอมรับเงื่อนไขหรือข้อตกลงภายในกลุ่มในเรื่องการแบ่ง
เฉลี่ยสัดส่วนความเสียหายระหว่างกัน เพื่อจะนำมาใช้ในการคำนวณส่วนแบ่งค่าเสียหายที่แต่ละคน
จะได้รับจากจำนวนค่าเสียหายที่มีจำนวนจำกัดนั่นเอง เนื่องจากลำดับสิทธิในการรับชำระหนี้จากเงิน
ที่ได้จากการบังคับคดีตามมาตรา 222/44 ที่จัดลำดับให้เงินรางวัลนายความอยู่ในลำดับ (2)
เหนือกว่าค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ซึ่งอยู่ลำดับ (3) และเหนือกว่าโจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้
อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์สินซึ่งอยู่ลำดับ (4) เพราะนายความโจทก์เป็นผู้ลงทุนขับเคลื่อน
การดำเนินคดี จนได้เงินมาจากการบังคับคดีจึงมีความสำคัญกว่าบทบาทและหน้าที่โจทก์ สมาชิกกลุ่ม
และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์สิน

2.1.4.5 บทบาทของนายความและเงินรางวัลของนายความในการดำเนินแบบกลุ่ม

ในสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้บัญญัติกฎหมายได้ตระหนักถึงปัญหา
ค่าใช้จ่ายทางคดีที่นับว่าเป็นสภาพการณ์ที่กีดขวางและเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความยุติธรรม
และการนำคดีความมาฟ้องสู่ศาล จึงทำให้มีความพยายามที่จะผลักภาระด้านราคาค่าเสียหายออกไป
โดยมีหนทาง คือ การกำหนดค่าเสียหายเชิงการลงโทษ ทั้งนี้ เพราะในประเทศสหรัฐอเมริกา

การใช้ระบบคณะลูกขุนในคดีแพ่ง และคณะลูกขุนนี้เองสามารถที่จะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน และค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นเงินจำนวนมากได้ตามดุลพินิจของตนมากจนเกินไป ทำให้โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยจากการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีอัตรามากกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงอย่างมาก ส่งผลให้บรรดาทนายความมีแรงจูงใจที่จะรับคดีโดยการคิดค่าทนายความจากผลแห่งคดี (Contingency fees) โดยค่าทนายความในลักษณะนี้มักคิดเป็นจำนวนร้อยละของเงินที่โจทก์ชนะและสามารถบังคับคดีได้

เมื่อกล่าวถึงนโยบายสาธารณะหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จะเห็นว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมหรือที่เรียกว่ามีความเป็นพลวัต³⁷ โดยปัญหาที่ว่า การเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมตามหลักการของศาลฎีกาไทย จะเห็นว่าเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าทนายความตามผลแห่งคดี คือ การที่นำการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มาใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยกำหนดให้ศาลกำหนดเงินรางวัลทนายความให้แก่ทนายโจทก์ตามจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีสิทธิจะได้รับประกอบ แต่ไม่ให้เกินร้อยละ 30 ของจำนวนเงินดังกล่าว ในการนี้เห็นว่ากฎหมายกำหนดให้ศาลคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยด้วยเพื่อประโยชน์แก่ศาลในการคำนวณเงินรางวัลทนายความ ทำให้เห็นว่าการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีในคดีแบบกลุ่มมิได้เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอีกต่อไป

นอกจากนี้ บทบาทของทนายความต่อลูกความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวิธีพิจารณาความที่ซับซ้อนและกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกนั้นในบางคราวย่อมมีจำนวนมากเป็นพันคน เช่น ในคดีสิ่งแวดล้อมและผู้กระทำให้เกิดความเสียหายมักเป็นบุคคลที่มีอำนาจในการต่อรองที่ค่อนข้างมาก เช่น ผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจ ดังนั้น ทนายความจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ โดยถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และมีความเสี่ยงสูงมากเช่นกัน ซึ่งศาล

³⁷ สุธิณี ฤกษ์วสินกุล, "ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee): ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครอง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549), หน้า 116.

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญต่อทนายความของกลุ่ม โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความของกลุ่ม ดังนี้³⁸

1. ประสบการณ์และชื่อเสียง โดยศาลจะพิจารณาถึงประสบการณ์ในการว่าความคดีประเภทต่าง ๆ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีมากน้อยเพียงใด ชื่อเสียงและความสามารถโดยส่วนตัวของทนายความ ตลอดจนสำนักงานทนายความที่ผู้นั้นทำงานอยู่ ซึ่งปกติทนายความที่ไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมักจะต้องร่วมมือกับทนายความที่มีประสบการณ์ด้านนี้เข้ามาช่วยด้วย

2. ผลงาน ศาลมักจะพิจารณาถึงการปฏิบัติงานในคดีตั้งแต่การเริ่มต้นยื่นคำร้องขอเพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าทนายความนั้นมีความตั้งใจในการดำเนินคดีเพียงใด ทุ่มเทความรู้ความสามารถในคดีอย่างเต็มที่หรือไม่ ตรงต่อกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือไม่ โดยศาลจะคาดหวังมาตรฐานการทำงานของทนายความค่อนข้างสูงกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญ เนื่องจากเป็นคดีที่ซับซ้อนและมีผู้เสียหายจำนวนมาก

3. การประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม โดยทนายความของกลุ่มต้องปรึกษาหารือกับผู้แทนกลุ่มถึงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินคดีตลอดเวลา และต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มทราบว่า จะดำเนินการต่อไปอย่างไร โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่ม การยื่นคำร้องคำขอต่อศาลต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มรับทราบ หากผู้แทนกลุ่มไม่ได้รับรู้หรือทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอาจถือว่าผู้แทนกลุ่มนั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็ถือว่าทนายความไม่มีความสามารถด้วยเช่นกัน

4. มรรยาททนายความ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มความสุจริตและซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างพยานเท็จหรือการกระทำที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมในวิชาชีพทนายความย่อมเป็นเหตุหนึ่งที่ศาลพิจารณาว่าทนายความคนนั้นเหมาะที่จะเป็นทนายความของกลุ่มหรือไม่

ด้วยเหตุนี้ การเลือกทนายความที่มีประสบการณ์และมีความสามารถสูงย่อมเป็นประโยชน์และผลดีแก่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นอย่างมากเนื่องจากกระบวนการดำเนินคดี

³⁸ วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ, Class Action: รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2549), หน้า 68.

มีความซับซ้อนและผลของคำพิพากษานั้นจะผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน อันจะยกตัวอย่างคดีที่ศาลได้อนุญาตรับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยในหัวข้อถัดไป

2.1.5 ตัวอย่างคดีที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

(1) คดีสิ่งแวดล้อมชาวบ้าน ต.น้ำพุ

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 โดยมีกลุ่มผู้เสียหายได้รวมตัวกันยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยศาลได้อนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มครั้งแรกในคดีสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ สำหรับคดีนี้ตัวแทนชาวบ้าน ตำบลน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี รวม 3 คน เป็นโจทก์ยื่นฟ้องบริษัท แวกซ์ กาเบ็จ รีไซเคิล เซ็นเตอร์ จำกัด ในข้อหาความผิดละเมิดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535³⁹ หลังได้รับผลกระทบตั้งแต่ปี 2544 จนนำมาสู่การฟ้องศาลเป็นคดีแบบกลุ่มเมื่อปี 2560

โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่าในวันที่ 24 ธันวาคม 2563 ที่ศาลแพ่ง แผนกคดีสิ่งแวดล้อม ห้องพิจารณาคดีที่ 710 ศาลได้ออกนั่งอ่านคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ สว4 / 2560⁴⁰ ระหว่างนายธนู งามยิ่งยวด ที่ 1 กับพวกรวม 3 คน โจทก์ กับบริษัทแวกซ์กาเบ็จ รีไซเคิลเซ็นเตอร์ จำกัด ที่ 1 กับพวกรวม 2 คน สืบเนื่องจากกรณีชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลน้ำพุได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการโรงงานของบริษัทจำเลยที่ 1⁴¹ โดยตลอด 19 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านน้ำพุได้รับความเดือดร้อนจากปัญหากลิ่นเน่าเสียและ “ห้วยน้ำพุ” แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคสำคัญ รวมไปถึงบ่อบาดาลต่าง ๆ ปนเปื้อนสารโลหะหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน 4 ชนิด อันได้แก่ นิกเกิล แมงกานีส

³⁹ ไทยรัฐออนไลน์, "ชาวบ้านน้ำพุ ฟ้องเรียก 500 ล้านบาท! บ.กำจัดกากขยะอุตสาหกรรม ก่อนมลพิษมายาวนาน "

[ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา:

[HTTPS://WWW.THAIRATH.CO.TH/NEWS/LOCAL/CENTRAL/911165](https://www.thairath.co.th/news/local/central/911165)

⁴⁰ คดีหมายเลขดำที่ สว4 / 2560

⁴¹ ชำนาญ ศิริรักษ์, "ผลคำพิพากษาคดีกลุ่มด้านสิ่งแวดล้อม" [ออนไลน์].

ตะกั่ว และสารหนู ซึ่งโรงงานไม่มีระบบป้องกันที่ได้มาตรฐาน เช่น การระบายน้ำเสียลงห้วยน้ำพุ โดยไม่มีการป้องกันที่ได้มาตรฐานและไม่ได้สร้างบ่อตรวจสอบคุณภาพน้ำตามกฎหมาย⁴²

ศาลได้พิพากษาว่าจากพยานหลักฐานของโจทก์ในทางนำสืบจากผู้เชี่ยวชาญและส่วนราชการเชื่อได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ก่อให้เกิดมลพิษและการปนเปื้อนของสารเคมีในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลน้ำพุจริงโดยจำเลยที่ 2 ในฐานะกรรมการของบริษัทจำเลยที่ 1 ถือว่าเป็นผู้มีส่วนรู้เห็นกำกับดูแลและได้รับประโยชน์จากกิจการของจำเลยที่ 1 จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วย

ศาลได้พิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่⁴³

โจทก์ที่ 1 เป็นจำนวน 666,425 บาท

โจทก์ที่ 2 เป็นจำนวน 508,500 บาท

โจทก์ที่ 3 เป็นจำนวน 135,000 บาทพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปีนับจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ทั้งสาม

นอกจากนี้ในส่วนของสมาชิกกลุ่ม ประมาณ 1,000 คน ศาลได้กำหนดค่าเสียหายที่จำเลยทั้งสองจะร่วมรับผิดชอบต่อสมาชิกกลุ่ม คือ ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลน้ำพุ ดังนี้

ค่ารักษาพยาบาลต่อสมาชิกกลุ่มศาลได้กำหนดจากเกณฑ์โดยแบ่งสมาชิกกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. สมาชิกกลุ่มที่ตรวจไม่พบสารโลหะหนักให้ได้รับเงินค่ารักษาพยาบาลจำนวน 5,000 บาทในปี 2559 และ 2560 จำนวน 2 ปีรวมเป็นเงิน 10,000 บาท ค่ารักษาพยาบาลนับจากปี 2561 จนถึงปี 2565 อีกปีละ 5,000 บาท

2. สมาชิกกลุ่มที่ตรวจพบสารโลหะหนักในร่างกายให้ได้รับเงินค่ารักษาพยาบาลในปี 2559 และ 2560 ปีละ 10,000 บาทรวม 20,000 บาทและค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องในปี 2561 ถึง 2565 อีกปีละ 10,000 บาท

⁴² นิชา เวชพานิช, "มิติใหม่คดีสิ่งแวดล้อมไทย ชวนน้ำพุชนะคดีกลุ่ม ผู้ก่อมลพิษเยียวยา 1,000 ราย พื้นที่สิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น" [ออนไลน์].

⁴³ ชำนาญ ศิริรักษ์, "ผลคำพิพากษาคดีกลุ่มด้านสิ่งแวดล้อม" [ออนไลน์].

3. สมาชิกกลุ่มที่พบสารโลหะหนักในร่างกายเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ให้ได้รับเงินค่ารักษาพยาบาล 15,000 บาทในปี 2559 และปี 2560 รวม 30,000 บาทและให้ชำระเงินค่ารักษาพยาบาลอีกปีละ 15,000 บาทของปีหนึ่ง 2561 ถึง 2565

ส่วนค่าเสียหายต่อสุขภาพและอนามัยนั้น ศาลกำหนดให้เฉพาะสมาชิกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการมีสารโลหะหนักในร่างกายเกินกว่าค่าที่กฎหมายกำหนดโดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มย่อย คือ

1. กลุ่มที่มีอายุเกินกว่า 15 ปี ให้ได้รับค่าเสียหายจำนวน 30,000 บาทและ
2. กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ให้ได้รับ 100,000 บาทโดยจะต้องมีผลการตรวจรับรองแพทย์มาแสดง

สำหรับค่าเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรนั้นศาลได้กำหนดค่าเสียหายให้กับสมาชิกกลุ่มต่อคร้วเรือนในจำนวนเนื้อที่ไม่เกิน 30 ไร่ สำหรับพืชสวนให้ไร่ละ 1,690 บาท และพืชไร่ให้ไร่ละ 1,148 บาท เป็นระยะเวลาสองปีก่อนถึงวันฟ้องและนอกจากนั้นยังกำหนดให้ชำระค่าเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตรตามความจริงแต่ไม่เกิน 30 ไร่ต่อคร้วเรือน โดยพืชจำพวกกล้วยให้ไร่ละ 19,945 บาทต่อไร่ต่อปี มะม่วงได้ละ 11,966 บาทต่อไร่ มะนาวไร่ละ 7,274 บาทต่อไร่ มะละกอ 12,175 บาทต่อไร่ มันสำปะหลัง 4,610 บาทต่อไร่ พืชผักต่างๆ 7,760 บาทต่อไร่ เห็ดให้ได้รับโรงเรือนละ 44,510 บาทต่อโรงเรือนโดยจะต้องมีผลตรวจมายืนยันในการขอรับชำระหนี้

นอกจากนั้นศาลยังได้พิจารณาถึงคำขอของโจทก์ที่ขอให้จำเลยมีการชำระเงินเข้ากองทุนเพื่อฟื้นฟูให้กับกลุ่มชาวบ้านหมู่ที่ 1 ว่าชาวบ้านหมู่ที่ 1 ตำบลน้ำพุยังไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงไม่อาจกำหนดให้ได้แต่ไม่ตัดสิทธิหากจะดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลและมาฟ้องเรียกร้องในภายหลัง

ในส่วนของค่าเสียหายที่โจทก์ทั้งสามขอให้มีการฟื้นฟูความเสียหายนั้น เนื่องจากโจทก์เป็นประชาชนในพื้นที่และใช้สิทธิเพื่อพื้นที่อันเป็นประโยชน์สาธารณะ ที่เป็นการใช้สิทธิในฐานะชุมชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จึงเห็นว่าเป็นคำขอที่บังคับให้ได้ศาลได้พิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อมพื้นที่ดินน้ำ ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบให้อยู่ในสภาพปกติและเป็นไปตามมาตรฐานด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสองหากจำเลยทั้งสองไม่ปฏิบัติให้โจทก์ดำเนินการจัดหาบุคคลเข้ามาฟื้นฟูและให้จำเลยทั้งสองชำระค่าใช้จ่าย โดยให้ทนายโจทก์นำส่งประกาศคำพิพากษาแจ้งให้กับสมาชิกกลุ่มทราบและให้สมาชิกกลุ่มดำเนินการยื่นขอรับชำระหนี้

ภายใน 2 เดือนพร้อมทั้งกำหนดค่าทนายความให้จำเลยทั้งสองชำระแทนโจทก์จำนวน 100,000 บาท และเงินรางวัลให้กับทนายความโจทก์เป็นจำนวนรวมกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี 990,000 บาท

อย่างไรก็ดี นางสาวเพ็ญโฉม แซ่ตั้ง ผู้อำนวยการมูลนิธิบูรณะนิเวศ เปิดเผยว่า คดีนี้สะท้อนให้เห็นความปล่อยปละละเลยของกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่กำกับดูแลและอนุญาต ส่งผลให้โรงงานสร้างผลกระทบต่อชาวบ้านและสิ่งแวดล้อม จนต้องมาฟ้องศาล แม้วันนี้จะชนะคดี แต่ 19 ปีที่ผ่านมา ได้มีความเสียหายมากกว่าเงินเยียวยาที่ได้รับ และการฟื้นฟูต้องใช้งบมากกว่า 50 ล้านบาท จึงเรียกร้องให้ทบทวนนโยบายและกฎหมายที่จะรัดกุมมากกว่านี้ อีกทั้งมีบางจุดที่ไม่ตรงกับความคิดหวัง กล่าวคือ คำตัดสินเกี่ยวกับการเยียวยาพื้นที่เกษตรนั้น ศาลใช้หลักเกณฑ์รับมือภัยแล้งคำนวณค่าเสียหาย โดยให้เหตุผลว่าชาวบ้านไม่สามารถใช้น้ำจากลำห้วยได้ โดยมองว่าการปนเปื้อนมลพิษนั้นไม่เหมือนกัน เพราะเป็นผลจากมนุษย์⁴⁴

ทางด้านนายไพฑูรย์ ปัตนา⁴⁵ นายองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพุ ซึ่งเป็นโจทก์ที่ 3 กล่าวว่า คำพิพากษาที่ออกมาถือว่าประชาชนเป็นฝ่ายชนะ แต่การตัดสินเรื่องการชดเชยค่าเสียหายในความรู้สึกของโจทก์ทุกคนค่อนข้างน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับสิ่งที่พวกตนเดือดร้อนลำบากกันมาเกือบ 20 ปี โดยได้กล่าวว่า “ทุกคนอาจจะรู้สึกโล่งใจว่าเราชนะแล้ว แต่ไม่ได้ดีใจกับคำสินไหมทดแทนเพราะมันชดเชยความสูญเสียของพวกเราไม่ได้เลย จะเอาสิ่งแวดล้อมที่ตีกลับคืนมาก็ไม่ได้ด้วย”

นอกจากนั้น นายองค์การบริหารส่วนตำบลยังได้กล่าวให้ความเห็นด้วยว่า เป้าหมายของพวกตนไม่ใช่เงิน แต่ต้องการให้ผู้ประกอบการเกิดความเข็ดหลาบ และไม่กล้าฝ่าฝืนกฎหมายอีก แต่เมื่อศาลมีคำพิพากษาออกมาเช่นนี้ก็ไม่น่าเชื่อว่าผู้ประกอบการจะเข็ดหลาบหรือไม่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พวกตนรู้สึกพอใจมากที่สุดคือการที่ศาลสั่งให้จำเลยฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ดังนั้น จะเห็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านน้ำพุ นั้นยังไม่มี ความเพียงพอและเหมาะสมอาจเนื่องมาจากการพิสูจน์ความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการยาก เพราะความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมนั้นต้องรอระยะเวลาในการรอให้ความเสียหายประจักษ์จริง

⁴⁴ อรรถรรณ สุขโข, "ชาวบ้านชนะคดีมลพิษแบบกลุ่ม ครั้งแรกในประเทศไทย" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://theactive.net/news/20201224-4/>

⁴⁵ กองบรรณาธิการมูลนิธิบูรณะนิเวศ (Earth), "ชาวบ้านน้ำพุชนะคดีโรงงานรีไซเคิล" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: https://mobile.facebook.com/EarthEcoAlert/photos/a.260066494043222/3536468786402960/?type=3&source=57&_rdc=1&_rdr

แต่อย่างไรก็ดี คดีนี้กลุ่มชาวบ้านได้รับความเสียหายเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปีถือว่าระยะมีเวลามากพอให้ความเสียหายปรากฏให้ศาลเห็นจนเป็นที่พอใจ อีกทั้งในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ก็ได้มีบทบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย

(2) คดีผู้บริโภค กรณีรถยนต์ Ford

การยื่นฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคนี้มาจากกลุ่มผู้ใช้รถยนต์ฟอร์ดรุ่น ฟอร์ดเฟียสต้า โฟกัส และอีโคสปอร์ต⁴⁶ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2561 กล่าวคือ โจทก์ได้ยื่นฟ้องคดีไปตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน 2560 จวบจนเวลาผ่านไปกว่าหนึ่งปี ศาลแพ่งกรุงเทพใต้จึงได้นัดฟังคำวินิจฉัย และได้มีคำสั่งอนุญาตให้เป็นคดีแบบกลุ่ม โดยนับเป็นการรับฟ้องคดีแบบกลุ่มผู้บริโภคคดีแรก ๆ ของประเทศไทยที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เป็นการสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการคุ้มครองผู้บริโภค โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่าหลังจากที่มีกรณีกลุ่มผู้บริโภครวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความยุติธรรม และการชดเชยอย่างเป็นรูปธรรม จากกรณีปัญหาการใช้งานรถที่ใช้ระบบส่งกำลังคลัตช์คู่ Dual Clutch Power Shift โดยมีสมาชิกผู้ร่วมยื่นฟ้องจำนวน 308 ราย เป็นคดีแบบกลุ่ม (Class Action)⁴⁷ และได้มีการต่อสู้กันในชั้นศาลยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน จนในที่สุดเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2561 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ได้อ่านคำพิพากษาให้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้ยื่นฟ้อง 291 ราย เป็นจำนวนเงินรวมประมาณ 24,700,000 บาท ตามที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องบริษัทที่เกี่ยวข้อง คือ Ford Motor Company (Thailand), Ford Operations (Thailand), Ford Services (Thailand) และ Ford Sales and Service (Thailand) ต่อมาได้มีการถอนฟ้อง 3 บริษัทแรก เหลือจำเลยเพียง Ford Sales and Service (Thailand) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบด้านการประกอบ และจัดจำหน่ายรถยนต์รุ่นที่มีปัญหา

โดยในการยื่นฟ้องครั้งแรกเมื่อเดือนเมษายน 2560 มีสมาชิกเข้าร่วมยื่นฟ้องแบบคดีแบบกลุ่ม จำนวน 421 ราย ซึ่งศาลได้เปิดโอกาสให้มีการเจรจาจนมีผู้ยินยอมรับข้อเสนอ

⁴⁶ มติชนออนไลน์, "กลุ่มผู้ใช้ฟอร์ดจำนวน 308 รายเส ศาลรับฟ้องแบบกลุ่ม เรียกค่าเสียหาย 4 ล้าน " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_966919

⁴⁷ พันธุ์สวัสดิ์ ไพฑูรย์พงษ์, "ศาลสั่ง Ford ชดเชยลูกค้าไทย 291 ราย กรณีเกียร์ PowerShift รวม 24,700,000 บาทล้าน " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://www.headlightmag.com/ford-thailand-to-compensate-for-powershift-issue-by-court-order/?fbclid=IwAR1PS9zSxcvoElq4fg-nBTFAb2SyzvIh-KzOpqVBWF4R2OaC9KwpGvKZQY>

การแก้ไข และยกเลิกการยื่นฟ้องไป 113 ราย แต่ยังมีเหลืออีก 308 รายที่ยื่นยื่นฟ้องต่อ ทำให้ต้องมีการพิจารณาคดีความแบบกลุ่ม จนนำมาซึ่งบทสรุปเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2561

สำหรับการชดเชยลูกค้ากลุ่มที่ยื่นฟ้อง และทางศาลได้พิพากษาให้ Ford Sales and Service ดำเนินการชดเชยนั้น จะได้รับการชดเชย

1. ค่าเสื่อมราคาของตัวรถเนื่องจากการที่ต้องถูกยกเกียร์ออกมาซ่อม
2. ค่าชดเชยจากการที่ผู้ยื่นฟ้องเดือดร้อนจากการไม่มีรถใช้ระหว่างซ่อม ทำให้สมาชิกผู้ยื่นฟ้องแต่ละราย มีโอกาสได้รับค่าชดเชยดังกล่าว ตั้งแต่ 20,000 ถึงประมาณ 200,000 บาท โดยขึ้นอยู่กับระดับของความเดือดร้อนที่ได้รับ และคำพิพากษาของศาล พร้อมทั้งดอกเบี้ย 7.5% ต่อปี ทั้งนี้ ศาลได้สั่งให้ฟอร์ดดำเนินการตามผลการพิพากษา ภายใน 7 วัน พร้อมกันนี้ต้องชำระค่าทนายความฝ่ายโจทก์ 150,000 บาท และมีเงินรางวัลแก่ทนาย 800,000 บาทตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงและคำพิพากษาของศาลชั้นต้น จะเห็นว่า มีทั้งผู้ที่ได้รับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ โดยมีกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายจำนวนหนึ่งออกมากล่าวว่า เงินชดเชย 23 ล้านบาทที่จ่ายชดเชยค่าเสียหายนั้นจะเห็นว่า มีการเยียวยาที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ที่ได้รับค่าเสียหายต่ำสุด ได้เพียงแค่ 20,000 บาท และสูงสุดคือ 200,000 บาทเท่านั้น ซึ่งเทียบกับรถที่มีมูลค่าหลายแสนบาทถือว่าเป็นจำนวนที่เล็กน้อยมาก และเป็นเพียงค่าเสียโอกาสในการใช้รถและทดแทนราคาขายต่อที่อาจจะถูกกดจากพ่อค้ารับซื้อรถมือสอง และในจำนวนนี้มี 12 ราย ที่ศาลยกฟ้องเพราะมีการดัดแปลงสภาพรถไม่เข้าเงื่อนไข เมื่อนับกับการต่อสู้ และการเสียเวลา รวมถึงประโยชน์ย่อยต่าง ๆ และแม้จะเป็นชัยชนะ หากความจริงแล้วอย่างไรเสียก็ดูไม่ต่างจากการพ่ายแพ้แบบมีชัยชนะอยู่นั่นเอง⁴⁸

⁴⁸ ญัตติ ชูบรรจง, "ชนะฟ้องกลุ่ม "รถมีปัญหา" บทเรียนราคาแพงของใคร ??? " [ออนไลน์].

(3) คดีความรับผิดชอบต่อสินค้าที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีโลชั่นทาผิวยี่ห้อ “เพิร์ลลี่”

คดีนี้เป็นกรณีที่มีผู้เสียหายเข้าร้องเรียนกับมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค (มพบ.) เนื่องจากใช้โลชั่นทาผิวยี่ห้อ “เพิร์ลลี่”⁴⁹ โดยข้อมูลจากมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค (2560) กล่าวถึงว่า เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2560 มีผู้เสียหายทั้งสิ้น 4 ราย ได้มีการเรียกร้องค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อสินค้าที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นจำนวนเงินกว่า 40 ล้านบาท โดยกรณีที่มีผู้เสียหายเข้าร้องเรียนกับมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค เนื่องจากใช้โลชั่นทาผิวยี่ห้อ “เพิร์ลลี่” แล้วเกิดอาการผิวหนังแตกกลาย นำไปสู่ตรวจสอบและดำเนินการฟ้องร้องคดีกับบริษัทผู้ผลิต โดยยื่นฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่ม และศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเมื่อเดือนตุลาคม 2561⁵⁰

ล่าสุดในวันที่ 27 ธันวาคม 2561 นางสาวศิริรินธร อ่องสมหวัง ทนายความเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค ผู้ดูแลคดี พร้อมกับตัวแทนของผู้ได้รับความเสียหายจากการใช้โลชั่นทาผิวยี่ห้อเพิร์ลลี่ เดินทางไปศาลจังหวัดสตูลเพื่อฟังคำพิพากษา โดยนางสาวศิริรินธร หลังจากการฟังคำพิพากษาว่า โดยศาลได้ตัดสินให้จำเลย คือ ผู้ผลิตโลชั่นทาผิวยี่ห้อ “เพิร์ลลี่” จ่ายค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย ทั้งโจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยแบ่งเป็นค่าเสียหายจากการเสียโฉมติดตัว คนละ 200,000 บาท ค่ารักษาตามที่จ่ายจริง ค่ารักษาพยาบาลในอนาคตภายในระยะเวลา 5 ปี คนละไม่เกิน 200,000 บาท ค่าขาดรายได้ไม่เกิน 300 บาทต่อวัน เป็นเวลาไม่เกิน 90 วัน และมีค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับคดีนี้ อีก 200,000 บาท เนื่องจากศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้ประกอบธุรกิจต้องรู้อยู่แล้วว่าผลิตสินค้ามีส่วนผสมของสารอันตราย แต่ยังคงผลิตและจำหน่าย จนส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย จิตใจ และอนามัยของผู้บริโภค จึงให้จ่ายค่าเสียหายเพิ่มเติมเป็นเชิงลงโทษจำเลยตามมาตรา 11 รวมเป็นเงินค่าเสียหาย ประมาณ 10 ล้านบาท และอาจเพิ่มขึ้นหากมีผู้เสียหายจากการใช้ครีมเพิร์ลลี่เข้าชื่อเป็นสมาชิกกลุ่มเพิ่ม

นอกจากนี้ ยังมีคำสั่งให้จำเลยระงับการจำหน่ายสินค้าทั้งสองสูตร ได้แก่ ‘เพิร์ลลี่ อินแทนซีฟ ไวท์โลชั่น’ และ ‘เพิร์ลลี่ อินแทนซีฟ ไวท์โลชั่น พลัส’ ส่วนที่จำหน่ายไปแล้ว

⁴⁹ มูลนิธิผู้บริโภค, “ผู้บริโภคชนะคดี! ศาลสั่งเพิร์ลลี่จ่ายค่าเสียหายกว่า 10 ล้านบาท” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: https://www.consumerthai.org/news-consumerthai/consumers-news/food-and-drug/4287-611227pearly.html?fbclid=IwAR1yLRNuJdKpihPu5HHg-pztH191_pkAwP9ZjxphGJ-SHX83iRtuspb9PkQ

⁵⁰ ประชาไท, “ศาลพิพากษาลงโทษผู้ผลิต ‘เพิร์ลลี่’ จ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายกว่า 10 ล้านบาท” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/2018/12/80288>

ให้ประกาศและรับคืนจากผู้บริโภค รวมทั้งให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายและให้ทำลายสินค้าทั้งหมด เพราะเป็นสินค้าที่มีส่วนผสมของสารอันตราย โดยจำเลยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด

อย่างไรก็ดี มีผู้เสียหายจากการใช้ครีมทาผิวขาวเพิร์ลลี่ กล่าวถึงความรู้สึกหลังฟังคำพิพากษาว่า รู้สึกดีใจที่ชนะคดี แต่มองว่าค่าเสียหายมีจำนวนน้อยเกินไป จึงยังไม่ค่อยพึงพอใจกับค่าเสียหายที่ได้ เนื่องจากการเดินทางไปรักษาตัวแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก โดยโรงพยาบาลเฉพาะทางเกี่ยวกับผิวหนังอยู่ต่างจังหวัด ทั้งค่ารถ ค่ายา และอื่น ๆ ตกครั้งละประมาณ 2,000-3,000 บาท นอกจากนี้รอยแตกที่เกิดขึ้นจากการใช้ครีมดังกล่าวนั้น แพทย์บอกว่าไม่สามารถรักษาให้หายได้ ทำได้แค่เพียงไปรักษาเรื่อย ๆ เพื่อให้รอยจางลง ค่ารักษาพยาบาลในอนาคตที่ศาลกำหนดจึงอาจจะไม่ครอบคลุมรายจ่าย

(4) คดี Angkor Sugar Co, Ltd. กับ บริษัทมิตรผลจำกัด

จากกรณีศาลได้รับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มและเป็นคดีข้ามพรมแดน (Cross-Border)⁵¹ กล่าวคือ เป็นคดีที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้รับพิจารณาคดีแบบกลุ่มชาวบ้านกัมพูชา กว่า 700 ครอบครัว 3,000 กว่าคนที่ได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทมิตรผล จำกัด จากเหตุบริษัท อังกอร์ ซูการ์ (Angkor Sugar Co, Ltd.) ที่เป็นบริษัทในเครือของบริษัท มิตรผล จำกัด ในประเทศ กัมพูชา ไปรับสัมปทานจากรัฐบาลกัมพูชาที่มีนโยบายให้เอกชนเข้าไปใช้ที่ดินที่ซ้อนทับกับที่อยู่ และที่ทำกินของชาวบ้านแล้วได้ปิดตัวลงแล้ว โดยเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563 ที่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ มีนัดฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์เพื่อให้รับเป็นคดีแบบกลุ่ม กรณีที่ฮอย ไม (Hoy Mai) และ สมิน เทต (Smin Tet) เป็นตัวแทนชาวบ้านร่วมกันฟ้องบริษัทมิตรผล จำกัด เป็นจำเลย เนื่องจากถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อมโดยตรงจากการประกอบกิจการของบริษัทอังกอร์ ซูการ์ จากการกระทำผิดกฎหมายภายในของประเทศกัมพูชาและประเทศไทย ทั้งนี้ชาวบ้านกัมพูชาทั้งสองคนได้ขอความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศกัมพูชา ซึ่งได้ประสานต่อมายังมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชนและสมาคมนักกฎหมายคุ้มครองสิทธิและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเพื่อให้ช่วยดำเนินการฟ้องคดีแบบกลุ่มต่อบริษัทไทยที่ลงทุนข้ามพรมแดน โดยทางฝ่ายโจทก์ได้ฟ้องละเมิดเรียกค่าเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย เป็นค่าพยาบาลและสถานพยาบาล ค่าเสียหายต่อทรัพย์สินที่เป็นบ้านและพืชผลจากถูกเผาทำลาย และยังถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ผลคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ที่ศาลมีคำสั่งให้รับเป็นคดีแบบกลุ่ม

⁵¹ ประชาไท, "ศาลแพ่งฯ รับพิจารณาคดีกลุ่มชาวบ้านกัมพูชากว่า 3,000 คนร่วมฟ้องถูก.มิตรผล ละเมิดสิทธิฯ" [ออนไลน์].

โดยให้เหตุผลว่าจากการไต่สวนของฝ่ายโจทก์แล้วเห็นว่า บริษัทอังกอร์ชูการ์ที่ลงทุนในกัมพูชา เป็นตัวแทนของจำเลยรับสัมปทานจำนวน 39,550 ไร่ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทำกินของโจทก์ทั้งสอง และสมาชิกของกลุ่มด้วย โดยบ้านและพืชผลถูกรื้อเผาทำลายทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับความเสียหาย ศาลเห็นว่าเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มบุคคลทั้งจากทั้งข้อเท็จจริงเดียวกันและข้อกฎหมายเดียวกันทำให้มีลักษณะเป็นคดีแบบกลุ่ม ศาลจึงให้สมาชิกกลุ่มเรียกร้องค่าเสียหายร่วมกันได้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยให้โจทก์ทั้งสองดำเนินการคุ้มครองสิทธิ แทนสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ได้ โดยคดีนี้ครั้งศาลชั้นต้น ศาลมองว่าไม่สามารถไปคุ้มครองสมาชิกของกลุ่ม ที่ต่างประเทศได้เพราะว่าอยู่ที่กัมพูชาและอยู่ในที่ทุรกันดาร การส่งคำบอกกล่าวคำสั่งต่าง ๆ อาจจะมีปัญหา แต่ในศาลชั้นอุทธรณ์กลับมองประเด็นนี้ว่าฝ่ายโจทก์มีความสามารถในการส่งคำบอกกล่าว และดูแลสมาชิกในคดีได้เป็นเพียงพอ

อย่างไรก็ตาม คดีนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลและมีประเด็นที่ต้องพิจารณา กล่าวคือ มูลคดีเกิดขึ้นที่ประเทศกัมพูชา และบริษัทแม่จำเลยนั้นคือบริษัทมิตรผล จำกัด ที่มีภูมิลำเนาที่ประเทศไทย จึงเป็นกรณีที่บริษัทลูกที่กระทำความผิดคือบริษัทอังกอร์ ชูการ์ เป็นนิติบุคคลที่แยกต่างหากจากบริษัทแม่ แต่มีการฟ้องบริษัทแม่เป็นจำเลย ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ คือจะมีหลักกฎหมายใดที่ควรนำมาพิจารณากับกรณีนี้ และจำเลยควรเจรจาและขอให้ศาล มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หรือจะเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาตามรูปคดี โดยลักษณะคดีประเภทนี้เป็นกรณีที่ใกล้เคียงกับคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกาและศาล ได้ตัดสินตามข้อเท็จจริงและค่าสินไหมทดแทน รวมทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษหากการกระทำนั้น เป็นการกระทำความผิดอย่างร้ายแรง โดยเป็นการมีพึงประสงค์ต่อสังคม

จากกรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของชาวบ้านกัมพูชาข้างต้น ทำให้พบว่า เป็นกรณีที่ผู้ได้รับความเสียหายฟ้องบริษัทแม่ซึ่งเป็นนิติบุคคลคือบริษัทมิตรผล จำกัดโดยเหตุ จากการที่บริษัทในเครือของบริษัทมิตรผล จำกัดได้กระทำละเมิดขึ้นในประเทศกัมพูชาแต่ได้ปิดตัวลง ไป ทำให้มีปัญหาเกิดขึ้นว่าจะสามารถนำหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัท (Piercing the corporate veil) มาใช้ได้หรือไม่ หากเกิดเหตุการณ์ลักษณะเช่นนี้ในอนาคต โดยหลักการไม่คำนึงถึง สภาพนิติบุคคลของบริษัทหรือหลักความรับผิดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล หรือ หลักการ เจาะม่านนิติบุคคล โดยในภาษาอังกฤษรู้จักในชื่อว่า Piercing the corporate veil หรือ Lifting the Veil เป็นหลักการที่พัฒนามาจากประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาโดยหลักการนี้มีทั้งบทบัญญัติ ของกฎหมายและการตีความของศาล โดยจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์หรือเจตนาของบุคคลซึ่งซ่อน อยู่เบื้องหลังบริษัท ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้มีเจตนาไม่สุจริต ฉ้อฉล ไม่อาจแสวงหาประโยชน์โดยอ้าง

หลักกฎหมายเกี่ยวกับสภาพนิติบุคคลเป็นเกราะกำบังหรือเชิดบริษัทนั้นกระทำการแทนตนได้ และไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดทางแพ่งส่วนตัวเพื่อให้บริษัทซึ่งตนเชิดตั้งขึ้นต้องรับผิดชอบแทนตนได้ ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลภายนอก โดยเมื่อใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทแล้วก็มีได้ทำให้บริษัทเสียสภาพนิติบุคคลไปแต่อย่างใด แต่เพื่อผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักการ มีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น โดยบริษัทยังสามารถดำเนินต่อไปได้ตามกิจการปกติของตน

สำหรับกฎหมายไทยนั้นพบว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีการนำหลักการไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลมาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ และแม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะนำหลักความรับผิดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลมาบัญญัติไว้ แต่เพียงให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของบริษัทเฉพาะที่เป็นผู้บริโภคและยังมีเงื่อนไขเฉพาะกรณีทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้องเท่านั้น นอกจากนี้ผู้บริโภคที่เป็นโจทก์ยังต้องมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าบริษัทมีทรัพย์สินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้องจริง อันเป็นขอบเขตที่แคบซึ่งแตกต่างกับประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศาลได้นำหลักความรับผิดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลมาใช้ในกรณีผู้ถือหุ้นหรือกรรมการบริษัทกระทำการโดยไม่สุจริตต่อเจ้าหน้าที่⁵²

โดยการใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ⁵³

1. ใช้พิจารณาฐานะ หรือลักษณะของบริษัท
2. ใช้ประกอบการตีความเกี่ยวกับความรับผิดหรือหนี้ตามกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของผู้ถือหุ้นที่ไม่สุจริตโดยใช้บริษัทเป็นเครื่องกำบังจากความรับผิดที่จะพึงมีต่อเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลภายนอก
3. ใช้ในกรณีที่มีการใช้สภาพนิติบุคคลของบริษัท เพื่อฉ้อฉล หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดด้านภาษีอากรและอื่น ๆ

⁵² นิตินันท์ บุรณะเจริญรักษ์, "หลักการไม่คำนึงถึงนิติบุคคลกับความรับผิดของผู้ถือหุ้น (Piercing the Corporate Veil to the Shareholder Liability)," วารสารรวมคำแห่ง ฉบับนิติศาสตร์ ปีที่ 2, ฉบับที่ 1 (2556): 124.

⁵³ นิวิฐชัย สำเนาพันธุ์, "ความรับผิดของผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทภายใต้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทจำกัด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 12-13.

โดยการใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทนั้นจะใช้ในลักษณะอย่างกว้าง เนื่องจากปัญหาทั้งหลายนี้จะเกิดจากสาเหตุเดียวคือการใช้หลักการสภาพนิติบุคคลที่แตกต่างหากจากผู้ถือหุ้น และใช้โดยเจตนาไม่สุจริต หรือมีการฉ้อฉล หรือเอาเปรียบ หรือกระทำการโดยมิชอบอื่นใดซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบส่วนตัว เพื่อให้บริษัทที่ตนเชิดตั้งขึ้นต้องรับผิดชอบ ในประเทศไทย นอกจากคำพิพากษาของศาลในบางกรณี นั้นยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายโดยเฉพาะซึ่งนำหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัท มาบัญญัติไว้โดยตรงแล้ว จึงต้องนำหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่องอื่นมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาต่อไปเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดเรื่องนิติกรรมสัญญา ละเมิด แรงงาน ภาษีอากร เป็นต้น โดยอาศัยหลักกฎหมายทั่วไป ต่อไปนี้⁵⁴

1. หลักสุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ที่บัญญัติไว้ว่า “ในการใช้สิทธิแห่ง ตนกิติในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต”

อย่างไรก็ดี ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการใช้หลักแอกควิตี้ (Equity) หลัก Fairness หลักสุจริต (Good Faith) มาใช้ประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและใช้เพื่อกำหนดความรับผิดของผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทที่ไม่สุจริต โดยหลักดังกล่าวมีแนวทางคล้ายคลึงกับหลักสุจริต ตามมาตรา 5 ของกฎหมายไทย อย่างไรก็ตาม ศาลต่างประเทศก็ได้ใช้หลักสุจริตประกอบกับหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทอย่างกว้างขวางแต่ใช้ในขอบเขตที่จำกัดในกรณีที่ปรากฏชัดชัดว่ามีการจัดตั้งหรือใช้บริษัทเพื่อการหลอกลวง ฉ้อฉล หลีกเลี่ยงหน้าที่ มีการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมายหรือแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ เป็นต้น

2 . หลักตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797 ที่บัญญัติไว้ว่า “อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดั่งนั้น อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยแต่งตั้งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ย่อมได้ ” มาตรา 820 บัญญัติไว้ว่า “ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลายอันตัวแทนหรือตัวแทนช่วงได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน” และมาตรา 1167 บัญญัติว่า “ความเกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการและบริษัท และบุคคลภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน”

แม้หลักตัวแทนจะมีใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทโดยตรง แต่ศาลอาจนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับกรรมการหรือผู้ถือหุ้น

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106-107.

ได้ โดยเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาจากการใช้สภาพนิติบุคคลของบริษัทโดยไม่สุจริต โดยการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวการและตัวแทนตามสภาพความเป็นจริง และถือว่าบริษัท อาจเป็นตัวแทนของผู้ถือผู้หรือกรรมการของบริษัทนั้น หรือของบริษัท⁵⁵ โดยในคดีอังกอร์ ชูการ์ นี้ผู้เขียนได้พบว่าโจทก์ได้ฟ้องร้องในฐานของเรื่องตัวการตัวแทน⁵⁶

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยที่ศาลปรับใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทนั้นปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2637-2638/2553⁵⁷ โดยในคดีนี้ ศาลฎีกา เห็นว่าแม้ตามสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดเป็นการทำสัญญาระหว่างผู้บริโภครวม 21 ราย ในคดีนี้ กับจำเลยที่ 1 ก็ตาม (บริษัทย่อย) แต่ด้วยพฤติการณ์ในการดำเนินโครงการพลาซ่าและห้องชุดพิพาท ที่ลงข้อความในแผ่นพับโฆษณาถึงความสัมพันธ์ของจำเลยที่ 1 ว่าเป็นบริษัทในเครือของจำเลยที่ 2 และมีข้อความในลักษณะเชิญชวนผู้ซื้อจากจำเลยที่ 2 และรับประกันโดยบริษัทจำเลยที่ 2 รวมทั้งตีพิมพ์ทุนจดทะเบียนของจำเลยที่ 2 ซึ่งมีถึง 750,000,000 บาท ในขณะที่จำเลยที่ 1 มีทุนจดทะเบียนเพียง 10,000,000 บาท ย่อมฟังได้โดยแจ้งชัดว่า จำเลยที่ 1 และที่ 2 ได้ร่วมกันดำเนินธุรกิจโครงการคอนโดมิเนียมดังกล่าวโดยต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันในโครงการดังกล่าว จำเลยที่ 2 (บริษัทแม่) จึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบต่อผู้บริโภครวม 21 รายด้วย แม้ว่าจำเลยที่ 2 จะมีได้เป็นคู่สัญญากับผู้บริโภครวม 21 ราย ซึ่งในคดีนี้จำเลยที่ 1 ก็ให้การต่อสู้ว่าไม่ได้เป็นคู่สัญญากับโจทก์อีกทั้ง จำเลยที่ 2 เป็นเพียงผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยที่ 1 และชำระค่าหุ้นเต็มตามมูลค่าแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบอีก ซึ่งแม้ว่าคำพิพากษาดังกล่าวศาลจะไม่ได้กล่าวถึงหลักการเจาะผ่านนิติบุคคลไว้โดยตรง แต่ในคดีนี้ศาลได้พิพากษาให้บริษัทแม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของบริษัทย่อยต่อผู้บริโภค

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงและแนวทางที่อาจเป็นไปได้ในการปกป้องสิทธิโจทก์และสมาชิกกลุ่มในคดีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของชาวบ้านชาวกัมพูชาต่อบริษัท มิตรผล จำกัด อาจนำหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัท (Piercing the corporate veil) มาปรับใช้ได้ หากตัวแทนโจทก์และทนายความสามารถพิสูจน์ให้เห็นที่พอใจต่อศาลว่าจำเลยนั้น ได้กระทำโดยไม่สุจริต ฉ้อฉลหรือเป็นที่รู้อยู่แล้วว่าจะทำให้โจทก์นั้นเสียหายโดยที่เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้เป็นกรณีที่เกิดนอกกรอบอำนาจ และด้วยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ซับซ้อนมีโอกาสและความเป็นไปได้ที่ฝ่ายโจทก์และจำเลย

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

⁵⁶ ประกาศศาลแพ่งกรุงเทพใต้ เรื่อง คำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม คดีหมายเลขดำที่ พ.718/2561

⁵⁷ กรุงเทพธุรกิจ, "ความรับผิดชอบของบริษัทแม่ต่อหนี้สินของบริษัทย่อย" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 5 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/102910>

อาจมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้เช่นกัน และหากการกระทำความเสียหายที่เกิดขึ้นศาลเห็นว่าจำเลยกระทำไปโดยจงใจ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพิกเฉยละเลยจนทำให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มเดือดร้อน ภายใต้ข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นหากพิจารณาตามคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ จำเลยและโจทก์ผู้แทนอาจมีการตกลงชำระเงินอันรวมแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษรวมเข้าไปได้ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของ Class action settlement ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือหากศาลจะพิพากษาตามรูปคดี คณะลูกขุนและศาลย่อมกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้โจทก์และกลุ่มผู้เสียหายได้เช่นกัน ซึ่งแตกต่างจากกรณีของกฎหมายไทยที่ไม่มีหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษบัญญัติไว้ในกฎหมายละเมิด โดยการนี้อาจทำให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มมิได้รับความเป็นธรรมเพียงพอ แต่อย่างไรก็ดี คดีนี้ทำให้เห็นอีกประการหนึ่งว่าการที่มูลคดีเกิดขึ้นที่นอกราชอาณาจักร และกลุ่มผู้เสียหายชาวกัมพูชานำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลไทย ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้เสียหายเหล่านั้นเชื่อมั่นว่าตนจะได้รับความยุติธรรมภายใต้การพิจารณาอย่างมีประสิทธิภาพของศาลไทย

ตามตัวอย่างคดีที่ศาลได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้งคดีสิ่งแวดล้อมคดีผู้บริโภค หรือคดีละเมิดข้างต้นนั้น ปรากฏว่าการเยียวยาความเสียหายที่ได้รับในคดีแบบกลุ่มมีทั้งผู้เสียหายที่ได้รับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ โดยผู้ที่ไม่พึงพอใจได้ออกมาให้ความเห็นว่าค่าเสียหายที่ตนได้รับนั้นน้อยกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นและการนี้เองอาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและอาจทำให้เกิดการกระทำที่สร้างความเสียหายอย่างเดียวกันขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ดี การดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีย่อมถือได้ว่าก้าวอย่างที่สำคัญของกลุ่มผู้เสียหายหรือกลุ่มผู้บริโภคที่จะสามารถมีอำนาจต่อรองกับเหล่าผู้ประกอบการได้ และเป็นตัวอย่างให้กลุ่มผู้เสียหายในอนาคตมีแรงจูงใจที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลและสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ดีมากขึ้น

2.1.6 ข้อดีในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ก่อนที่จะมีกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้วางหลักของการเป็นคู่ความร่วมมือกันในมาตรา 59⁵⁸ ที่ได้วางหลักของ

⁵⁸ มาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ถ้าหากปรากฏว่า บุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันได้ หรือได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ดังนั้นโดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียงเท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

คู่ความร่วมมือว่า การเป็นคู่ความร่วมมือต้องเริ่มต้นมาตั้งแต่มีการฟ้องคดี ไม่ว่าจะ เป็นโจทก์หรือจำเลย ซึ่งหลักสำคัญที่จะเป็นคู่ความร่วมมือตามมาตรา 59 นี้ได้คือจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันใน มูลความแห่งคดี กล่าวคือ ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้มีการฟ้องร้องกัน มีความเกี่ยวข้องกัน มีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลเหตุอันเป็นรากฐานแห่งคดี ซึ่งเป็นประโยชน์ในกรณีที่ให้บุคคลเหล่านั้น สามารถนำข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกันนั้นเสนอต่อศาลเพื่อให้ชำระข้อพิพาท ให้เสร็จไปเสียในคราวเดียวกัน ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีที่จะถือว่าเป็นการทำแทนกันหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ว่ามูลความแห่งคดีที่ฟ้องร้องนั้น เป็นการชำระหนี้ที่แบ่งแยกกันได้หรือไม่ ถ้าแบ่งแยกกันได้ ก็ไม่ถือว่าเป็นการทำแทนซึ่งกันและกัน แต่ถ้าแบ่งแยกกันไม่ได้ ก็ถือว่าเป็นที่ทำแทน กันและเฉพาะเป็นกระบวนการพิจารณาที่เป็นคุณเท่านั้น

สำหรับกรณีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกกันได้ไม่ถือว่าเป็นทำแทนกัน เช่น กรณีเจ้าของ ที่ดินหลายแปลงฟ้องขอให้เปิดทางภาระจำยอมเดียวกัน ถือว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความ แห่งคดีเป็นโจทก์ร่วมกันได้ แต่มูลความแห่งคดีไม่ใช่หนี้ที่จะแบ่งแยกกันชำระไม่ได้เพราะโจทก์แต่ละ คนอาจได้รับประโยชน์จากภาระจำยอมแตกต่างกัน จึงไม่ถือว่าเป็นการแทนกัน การที่โจทก์คนหนึ่งยื่น คำร้อง จึงไม่ถือว่าเป็นการยื่นคำร้องแทนโจทก์คนอื่น ดังนี้ เมื่อศาลยกคำร้องดังกล่าว โจทก์ร่วมคน อื่นจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้าน ซึ่งต่างกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่การกระทำความผิดเพียง ครั้งเดียวนั้นสร้างความเสียหายให้บุคคลจำนวนมาก โดยที่ลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการที่ผู้แทนคดีดำเนินคดีแทนบุคคลผู้เสียหายคนอื่น ๆ โดยบุคคลผู้เสียหายเหล่านั้นมิได้เข้ามา เป็นคู่ความในคดี และได้มีการมอบอำนาจให้ผู้แทนคดีในการดำเนินคดีแทน โดยผู้แทนคดีทำหน้าที่ ดำเนินคดีในนามของตนเองและดำเนินคดีแทนผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกัน ของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายคนเดียวกัน มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ใช้เรียกเรื่องเป็นอย่างเดียวกัน และโดยผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน ทำให้สมาชิกกลุ่มเหล่านั้นไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลด้วยตนเองและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อันเป็นประโยชน์และอำนวยความสะดวกอย่างมาก อีกทั้งสมาชิกกลุ่มที่มีประสงค์จะถูกผูกพัน กับคำพิพากษายังสามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม (Opt-out) เพื่อนำคดีไปฟ้องอย่างคดีสามัญได้

(1) บรรดากระบวนการพิจารณาซึ่งได้ทำโดยหรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้น ให้ถือว่าได้ทำโดยหรือทำต่อ คู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนการพิจารณาที่คู่ความร่วมมือคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมมือ คนอื่น ๆ

(2) การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้นให้ใช้ถึงคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย”

โดยไม่เป็นการฟ้องช้อนหรือฟ้องซ้ำ โดยข้อดีของการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถแยกพิจารณาได้ต่อไปนี้⁵⁹

(1) การเพิ่มโอกาสและช่องทางในการเข้าถึงความยุติธรรม

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นการนำคดีขึ้นสู่ศาลหรือแม้แต่การร้องทุกข์กล่าวโทษนั้นควรเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วและทั่วถึง และอุปสรรคประการหนึ่งในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมคือ ปัญหาในด้านราคา การนำคดีขึ้นสู่ศาลนั้นเป็นการยอมรับโดยทั่วไปว่าไม่ควรมียุติธรรมแพง ไม่ว่าจะค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เพราะเมื่อมีข้อพิพาทแม้จะได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยย่อมทำให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับความรู้สึกว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลนั้นไม่คุ้มค่า ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการรวมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มขึ้นจากผู้ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันรวมตัวกันนำคดีมาฟ้องแบบกลุ่มโดยตัวแทนของกลุ่ม ทำให้สมาชิกมีโอกาสได้รับความเยียวยาและก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

(2) การดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้เห็นถึงอำนาจของพลังของกลุ่มบุคคล

การฟ้องคดีแบบกลุ่มทำให้เห็นอำนาจและการรวมกำลังกันของสมาชิกกลุ่ม ทำให้เกิดการต่อรองต่อผู้ที่กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ หรือแม้กระทั่งบริษัทที่มีอำนาจต่อรองมากยิ่งขึ้น และทำให้คดีดำเนินไปในทางที่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

(3) การดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการฟ้องร้องคดี

ในการฟ้องร้องคดีทางแพ่งโดยปกติหรือคดีแบบสามัญนั้น ผู้เสียหายที่ประสงค์จะดำเนินคดีย่อมเป็นผู้ที่ออกค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง ทำให้บางกรณีที่มีความเสียหายที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยไม่คุ้มค่าในการนำคดีมาสู่ศาล แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นผู้ออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของโจทก์และทนายความโจทก์ที่ต้องรับภาระหน้าที่นี้แทน โดยเมื่อศาลได้พิพากษาให้ชนะคดีแล้วฝ่ายจำเลยก็จะชำระค่าเสียหายรวมทั้งเงินรางวัลของทนายความ ประกอบกับคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงเดียวกัน การรวมข้อเรียกร้องเข้าสู่การพิจารณาคดีแบบกลุ่มจะหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในกระบวนการสืบพยาน ทำให้เป็นการประหยัดเวลายิ่งขึ้น⁶⁰

⁵⁹ สุพิศ ประณีตพลกรัง, คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ส่วนที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. 2558) หน้า 15-21.

⁶⁰ ชนาพิชญ์ บัวชื่น และ หทัยชนก นະลิตา, "การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : เปรียบเทียบการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป," ใน รพี 58 (คณະนิติตาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 7 สิงหาคม 2558), หน้า 133.

(4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้อง

การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น มักเป็นข้อพิพาทระหว่างผู้ที่มีอำนาจเหนือตลาดจำพวกผู้ประกอบการรายใหญ่ หรือผู้ประกอบการธุรกิจกระทำความเสียหายแก่บุคคลจำนวนมากไม่ว่าจากการผลิตสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน การเอาเปรียบในการบริการ การละเมิด การผิดสัญญาในรูปแบบที่ส่งผลเสียต่อวงกว้าง เนื่องจากผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นมีอำนาจต่อรองน้อยโดยอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า ทำให้ฟ้องร้องเอาความได้ไม่คืนัก ดังนั้น เมื่อมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดขึ้น ผู้เสียหายจำนวนมากนั้นสามารถที่จะรวมกลุ่มกันนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยการดำเนินการแทนของโจทก์ ทำให้อำนาจต่อรองของผู้เสียหายย่อมมีมากขึ้น การกระทำการต่าง ๆ ของเหล่าผู้ประกอบการที่มีอำนาจเหนือตลาด หรือผู้ที่อาจจะกระทำความเสียหายในอนาคตย่อมมีความระมัดระวังมากขึ้นในการกระทำการ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตสินค้าให้มีมาตรฐานความปลอดภัย หรือมีความสนใจในการบริการและรับฟังกลุ่มลูกค้ามากขึ้น หรือมีความยับยั้งชั่งใจในการที่จะกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย อีกทั้งปัจจุบัน โลกของเราอยู่ในยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน การติดต่อสื่อสารที่มีความรวดเร็ว สินค้า ผลิตภัณฑ์สามารถซื้อขายได้ง่ายขึ้น กับทั้งมาตรฐานของสินค้า การบริการย่อมเป็นเรื่องที่สำคัญ และการที่มีรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ยิ่งทำให้เหล่าผู้ประกอบการมีความระมัดระวังยิ่งขึ้น ย่อมเป็นผลดีแก่ผู้บริโภคหรือลูกค้าในการได้รับความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(5) สมาชิกทุกคนผูกพันกันตามผลของคำพิพากษา⁶¹

เมื่อมีคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยผลของคำพิพากษานั้น จะผูกพันกับสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งเป็นการยกเว้นหลักคำพิพากษาผูกพันเฉพาะคู่ความ (res judicata) ตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงทำให้ไม่มีปัญหาในการที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีที่แตกต่างกันออกไปสำหรับบุคคลที่ได้รับ ความเสียหายอย่างเดียวกันอันจะทำให้เกิดมาตรฐานที่ไม่สอดคล้องกันแก่จำเลยในการปฏิบัติตาม คำพิพากษา

(6) สมาชิกทุกคนได้รับการเฉลี่ยทรัพย์

การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะทำให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนนั้นเชื่อมั่นว่าตนจะได้รับการเยียวยา เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้บัญญัติ

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ให้มีการเฉลี่ยทรัพย์สินแก่สมาชิกทุกคน ในมาตรา 222/43 และมาตรา 222/44 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จากที่กล่าวมาในเรื่องหลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการดำเนินคดีที่แม้จะมีความซับซ้อนและต้องการผู้แทนกลุ่มและทนายความที่มีความสามารถ เพื่อที่ผลของดำเนินคดีแบบกลุ่มจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว และสามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อย การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และยังช่วยลดความเสี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดี และป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษา ตลอดจนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง⁶² แต่อย่างไรก็ดี การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีข้อเสียเช่นกัน กล่าวคือ อาจมีการค้าความเกิดขึ้นเนื่องจากเงินรางวัลของทนายความที่ค่อนข้างจะสูง การคิดค่าเสียหายที่บางกรณีอาจไม่ได้รับเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง การได้รับผลตอบแทนที่ไม่เป็นธรรมจากการที่โจทก์ต้องเสียค่าใช้จ่ายแก่สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ หรือกรณีที่โจทก์อาจใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นข้อต่อรองในการบังคับให้จำเลยชำระหนี้ โดยไม่มีเจตนาที่จะคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มคนอื่นด้วย แต่ข้อเสียเหล่านี้ย่อมแก้ไขได้โดยการที่สมาชิกกลุ่มสามารถเลือกออกจากกลุ่มได้ และนำคดีไปฟ้องเป็นคดีสามัญ และจากตัวอย่างคดีที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไปก่อนหน้านี้ทำให้ทราบว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับการเยียวยานั้นมีทั้งบุคคลที่พอใจในผลของคดีเนื่องจากอย่างน้อยที่สุดก็ถือว่าเป็นก้าว่างที่สำคัญในการรวมกลุ่มกันฟ้องเหล่าผู้กระทำความผิด แต่ก็ยังมีกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มจำนวนไม่น้อยที่ไม่พึงพอใจในการเยียวยาความเสียหายเนื่องจากว่าได้รับค่าเสียหายน้อยกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ในหัวข้อถัดไป ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงที่มาและแนวความคิดในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการเยียวยากลุ่มบุคคลเหล่านั้นเพื่อศึกษาถึงแนวความคิดพื้นฐานของหลักการดังกล่าวหากจะนำมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

⁶² ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558

2.2 ที่มาและแนวความคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

2.2.1 หลักพื้นฐานของค่าสินไหมทดแทนในระบบกฎหมายปัจจุบัน

ค่าสินไหมทดแทนเป็นปัจจัยหลักในคดีละเมิดทุก ๆ คดี เนื่องจากว่าวัตถุประสงค์ในการนำคดีมาฟ้องร้องของผู้เสียหายนั้นก็เพื่อต้องการได้รับการเยียวยาชดเชยในความเสียหายจากการกระทำความผิดที่ตนได้รับหรือได้รับทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดแก่ตน

2.2.1.1 ความหมายของค่าสินไหมทดแทน

ค่าสินไหมทดแทน คือ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานที่มีความมุ่งหมายให้ผู้เสียหายจากการที่ถูกกระทำละเมิดได้รับการเยียวยาชดเชยหรือทดแทนด้วยค่าเสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนว่าตนมิได้รับความเสียหายก่อนมีการกระทำละเมิด หรือถ้าเป็นกรณีที่กลับคืนสู่ฐานะเดิมมิได้ก็ต้องชดเชยด้วยประการอื่น เพื่อเป็นการทดแทนความเสียหายนั้นให้แก่ผู้เสียหาย ฉะนั้น คำว่า “ใช้ค่าสินไหมทดแทน” อาจแปลได้ว่า “ทำการทดแทนเพื่อความเสียหาย” ซึ่งจะทำให้มีความหมายกว้างกว่าการคืนค่าเสียหายหรือการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินและมีหลายกรณีที่มีใช้เรื่องจะต้องคืนหรือใช้ราคา หรือค่าเสียหาย เช่น การกระทำละเมิดนำสิ่งของไปวางบนที่ดินของผู้อื่น หรือละเมิดปิดกั้นทางโดยไม่มีสิทธิ ซึ่งมีใช้เรื่องจะต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินถ้าไม่มีความเสียหายอื่นเลย ดังนั้น การที่ศาลพิพากษาบังคับให้จำเลยนำสิ่งของนั้นออกไปจากที่ดินหรือบังคับให้จำเลยเปิดทางให้ก็ถือว่าเป็นการใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้นเช่นกัน⁶³

ดังนั้น การตัดสินให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าเสียหายเยียวยาแก่ผู้เสียหายเป็นหนึ่งในวิธีการที่ศาลใช้เยียวยาผู้เสียหาย โดยค่าเสียหาย (Damages) คือขนาดของความรับผิดชอบ (Magnitude of liability) หมายถึง จำนวนเงินที่ศาลกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจ่ายให้ผู้เสียหายเพื่อเป็นการชดเชยต่อความผิดที่ได้กระทำลงไป โดยทั่วไป นักกฎหมายจะเห็นว่า การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอย่างครบถ้วนเป็นธรรมเพื่อให้สามารถกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มี

⁶³ นิพนธ์กุล อัครชิน, ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ (เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 13, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม: 2553), หน้า 18.

การกระทำความผิดเกิดขึ้นเป็นวัตถุประสงค์หลักของกฎหมายละเมิด โดยการทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการกระทำละเมิดนั้นนับว่าผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ให้กับผู้เสียหายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยผู้ทำการละเมิดอาจชดเชยเป็นตัวเงินหรือสิ่งของก็ได้ (Compensatory damages) แต่การที่กฎหมายละเมิดจะทำหน้าที่ในการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการกระทำละเมิดเกินขึ้นได้ดีเพียงใด ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับกรณีที่ผู้เสียหายพิสูจน์ความเสียหายว่ามีเพียงใด ประกอบกับการกำหนดจำนวนค่าเสียหายของศาลอีกด้วย⁶⁴

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า การที่กฎหมายไทยใช้คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ทำให้เกิดความเข้าใจสับสนกับคำว่า “ค่าเสียหาย” โดยเข้าใจว่ามีความหมายเหมือนกันและสามารถใช้แทนกันได้ แต่หากได้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว คำสองคำนี้มีได้มีความหมายเช่นเดียวกันในทุกกรณี กล่าวคือ คำว่า “ค่าเสียหาย” จะมุ่งไปที่ความหมายของจำนวนเงินที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดชำระ ไม่ว่าจะเป็นการชดใช้แก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เป็นต้น แต่คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” เป็นการทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการละเมิด ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะอยู่ในรูปของค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน หรือความเสียหายที่มีได้อยู่ในรูปของตัวเงิน เช่น ค่าทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ ก็ต้องให้ผู้ทำละเมิดชดใช้เงินให้แก่ผู้เสียหาย หรือถ้าหากมีวิธีการอื่นที่ทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ค่าสินไหมทดแทนก็ย่อมครอบคลุมถึงการกระทำนั้น ดังนั้น จะเห็นว่า ค่าสินไหมทดแทนเป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าค่าเสียหายนั่นเอง⁶⁵

2.2.1.2 ที่มาและแนวความของค่าสินไหมทดแทน

ความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทนของประเทศระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) นั้นมีวิวัฒนาการมาจากที่มาที่แตกต่างกัน เดิมนั้นกฎหมายทั้งสองระบบยอมรับให้มีการแก้แค้นทดแทนกันโดยมิได้แยกความผิดทางอาญาและความผิดทางแพ่ง แต่ต่อมาจึงมีแนวคิดที่จะแยกความเสียหายทั้งสองนั้นออกจากกัน⁶⁶ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

⁶⁴ จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และคณะ, การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิดภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยสำนักงานศาลยุติธรรม: 2555), หน้า 2-2.

⁶⁵ ปริญญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 18.

⁶⁶ นิพัทธ์กุล อัสวชิน, ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ, หน้า 4.

ก. ความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทนในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law)

ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความเก่าแก่ที่สุดได้แก่ ประมวลกฎหมายของกษัตริย์ฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) แห่งอาณาจักรบาบิโลน กำเนิดราวปี 2300-1600 ก่อนคริสตศักราช โดยประมวลกฎหมายนี้ยึดหลักการลงโทษแก้แค้นตอบแทนที่รุนแรงมาก กฎหมายฮัมมูราบีนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทั้งการค้าและภาษี การแต่งงานและการหย่าร้าง การลักขโมยและการฆาตกรรมด้วย โดยพระองค์ได้กำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดแต่ละอย่างโดยยึดหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) โดยไม่คำนึงถึงว่าความผิดอาญาเป็นเรื่องเฉพาะตัว ทั้งพระองค์ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้วางรากฐานแห่งความยุติธรรมให้กับดินแดนและความคิดเรื่องประมวลกฎหมาย ต่อมาราวปี 1275-586 ก่อนคริสตศักราช การลงโทษเช่นนี้ได้รับการแก้ไขโดยกฎหมายของชาวอียิปต์ โดยเน้นความผิดทางอาญาเป็นเรื่องเฉพาะตัว

จนมาถึงยุคสาธารณรัฐของโรมัน ในราวปี 450 ก่อนคริสตศักราช ได้มีการตั้งกรรมการจัดทำกฎหมายลายลักษณ์อักษรจารึกไว้บนโต๊ะบรอนซ์จำนวนสิบสองโต๊ะ ซึ่งต่อมาเรียกว่ากฎหมายสิบสองโต๊ะ (The XII Tables) โดยปรากฏหลักฐานว่ามีการบัญญัติเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนเรื่องละเมิดรวมกับความผิดทางอาญาไว้ในโต๊ะที่แปด⁶⁷ เช่น ผู้ใดลักทรัพย์เวลาค่าคืนให้เอาไปฆ่าเสีย หรือการที่บัญญัติให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดมีสิทธิเรียกให้ผู้กระทำละเมิดชำระค่าปรับให้แก่ตนและผู้กระทำละเมิดยังได้รับความผิดทางอาญาด้วย หลังจากมีกฎหมายสิบสองโต๊ะ ต่อมาในสมัยของจักรพรรดิจัสติเนียน (Justinian) ได้ทำการรวบรวมกฎหมายขึ้นมาใหม่ในรูปประมวลกฎหมาย ทำให้กฎหมายโรมันมีความแน่นอนและมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร เรียกว่า “Corpus Juris Civilis” โดยเป็นที่รู้จักและแพร่หลาย อีกทั้งยังเป็นที่มาของกฎหมายละเมิดในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) โดยมีแนวความคิดให้ผู้เสียหายเรียกร้องเอาเงินค่าปรับจากผู้กระทำละเมิดได้ถูกแบ่งแยกออกจากเรื่องการให้รัฐลงโทษอาญาแก่ผู้กระทำมิชอบชัดเจน ทั้งยังได้บัญญัติคดีละเมิดแยกไว้ต่างหากโดยมิได้รวมไปกับคดีอาญาอย่างเช่นที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสิบสองโต๊ะ ซึ่งบัญญัติให้การทำละเมิดเป็นหนี่อย่างหนึ่งในทางแพ่งที่จะต้องมีการชดใช้ให้แก่กันโดยแยกต่างหากออกจากคดีอาญา โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนมีอำนาจในฐานะเจ้าหนี้

⁶⁷ กฤษณา พิชญโกศล, "ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 8.

ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดในฐานะลูกหนี้ และผู้เสียหายไม่มีสิทธิแก้แค้นด้วยตัวเองเหมือนอดีต และอำนาจลงโทษทางอาญาเป็นของรัฐ

ข. ความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทนในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)

ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เริ่มต้นเดิมที่เกิดจากการที่ประเทศอังกฤษได้จัดตั้งศาลหลวงเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน โดยศาลของประเทศอังกฤษได้นำเอาจารีตประเพณีมาใช้ตัดสิน โดยมีได้จัดทำกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นแต่ได้ยึดถือเอาคำพิพากษาของศาลเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย จึงได้ชื่อว่า ระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ในยุคแรกของประเทศอังกฤษนั้น ราว ค.ศ. 600-1066 ชาวแองโกลแซ็กซอนเป็นชนเผ่าที่ถือว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวอังกฤษ และกฎหมายของยุคแองโกลแซ็กซอนนับเป็นกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศอังกฤษด้วย เช่น กฎหมายของพระเจ้าเอ็ดเทลเบิร์ธ พระเจ้าแผ่นดินแห่งแคว้นเค็นท์ ใช้บังคับปี ค.ศ. 600 ได้นำเอากฎหมายจารีตประเพณีมาใช้ โดยกฎหมายฉบับนี้เป็นบทบัญญัติถึงความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมพยายามหาวิธีแก้แค้นทดแทนกันเอง กฎหมายแองโกลแซ็กซอนจำนวนมากกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการชำระค่าเสียหายไว้ จำนวนค่าเสียหายจะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการกระทำความผิดและฐานะของบุคคลที่ได้รับความเสียหาย และกฎหมายในยุคนี้ยังมิได้มีการแบ่งแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาออกจากกัน⁶⁸ ต่อมาในสมัยพระเจ้าวิลเลียมที่มีการจัดตั้งศาลกษัตริย์ (King's court) ก็ยังมิได้มีการแบ่งแยกความผิดทางแพ่งและความผิดทางอาญาออกจากกันจนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าจอห์นได้มีประชาชนและขุนนางร่วมกันต่อต้านพระองค์ จนพระองค์ยอมลงนามในเอกสารที่เป็นจุดเริ่มต้นของกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่เรียกว่า แม็กนา คาร์ทา (Magna Carta) ซึ่งมีการเปิดศาลคอมมอน พลีส (Court of Common Pleas) พิจารณาคดีที่ ประชาชนพิพาทกันเอง ทำให้มีวิวัฒนาการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยใช้กฎหมาย “หมายเรียกคดีละเมิด” The Writ of Trespass⁶⁹ ประกอบด้วยคดี 3 ประเภท ได้แก่ การบุกรุกครอบครองที่ดิน (Trespass to land) การรบกวนการครอบครองสิ่งทามิทรัพย์ (Trespass to goods) และการทำให้เสียหายต่อบุคคล (Trespass to persons) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของละเมิดในทางแพ่งของกฎหมายระบบจารีตประเพณี

⁶⁸ นิพัทธ์กุล อัสวชิน, ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ, หน้า 7.

⁶⁹ กฤษณา พิษณุโกศล, "ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ," หน้า 6.

อย่างไรก็ดี กฎหมายละเมิดในระบบคอมมอนลอว์จะแตกต่างจากกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ในประเด็นที่จะไม่ได้มีหลักทั่วไป เมื่อเกิดปัญหาว่าการกระทำอย่างใดเป็นการละเมิดหรือไม่ จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าการกระทำนั้นเข้าหลักเกณฑ์เป็นละเมิดเฉพาะเรื่องนั้น ๆ หรือไม่⁷⁰ เช่น หลักเรื่องประมาทเลินเล่อ โดยจะเห็นได้ว่าระบบกฎหมายคอมมอนลอว์สมัยนั้นแม้จะมีแนวความคิดแยกความรับผิดชอบทางอาญากับทางละเมิดออกจากกันแล้ว แต่ก็มิได้แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน โดยหลักกฎหมายละเมิดยังมีความคล้ายคลึงกับกฎเกณฑ์ในทางอาญามาก ยิ่งไปกว่านั้นแนวความคิดทางอาญายังได้เข้ามาปะปนกับหลักการเยียวยาความเสียหายในทางละเมิด โดยจะเห็นจากค่าเสียหายในระบบกฎหมายนี้มีทั้งค่าเสียหายเพื่อการชดเชยความเสียหายหรือในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะเรียกว่าค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory Damages) และค่าเสียหายที่มีได้มุ่งชดเชยความเสียหาย (Non-Compensatory Damages) ที่มีหลากหลายแบบ เช่น ค่าเสียหายแต่เพียงในนาม (Nominal Damages) ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นต้น โดยค่าเสียหายประเภทนี้มีวัตถุประสงค์และเหตุผลในการกำหนดที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าค่าเสียหายชนิดใดจะเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อการกระทำละเมิดมากที่สุด

2.2.1.3 วัตถุประสงค์ของค่าสินไหมทดแทน

ค่าสินไหมทดแทนนั้นมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดได้รับการชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยค่าเสียหาย ไม่ว่าจะผู้เสียหายนั้นจะได้รับความเสียหายต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือจิตใจ ผู้กระทำละเมิดจึงมีหน้าที่ในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้เสมือนว่ามิได้มีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น โดยค่าสินไหมทดแทนนั้นมุ่งไปเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายที่แท้จริงโดยให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนการกระทำละเมิดมากที่สุด หรือในกรณีที่สามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ก็ต้องได้รับการชดเชยด้วยวิธีอื่นที่เพียงพอต่อความเสียหาย

⁷⁰ ปริญญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด," หน้า 13.

2.2.1.4 ประเภทของค่าเสียหายทางละเมิด

กฎหมายละเมิดมีจุดมุ่งหมายให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเพื่อเยียวยาให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิม และบางกรณีค่าเสียหายยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองบุคคลเพื่อมิให้ถูกกระทำละเมิดและยับยั้งป้องปรามมิให้ผู้ใดกระทำละเมิดต่อผู้อื่น จึงแบ่งความเสียหายตามความมุ่งหมายในทางละเมิดได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory Damages) และค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages)⁷¹

1. ค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory Damages) คือ ค่าเสียหายแท้จริงที่เกิดแก่ผู้เสียหาย ซึ่งผู้กระทำละเมิดจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนมีการกระทำละเมิดเกิดขึ้นมากที่สุด โดยค่าเสียหายประเภทนี้มีทั้งค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ (Compensatory Damages หรือ Pecuniary Damages) เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ เป็นต้น และค่าเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ (Aggravated Damages หรือ Non-Pecuniary Damages) เช่น ค่าเสียหายทางจิตใจ

2. ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) คือ ค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้นเพิ่มขึ้นหรือนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลงโทษและยับยั้งป้องปรามการกระทำที่เป็นความผิดอย่างร้ายแรง

กรณีที่สอง แบ่งตามลักษณะของความเสียหาย โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท⁷² ดังนี้

1. ค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ (Pecuniary Damages) หรือที่นักกฎหมายบางท่านเรียกว่าค่าเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน (Prejudice materiel) เป็นค่าเสียหายทางทรัพย์สินหรือวัตถุ ซึ่งเกิดจากการทำให้สิทธิที่สามารถแลกเปลี่ยนหมุนเวียนโอนขายเป็นเงินได้ หรือมีมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือทรัพย์สินทั้งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างที่อาจมีราคาหรือถือเอาได้ โดยทรัพย์สินหรือสิทธิประเภทนี้มีฐานที่จะสามารถกลับมาคิดเป็นเงินได้ หรือสามารถคิดเปรียบเทียบเป็นตัวเงินเพื่อชดใช้หรือทดแทนให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ นอกจากนี้ค่าเสียหายที่คำนวณ

⁷¹ นิพัทธ์กุล อัครชิน, ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ, หน้า 21.

⁷² สุนันทา จันทรแก้ว, "ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act225.pdf>

เป็นเงินได้ ยังรวมถึงผลประโยชน์และกำไร รวมทั้งดอกเบี้ยที่ควรจะได้ซึ่งผู้เสียหายต้องขาดหายไป เพราะการละเมิด

2. ค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินมิได้ (Aggravated Damages หรือ Non-Pecuniary Damages) เป็นค่าเสียหายต่อสิทธินอกกองทรัพย์สิน อันเกิดจากสิทธิที่ไม่สามารถ แลกเปลี่ยนหมุนเวียนโอนขายเป็นเงินได้ หรือไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยสิทธิเหล่านี้ไม่มีฐาน ที่มาที่สามารถคิดกลับเป็นเงินได้ หรือไม่สามารถเปรียบเทียบหรือพิสูจน์กลับเป็นตัวเงินได้เลย เช่น ค่าทุพพลภาพตลอดชีวิตหรือค่าที่ทนทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2.2.2 หลักพื้นฐานของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน⁷³ โดยปรากฏว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้เป็นเรื่องปกติในระบบกฎหมายยุคแรกและมีการกล่าวถึงในกฎหมายศาสนา ในช่วงต้นของพระธรรมอพยพ (the Book of Exodus) ค่าเสียหายเชิงลงโทษยังถูกระบุไว้ในกฎหมายบาบิโลนในเกือบ 4000 ปีที่แล้ว ในประมวลกฎหมายฮัมมูราบี และในกฎหมายฮิตไทต์ประมาณ 1400 ปีก่อนคริสตกาล ในประมวลกฎหมายโมเสกแห่งบัพัญญัติของฮีบรู (Hebrew Covenant Code of Mosaic Law) ประมาณ 1200 ปีก่อนคริสตกาลและในประมวลกฎหมายพระยามานูของศาสนาฮินดู ประมาณ 200 ปีก่อนคริสตกาล แต่ที่ชัดเจนที่สุดคือปรากฏในศาลประเทศอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษจำเลย อย่างไรก็ตาม ผู้คนส่วนใหญ่มักเห็นว่ามี ความขัดแย้งกับความรู้สึก เพราะเห็นว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการลงโทษตามกฎหมายอาญามากกว่าตามกฎหมายแพ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นยังมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องปรามการกระทำความผิดมิให้เกิด การกระทำอันเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคตอีกด้วย

2.2.2.1 ความหมายของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) หรือที่เรียกว่า ค่าเสียหาย เพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary Damages) หรือ หรือค่าเสียหายที่ชดใช้เพื่อเป็นการแก้แค้น (Vindictive Damages) หรือ ค่าเสียหายเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retributory Damages)

⁷³ Joseph W. Cotchett and Mark C. Molumphy, "Punitive Damages: How Much Is Enough?," Civil Litigation Reporter Volume 20, Number 1 (February 1998).

เป็นค่าเสียหายที่ได้รับเพิ่มเติมหรือนอกเหนือกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับ เพื่อที่จะลงโทษจำเลยมากกว่าเป็นการชดเชยให้แก่โจทก์แต่เป็นการให้ในบางสถานการณ์เท่านั้น⁷⁴ เช่น ในการกระทำ ความผิดต่อโจทก์ที่สร้างความเสียหาย ซึ่งมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำ ความผิดที่ร้ายแรง อย่างมาก (Malice) มีพฤติการณ์ที่ได้กระทำละเมิดโดยจงใจ (Willfulness) ประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรง (Gross Negligence) กระทำชั่วร้ายหรือผิดกฎหมาย (Fraud) กระทำขาด ความยับยั้ง (Wanton) หรือกดขี่ข่มเหงอย่างเลวร้าย (Oppressive) และเพื่อเป็นการป้องปราม (Deterrence) มิให้การกระทำมิชอบหรือเกิดเหตุการณ์กระทำผิดเช่นนั้นอีก และการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ที่ใช้คำว่า “Exemplary Damages” ก็เพื่อบังคับเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น มิให้ปฏิบัติตามเช่นนั้นอีกในอนาคต ค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติมมากกว่า ความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้น

โดย Black’s Law Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ว่า เป็นค่าเสียหายที่เป็นการมอบแก่บุคคลที่ได้รับเหตุร้ายจากความประมาทเลินเล่อของบุคคล ทำให้ผู้นั้นได้รับบาดเจ็บ หรือเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และเพื่อเป็นการลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมการประมาทเลินเล่ออย่างจงใจ⁷⁵

2.2.2.2 วิวัฒนาการของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ประเทศอังกฤษถือว่าเป็นประเทศแรกที่ได้นำหลักของค่าเสียหายเชิงลงโทษ มาบัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยในปี ค.ศ. 1763 ได้มีการฟ้องคดีมูลเหตุละเมิด จากการแทรกแซงสิทธิเช่นนี้ใน 2 คดี คือ คดี Huckle V. Money⁷⁶ และคดี Wilkes V. Wood⁷⁷

⁷⁴ Thomas Reuters, "Punitive Damages " [Online] Accessed: 25 February 2021. Available from: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-107-7085?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-107-7085?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

⁷⁵ Becker Law Office, "Punitive Damages in Ky Personal Injury Accidents " [Online] Accessed: 25 February 2021. Available from: <https://beckerlaw.com/blog/punitive-damages-in-ky-personal-injury-accidents/#:~:text=Black's%20Law%20Dictionary%20defines%20punitive,%20punishment'%20for%20reckless%20behavior.>

⁷⁶ Huckle v. Money, 2 Wils. 205, 95 Eng. Rep. 768 (C. P. 1763)

⁷⁷ Wilkes v. Wood, 98 Eng. ER 489 (C.P. 1763)

สำหรับคดี Huckle V. Money คดีนี้เกิดขึ้นจากความพยายามของ King George III และรัฐบาลในการลงโทษผู้จัดพิมพ์ข่าวและระงับการตีพิมพ์โฆษณาหนังสือชื่อ Northern Briton ที่ได้เผยแพร่ข้อความในเชิงดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้เข้าตรวจค้นบ้านและทำการยึดทรัพย์โดยไม่มีอำนาจ ไม่มีหมายจับของศาลและกักขังโจทก์ไว้เป็นเวลาหกชั่วโมง โจทก์จึงฟ้องคดีข้อหาบุกรุก ถึงแม้จำเลยจะดูแลโจทก์เป็นอย่างดีโดยการให้อาหารการกินที่ดี เช่นสเต็กและเบียร์ แต่ศาลเห็นว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการก่ออันตรายต่อประชาชนโดยปราศจากอำนาจ ศาลจึงเห็นพ้องกับคณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์เป็นจำนวน 300 ปอนด์ ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนค่าเสียหายที่สูงมากในสมัยนั้น ใน ค.ศ. 1763 โดยผู้พิพากษา คือ Lord Camden ได้ให้เหตุผลในการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวว่าเป็น “ค่าเสียหายเชิงลงโทษ” เพื่อเป็นการลงโทษและป้องปรามมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจโดยมิชอบ⁷⁸

ต่อมาในคดี Wilkes V. Wood ค.ศ. 1763 เป็นอีกคดีหนึ่งที่มีการยอมรับการพัฒนาของค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยปรากฏชัดเจนในคำพิพากษาคดีนี้ของ Lord Chief Justice Pratt ที่กล่าวว่า “ค่าเสียหายมิได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความพอใจเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันยังกำหนดให้เป็นการลงโทษสำหรับความผิดนั้นด้วย เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำอย่างเดียวกันในอนาคตอีก และเพื่อแสดงว่าบุคคลที่ต้องรับผิดชอบสำหรับค่าเสียหายเช่นนี้ได้รับการพิสูจน์โดยคณะลูกขุนแล้วว่าเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ” ซึ่งเหตุผลในคำพิพากษานี้ทำให้เห็นว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นมิได้กำหนดเพื่อชดเชยให้โจทก์สำหรับความอับอาย และศักดิ์ศรีที่ถูกสบประมาทเท่านั้น ทำให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง โดยเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่นอกเหนือไปจากความเสียหายแท้จริงที่ได้รับอันมีสาเหตุมาจากการละเมิดสิทธิในที่ดินและสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น โดยค่านิ่งว่าเป็น “ค่าเสียหายที่เป็นการซ้ำเติม” และโดยการที่กำหนดค่าเสียหายเพียงเล็กน้อยจะมีสามารถหยุดยั้งการกระทำละเมิดได้ โดยศาลได้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษจำเลยและป้องปรามการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคตซึ่งต้องชดเชยให้แก่โจทก์สำหรับการถูกรังแก หรือความทุกข์ทรมานอันเป็นผลมาจากการละเมิดของผู้อื่น

อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages หรือ Exemplary Damages) นั้นมีปรากฏให้พบอยู่ในแหล่งกำหนด หรืออารยธรรมโบราณหลาย ๆ แห่ง เช่น ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) คัมภีร์ไบเบิล (The Bible) กฎหมายของอาณาจักรบาบิโลน (The Law of Babylonians) ฮิตไท (Hittites) กรีกโบราณ (Ancient

⁷⁸ ฤกษ์ภา พิชณุกุศล, "ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ," หน้า 13.

Greeks) และประมวลกฎหมายฮินดู (The Hindu Code Manu)⁷⁹ โดยตั้งแต่ปี 1760 เป็นต้นมา จึงเกิดเป็นกฎหมายที่ว่าค่าเสียหายที่มีจำนวนเกินไปจากค่าสินไหมทดแทนขึ้น หรือค่าเสียหายเชิงลงโทษ ซึ่งอาจถูกกำหนดในคดีละเมิด และในปลายทศวรรษนั้น การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ยังได้ปรากฏในกรณีอื่น ๆ เช่น คดีข่มขู่ประทุษร้าย (Assault) คดีทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (False Imprisonment) คดีหมิ่นประมาท (Defamation) คดีล่อลวงหญิงสาวไปร่วมประเวณี (Seduction) การฟ้องคดีโดยมีเจตนาร้าย (Malicious Prosecution) คดีบุกรุกที่ดิน (Trespass to Land) และคดีรบกวนการครอบครองสิ่งของทรัพย์สินด้วย (Trespass to Goods) ทั้งยังเป็นจุดเด่นของกฎหมายละเมิดของอังกฤษ แต่ในเวลาต่อมาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศอังกฤษได้มีการจำกัดขอบเขตขึ้น แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common law) อื่น ไม่ได้ถูกจำกัดขอบเขตไปด้วย⁸⁰

แม้มีข้อโต้แย้งในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นอย่างมากในปัจจุบัน แต่แนวความคิดนี้ได้ฝังรากลึกในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างกว้างขวางในแทบทุกมลรัฐและเพื่อเป็นการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษและการป้องปรามการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคตและเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น เพื่อให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายได้คลายความทุกข์จากการกระทำความผิด และสามารถทดแทนค่าเสียหายที่ไม่สามารถครอบคลุมถึงได้ อีกทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของนโยบายสาธารณะ (Public Policy) และประโยชน์ของสังคมส่วนรวม มิได้เป็นเพียงเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับเท่านั้น⁸¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁷⁹ สิริภา วงศ์จิรัตน์สกุล, "ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและการเอาผลกำไรจากผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์" (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2552), หน้า 36.

⁸⁰ กฤษณา พิษณุโกศล, "ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ," หน้า 14.

⁸¹ สุรัชย์ พ่วงชูศักดิ์, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษ : การนำมาใช้ในระบบกฎหมายไทย (Punitive Damages : Applicability and Practicability in Thai Legal System)," วารสารตุลพาห ปีที่ 53, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2549): 95.

2.2.2.3 ลักษณะของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้⁸²

1. เป็นค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นเพื่อบังคับผู้กระทำความผิดและเพื่อป้องปราม ยับยั้งมิให้เกิดการกระทำมิชอบเช่นนั้นอีก และขณะเดียวกันยังมุ่งเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นปฏิบัติตาม
2. เป็นค่าเสียหายที่ฝ่ายโจทก์มีจำต้องพิสูจน์ถึงจำนวนค่าเสียหาย เพราะศาลมีดุลพินิจพิจารณากำหนดให้ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะความร้ายแรงแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย ตลอดจนจนสภาพและปริมาณของความเสียหายที่โจทก์ได้รับจากการกระทำความผิดนั้น เป็นต้น
3. เป็นค่าเสียหายที่กำหนดเพิ่มให้มากขึ้นนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริง แต่สำหรับบางคดีที่ไม่ปรากฏความเสียหายที่แท้จริงที่จะชดใช้ทดแทนได้ ศาลก็จะกำหนดแต่เฉพาะค่าเสียหายในเชิงลงโทษนี้เพียงอย่างเดียวได้
4. ศาลจะกำหนดให้เฉพาะในกรณีของการกระทำความผิดที่มีพฤติการณ์ เช่น มีการข่มขู่ หลอกลวง ฉ้อฉล โดยต้องเป็นการกระทำที่ร้ายแรงโดยมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก จึงใจกระทำความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย

2.2.2.4 วัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นค่าเสียหายที่กำหนดเพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริงเพื่อบังคับผู้กระทำความผิดที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอีก โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี และต่อมาก็ได้แพร่หลายและถูกยอมรับในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังเช่น ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส โดยวัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ อาจกล่าวได้ว่ามีดังต่อไปนี้

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

1. การลงโทษ (Punishment) เป็นเหตุผลหลักเหตุผลหนึ่งในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยเฉพาะศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นแนวคิดของ “การลงโทษ” ที่เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดร้ายแรงหรือมีเจตนาชั่วร้าย⁸³ (Outrageous behaviour) และมีหลักการที่ว่าไม่ว่าความรับผิดชอบทางแพ่งหรือทางอาญาย่อมสมควรที่จะได้รับการลงโทษ เพราะเมื่อใดที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นนั้นผู้นั้นสมควรที่จะถูกลงโทษ

2. การป้องปราม (Deterrence) การป้องปรามหรือการยับยั้งเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ถูกล่ามถึงอย่างมากในทฤษฎีทางอาญา โดยการป้องปรามนี้เป็นองค์มติที่มีมาแต่ดั้งเดิมเช่นเดียวกับการแก้แค้นตอบแทน⁸⁴ โดยในแนวคิดดั้งเดิมนั้นกล่าวว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยโทษอันรุนแรงเพื่อที่จะป้องปรามผู้นั้นหรือบุคคลอื่นมิให้ปฏิบัติเพื่อเอาเป็นเยี่ยงอย่าง โดยเกิดจากความคิดดั้งเดิมของมนุษย์ที่ว่าบุคคลจะคิดก่อนที่ตนจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่ยอมขึ้นอยู่กับผลดีหรือผลร้ายที่จะได้รับ แต่ความคิดแบบดั้งเดิมนั้นไม่ได้รับการสนับสนุนจากนักกฎหมายอย่างเช่น โทมัส การ์ดิเนอร์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ภายในกลุ่มอาชญากรรม การคาดคะเนถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นแก่ตนภายภาคหน้า แทบจะเรียกได้ว่าไม่ค่อยจะปรากฏ.... สัสดีเรือนจำทั้งหลายต่างยอมรับกันว่ามีนักโทษบางประเภทที่ไม่มองถึงกาลข้างหน้าและไม่สามารถที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ของการถูกลงโทษได้ และคำว่าชู้ที่จะลงโทษยิ่งไม่มีความหมายสำหรับบุคคลเหล่านี้” โทมัส การ์ดิเนอร์กล่าวว่าสำหรับสมัยปัจจุบัน น่าเชื่อว่าการป้องปรามอาจมีผลได้ ถ้านำมาใช้โดยคำนึงถึงความกลัวของผู้ที่กระทำความผิดต่อการที่สังคมจะไม่ยอมรับบุคคลนั้นร่วมไว้ในสังคม และความกลัวที่จะถูกจับไปลงโทษ

นอกจากนี้ การยับยั้งหรือการป้องปรามยังเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ กล่าวคือ เป็นการป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้อื่นกล้าที่จะกระทำความผิดอีก เนื่องจากจะต้องจ่ายค่าเสียหายที่สูงขึ้น โดยการป้องปรามมีแนวคิดว่าการลงโทษนั้นสามารถข่มขู่และยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่น

⁸³ Gabriel Panek, "Furthering Society's Interests: The Importance of Using (and Mitigating) Classwide Punitive Damages," [Online] Accessed: 10 June 2021 Available from: https://classactions.openum.ca/files/sites/24/2018/06/Extrait_GPanek_YB-TEXT-action-collective-class-action_FINAL-3.pdf

⁸⁴ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษและกระบวนการขั้นพื้นฐาน Crimes and Punishment : Fundamental Theories and Basic Processes, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562), หน้า 89-91.

ที่เห็นตัวอย่างการรับผิด ทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อโทษ อันส่งผลให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก อีกทั้ง นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสำคัญกับเครื่องมือที่ช่วยป้องปรามการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าเป็นเครื่องมือในการชดเชยให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เสมือนว่าไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น⁸⁵ โดยการยับยั้งป้องปรามมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการคือ⁸⁶

(1) เพื่อยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษมิให้กระทำผิดซ้ำอีก เพราะเกิดความกลัวเกรงในโทษที่ได้รับอันเป็นผลให้ตัดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้น

(2) เพื่อยับยั้งบุคคลอื่นมิให้กระทำผิด เนื่องจากได้เห็นผลร้ายของการกระทำผิดและการได้รับโทษ จนไม่อยากจะกระทำผิดเพราะเกรงกลัวในโทษ

การยับยั้งแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1. การยับยั้งหรือการป้องกัน โดยเฉพาะ (Specific Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดรายบุคคล เพื่อยับยั้งมิให้มีการกระทำผิดซ้ำ 2. การยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมทั่วไปเห็น เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและไม่กระทำความผิดนั้นอีก และเป็นผลของการยับยั้งพฤติกรรมที่อาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายของบุคคลที่อยู่ใต้พฤติกรรมเดียวกัน การลงโทษตามแนวความคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ทฤษฎีอรรถประโยชน์” (Utilitarian Theory) ตามแนวคิดของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (J.S. Mill) และ “ทฤษฎีเจตต์จำนงเสรี” (Free will) โดยทฤษฎีอรรถประโยชน์มีแนวคิดว่าการที่จะตัดสินว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ จะต้องดูจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวมเป็นสำคัญ หากการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ก็จะถือว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยทั่วไปแล้วตามการป้องปรามเห็นว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่เลวร้าย แต่เป็นความจำเป็นที่จะต้องป้องกันสังคมจึงต้องมีการลงโทษ ดังนั้น หากจะมีการลงโทษก็ต้องเป็นไปเพื่อเหตุผลในการป้องกันสังคมเป็นหลัก

⁸⁵ จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และคณะ, การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิดภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์, หน้า 2-3.

⁸⁶ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, "ทฤษฎีการลงโทษ " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา: https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf

ทั้งนี้ มีนักกฎหมายหลายท่านเห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิดควรมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการเยียวยาความเสียหาย⁸⁷ ซึ่งควรที่จะคำนึงถึงการสร้างมาตรฐานทางสังคมด้วย มิฉะนั้นแล้วกฎหมายจะไม่สามารถรักษาความเป็นธรรมในสังคมได้ เนื่องจากในบางกรณีค่าเสียหายที่แท้จริงอาจไม่สูงพอที่จะยับยั้งหรือป้องปรามพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมของผู้ที่กระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดโดยจงใจ การกระทำความผิดโดยมีพฤติการณ์ร้ายแรงอย่างมาก การกระทำความผิดโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การยับยั้งป้องปรามพฤติกรรมเหล่านี้จึงต้องอาศัยค่าเสียหายที่เพิ่มเติมหรือนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริง ทั้งเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้เกิดการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันขึ้นอีก

3. ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายแพ่ง (Encouragement of Private Law Enforcement)⁸⁸

บางกรณีผู้เสียหายตัดสินใจไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเพราะค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดนั้นไม่คุ้มค่ากับต้นทุนในการดำเนินคดีเพราะค่าธรรมเนียมศาลและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดีนั้นสูงมาก อีกทั้งค่าทนายความ ค่าเสียโอกาส ค่าเสียเวลา และค่าประโยชน์ที่จะได้รับหากนำเวลาเหล่านั้นไปใช้ในด้านอื่น ๆ และแม้การกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง แต่ผู้นั้นกลับไม่ต้องจ่ายค่าเสียหายโดยมีการรอดพ้นจากการรับผิดชอบ หรือในกรณีที่ค่าเสียหายที่แท้จริงประการเดียวก็ไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดหยุดกระทำความผิดในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นได้อีกด้วย

ดังนั้น หากปราศจากค่าเสียหายเชิงลงโทษ ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายเล็กน้อย ๆ ย่อมไม่ประสงค์จะทำคดีขึ้นสู่ศาลเนื่องจากปัญหาในค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางศาลนั้นมีราคาสูงย่อมไม่คุ้มค่า ทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการที่จะฟ้องร้องคดีเพราะอาจได้รับค่าเสียหายเพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้เท่ากับความเสียหายแท้จริงที่ได้รับอันเนื่องมาจากภาระการพิสูจน์ที่ยากด้วยเช่นกัน การกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้ได้รับความเสียหายนำคดีขึ้นสู่ศาล และเป็นแนวทางการสร้างความยุติธรรมที่สะดวกและส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายแพ่งที่ดี

⁸⁷ จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และคณะ, การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิดภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์, หน้า 4-24.

⁸⁸ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 26.

4. ทดแทนให้แก่โจทก์ในค่าเสียหายที่กฎหมายไม่ครอบคลุม หรือกรณีศาลไม่สามารถที่จะกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน⁸⁹

ต้นทุนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริงนั้นมีหลายประเภท แต่บางกรณีศาลกลับไม่ยอมรับว่าเป็นความเสียหายและไม่กำหนดค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายจึงน่าจะสามารถใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อชดเชยค่าเสียหายในส่วนที่ศาลไม่ยอมรับและกำหนดให้ได้⁹⁰ อีกทั้งศาลอาจมีข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งส่งผลให้ค่าเสียหายที่จะได้รับการชดเชยต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมากจนไม่สามารถให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมได้ ในกรณีนี้ ศาลอาจใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มค่าเสียหายให้สูงขึ้นเพื่อทดแทนในส่วนของค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินนั่นเอง

5. เป็นตัวเชื่อมระหว่างกฎหมายเอกชนและกฎหมายอาญาเพราะการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการเยียวยาทางแพ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการลงโทษและการปราบปรามการกระทำความผิดอีกด้วย จึงทำให้กฎหมายแพ่งมีความแข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สำหรับศาลฎีกาประเทศเยอรมนีในปี ค.ศ. 1992 ได้วางหลักค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้โดยมีวัตถุประสงค์⁹¹

1. เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งอารยธรรม (Uncivilized Conduct)
2. เพื่อป้องปรามผู้กระทำความผิดและป้องกันยับยั้งผู้อื่นจากการกระทำเดียวกัน (Deterrence)
3. เพื่อชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์
4. เพื่อเป็นการชดเชยค่าเสียหายกรณีพิเศษ

⁸⁹ จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และคณะ, การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิดภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์, หน้า 2-3.

⁹⁰ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 27.

⁹¹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย, หน้า 115.

ดังนั้น การที่ศาลฎีกาของประเทศเยอรมนีได้วางหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทำให้เห็นว่าหลักการดังกล่าวนี้มิได้ถูกปฏิเสธไปเสียทีเดียวจากกลุ่มประเทศซีวิลลอว์

2.2.3 แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีที่มาโดยชัดเจนจากศาลในประเทศอังกฤษ และได้ใช้แพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้นักชื้อและผู้ขายมีดุลพินิจในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ จนได้ชื่อว่าเป็น American-style และยังได้แพร่หลายไปยังกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส โดยมีขอบเขตและแนวทางในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.2.3.1 แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ผู้บัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักถึงปัญหาค่าใช้จ่ายทางคดีที่นับว่าเป็นสภาพการณ์ที่กีดขวางและเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความยุติธรรม⁹² และการนำคดีความมาฟ้องสู่ศาล จึงทำให้มีความพยายามที่จะผลักราคาด้านราคาออกไป โดยมีหนทาง คือ การกำหนดค่าเสียหายเชิงการลงโทษ ทั้งนี้ เพราะในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการใช้ระบบลูกขุนในคดีแพ่ง และคณะลูกขุนนี้เองสามารถที่จะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน และค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นเงินจำนวนมากได้ และโอกาสที่จะได้รับการชดเชยเป็นเงินจำนวนที่มากนี้จากการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทำให้บรรดาทนายความมีแรงจูงใจที่จะรับคดีโดยการคิดค่าทนายความจากผลได้ในคดี (Contingency fees) โดยในช่วงปี ค.ศ. 1991 สภาส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันตั้งขึ้นโดยประธานาธิบดีในช่วงเศรษฐกิจซบเซา ซึ่งมีรองประธานาธิบดีเป็นประธานได้กล่าวไว้ว่า สังคมประเทศสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นสังคมแห่งข้อพิพาทฟ้องร้องกันไปแล้ว โดยกิจกรรมระงับข้อพิพาทมีส่วนแบ่งสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่มีขอบเขต และข้อจำกัดในการบังคับใช้ เช่นเดียวกับประเทศแคนาดา โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้เป็น

⁹² กิตติศักดิ์ ปรกติ, "การปฏิรูประบบงานยุติธรรมทางแพ่ง ในบริบทของกฎหมายเปรียบเทียบ," ใน ทุกอย่างก้าวอย่างครุกฎหมาย รวมบทความที่ระลึกในโอกาสอายุครบ 60 ปี รองศาสตราจารย์สมยศ เชื้อไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553), หน้า 73.

ลักษณะเฉพาะของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยมักถูกวิจารณ์ว่ากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษสูงเกินไป โดยในประเด็นนี้ศาลฎีกาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้พยายามจำกัดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อมิให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากจนเกินไป เช่น ในคดี Pacific Mutual Life Insurance Company v. Haslip และคดี TXO Production Corp. v. Alliance Resources⁹³ โดยศาลเห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ขัดกับหลักความชอบธรรมของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ (due process of law) และจำนวนค่าเสียหายที่กำหนดนั้นไม่มากจนเกินไป โดยอ้างถึงมาตรฐานของศาลฎีกาแห่งมลรัฐอลาบามาในคดี Hammond v. Gadsden⁹⁴ ซึ่งมีปัจจัยในการพิจารณาว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษสูงเกินสมควรหรือไม่ ดังนี้⁹⁵

- (1) มีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลหรือไม่ระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษกับความเสียหายที่อาจเป็นไปได้ อันเนื่องมาจากการกระทำของจำเลยและความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง
- (2) ระดับความผิดศีลธรรมของการกระทำของจำเลย ระยะเวลาที่กระทำผิด การตระหนักรู้ของจำเลย การอำพรางความผิด การคงอยู่ของความเสียหาย และความถี่ของการกระทำผิดที่คล้ายคลึงกันในอดีต
- (3) ผลกำไรที่จำเลยได้รับจากการกระทำผิด และความต้องการที่จะเคลื่อนย้ายผลกำไร
- (4) ฐานะทางการเงินหรือทรัพย์สินของจำเลย
- (5) ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของการดำเนินคดีสำหรับโจทก์
- (6) การกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการกระทำของจำเลย ซึ่งจะนำมาลดจำนวนค่าเสียหายได้
- (7) ค่าเสียหายทางแพ่งอื่น ๆ ที่จำเลยต้องชำระจากการกระทำเดียวกันนั้น เพื่อนำมาลดจำนวนค่าเสียหายได้

⁹³ TXO Production Corp. v. Alliance Resources, 509 U.S. 443 (1993)

⁹⁴ Hammond v. Gadsden, 493 So.2d 1374 (Ala.)

⁹⁵ อนงศ์รัตน์ คงลาภ, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษความท้าทายใหม่ในระบบกฎหมายไทย" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา:

<https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/20190208c81e728d9d4c2f636f067f89cc14862c133250.pdf>

สำหรับในคดี BMW of North America v. Gore⁹⁶ ศาลได้ห้ามมลรัฐกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่เกินสมควรแก่ผู้กระทำละเมิด โดยศาลวางหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัย ดังนี้

(1) ระดับความผิดศีลธรรมของการกระทำของจำเลยว่าควรได้รับผิดในผลของการกระทำมากน้อยเพียงใด

(2) ความแตกต่างระหว่างความเสียหายหรือความเป็นไปได้ที่จะได้รับความเสียหายของโจทก์กับค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ได้รับ และโดยทั่วไปค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ควรเกิน 4 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

(3) ความแตกต่างระหว่างการเยียวยาในเรื่องนี้กับความรับผิดชอบทางแพ่งที่กำหนดในคดีอื่นซึ่งสามารถเทียบเคียงได้ หรือจำนวนค่าเสียหายในคดีก่อน ๆ ที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน

2.2.3.2 แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีวิวัฒนาการมาจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ดังเช่น ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 และได้แพร่หลายไปทั่วโลก ในขณะที่เดียวกันกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ก็ได้รับแนวความคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษไปใช้เช่นกัน กล่าวคือ ประเทศเยอรมนี ศาลฎีกาของประเทศเยอรมนีในปี ค.ศ. 1992 ได้วางหลักค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาปรับใช้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้กระทำอันไร้ซึ่งอารยธรรม (Uncivilized Conduct)⁹⁷ เพื่อยับยั้งผู้กระทำความผิดและป้องกันยับยั้งผู้อื่นจากการกระทำเดียวกัน (Deterrence) เพื่อชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์ เพื่อเป็นการชดเชยค่าเสียหายกรณีพิเศษ ในคดี BGH128,1(1) คำพิพากษาคดีเจ้าหญิงคาร์โรไลน์แห่งโมนาโก ศาลกำหนดว่าค่าเสียหายที่กำหนดนั้นเป็นเสียหายที่เป็นการยับยั้งป้องปราม หรือคดี BVerf34,269(269) คดีอดีตจักรพรรดินีโซราญาแห่งอิหร่าน คดีนี้ศาลให้เหตุผลไว้ว่า “เพราะจำนวนค่าเสียหายที่ศาลชั้นต้นกำหนดตัดสินให้นั้นไม่เพียงพอเพื่อการยับยั้งปราบปราม”

⁹⁶ BMW of North America v. Gore, U.S. U10178 (1996)

⁹⁷ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย, หน้า 115.

ศาลสูงสุดได้ตัดสินคดีนี้โดยไม่อาศัยแนวความคิดของค่าสินไหมทดแทนความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานอีกต่อไป แต่กลับอาศัยจากองค์ประกอบโดยตรงของความเสียหาย นอกจากนี้ศาลยังได้มีคำวินิจฉัยว่า “จำนวนค่าเสียหายจะต้องกำหนดไปในทิศทางเดียวกันทุกคดีที่มีลักษณะของการกระทำละเมิดที่มุ่งหมายจากการค้ากำไรจากการกระทำละเมิดต่อผู้ถูกระทำละเมิด เพื่อเป็นการป้องปราม” แสดงให้เห็นว่าศาลประเทศเยอรมนีได้ให้การยอมรับหลักเกณฑ์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจน⁹⁸

2.3 แนวความคิดการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ภายใต้บริบทของประเทศไทย

แนวความคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีวิวัฒนาการและใช้อย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์นั้นได้มีอิทธิพลสำหรับประเทศไทยเช่นกัน โดยประเทศไทยนั้นได้รับเอาแนวความคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษบางฉบับของประเทศไทย และได้มีนักนิติศาสตร์และนักวิชาการได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันและแสดงความเห็นภายใต้มาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเช่นกันว่าควรนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้หรือไม่ อันจะกล่าวต่อไปนี้

2.3.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438

“มาตรา 438 ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติมาตรานี้ทำให้เกิดประเด็นทางกฎหมาย และนักนิติศาสตร์มีความเห็นแบ่งเป็น 2 ฝ่ายว่ามาตรา 438 นี้สามารถนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ได้หรือไม่ ประกอบกับทั้งเคยมีแนวคำพิพากษาฎีกาที่พิพากษากำหนดค่าเสียหายที่เกินกว่า

⁹⁸ สุรัชย์ พวงชูศักดิ์, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษ : การนำมาใช้ในระบบกฎหมายไทย (Punitive Damages : Applicability and Practicability in Thai Legal System)," วารสารตุลพาท : 104.

ความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตาม นักนิติศาสตร์ส่วนมากเห็นว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นต้องกำหนดตามความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การกระทำละเมิดก่อนนี้ตามกฎหมายที่ผู้กระทำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายอันเป็นลักษณะของความรับผิดชอบทางแพ่งเท่านั้นมิใช่ความรับผิดชอบทางอาญา กฎหมายลักษณะละเมิดจึงมิได้มีความมุ่งหมายในการลงโทษผู้กระทำละเมิดแต่ประการใด แต่ได้มุ่งหมายเพื่อการเยียวยาให้ผู้เสียหาย โดยที่ผู้กระทำต้องมีความผิดและต้องก่อความเสียหายขึ้น ผู้เสียหายจึงจะได้รับการเยียวยาให้กลับไปอยู่ในฐานะเสมือนความเสียหายมิได้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันความคิดเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษของระบบคอมมอนลอว์เริ่มจะมีอิทธิพลต่อความคิดของนักกฎหมายไทยอยู่บ้าง แม้ยังไม่ถึงขนาดที่จะมีอิทธิพลต่อศาลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความรับผิดชอบเพื่อละเมิดแต่ก็มีอิทธิพลต่อกฎหมายพิเศษใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องละเมิดที่เริ่มมีความคิดเกี่ยวกับการลงโทษด้วย เช่น ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อันเป็นความคิดที่มีใช้ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยโดยแท้⁹⁹

ศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิตย์ให้ความเห็นไว้ว่า เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาศาลฎีกา จะเห็นว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด ศาลอาจพิจารณากำหนดได้โดยถือว่าเป็นการลงโทษจำเลยก็ได้ หรือจะกำหนดเป็นการทดแทนความเสียหายที่แท้จริง หรือเป็นการยอมรับว่าโจทก์ถูกละเมิด แม้ไม่มีความเสียหายเป็นรูปธรรมเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ท่านศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิตย์มีความเห็นว่า ถ้าพิจารณาหลักเกณฑ์ที่มาของมาตรา 438 คือกฎหมายลักษณะหนี้ของประเทศสวิสเซอร์แลนด์จะเห็นว่า ศาลสวิสไม่มีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นการลงโทษจำเลยในคดีละเมิดได้ ทั้งนี้ เพราะกฎหมายละเมิดมีไว้เพื่อเยียวยาความเสียหาย มิใช่ลงโทษผู้กระทำความผิด ดังนั้น การที่ศาลไทยใช้อำนาจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนมากกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงและเป็นการลงโทษเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง จึงไม่น่าถูกต้องกับหลักการของกฎหมายลักษณะละเมิดเท่าใดนัก เพราะแท้จริงแล้วศาลไม่มีอำนาจในการกำหนดค่าเสียหายได้ตามอำเภอใจ แต่จะต้องใช้ดุลพินิจกำหนดจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดและจะกำหนดให้เกินกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับหรือเกินกว่าที่โจทก์ขอมาในคำฟ้องมิได้ และโจทก์เองก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

⁹⁹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรได้, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), หน้า 61.

เกินกว่าความเสียหายแท้จริง จึงอาจกล่าวได้ว่าค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายไทยให้ได้ตามที่โจทก์
สืบได้ และไม่จำกัดแต่ก็มีใช่เป็นการลงโทษ¹⁰⁰

อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการที่ให้ความเห็นว่า การกำหนดจำนวนค่าเสียหาย
ไม่จำเป็นต้องเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจศาลกำหนดได้ตามพฤติการณ์
และความร้ายแรงแห่งละเมิด ศาลจึงกำหนดค่าเสียหายให้มากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง
เพื่อเป็นการลงโทษจำเลยได้และเป็นจำนวนที่สูงมากกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น

จากแนวคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทน
เพื่อการละเมิดโดยทั่วไปตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะพบว่าใน
ทางปฏิบัติศาลจะดำเนินตามแนวทางที่กล่าวว่าการกำหนดค่าสินไหมเชิงชดเชยนั้นต้องเป็นไป
ตามความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้นเท่านั้น เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 4805/2553 คำพิพากษาฎีกา
ที่ 1497/2554 คำพิพากษาฎีกาที่ 6248/2555 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5259/2559 เป็นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 4805/2553

การที่จำเลยที่ 2 รู้อยู่แล้วว่าอาคารทาว์นเฮาส์ที่ขายให้โจทก์ก่อสร้างผิดไปจาก
แบบที่ขออนุญาตจากทางราชการ ยังยืนยันต่อโจทก์ว่าอาคารดังกล่าวได้ถูกออกแบบมาอย่างถูกต้อง
ตามหลักวิศวกรรมไม่จำเป็นต้องมีเสากลางอาคาร จึงเป็นการจงใจปกปิดข้อความจริงเพื่อจูงใจให้โจทก์
ซื้ออาคาร เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายเมื่อเข้าอยู่อาศัยในอาคารได้ 1 ปีเศษ อาคารเริ่ม
แตกร้าว พื้นอาคารชั้นล่างแตกและโก่งงอ คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบังได้ตรวจสอบแล้วพบว่าฐานรากของอาคารเอียงและบิดตัว ตำแหน่งศูนย์กลาง
ของเข็มและเสาเอียงกันมากทำให้เกิดการแตกร้าวของโครงสร้าง อาคารดังกล่าวไม่ปลอดภัย
ในการอยู่อาศัยควรจะทุบและรื้อถอน ซึ่งโจทก์ได้ทุบและรื้อถอนอาคารนั้นแล้ว ความเสียหาย
ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการก่อสร้างอาคารดังกล่าวของจำเลยที่ 1 และที่ 2 ซึ่งผิดไปจากแบบที่ได้รับ
อนุญาตจากทางราชการ การกระทำของจำเลยที่ 2 จึงเป็นละเมิดต่อโจทก์จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วม
รับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วยจำเลยที่ 4 เป็นฐานะวิศวกรผู้ควบคุมงานก่อสร้างไม่ได้ใช้ความรู้ในวิชาชีพ
วิศวกรรมควบคุมการก่อสร้างให้เป็นไปตามแบบเพื่อให้อาคารมีความมั่นคงและปลอดภัย
ในการอยู่อาศัย ทั้งเข้าควบคุมงานก่อสร้างอาคารและขออนุญาตก่อสร้างจากทางราชการให้แก่จำเลย

¹⁰⁰ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายกฎหมายละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2555),
หน้า 218-219.

ที่ 1 และที่ 2 โดยได้รับค่าตอบแทนจากจำเลยที่ 1 และที่ 2 หรือแม้จะฟังว่าลายมือชื่อวิศวกร และผู้ควบคุมงานก่อสร้างเป็นลายมือชื่อปลอมก็มีเหตุผลให้เชื่อว่าจำเลยที่ 4 เป็นผู้ยินยอมให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ลงลายมือชื่อจำเลยที่ 4 ในช่องวิศวกรและผู้ควบคุมงาน และยินยอมให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 นำใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมของจำเลยที่ 4 ไปใช้ในการยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคารดังกล่าวต่อสำนักงานเขต โดยได้รับค่าตอบแทนจากจำเลยที่ 1 และที่ 2 การกระทำของจำเลยที่ 4 ถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อโจทก์ ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ค่าเสียหายที่เป็นค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนอาคารและค่าสูญเสียตัวอาคารอันทำให้โจทก์ขาดประโยชน์จากการใช้สอยอาคารหรือนำอาคารออกขายให้แก่ผู้อื่นแม้โจทก์มิได้นำสืบว่าโจทก์ได้รับความเสียหายเป็นเงินจำนวนเท่าใด แต่ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายในส่วนนี้ เนื่องจากการกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ได้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 438 วรรคหนึ่ง

ปัญหาว่าจำเลยที่ 2 และที่ 4 ต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งสองจำนวน 450,000 บาท ดังที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือไม่นั้นเห็นว่าค่าเสียหายจำนวนดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่เป็นค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนอาคารที่โจทก์ทั้งสองซื้อและค่าสูญเสียตัวอาคารนั้นอันทำให้โจทก์ทั้งสองขาดประโยชน์จากการใช้สอยอาคารนั่นเองหรือนำออกขายให้แก่ผู้อื่น แม้โจทก์ทั้งสองมิได้นำสืบว่าโจทก์ทั้งสองได้รับความเสียหายในส่วนนี้เป็นเงินจำนวนเท่าใด แต่ข้อเท็จจริงดังที่ได้วินิจฉัยมารับฟังได้ว่าโจทก์ทั้งสองได้รับความเสียหายในส่วนนี้เนื่องจากการกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ทั้งสองได้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 วรรคหนึ่ง บ้านแบบทาว์นเฮาส์ที่โจทก์ทั้งสองซื้อเป็นบ้านหลังริมสุดมีเนื้อที่กว้างกว่าบ้านหลังอื่น บ้านที่โจทก์ทั้งสองซื้อซึ่งมีขนาดใหญ่เท่าบ้านจำนวน 2 หลัง และมีราคาสูงกว่าบ้านหลังอื่น ดังนั้นการรื้อถอนบ้านที่โจทก์ทั้งสองซื้อซึ่งมีขนาดใหญ่เท่าบ้านจำนวน 2 หลัง จึงต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการรื้อถอนบ้านทาว์นเฮาส์ 1 หลัง ซึ่งมีขนาดปกติทั่วไป และค่าสูญเสียตัวอาคารนั้นให้แก่โจทก์ทั้งสองเพิ่มขึ้นจากที่ศาลชั้นต้นกำหนดจำนวน 100,000 บาท เป็นจำนวน 450,000 บาทและเมื่อรวมกับค่าเสียหายที่เป็นค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างผู้มีความรู้ความชำนาญมาตรวจสอบอาคารหลังที่โจทก์ทั้งสองซื้อซึ่งศาลชั้นต้นกำหนดให้จำนวน 8,000 บาท โดยไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์โต้แย้งแล้วเป็นจำนวน 458,000 บาทนั้นเห็นว่าเป็นจำนวนค่าเสียหายที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดที่จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 4 ก่อให้เกิดขึ้นแก่โจทก์ทั้งสองแล้ว ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย ฎีกาของจำเลยที่ 2 และที่ 4 ฟังไม่ขึ้น

พิพากษายืน ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นฎีกาให้เป็นพับ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1497/2554

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 438 วรรคหนึ่ง บัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดว่าค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้นให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด.. กล่าวคือ นอกจากจะคำนึงถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำละเมิดแล้วยังต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์ในขณะเกิดเหตุกับความร้ายแรงแห่งการกระทำละเมิดประกอบด้วย เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าจำเลยที่ 1 กับผู้ตายมีสาเหตุขัดแย้งกันด้วยเรื่องเล็กน้อยแต่จำเลยที่ 1 กลับลู่แกโทษะใช้อาวุธปืนพกยิงผู้ตายถึงแก่ความตายด้วยเจตนาฆ่าทั้งที่ผู้ตายไม่มีอาวุธติดตัวพฤติการณ์แห่งคดีเป็นเรื่องที่ร้ายแรง ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 กำหนดค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้ให้แก่โจทก์เป็นเงิน 600,000 บาท โดยคำนึงถึงความเสียหายที่โจทก์ได้รับ ประกอบกับพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 จึงเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 6248/2555

ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้บริษัทเบนซ์มาสเตอร์ กรุ๊ป จำกัด คืนรถยนต์แก่โจทก์ หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคา 1,950,000 บาทและให้ใช้ค่าเสียหาย 329,333 บาท กับค่าขาดประโยชน์จากการที่โจทก์ไม่ได้ใช้รถเดือนละ 40,000 บาท นับแต่วันที่ 30 มีนาคม 2541 เป็นต้นไปจนกว่าจะคืนรถยนต์หรือขอใช้ราคาแทน ตามสำเนาคำพิพากษา จำเลยโอนทรัพย์สินของบริษัทดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่นเพื่อไม่ให้โจทก์ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา โจทก์ได้รับความเสียหายเป็นเงิน 5,000,000 บาทเศษ ตามรายการคำนวณยอดหนี้ และโจทก์ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีนี้เป็นเงิน 92,097.50 บาท ตามบัญชีค่าฤชาธรรมเนียม จำเลยให้การว่าจำเลยมิได้ทำละเมิดต่อโจทก์ จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ เห็นว่า ค่าเสียหายจำนวน 5,000,000 บาทเศษ เป็นหนี้ตามคำพิพากษาที่บริษัทเบนซ์มาสเตอร์ กรุ๊ป จำกัด จะต้องชำระแก่โจทก์ ซึ่งโจทก์ต้องดำเนินการบังคับคดีแก่บริษัทดังกล่าว ตามทางนำสืบของโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานว่า เมื่อโจทก์บังคับคดีแก่บริษัทดังกล่าวแล้วโจทก์จะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามสำเนาแบบนำส่งบุคคลและบัญชีกำไรขาดทุนระบุว่า บริษัทเบนซ์มาสเตอร์ กรุ๊ป จำกัด ได้ขายกิจการให้แก่บุคคลอื่นเป็นเงิน 800,000 บาท และบริษัทดังกล่าวมีทรัพย์สินเพียง 1,258,473.89 บาท โดยมียอดขาดทุนสะสมยกไปเป็นเงิน 3,886,345 บาท แต่เมื่อพิจารณา ยอดขาดทุนสะสม ดังกล่าว ปรากฏว่ามียอดเจ้าหนี้เป็นเงินกู้ยืมจากกรรมการและลูกจ้างและเจ้าหนี้ การค้าเป็นจำนวนรวม 3,142,566.60 บาทโดยจำเลย

ไม่มีพยานหลักฐานใดมาสนับสนุนงบดุลดังกล่าวว่าบริษัทเบนซ์มาสเตอร์ กรุ๊ป จำกัด มีเจ้าหนี้ดังกล่าวจริง และกรณีไม่อาจถือได้ว่าค่าเสียหายจำนวน 5,000,000 บาทเศษ ตามรายการคำนวณยอดหนี้เป็นค่าเสียหายโดยตรงมาจากการทำละเมิดของจำเลยการกำหนดจำนวนค่าเสียหายศาลย่อมมีอำนาจวินิจฉัยให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ซึ่งศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์เป็นเงิน 400,000 บาท โจทก์มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยนับแต่วันทำละเมิดเป็นต้นไป เมื่อฟังว่า การโอนทรัพย์สินของจำเลยเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 เป็นการกระทำละเมิด จำเลยจึงต้องชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 206 นับแต่วันดังกล่าวตามฟ้องด้วยพิพากษากลับให้จำเลยชำระเงิน 400,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสามศาลแทนโจทก์เฉพาะค่าขึ้นศาลให้ใช้แทนตามจำนวนทุนทรัพย์ที่โจทก์ขณะคดีในชั้นฎีกา โดยกำหนดค่าทนายความรวม 15,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5259/2559

การกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 ทำให้รถยนต์ของโจทก์ที่เช่าซื้อได้รับความเสียหายทั้งคันจนไม่สามารถซ่อมให้คืนสู่สภาพเดิมได้ โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากราคารถยนต์ที่เช่าซื้อตามสภาพและราคาารถยนต์ขณะเกิดเหตุ ไม่อาจเรียกราคาเช่าซื้อรวมถึงเงินดาวน์ที่โจทก์ชำระไปแล้วได้

2.3.2 พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

เหตุผลในการตราพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 กล่าวคือ ประเทศไทยมีนโยบายการส่งเสริมการประกอบธุรกิจให้เป็นไปอย่างเสรี และป้องกันมิให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของประเทศไทยยังไม่ครอบคลุมถึงความรับผิดในการละเมิดความลับทางการค้า¹⁰¹ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็น การนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกของประเทศไทยในมาตรา 13

¹⁰¹ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

มาตรา 13 “ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีการฟ้องคดีตามมาตรา 8 (2) ศาลมีอำนาจกำหนดตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) นอกจากกำหนดค่าสินไหมทดแทนเฉพาะในความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิในความล้มเหลวทางการค้าคืนผลประโยชน์ที่ได้จากหรือเนื่องจากการละเมิดโดยคิดรวมเข้าไปในค่าสินไหมทดแทนได้

(2) ในกรณีที่ไม่ว่าศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนตาม (1) ได้ ให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ควบคุมความล้มเหลวทางการค้าตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(3) ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความล้มเหลวทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาถลำนแก้ง เป็นเหตุให้ความล้มเหลวทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความล้มเหลวทางการค้าให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนดตาม (1) หรือ (2) ได้ แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนตาม (1) หรือ (2)”

เมื่อพิจารณามาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติความล้มเหลวทางการค้า พ.ศ. 2545 ในกรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. กรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความล้มเหลวทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจ เป็นเหตุให้ความล้มเหลวทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความล้มเหลวทางการค้า
2. กรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความล้มเหลวทางการค้าเป็นการกระทำโดยมีเจตนาถลำนแก้ง เป็นเหตุให้ความล้มเหลวทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความล้มเหลวทางการค้า

โดยการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นต้องไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นหรือค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดไว้

2.3.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

เหตุผลในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2543 ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ทั้งสาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสมควร

กำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการ เพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ รวมทั้งให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ตลอดจนให้รัฐต้องสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้¹⁰² โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 16

มาตรา 16 “คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการร้องขอ การรวบรวมพยานหลักฐาน การไกล่เกลี่ย และการวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งคณะกรรมการอาจจัดให้มีคณะกรรมการจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการปฏิบัติหน้าที่แทนได้ ทั้งนี้ องค์ประกอบ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม การดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ และค่าตอบแทนของคณะกรรมการหรือผู้ไกล่เกลี่ยให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด”

เมื่อพิจารณามาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ในกรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจ
2. หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

¹⁰² ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

สำหรับอัตราการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกิน 4 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

2.3.3 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

ในปัจจุบันสินค้าไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มักมีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงชันเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยนั้นกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม¹⁰³ โดยได้กำหนดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 11 ดังนี้

มาตรา 11 “นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

(2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่าย **ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้น** จากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาล

¹⁰³ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

เห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย”

เมื่อพิจารณามาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในกรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
2. ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
3. ผู้ประกอบการรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย

โดยศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกิน 2 เท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น

1. ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ
2. การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า
3. ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า
4. การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
5. ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ
6. สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ
7. การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น
8. การที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

2.3.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

กล่าวถึงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ฉบับนี้ คือ ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ อีกทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาอันยาวนาน และสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม อันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จึงสมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น¹⁰⁴

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 42 และการกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีผู้บริโภคนี้มีข้อดีคือช่วยลดการกระทำผิดและการเกิดคดีความเกี่ยวกับผู้บริโภคได้จำนวนมาก ทำให้คดีลดลงจากศาล อีกทั้งเป็นการดูแลและรักษาสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของผู้ประกอบการค้าก็สามารถดำเนินการแข่งขันทางการค้าระหว่างกันได้อย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใสและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น และผู้ประกอบการโฆษณาก็สามารถใช้จริยธรรมสร้างมาตรฐานและพัฒนางานโฆษณาให้มีความสร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง โดยมาตรา 42 บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 42 “ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจ

¹⁰⁴ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

จ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

เมื่อพิจารณามาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม
2. ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย
3. ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค
4. ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน

การเรียกค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้นเรียกได้ไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด กล่าวคือ เมื่อศาลกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงแล้ว หากศาลเห็นสมควรลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจมากขึ้น ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้อีกไม่เกิน 2 เท่าของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงมีเพียงเล็กน้อยโดยมีจำนวนไม่เกิน 50,000 บาท ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ไม่เกิน 5 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง เพราะหากกำหนดไว้เพียง 2 เท่าแต่จำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงมีเพียงเล็กน้อยก็ย่อมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและป้องปรามเพราะเหล่าผู้ประกอบการยอมมีฐานะร่ำรวยยอมสามารถจ่ายเงินจำนวนนั้นโดยไม่เดือดร้อนอะไร ซึ่งหากกำหนดอัตราของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ต่ำก็ย่อมทำให้ผู้ประกอบการยอมไม่เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายได้

2.3.5 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 คือ ปัจจุบันมีการนำข้อมูลการบริหารสิทธิและมาตรการทางเทคโนโลยีมาใช้ในการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง โดยสมควรกำหนดให้มีการคุ้มครองข้อมูลการบริหารสิทธิและมาตรการทางเทคโนโลยี รวมทั้งกำหนดข้อยกเว้นการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิของนักแสดงเพิ่มขึ้น อีกทั้งสมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงที่ทำให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย ต้องจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้น และสมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งริบหรือสั่งทำลายสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิด และสิ่งที่ได้ทำขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงได้ด้วย¹⁰⁵ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ใน มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ซึ่งได้เพิ่มความเป็นวรรคสองของมาตรา 64¹⁰⁶ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ดังนี้

มาตรา 9 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

“ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือมีเจตนาเป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายตามวรรคหนึ่ง”

เมื่อพิจารณาวรรคสองของมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์หรือละเมิดสิทธิของนักแสดงจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการกระทำเข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

¹⁰⁵ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

¹⁰⁶ มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย”

1. การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยจงใจ เป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย

2. การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยมีเจตนาเป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย

โดยศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย

2.3.6 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กล่าวคือ ปัจจุบันไม่มีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี¹⁰⁷ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ใน มาตรา 18 ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 18 บุคคลใดเห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้เป็นที่สิ้นสุด ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ สทพ.

¹⁰⁷ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนด**ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ**ให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศอาจขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีแทนได้

การฟ้องคดีตามวรรคสอง ให้ฟ้องภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่คณะกรรมการวลพ. มีคำวินิจฉัย หรือนับแต่วันที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี”

เมื่อพิจารณามาตรา 18 จะพบว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะต้องเข้าหลักเกณฑ์การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้จำนวนไม่เกิน 4 เท่าของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริง

2.3.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

สำหรับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กล่าวคือ ปัจจุบันมีการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นจำนวนมากจนสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายให้แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการล่วงละเมิดดังกล่าว ทำได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวมสมควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไปขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไป¹⁰⁸ โดยปรากฏการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในมาตรา 78 ที่บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 78 ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจ่าย**ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษ**เพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทน

¹⁰⁸ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง นั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล”

เมื่อพิจารณามาตรา 78 ดังกล่าวจะเห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น

1. ความร้ายแรงของความเสียหายที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ
2. ผลประโยชน์ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ
3. สถานะทางการเงินของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล
4. การที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น
5. การที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหาย

โดยมีอัตราเพดานอยู่ที่ 2 เท่าของจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายพิเศษนั้นจะเห็นได้ว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในระบบกฎหมายไทยภายใต้มาตรา 438 นั้นไม่สมควรมานำปรับใช้กับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการระเมิดทั่วไปได้ และโดยเหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยยังมีได้มีการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน แต่หากพิจารณาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาส่วนใหญ่จะเห็นว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 ซึ่งหากโจทก์ก็สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึง

ความเสียหายและอันตรายที่ตนได้รับว่ามีมากเพียงใด ในการนั้น ศาลจะกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งจะไม่มากไปกว่าความเสียหาย แท้จริงที่โจทก์ได้รับ แต่อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายพิเศษ อาทิ พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 และ พระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 64 วรรคสอง โดยที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 9 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 78 ได้มีการนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้โดยมักถูกกำหนดในกรณีของการกระทำ ละเมิดที่มีพฤติกรรมร้ายแรงเกินกว่าปกติ ด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยบัญญัติเป็นหลักยกเว้นของบททั่วไป ทั้งนี้ จากการศึกษาค้นคว้าทำให้เห็นว่าศาลได้มีการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในคดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยบ้าง แล้ว โดยอ้างอิงจากค่าเสียหายแท้จริงที่โจทก์ได้รับหรือพิสูจน์ได้ แล้วจึงกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ออกมาให้ความเห็นว่าจำนวนค่าเสียหายเยียวยาที่ได้รับนั้นไม่เพียงพอ กับความเสียหายที่แท้จริงแม้จะมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทำให้เห็นว่าการพิสูจน์ ความเสียหายที่เกิดขึ้นในบางกรณีนั้นกระทำได้ยาก และการที่ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์นั้นโดยค่าเสียหายที่ได้รับอาจต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริงได้ ประกอบกับการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้นั้นยังไม่มีกำหนดและการบังคับใช้ที่ชัดเจน เท่าที่ควรในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งอาจมีปัญหาในเรื่องเพดานขั้นสูงของค่าเสียหายเชิงลงโทษอีกด้วย¹⁰⁹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.4 เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนหลักการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้

ในการนำเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ประกอบกับหลักการทางนิติศาสตร์นั้น ย่อมทำให้เกิดความสงสัยว่าหลักการทั้งสองอย่างนี้จะสามารถนำมาใช้เสริมกันได้อย่างไร เนื่องจาก หลักการทางด้านเศรษฐศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด

¹⁰⁹ กุลวดี กิตติตุลยการ, "การประยุกต์ใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีคริมมิวชาว" (การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโท สาขาวิชานิติเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 62.

ผลประโยชน์อย่างสูงที่สุด โดยนักเศรษฐศาสตร์จะตระหนักถึงความจำกัดของทรัพยากร โดยมีโลกทัศน์ว่าทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดังนั้นจึงต้องเลือกว่าจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไรให้คุ้มค่าที่สุด ประกอบกับหลักการเศรษฐศาสตร์ให้คุณค่าต่อมิติด้านประสิทธิภาพ (efficiency) อย่างมาก แต่ในขณะที่หลักการทางนิติศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความยุติธรรม โดยนักนิติศาสตร์มองว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือในการผดุงความยุติธรรมของสังคมโดยเป็นสิ่งกำหนดกรอบกติกาว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขและปกป้องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยการสร้างกลไกในการยุติข้อพิพาทและความขัดแย้งอย่างสันติและเป็นธรรม และลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่ก่อเพื่อคืนความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและสังคม¹¹⁰ อย่างไรก็ตามก็ดีจากอดีตที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าหลักการทั้งสองอย่างนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า กฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่จำต้องอาศัยความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์เข้ามาทำความเข้าใจ และหลักการประยุกต์ดังกล่าวนี้ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกิดสำนักกฎหมายและมีบทความเกี่ยวกับเรื่อง Economic Analysis of Law มากมาย เพราะแม้ศาสตร์ทั้งสองจะเป็นศาสตร์ที่มีมุมมองที่แตกต่างกัน แต่หากนำมาเสริมกันจนกลายเป็นหลักนิติเศรษฐศาสตร์ย่อมทำให้การวิเคราะห์ในทางกฎหมายในหลาย ๆ ด้านนั้นมีความกว้างขวางมากขึ้น ทำให้เห็นได้ว่าวิชานิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ไม่มีการขัดแย้งกันโดยแท้จริง แต่การร่วมมือกันระหว่างสองวิชานี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยการศึกษากฎหมายด้วยหลักการทางเศรษฐศาสตร์ยังสามารถอำนวยให้นายผลความประพฤติและประโยชน์ส่วนรวมได้ โดยมีคณิตศาสตร์อ้างอิง รวมทั้งตอบปัญหาได้อย่างชัดเจนว่า กฎหมายควรเป็นอย่างไร ซึ่งเป็น การช่วยกำหนดนโยบายทางกฎหมายและหาแนวทางที่ทำให้กฎหมายมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การศึกษากฎหมายด้วยเศรษฐศาสตร์จำเป็นต้องถือเอา “rationality” หรือเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ มาพิจารณาประกอบเป็นหลักจึงก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

การศึกษากฎหมายด้วยเศรษฐศาสตร์มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ประการแรก คือ ต้องการทราบว่ากฎหมายมีผลต่อความประพฤติของคนในสังคมอย่างไรบ้างจากการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เช่น กฎหมายกำหนดโทษสำหรับผู้ทำให้เกิดอุบัติเหตุทางถนนแล้วจะทำให้อุบัติเหตุลดลงหรือไม่ และความต้องการของสังคมที่ควรมีกฎหมายที่เหมาะสม เช่น การชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย

¹¹⁰ ปกป้อง จันวิทย์, รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2554), หน้า 4-8.

ควรมีกฎหมายอย่างไร มีต้นทุนของการฟ้องร้องอย่างไร และระบบกฎหมายควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ ด้วยข้อสันนิษฐานพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าผู้ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายมีความสามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจนี้โดยธรรมชาติของคนนั้นอยากได้สิ่งที่ดีที่สุด มีความต้องการทำประโยชน์หรือกำไรสูงสุด (maximizing profit) และเมื่อปัจเจกชนทำเช่นนั้นแล้วสังคมจะได้ผลประโยชน์รวมหรือสวัสดิการสังคมสูงสุดเช่นกัน¹¹¹

สำหรับกฎหมายละเมิด นอกจากมุมมองทางด้านนิติศาสตร์ที่สร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายโดยการชดเชยเยียวยาด้วยค่าสินไหมทดแทนแล้ว ยังมีมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากหน้าที่ของกฎหมายละเมิดในทางเศรษฐศาสตร์ คือ การทำให้การกระทำที่เกิดผลกระทบต่อคนอื่นเกิดขึ้นให้น้อยที่สุดและเป็นการลดต้นทุนของสังคม (social cost) ที่ต้องแบกรับ โดยการลดต้นทุนเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการให้ต่ำที่สุดหรือเป็นการลดต้นทุนอุบัติเหตุ และทำให้ต้นทุนค่าใช้จ่ายอยู่ในความรับผิดชอบของผู้กระทำ ความผิดโดยการคิดค่าสินไหมทดแทนในการละเมิดนั้นเป็นไปเพื่อชดเชยความเสียหายให้ครบจำนวน กฎหมายละเมิดจึงสามารถนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการและชักจูงประชากรในสังคมให้ลดการกระทำความผิดอันเป็นมูลเหตุที่จะนำไปสู่ความเสียหายให้อยู่ในระดับต่ำที่สุด โดยการสร้างความปลอดภัยที่สูงที่สุด และยิ่งสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนเกิดความระมัดระวังในการกระทำของตนให้อยู่ในระดับที่สูงสุดอีกด้วย อย่างไรก็ตาม อุปสรรคมักเกิดจากการไม่สามารถคำนวณค่าเสียหายได้อย่างแน่นอน โดยค่าสินไหมทดแทนจะสมบูรณ์เมื่อผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาเท่ากับกรณีที่ไม่เกิดการกระทำละเมิด โดยในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า การชดเชยที่เป็นเงินได้เรียกว่า “ราคาที่เจ้าของยินยอม” (reservation price) โดยค่าสินไหมทดแทนที่จะทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด จากกรณีที่ผู้ได้รับความเสียหายจะได้รับการเตือน การใช้ค่าทดแทนจะง่ายเพราะในตลาดมีสินค้าทดแทน แต่ถ้ากรณีไม่มีสินค้าทดแทนในตลาด การชดเชยจะไม่สมบูรณ์ โดยเป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาให้เกิดความเป็นธรรมในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนและต้องคำนึงว่าจำนวนเงินนั้นมีเหตุผลในการชดเชยเพียงพอแก่ความเสียหายนั้นหรือไม่ และพิจารณาความตามพยานหลักฐานที่ได้จากการนำสืบประกอบ¹¹²

ริชาร์ด โปสเนอร์ (Richard Posner) ผู้ก่อตั้งสำนักชิคาโก ได้ยืนยันว่าวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการวิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายอย่างกว้างขวาง โดยการใช้เครื่องมือ

¹¹¹ ธรรมนิติย์ สมนันตกุล, กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ (Law And Economics) : กฎหมายทรัพย์สิน สัญญา ละเมิด และสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559), หน้า 13-15.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 100-102.

ด้านเศรษฐศาสตร์ทำให้เกิดความเข้าใจระบบกฎหมายที่ดีขึ้น โปสเตอร์ได้วิเคราะห์ทฤษฎีนิติเศรษฐศาสตร์ได้สร้างคุณูปการที่มีอนาคตในการพัฒนาวิชานี้¹¹³ โดยสำนักชिकाโก้เป็นสำนักวิชาการด้านกฎหมายแนวเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญสำนักหนึ่ง และได้กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาประสิทธิภาพเชิงกฎหมายในหลักการความมั่งคั่งมากที่สุดเป็นเสมือนหลักการค่าใช้จ่ายในต้นทุนธุรกรรมที่ต่ำที่สุด สถาบันกฎหมายต้องอยู่ในฐานะการปฏิรูปที่แสดงถึงประสิทธิภาพ โดยระบบกฎหมายตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ได้ถูกพิจารณาว่าเป็นกลไกที่กำกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

สำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษและป้องปราม โดยเป็นค่าเสียหายที่กำหนดเพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริง โดยมักชดใช้ในกรณีที่จำเลยมีพฤติกรรมที่ร้ายแรงอย่างมาก จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กดขี่ ไร้ศีลธรรม หรือฉ้อโกง โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นควรจะเป็นจำนวนเท่าใดก็สามารถอ้างอิงเหตุผลทางด้านเศรษฐศาสตร์ประกอบได้ ซึ่งมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถกล่าวได้ว่า การเกิดความเสียหายขึ้นโดยเฉพาะระดับความเสียหายที่เป็นการเล็กน้อยนั้น ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากไม่เกิดแรงจูงใจหรือความกระตือรือร้นในการนำคดีมาฟ้องศาลเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนที่ควรได้รับ เพราะปัญหาในด้านการเสียเวลาทั้งในค่าเดินทาง ค่าทนายความหรือค่าฤชาธรรมเนียมศาล และเหตุนี้เองที่ทำให้ผู้ได้รับความเสียหายไม่เชื่อว่าตนจะได้รับการเยียวยาที่เพียงพอและเป็นประโยชน์กับตนเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องเสียไปในการดำเนินคดี ด้วยเหตุนี้เองจะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นรอดพ้นจากการถูกฟ้องร้องหรืออาจได้รับโทษเพียงเล็กน้อย ดังนั้น เมื่อต้นทุนที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษที่น้อยกว่าจำนวนที่ควรได้รับตามทฤษฎีของกฎหมายละเมิด ย่อมส่งผลให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นมิได้มีความพยายามหรือกระตือรือร้นหรือหาหนทางที่จะป้องกันความผิดที่ตนจะก่อในอนาคต หรือใช้ความระมัดระวังเท่าที่ควร เพราะตนก็ย่อมมิได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มต้นทุนในการก่อความเสียหาย ด้วยการนี้การบัญญัติกฎหมายจะได้สร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการปฏิบัติตาม จึงจำเป็นต้องมีการคิดค้นมาตรการเพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านั้น โดยเป้าหมายคือให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่พวกเขาได้ก่อตั้งขึ้น (Cost Internalization) กล่าวคือ เมื่อผู้ทำละเมิดต้องแบกรับต้นทุนจากความเสียหายที่ตนก่อขึ้นเสมือนว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นกับตนเอง ก็จะมีแรงจูงใจที่จะใช้

¹¹³ ชินส์คค สุวรรณอัจฉริย, กฎหมายแนวเศรษฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด, 2554), หน้า 3.

ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (optimal level of care) ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุที่สังคมคาดว่าจะต้องแบกรับมีค่าต่ำที่สุด (optimal deterrence) นั่นคือระดับที่ต้นทุนของการเพิ่มความระมัดระวังเท่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับ โดยการสร้างแรงจูงใจดังกล่าวส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับศาลว่าจะสามารถกำหนดค่าเสียหายเยียวยาที่สามารถชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์และเพียงพอหรือไม่¹¹⁴ ซึ่งหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเป็นเครื่องมือที่เข้ามาเสริมและเพิ่มความแข็งแกร่งในมุมมองทางด้านนิติเศรษฐศาสตร์

ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงมิได้มีเฉพาะมิติทางกฎหมายแต่ยังมีมิติทางด้านเศรษฐศาสตร์¹¹⁵ ด้วย โดยการวิเคราะห์โดยใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์จะเข้ามาช่วยเสริมการคิดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ อีกทั้งน่าจะให้แนวความคิดเพิ่มเติมว่าควรให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้สถานการณ์ใดเสริมกับหลักกฎหมายที่มีอยู่ ตามแนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ ที่ว่าค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุด (Optimal Damages) ควรจะเท่ากับมูลค่าความเสียหายจริงที่เกิดขึ้น เนื่องจากการกำหนดดังกล่าวจะทำให้เกิดความระมัดระวังและระดับการกระทำกิจกรรมเสี่ยงที่เหมาะสมที่สุด โดยหากสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory Damages) ให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้นได้ก็ไม่ต้องมีค่าเสียหายเชิงลงโทษอีก อย่างไรก็ตามก็พิจารณาว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้อาจทำให้เกิดระดับการป้องปรามที่เหมาะสมดังใน 4 กรณี ดังนี้

1. กรณีที่ผู้ละเมิดมีโอกาสที่จะรอดพ้นจากความรับผิดชอบสูง
2. กรณีค่าเสียหายที่กำหนดต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่แท้จริงมากเกินไป
3. กรณีผู้กระทำความผิดตั้งใจหรือได้ประโยชน์ ความสุขความพึงพอใจจากการกระทำ ความผิด หรือการกระทำมีลักษณะร้ายแรงอย่างมากซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทางสังคม
4. กรณีที่คู่กรณีสามารถเจรจาต่อรองหรือทำธุรกรรมได้

นอกจากนี้ กฎหมายลักษณะละเมิดนั้นอาจสามารถพิจารณาได้โดยมิติในทางประโยชน์สาธารณะเช่นกัน กล่าวคือเป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ภายใต้กรอบของความถูกต้อง พึงประพฤติปฏิบัติต่อกันในสังคม เพื่อให้สิทธิของปัจเจกชนแต่ละคนในสังคม

¹¹⁴ ปกป้อง จันวิทย์, รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์”, หน้า 49.

¹¹⁵ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, "การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย," ใน บทสรุปการศึกษาวิจัยประจำปี 2553 (Research Summary Report 2010) สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม (กรุงเทพฯ บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, 2553), หน้า 80.

ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม¹¹⁶ โดยเป้าหมายสำคัญของกฎหมายละเมิดในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์ มี 2 ประการ คือ การสร้างกลไกการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการสร้างกลไกเพื่อป้องกันการละเมิด เพื่อให้ผู้นั้นมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมที่สุดในการกระทำกิจกรรมเสี่ยง

สำหรับหลักนิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) หรือ เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมาย (Economic Analysis of Law)¹¹⁷ นั้นเป็นศาสตร์แห่งการว่าด้วยการศึกษาประเด็นสำคัญทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมาย การตีความกฎหมาย การออกแบบกฎหมาย การประเมินคุณค่าของกฎหมาย และผลกระทบของกฎหมายต่อพฤติกรรมของตัวละครที่เกี่ยวข้องและต่อสังคม โดยใช้ระเบียบวิธีหรือวิธีวิทยาทางเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical Economics)¹¹⁸ เป็นกรอบและเครื่องมือมาตรฐานในการวิเคราะห์ โดยนิติเศรษฐศาสตร์นั้นให้ความสำคัญกับมิติด้านประสิทธิภาพของกฎหมาย ระบบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม และมีเป้าหมายเพื่อบรรลุสวัสดิการสังคม (social welfare) สูงสุด โดยมุ่งเน้นการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสิ่งจูงใจ (incentive structure) หรือกฎกติกา (rule of the game) ต่อพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ทั้งพฤติกรรมของผู้บังคับใช้กฎหมาย และผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย รวมถึงการออกแบบกฎหมายให้สามารถใช้กำกับควบคุมพฤติกรรมของคนในโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อยกระดับสวัสดิการของสังคม โดยกฎหมายในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์คือเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปสู่แนวทางที่สังคมพึงปรารถนา และป้องปรามพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม ผ่านบทลงโทษทางกฎหมาย ทั้งการลงโทษที่เป็นตัวเงิน (monetary sanction) ได้แก่ ค่าปรับ และการลงโทษที่ไม่เป็นตัวเงิน (non-monetary sanction) เช่น การจำคุก ภาควัฒน์ การประหารชีวิต เป็นต้น โดยในคริสต์ทศวรรษ 1960 เป็นการก้าวสู่ยุคของ “นิติเศรษฐศาสตร์” อย่างเต็มตัว และมีการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านนี้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ผลงานของนักเศรษฐศาสตร์และนักนิติศาสตร์

¹¹⁶ อานาจ ตั้งศรีมาน, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษ: ศึกษาเบื้องต้นในเชิงนิติเศรษฐศาสตร์," ใน 60 ปีตำรวจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555), หน้า 318.

¹¹⁷ ปกป้อง จันวิทย์, รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์, หน้า 1-2.

¹¹⁸ ทฤษฎีนีโอคลาสสิกเป็นวิธีการทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นไปที่การกำหนดสินค้าผลิตภัณฑ์และการกระจายของรายได้ในตลาดผ่านอุปสงค์และอุปทานด้วยเหตุผลของแต่ละบุคคลและความสามารถในการเพิ่มผลกำไรหรือกำไรสูงสุด

ที่สำคัญหลายคน เช่น Gary Becker, Richard Posner, Frank Easterbrook, A. Mitchell Polinsky และ Stephen Shavell

กล่าวถึงการตัดสินใจแบบ “ส่วนเพิ่ม” (Marginal thinking) คือ การตัดสินใจโดยคำนึงถึงส่วนที่เพิ่มขึ้นจากฐานเดิม บุคคลที่มีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์จะตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งใดขึ้นกับว่าผลประโยชน์ส่วนเพิ่ม (marginal benefit) จากกิจกรรมนั้นว่าสูงกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม (marginal cost) หรือไม่ ตัวอย่างเช่น หากกฎหมายกำหนดบทลงโทษของการขโมยรถยนต์เท่ากับการขโมยรถจักรยานยนต์ นักเศรษฐศาสตร์จะทำนายว่าโจรมักมีแนวโน้มที่จะขโมยรถยนต์เพิ่มมากขึ้น เพราะการขโมยรถยนต์สร้างผลประโยชน์ส่วนเพิ่มให้โจรมากเมื่อเทียบกับการขโมยรถจักรยานยนต์ เพราะรถยนต์มีมูลค่าการงมที่สูงกว่า ขณะที่ต้นทุนส่วนเพิ่มของการขโมยเท่ากับศูนย์ เพราะไม่ว่าจะขโมยรถยนต์หรือรถจักรยานแล้วล้วนมีโทษเท่ากัน โจรที่มีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ย่อมตัดสินใจขโมยรถยนต์แทนรถจักรยานยนต์ หรือการจะตัดสินใจใช้สิทธิฟ้องคดีในศาล ผู้เสียหายที่จะเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองจะชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการฟ้องคดี เช่น โอกาสในการชนะคดี โอกาสในการได้รับค่าเสียหาย เป็นต้นโดยเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสียไปในการฟ้องคดี เช่น ค่าฤชาธรรมเนียม ค่าทนายความ ต้นทุนด้านเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เป็นต้น ทำให้ในแง่นิติเศรษฐศาสตร์นั้นจึงเป็นการพยายามออกแบบกฎหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹⁹ เช่น การเพิ่มบทลงโทษให้หนักขึ้น เพิ่มโอกาสในการจับคนผิดมาลงโทษ เป็นต้น ทว่าการให้ความสำคัญกับมิติด้าน “ประสิทธิภาพ” ของนิติเศรษฐศาสตร์ มิได้หมายความว่าต้องแลกมาด้วยความยุติธรรม ที่ลดลง โดยประสิทธิภาพในที่นี้ย่อมเป็น “ประสิทธิภาพควบคู่กับความยุติธรรม” โดยภายใต้ระดับมาตรฐานแห่งความยุติธรรมที่สังคมพึงปรารถนาจะออกแบบกฎหมาย ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม อย่างไรให้มีประสิทธิภาพที่สุด

อย่างไรก็ดี แนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ ของ Polinsky and Shavell (1979) ได้เสนอว่าระบบการลงโทษที่พึงปรารถนาของสังคม คือ การกำหนดค่าปรับในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อใช้บทลงโทษเป็นเครื่องมือในการป้องปรามการกระทำผิด และสร้างต้นทุนต่อสังคมไม่มาก

¹¹⁹ ปกป้อง จันวิทย์, รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์, หน้า 14.

และยังสอดคล้องกับธรรมชาติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่โอกาสในการจับกุมผู้กระทำ ความผิดมาลงโทษเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้คนอื่นกระทำตามมีระดับความน่าจะเป็นค่อนข้างต่ำ¹²⁰

ดังนั้น จะเห็นว่านิติเศรษฐศาสตร์เป็นเครื่องมือเสริมที่มีประโยชน์ในการทำความเข้าใจ กฎหมายรอบด้านและลึกซึ้งมากขึ้นไม่เฉพาะแค่สาขาวิชากฎหมายอาญา โดยจุดแข็งสำคัญของ นิติเศรษฐศาสตร์คือการให้ความสำคัญแก่มิติด้าน “ประสิทธิภาพ” “ความคุ้มค่า” และ “สวัสดิการสังคม” ของกฎหมายและระบบกฎหมาย นอกเหนือจากมิติด้าน “ความยุติธรรม”

กล่าวถึงตัวคูณค่าเสียหายเชิงลงโทษ จากการวิจัยของคุณสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และ คณะได้ทำการศึกษาระณีศึกษาของ Hylton and Miceli (2002) ในการประมาณการตัวคูณ (Multiplier) เพื่อให้มีการป้องปรามที่เหมาะสม (Optimal Deterrence) ที่ได้นำเสนอแบบจำลอง ตัวคูณที่ให้ระดับการป้องปรามที่เหมาะสมที่สุดในการประมาณการตัวคูณ โดยจากการศึกษา ของ Hylton and Miceli นั้นจะปรากฏสูตรในรูปคณิตศาสตร์และมีความซับซ้อนหลายสูตร โดย ไม่ต้องใช้ข้อมูลของความน่าจะเป็น ซึ่งสามารถเขียนเป็นสูตรอย่างง่าย ได้ดังนี้¹²¹

$$M = \frac{\text{total loss}}{\text{Total compensation}} = \frac{\text{victim's loss} + \text{litigation cost}}{\text{total compensation}}$$

โดยค่าของ M คือตัวคูณทวิในระดับการป้องปรามที่เหมาะสมที่สุด

Total loss คือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด

Total compensation คือ ค่าเสียหายเชิงชดเชยที่ผู้ถูกระทำละเมิดจะได้รับ

โดยจากการศึกษาพบว่าตัวคูณโดยรวมมีค่าประมาณ 1.86-2.7 เท่า หรือตัวคูณค่าเสียหาย เชิงลงโทษเท่ากับ 0.86-1.7 เท่า¹²² แต่อย่างไรก็ดีตัวคูณ 2 เท่าอาจเหมาะสมในบางกรณีเท่านั้น

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

¹²¹ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, "การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ ในประเทศไทย," ใน บทสรุปการศึกษาวิจัยประจำปี 2553 (Research Summary Report 2010) สำนักงานกิจการ ยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม หน้า 86-87.

¹²² Keith N. Hylton and Thomas J. Miceli, "Should Tort Damages Be Multiplied," Journal of Law Economics & Organization 21(2002): p.388-416.

และอาจมีค่าน้อยไปตามสถานการณ์ และจากการศึกษาตัวคุณในมลรัฐต่าง ๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีอัตราที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น 2 เท่า 4 เท่า 5 เท่า โดยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเพียงเสนอตัวคุณเบื้องต้นตามกรณีศึกษาของ Hylton and Miceli (2002) และจากสูตรที่คุณสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะได้ศึกษาเป็นการประกอบไว้

อย่างไรก็ดี ตัวคุณทวีของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ได้มาเป็นจำนวนที่ไม่เกิน 2 เท่า นั้นสอดคล้องกับกฎหมายพิเศษของประเทศไทยที่ได้มีการบัญญัติหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 เป็นต้น โดยจากการค้นคว้าหาข้อมูลถึงเหตุผลในการกำหนดตัวคุณค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีจำนวน 2 เท่า นั้นมิได้ปรากฏให้เห็นถึงเหตุผลในการตรากฎหมายข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าเนื่องจากกฎหมายไทยต้องการกำหนดเพดานของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้มิให้เพ้อมากจนเกินไปประกอบกับเป็นการนำหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในระยะแรกของประเทศไทย จึงต้องการควบคุมมิให้จำนวนค่าเสียหายที่ออกมานั้นมากจนเกินไป ซึ่งถ้าหากกำหนดตัวเพดานไว้ 4 เท่า 5 เท่า หรือ 6 เท่า ฯลฯ อาจทำให้เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจของศาลได้ โดยเฉพาะในชั้นของศาลชั้นต้น กฎหมายจึงต้องการเข้ามาควบคุมมิให้มีปัญหาในเรื่องของคุณ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าในกรณีที่ความเสียหายที่แท้จริงนั้นมีเพียงเล็กน้อยหากกำหนดตัวคุณที่มีอัตราต่ำจนเกินไปหรือกำหนดเพดานไว้เพียง 2 เท่า ก็ย่อมมิสามารถทำให้เกิดการป้องปรามที่เหมาะสมโดยเฉพาะกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นมีฐานะทางการเงินที่ดี ด้วยเหตุนี้จึงสามารถเพิ่มอัตราของค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มากขึ้นโดยแปรผันตรงกับจำนวนความเสียหายที่ได้รับ ในกรณีที่ความเสียหายนั้นมีเพียงเล็กน้อย

จากการศึกษาหลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทำให้เห็นว่านักเศรษฐศาสตร์และนักนิติศาสตร์นั้นควรที่จะทำงานร่วมกันมิใช่ยึดถือแต่ทฤษฎีและหลักการในศาสตร์ของตนเพียงเท่านั้น แต่ควรเป็นการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้างผ่านการเปิดรับองค์ความรู้ใหม่ และมองเห็นจุดอ่อนในศาสตร์ของตนและพร้อมพัฒนาโดยการนำหลักการของศาสตร์อื่นมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างเช่น หลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมนำมาเสริมความแข็งแกร่งของกฎหมายแพ่งได้เป็นอย่างดีในกรณีที่การกระทำความผิดเกิดจากพฤติกรรมที่มีพึงประสงค์ต่อสังคมอย่างร้ายแรง

2.5 ความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยที่มีต่อค่าเสียหายเชิงลงโทษ

สำหรับความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยในการวิจัยที่ผ่านมาในเรื่องของค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น มีทั้งผู้ที่ให้ความเห็นสนับสนุนและไม่สนับสนุนในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในบริบทของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล ได้กล่าวว่า การตีความบทบัญญัติมาตรา 438 ของกฎหมายละเมิดทั่วไปให้กว้างขึ้นหรือการแก้ไขมาตราดังกล่าวให้รวมถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้ชัดเจน จะเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมารวมไว้ในมาตรา 438 เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติอยู่หลายประการ กล่าวคือ มาตรา 438 ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์แห่งการเยียวยาความเสียหายเท่านั้น ส่วนวัตถุประสงค์ในการป้องปรามและการลงโทษก็ควรจะเป็นบทบาทของระบบกฎหมายอาญา แม้ศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุลจะกล่าวว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ควรรวมอยู่ในกฎหมายละเมิด หรือกฎหมายสัญญา แต่ท่านมีความคิดเห็นว่าการรับเอาหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อพัฒนาการกฎหมายของประเทศในระบบลายลักษณ์อักษร ดังนั้น หากจะมีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้จริง จึงควรบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษและเป็นกฎหมายใหม่ นอกจากนี้ยังอาจมีกฎหมายบางประเภทที่ควรได้รับการบัญญัติหรือแก้ไขเพื่อเพิ่มหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษลงไปอีกด้วย เช่น กฎหมายอันเกี่ยวกับการฉ้อโกงแรงงานที่ไปทำงานในต่างประเทศ กฎหมายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น¹²³

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากฎหมายว่าด้วยค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในไทย” ของคุณสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะที่นำเสนอกระทรวงยุติธรรมได้ให้ความเห็นว่า ประเด็นการใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษในระบบกฎหมายไทยนั้น แม้จะมีแนวคิดของคนในวงการกฎหมายบางส่วนกล่าวว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นแนวทางปฏิบัติของประเทศในระบบคอมมอนลอว์และขัดกับหลักกฎหมายของระบบซีวิลลอว์ แต่หากวิเคราะห์ในทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุดจะเห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นระบบคอมมอนลอว์หรือระบบซีวิลลอว์แต่อย่างใด ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ จึงสามารถใช้ระบบค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ในกฎหมายทั้งสองระบบ นอกจากนี้ พัฒนาการในช่วงหลัง

¹²³ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 220.

ของประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบซีวิลลอว์หลายประเทศ เช่น ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส¹²⁴ ได้นำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษไปใช้บ้างแล้ว ทำให้เห็นว่าแม้กระทั่งประเทศต้นแบบระบบซีวิลลอว์ดังกล่าวก็ได้ใช้หรือพิจารณาที่จะนำแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้ามาใช้ในระบกกฎหมายของตน แนวคิดที่ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้ากันไม่ได้กับระบบกฎหมายซีวิลลอว์จึงไม่น่าจะมีน้ำหนักมากหากค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นแนวคิดที่ไม่ขัดกับกฎหมายไทย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหากพิจารณาและยอมรับนำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้กับการกำหนดค่าเสียหายเยียวยา ค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมถูกยอมรับและนำมาใช้ได้ทั้งระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และคำถามที่สำคัญคือ เราควรกำหนดขอบเขตและการใช้ค่าเสียหายในเชิงลงโทษอย่างไร จึงจะเหมาะสมที่สุด และไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมาย โดยเฉพาะการคิดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากจนเกินไป

2.6 ผลลัพธ์ที่จะได้รับจากการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้

การกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงนั้น นอกจากจะมีความเหมาะสมและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำ ความผิดแล้ว ยังมีความเหมาะสมและสามารถสร้างแรงจูงใจในอีกหลายกรณี ดังนี้

1. บรรทัดฐานที่ถูกกำหนด¹²⁵

การสร้างแบบแผนให้สังคมและสาธารณชนได้รับรู้และตระหนักถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษแก่ผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายว่า ต้องปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด ซึ่งวัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษจะบรรลุผลไปได้นั้นต้องเป็นจำนวนเงินที่สูงมากจนสามารถยับยั้งป้องปรามการฝ่าฝืนกฎหมายได้ทั้งหมด เพราะหากศาลกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชำระเพียงค่าเสียหายที่แท้จริงอาจทำให้ถูกมองว่าบรรทัดฐานของสังคมที่สั่งให้มีการปฏิบัติตาม และหากปฏิบัติตามไม่ได้ก็เพียงต้องเสียค่าเสียหายเพิ่ม ผู้กระทำความผิดก็จะมองว่าเป็นเพียงแค่ทางเลือก ดังนั้น บรรทัดฐานของกฎหมายที่ดี ควรต้องบังคับให้ผู้อื่นปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างแท้จริงและเคร่งครัด

¹²⁴ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2553), หน้า 93.

¹²⁵ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 28.

และในการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ก็ต้องนำฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด หรือจำนวนทรัพย์สินนั้นมาพิจารณาประกอบกันด้วย¹²⁶ เพื่อให้เกิดค่าเสียหายที่ผู้กระทำความผิด หรือผู้อื่นที่อาจจะกระทำความผิดนั้นเกิดความเกรงกลัวต่อการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้อัตราส่วน ของค่าเสียหายเชิงลงโทษจะแปรผันตรงตามฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดโดยหากผู้กระทำความผิดมีฐานะร่ำรวยก็ย่อมต้องเสียค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นนั่นเอง

2. การลงโทษ (Punishment)

ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นแนวคิด ของ “การลงโทษ” ที่เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดร้ายแรงหรือมีเจตนาชั่วร้าย¹²⁷ สำหรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นตอบแทน (retribution) นั้นเป็นทฤษฎีการลงโทษ ที่เก่าแก่ที่สุด โดยมีพื้นฐานความคิดมาจากลัทธิเจตจำนงเสรีที่เรียกว่า Free Will โดยมีความเชื่อ พื้นฐานว่า มนุษย์มีเหตุผล มีอิสรภาพที่จะคิดจะกระทำการใด ๆ ภายในความคิดความเชื่อ และการตัดสินใจของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไป โดยหากกระทำการที่ไม่ดี หรือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ก็สมควรได้รับการดำเนิน หรือยอมได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การลงโทษจึงเป็นการทดแทนการกระทำผิด

ผู้ที่สนับสนุนทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษเป็นของคู่กับการกระทำผิด ถ้าสังคม ไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับการกระทำของเขา ด้วยเหตุนี้ก็มีผลเหมือนว่าสังคม เป็นผู้สนับสนุนให้กระทำผิด โดยอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นหรือเพื่อทดแทนนั้น มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้เสียหายและสังคม โดยโทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิดนั้นจะต้องเป็นสัดส่วนกับความผิดที่เกิดขึ้น¹²⁸ ทั้งในสภาพและความหนักเบากับความผิดนั้น ๆ ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นเป็นการลงโทษที่มองไปที่อดีต อีกเหตุผลหนึ่งก็คือให้ทุกคน ต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น เพื่อรักษาความยุติธรรมหรือสมดุลไว้ในสังคม

อย่างไรก็ดี โดยปกติแล้ว ความรับผิดชอบทางละเมิดมักจะปรับใช้กับความผิดที่ไม่ควร ได้รับการลงโทษ แต่เมื่อศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาบอกว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษ มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันกับโทษทางอาญา โดยมักทำให้เกิดปัญหาโต้แย้งว่า การปรับใช้ค่าเสียหาย

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹²⁷ Panek, G., "Furthering Society's Interests: The Importance of Using (and Mitigating) Classwide Punitive Damages."

¹²⁸ สัจญพงษ์ ลิมประเสริฐ, "การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา Criminal Offenders' Punishment," งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562.

เชิงลงโทษและทางอาญาไปพร้อมกันนั้นก็ทำให้เกิดปัญหาการฟ้องซ้ำ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับผู้กระทำความผิด แต่ก็มิ้นกกฎหมายได้อธิบายว่า มีแนวคิดพื้นฐานที่แยกความเสียหายออกเป็นสองส่วน คือ ความเสียหายส่วนหนึ่งจะตกแก่ผู้เสียหายในคดี และความเสียหายส่วนที่เหลือจะตกแก่สังคมอันเป็นส่วนรวม ถ้าการเยียวยาโดยใช้ค่าเสียหายสามารถทดแทนความเสียหายต่อผู้เสียหายได้เต็มจำนวน ความเสียหายที่เหลืออยู่ก็คือผลกระทบต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสิทธิของผู้ทรงสิทธิโดยทั่วไป¹²⁹ ที่ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน จึงอาจปรับใช้กฎหมายอาญาได้เท่านั้น ตรงกันข้าม ถ้าโจทก์ได้รับการเยียวยาไม่เต็มจำนวนก็แสดงว่าโจทก์ได้รับความเสียหายนอกเหนือจากความเสียหายต่อสิทธิของผู้ทรงสิทธิโดยทั่วไป โจทก์จึงอาจได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ และจำเลยก็ต้องได้รับโทษทางอาญาอีกด้วย ดังนั้น หลักการนี้จึงตั้งอยู่บนสมมติฐานเบื้องต้นว่า ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาไม่เต็มจำนวนจึงมีโอกาสได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติม โดยสรุปแล้ว หลักการนี้มองว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการลงโทษสำหรับความผิดต่อสาธารณะชน เพราะไม่เพียงแต่ผู้เสียหายที่เป็นปัจเจกชนเท่านั้นที่จะได้รับอันตราย ชุมชนก็ได้รับอันตรายจากการกระทำของจำเลยเช่นเดียวกัน¹³⁰ และค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีขึ้นเพื่อชดเชยแก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายเพราะค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้ไม่สามารถชดเชยความเสียหายได้เต็มจำนวน

3. การป้องปราม (Deterrence)

การป้องปรามนี้เป็นอีกเหตุผลหลักในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยเป็นการป้องกันหรือยับยั้งมิให้เกิดการกระทำความผิดเช่นเดียวกันอีกในอนาคตไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดคนเดิมหรือว่าผู้อื่น โดยการยับยั้งหรือป้องปรามนี้ได้รับการยอมรับยิ่งกว่าวัตถุประสงค์ในการลงโทษโดยเฉพาะในปัจจุบันที่นักกฎหมายมักยกเหตุผลนี้มาเพื่อสนับสนุนการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังนั้น จึงต้องทำให้กฎหมายมีการบัญญัติและคิดคำนวณจำนวนเงินที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด จึงจะมีประสิทธิภาพในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

4. ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะรอดพ้นจากความรับผิดชอบสูงหากกำหนดค่าเสียหายต่ำกว่าหรือเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

ในกรณีที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้น อาจมีความเป็นไปได้ที่ผู้ก่อความเสียหายจะรอดพ้นจากความรับผิดชอบด้วยสาเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นผู้เสียหายจะไม่สามารถระบุตัว

¹²⁹ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 31.

¹³⁰ อนงค์รัตน์ คงลาภ, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษความท้าทายใหม่ในระบบกฎหมายไทย" [ออนไลน์].

ผู้ก่อความเสียหายได้ เช่น กรณีขับรถชนแล้วหนี¹³¹ หรือในบางกรณีที่ผู้เสียหายสามารถระบุตัวผู้ก่อความเสียหายได้แต่อาจจะไม่ยื่นฟ้องคดีเนื่องจากไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่มีราคาแพงได้ ในกรณีเหล่านี้ การกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะทำให้ผู้กระทำ ความผิดไม่มีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม เนื่องจากเสียหายที่ผู้กระทำ ความผิดคาดว่าจะต้องรับผิดชอบนั้นต่ำกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

ดังนั้น เพื่อจูงใจให้เกิดการใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม การที่ศาลกำหนด ให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบโดยกำหนดค่าความเสียหายสูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยคำนึงถึงโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะรอดพ้นจากความรับผิดชอบเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิด การใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำ ความผิดได้

2.7 ปัญหาและอุปสรรคของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ภายใต้บริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการรับเอาแนวความคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษอันเป็นแนวความคิด ของกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์มาปรับใช้ในบริบทประเทศไทยนั้นมีความจำกัด และนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษบางฉบับเท่านั้น โดยมีทั้งนักกฎหมายที่สนับสนุนการนำหลักการ ของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ หรือบ้างก็ไม่เห็นควรนำเอาค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ เนื่องจากเหตุผลว่าประเทศไทยเป็นประเทศระบบกฎหมายซีวิลลอว์ การกำหนดค่าเสียหาย เพื่อเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายย่อมต้องกำหนดตามความเสียหายที่แท้จริงที่ได้รับตามผู้เสียหาย พิสูจน์ได้ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อไม่นานมานี้ในปี 2558 ประเทศไทยได้บัญญัติเพิ่มเติมกฎหมาย การดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกล่าวว่าเป็นการรวมตัวกัน ของกลุ่มผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน และลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้เสียหายเหมือนกัน โดยการนำคดีมาร้องขอต่อศาลให้อนุญาตดำเนินคดี แบบกลุ่ม เพื่อสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมที่ประสิทธิภาพที่มากยิ่งขึ้น และเพื่อที่กลุ่มบุคคลเหล่านั้น สามารถที่จะต่อรองกับเหล่าผู้ประกอบการที่มีอำนาจต่อรองทางการตลาดสูงได้ ซึ่งปัญหาย่อมเกิดขึ้น เนื่องจากความเสียหายของกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีลักษณะเป็นวงกว้างและการเยียวยาความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากกรณีและผู้เขียนที่ได้ศึกษาคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่รับฟ้องคดีแบบกลุ่มที่ผ่าน มาของประเทศไทย พบว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้มักมีจำนวนต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น

¹³¹ จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และคณะ, การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหาย ในคดีละเมิดภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์, หน้า 2-29.

ทำให้มีข้อสังเกตว่า จะสามารถนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในสถานการณ์ที่พฤติกรรมการกระทำความผิดที่ร้ายแรงเป็นอย่างมาก จงใจหรือประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรงได้มากเพียงใด และภายใต้บริบทของกฎหมายฉบับใด อีกทั้งกฎหมายไทยยังไม่มีหลัก ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างชัดเจน ทำให้เกิดปัญหา ในการเยียวยาความเสียหายของกลุ่มบุคคลและการป้องปรามการกระทำผิดที่ต่ำจนเกินไป

2.7.1 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากที่เคยกล่าวมาแล้วว่าแนวคำพิพากษาฎีกาส่วนใหญ่ นั้นเป็นไปในทางที่ว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นควรกำหนดไม่เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติว่า

“ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควร แก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไป เพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อ ความเสียหาย ใดๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย”

โดยท่านศาสตราจารย์ ดร.ศรินทร์กรณ์ โสทธิพันธ์ ให้ความเห็นว่า ความมุ่งหมาย ของกฎหมายลักษณะละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยและของประเทศใน ระบบ ซิวิลลอว์นั้น มุ่งหมายที่จะเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้น โดยมีได้มุ่งหมายที่จะลงโทษผู้เสียหายแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามเนื่องจากอิทธิพลความคิด ของระบบคอมมอนลอว์ที่เน้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นการลงโทษ ทำให้นักกฎหมายไทยเริ่มรับ เอาความคิดเรื่องการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่มีลักษณะเป็นการลงโทษเข้ามาบัญญัติไว้ในกฎหมาย พิเศษอยู่บ้าง ส่วนนักกฎหมายในประเทศซิวิลลอว์บางท่านก็ยังเห็นว่า การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ควรจะอยู่ในหลักการเดิมคือการเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเท่านั้น เพราะถ้าไปไกลกว่านั้น กล่าวคือ ไปถึงการลงโทษ โดยการทำให้ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง เพื่อลงโทษผู้ก่อความเสียหายก็เท่ากับย้อนยุคกลับไปสู่ความคิดดั้งเดิมในสมัยโรมันโบราณซึ่งไม่ควรจะ เป็นเช่นนั้น ประกอบกับการเยียวยาผู้เสียหายก็เป็นการลงโทษผู้ก่อความเสียหายอยู่ด้วยในตัวอยู่แล้ว

โดยผู้ก่อความเสียหายถูกบังคับให้ต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งการลงโทษทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจมีได้เฉพาะเรื่องเบียดเบียน¹³²

ท่านศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิติย์ มีความเห็นว่า ถ้าพิจารณาหลักเกณฑ์ที่มาของมาตรา 438 คือกฎหมายลักษณะหนี้ของประเทศสวิตเซอร์แลนด์จะเห็นว่า ศาลสวิสไม่มีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นการลงโทษจำเลยในคดีละเมิดได้ ทั้งนี้ เพราะกฎหมายละเมิดมิได้เพื่อเยียวยาความเสียหาย มิใช่ลงโทษผู้กระทำความผิด ดังนั้น การที่ศาลไทยใช้อำนาจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนมากกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงและเป็นการลงโทษเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง จึงไม่น่าถูกต้องกับหลักการของกฎหมายลักษณะละเมิดเท่าใดนัก เพราะแท้จริงแล้วศาลไม่มีอำนาจในการกำหนดค่าเสียหายได้ตามอำเภอใจ แต่จะต้องใช้ดุลพินิจกำหนดจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดและจะกำหนดให้เกินกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับหรือเกินกว่าที่โจทก์ขอมาในคำฟ้องมิได้ และโจทก์เองก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง จึงอาจกล่าวได้ว่าค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายไทยให้ได้ตามที่โจทก์สืบได้ และไม่จำกัดแต่ก็มีใช่เป็นการลงโทษ¹³³

ศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล ได้กล่าวว่า การตีความบทบัญญัติมาตรา 438 ของกฎหมายละเมิดทั่วไปให้กว้างขึ้นหรือการแก้ไขมาตราดังกล่าวให้รวมถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้ชัดเจน จะเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมารวมไว้ในมาตรา 438 เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติอยู่หลายประการ กล่าวคือ มาตรา 438 ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์แห่งการเยียวยาความเสียหายเท่านั้น ส่วนวัตถุประสงค์ในการป้องปรามและการลงโทษก็ควรจะเป็นบทบาทของระบบกฎหมายอาญา¹³⁴

ศาสตราจารย์ ดร.วารี นาสกุล กล่าวว่า ทฤษฎีที่ว่าความรับผิดทางละเมิดมิใช่เป็นเรื่องที่กฎหมายมุ่งจะลงโทษผู้กระทำความผิด ทำให้เกิดหลักว่า ผู้กระทำความผิดควรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเท่าที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ผู้กระทำความผิดไม่ควรต้องถูกบังคับให้ชดเชยค่าทำขวัญหรือค่าสินไหมทดแทนอื่นใดซึ่งมิใช่เป็นค่าของความเสียหายที่แท้จริง เพราะการบังคับให้ผู้กระทำความผิดต้องเสียค่าทำขวัญหรือค่าปลอบใจนอกเหนือไปจากค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นเท่ากับเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งความรับผิดในประการหลังนี้ นักกฎหมายบางฝ่ายเห็นว่าไม่แตกต่างกับ

¹³² ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้, หน้า 342-343.

¹³³ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายกฎหมายละเมิด, หน้า 218-219.

¹³⁴ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 220-221.

โทษปรับในทางอาญาประการใด จะผิดกันก็แต่ แทนที่ผู้กระทำผิดจะต้องชำระแก่รัฐกลับต้องชำระให้แก่ผู้เป็นโจทก์ในคดีแพ่งแทนนั่นเอง¹³⁵

จากความเห็นของนักกฎหมายส่วนมากที่กล่าวไปข้างต้นจะมีความเห็นว่า มาตรา 438 เป็นการให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และความร้ายแรงของการทำละเมิด โดยมีเพดานชั้นสูงที่ความเสียหายแท้จริงที่โจทก์ได้รับเท่านั้น เพราะเป็นไปเพื่อชดเชยผู้เสียหายให้เสมือนมิได้มีการละเมิดเกิดขึ้นและให้คืนสู่สถานะที่แท้จริงก่อนมีการกระทำความผิดขึ้น และมีใช้เพื่อการลงโทษแก่จำเลย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากนำมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นฐานในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเยียวยาจากการที่จำเลยกระทำอันตรายแก่กลุ่มบุคคลย่อมเป็นการไม่เหมาะสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ยึดถือตามทฤษฎีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์

ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยการบัญญัติกฎหมายให้มีแนวทางที่ชัดเจนและแน่นอน โดยมีบรรทัดฐานอย่างเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดความยุติธรรมในการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติมหรือนอกเหนือความเสียหายที่แท้จริง โดยมีให้ศาลอาศัยเพียงช่องว่างของมาตรา 438 อันมิได้มีหลักเกณฑ์และแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจน แต่ต้องมีการบัญญัติกฎหมายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดโดยเจตนาไปสู่วุฒิการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) หรือมีลักษณะการกระทำความผิดที่จงใจ (Willfulness) หรือกระทำโดยอำเภอใจไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น (Reckless) หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) เป็นต้น

2.7.2 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีหลักในการตัดสินไม่ชัดเจนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นค่าเสียหายที่กำหนดเพิ่มเติมหรือนอกเหนือจาก ความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดของผู้กระทำ ไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำในอนาคต และเหตุที่บางกรณีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกฎหมายพิเศษของไต้หวัน มีการกำหนดเพดานความเสียหายไม่เท่ากัน เช่น อัตรา 2 เท่า 4 เท่า หรือ 5 เท่า

¹³⁵ วารีนานาสกุล, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลามิควรได้, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจการพิมพ์, 2557), หน้า 14.

และเป็นการประเมินจำนวนโดยการใช้ดุลพินิจของศาลทำให้เกิดข้อกังวลว่าการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นอาจเป็นการป้องปรามที่มากหรือต่ำจนเกินไปหรือไม่ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่ชอบความเสี่ยง หมายถึง ผู้ที่ไม่ต้องการแบกรับเสี่ยงใด ๆ และพร้อมจะตัดสินใจเลือกทางที่เสี่ยงน้อยกว่าเสมอ ค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจสร้างปัญหาสำหรับบุคคลประเภทนี้เพราะบุคคลประเภทนี้ไม่มั่นใจว่าพฤติกรรมของตนอาจทำให้ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษ การที่ไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ว่าศาลจะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่และโดยที่ยังไม่มีความชัดเจนแน่นอนมากนัก ย่อมสร้างปัญหาให้ทั้งกลุ่มโจทก์และจำเลยเป็นอย่างมาก

ในการนำมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกของกลุ่มที่ได้รับความเสียหายนั้นมีจำนวนมาก ตามที่มาตรา 222/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่า

““กลุ่มบุคคล” หมายความว่า บุคคลหลายคนที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม”

ทำให้เห็นว่า กลุ่มบุคคล “แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม” ด้วยเหตุนี้เอง การที่ความเสียหายของกลุ่มบุคคลอาจมีความแตกต่างกัน ทำให้การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นไปได้ยาก และมีขั้นตอนที่ยู้งยากจนทำให้ศาลอาจปฏิเสธการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษและปฏิเสธการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ โดยยอมเป็นการสร้างผลเสียแก่กลุ่มผู้เสียหายตามมาอย่างแน่นอน

2.7.3 ปัญหาความเกี่ยวพันระหว่างกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

กฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญานั้นได้ถูกนำมาใช้ร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายลักษณะละเมิดมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาในทางแพ่ง ในขณะที่กฎหมายอาญามีขึ้นเพื่อลงโทษจำเลย และป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก ดังนั้นการกระทำความผิดอย่างเดียวกันสามารถเป็นได้ทั้งความผิดตามกฎหมายลักษณะละเมิด และความผิดตามกฎหมายอาญา ทำให้การนำแนวความคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในทางแพ่งด้วยอาจนำมาซึ่งความซ้ำซ้อนกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นก็มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษและป้องปรามเช่นเดียวกับกฎหมายอาญา เหตุดังกล่าวจึงนำไปสู่ปัญหาว่าการที่ศาลพิพากษาจำเลยทั้งในทางแพ่งและทางอาญา จะขัดกับทฤษฎีที่ว่ากระทำความผิดเพียงครั้ง

เดียวไม่ควรจะต้องได้รับโทษถึงสองครั้ง (non bis in Idem) หรือไม่ ส่งผลให้ในทางปฏิบัติของบางประเทศนั้น หากพบว่าผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษในทางอาญา และศาลเห็นว่าการลงโทษนั้นเพียงพอแล้ว ก็จะไม่มีการให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แก่โจทก์อีก¹³⁶ ทำให้นักกฎหมายส่วนใหญ่โดยเฉพาะในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ไม่ค่อยยอมรับหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเท่าไรนัก

แม้การนำหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษจะสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะได้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษหรือป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิดขึ้นอีก แต่ก็มีผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาเป็นจำนวนพอสมควรเช่นกัน ดังนั้น มาตรการที่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับมากอีกประการหนึ่งจึงได้รับการคิดค้นขึ้นและได้มีการนำเสนอให้นำมาใช้ร่วมกับมาตรการค่าเสียหายเชิงลงโทษ ก็คือแนวความคิดเรื่อง “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม”¹³⁷ โดยแนวความคิดเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะนำมาซึ่งการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากค่าเสียหายเชิงลงโทษได้อย่างไรนั้น สามารถอธิบายได้ว่า มุมมองในทางเศรษฐศาสตร์ที่มีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้นั้นก็เพื่อทำให้ผู้กระทำละเมิดนั้นชดใช้ค่าเสียหายในจำนวนที่เท่ากับความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งหากไม่มีค่าเสียหายเชิงลงโทษแล้ว สภาวะการณ์ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากจะมีผู้เสียหายจำนวนมากที่ไม่นำคดีมาฟ้องต่อศาลเนื่องจากจำนวนค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณทุนในการบริหารจัดการมากจนเกินไป โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการนำคดีขึ้นสู่ศาล อีกทั้งผู้กระทำความผิดย่อมไม่ลงทุนในด้านความปลอดภัยเพิ่มขึ้น หรือมีความเป็นไปได้ที่ผู้กระทำความผิดจะหลุดพ้นจากความผิด

ดังนั้น ปัญหาการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น อาจจะไม่แก้ไขได้ด้วยการยอมรับทฤษฎีทางด้านนิติเศรษฐศาสตร์ในการอธิบายประโยชน์และคุณค่าของการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบังคับใช้

¹³⁶ อานาจ ตั้งศิริมาน, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษ: ศึกษาเบื้องต้นในเชิงนิติเศรษฐศาสตร์," ใน 60 ปี ตราพร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 336-337.

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

2.7.4 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแนวทางในการนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากความเห็นของนักนิติศาสตร์และคำพิพากษาฎีกาของไทยส่วนใหญ่ที่เห็นว่าไม่สามารถกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้มาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ แต่การนำหลักการดังกล่าวนั้นมีปรากฏในกฎหมายพิเศษของประเทศไทย ดังตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกฎหมายพิเศษของประเทศไทย

กฎหมาย	มาตรา	ลักษณะความผิดที่สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ	อัตราค่าเสียหายเชิงลงโทษ
พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545	13	ศาลจะสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้ 1. กรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจ เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า 2. กรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยมิเจตนาคลื่นแคล้ง เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า	ไม่เกิน 2 เท่าของค่าสินไหมทดแทน
พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550	16	ผู้กระทำละเมิดกระทำการ อย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ 1. หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจ 2. หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง	ไม่เกิน 4 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

กฎหมาย	มาตรา	ลักษณะความผิดที่สามารถกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษ	อัตรา ค่าเสียหาย เชิงลงโทษ
พระราชบัญญัติความ รับผิดต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551	11	<p>ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหาย เพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการกระทำที่เข้า หลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้า โดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย 2. ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้า โดยมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรง 3. ผู้ประกอบการรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย ภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้น แล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดความเสียหาย <p>โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ยกตัวอย่าง เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความ ไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของ สินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อ ทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทาง การเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการ ได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น การที่ ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหาย ด้วย</p>	ไม่เกิน 2 เท่า ของค่าสินไหม ทดแทนที่ แท้จริง

กฎหมาย	มาตรา	ลักษณะความผิดที่สามารถกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษ	อัตรา ค่าเสียหาย เชิงลงโทษ
พระราชบัญญัติวิธี พิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551	42	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบ ผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม 2. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยจงใจให้ผู้บริโภค ได้รับความเสียหาย 3. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิด แก่ผู้บริโภค 4. ผู้ประกอบธุรกิจทำการอันเป็นการฝ่าฝืน ต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจ อันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน 	ไม่เกิน 2 เท่า ของ ค่าเสียหายที่ แท้จริง แต่ถ้า ค่าเสียหายที่ แท้จริงมี จำนวนไม่เกิน 50,000 บาท ให้ศาลกำหนด ได้ไม่เกิน 5 เท่าของ ค่าเสียหายที่ แท้จริง
พระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558	9	ผู้กระทำละเมิดกระทำโดยจงใจ หรือมี เจตนาเป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของ นักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่าง แพร่หลาย	ไม่เกิน 2 เท่า ของ ค่าเสียหายที่ แท้จริง
พระราชบัญญัติความ เท่าเทียมกันระหว่าง เพศ พ.ศ. 2558	18	หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ระหว่างเพศนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง	ไม่เกินสี่เท่า ของ ค่าเสียหายที่ แท้จริง
พระราชบัญญัติ คุ้มครองข้อมูลส่วน บุคคล พ.ศ. 2562	78	ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วน บุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจ่าย ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้น จากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความ ร้ายแรงของความเสียหายที่เจ้าของข้อมูลส่วน	ไม่เกินสอง เท่าของค่า สินไหม ทดแทนที่ แท้จริง

กฎหมาย	มาตรา	ลักษณะความผิดที่สามารถกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษ	อัตรา ค่าเสียหาย เชิงลงโทษ
		บุคคลได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย	

หมายเหตุ. โดยผู้เขียน.

จากตารางและคำอธิบายรายมาตรานั้นจะเห็นว่าประเทศไทยได้รับหลักเรื่อง การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในกฎหมายพิเศษเท่านั้น และอัตราสูงสุดของเพดานใน การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ยังไม่มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ มีอัตรา 2 เท่า 4 เท่า 5 เท่า ต่างกันและในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่มีหลักการเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งคดีผู้บริโภคและคดีสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในบางบริบทมีความเกี่ยวข้องกัน โดย ในบริบทของ กฎหมายวิธีผู้บริโภคนั้นมิชอบเขตที่กว้างขวางกว่าพิเศษ จึงทำให้ผู้เสียหาย อาจมีพฤติกรรมเลือกศาลที่ต้องการจะฟ้องร้องและกฎหมายที่จะใช้ฟ้องร้อง (Forum Shopping) ทำให้เกิดความไม่แน่นอนของค่าเสียหายเชิงลงโทษดังกล่าว¹³⁸ นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดคำถามตามมา ว่าการบังคับใช้กฎหมายพิเศษเหล่านี้ที่มีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้จะมีประสิทธิภาพ เพียงใดหากเกิดกรณีการกระทำความผิดของผู้ประกอบการที่มีธุรกิจขนาดใหญ่ มีอำนาจต่อรอง ทางการตลาดมาก ในขณะที่ความเสียหายที่เกิดกับผู้เสียหายแต่ละคนนั้นมีมูลค่าเล็กน้อย การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในอัตรา 2 เท่าหรือ 5 เท่า นั้นย่อมไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสะทกสะท้าน หรือในการนำหลักการค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีนักกฎหมายต่างประเทศหลายท่านให้ความเห็นว่าอาจทำให้เกิดการป้องปราม ที่มากจนเกินไปหรือเป็นการที่ทำให้โจทก์ได้ลาภลอย (Windfall) หรือลาภมิควรได้ (Unjust

¹³⁸ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 92.

Enrichment) จนส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจไม่มีความกล้าในการลงทุนหรือกระทำการใดอันที่ไม่แน่ใจว่าจะสามารถสร้างความเสียหายในอนาคตหรือไม่ และการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมากเกินไปนั้นอาจทำให้ผู้ประกอบการล้มละลายอันสามารถสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมได้

2.7.5 ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมีเฉพาะในกฎหมายพิเศษบางฉบับทำให้การกระทำความผิดภายใต้กฎหมายอื่นที่พฤติการณ์การกระทำความผิดร้ายแรงยังไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้

สำหรับการขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น เป็นเรื่องที่โจทก์ต้องร้องขอต่อศาล โดยคดีที่อาจร้องขอให้ศาลมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ บัญญัติไว้ในมาตรา 222/8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่บัญญัติว่า

“คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

- (1) คดีละเมิด
- (2) คดีผิดสัญญา
- (3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภคแรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า”

เมื่อพิจารณามาตรา 228/1 จะเห็นว่าคดีที่สามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้น ประกอบด้วย คดีละเมิด คดีผิดสัญญา และคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายการแข่งขันทางการค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ปัญหาจะเกิดขึ้นหากการกระทำความผิดของจำเลยเกิดจากพฤติกรรมที่มีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และเมื่อการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจำกัดไว้เฉพาะภายใต้กฎหมายพิเศษบางฉบับของไทยที่มีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจนเท่านั้น กล่าวคือ ในมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2564 ย่อมทำให้เห็นว่ากฎหมายไทยยอมรับการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในกรณีเฉพาะเท่านั้น จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่าหากมีการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่มีพฤติการณ์เกิดขึ้นนอกเหนือจากกฎหมายพิเศษอันบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษเหล่านี้ไว้ ยกตัวอย่างเช่น คดีสิ่งแวดล้อม คดีละเมิดร้ายแรงที่มีผู้คนเสียหายจำนวนมาก คดีแข่งขันทางการค้า ย่อมไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ เพียงแต่กำหนดค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่มีจุดมุ่งหมายที่จะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกระงับละเมิดอันเป็นแนวความคิดของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์เท่านั้น และภายใต้เงื่อนไขนี้เองที่ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีฐานะที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนธรรมดา หรือชาวบ้านในชนบทอาจเสียเปรียบหากต้องมีการพิสูจน์ความเสียหายโดยตรง อีกทั้งการยอมรับพยานหลักฐาน รวมทั้งการประเมินความเสียหายจากคดี¹³⁹ เช่น คดีสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อชีวิต ร่างกายของกลุ่มผู้เสียหายที่เป็นการยากในการพิสูจน์ความเสียหาย ปัจจัยเหล่านี้เป็นผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่กลุ่มผู้เสียหายมีแนวโน้มอยู่ในระดับที่ต่ำ อีกทั้งการกำหนดค่าเสียหายตามหลักของกฎหมายละเมิดนั้นมิได้ทำให้เกิดการป้องกันและควบคุมดูแลมลพิษแต่อย่างใด และค่าเสียหายที่มีได้กำหนดไว้สูงนี้ทำให้ไม่สร้างแรงจูงใจให้เกิดการป้องกันเหตุอันเกิดจากมลพิษเพิ่มขึ้น ดังเช่น กรณีตำบลน้ำพุ จังหวัดราชบุรี ด้วยเหตุนี้เองทำให้การฟ้องร้องคดีแบบกลุ่มภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายพิเศษบางฉบับที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเกิดปัญหาการเยียวยาความเสียหายที่ไม่เพียงพอ และยังทำให้เหล่าผู้กระทำความผิดนั้นมิได้เกรงกลัวต่อการที่จะกระทำความผิดซ้ำในอนาคต

2.7.6 ปัญหาการกำหนดเงินรางวัลความในมาตรา 222/37 ที่ศาลต้องคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/37 บัญญัติไว้ว่า

“ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่าย

¹³⁹ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, "คดีมลพิษ : ความเสียหายและการเยียวยาในระบอบกฎหมายไทย," นิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 2, ฉบับที่ 1 (2547): 94.

โจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ ดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น”

จากวรรคสองของมาตรา 222/37 วางหลักไว้ว่าการคำนวณเงินรางวัลทนายความ ฝ่ายโจทก์นั้นต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ ประกอบ ทำให้เห็นว่า “จำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ ประกอบ” นั้นจะเป็นปัญหา ในข้อกฎหมายต่อไปได้ว่าพื้นฐานของเงินรางวัลทนายความจำนวนร้อยละสามสิบนี้ต้องอยู่บนพื้นฐาน ของค่าเสียหายที่แท้จริง หรือรวมจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย เนื่องจากในอนาคตอาจเกิด ปัญหาข้อกฎหมายนี้หากศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ภายใต้อำนาจของกฎหมายที่มีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้

กล่าวโดยสรุป การนำหลักการค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของประเทศไทยยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนและเพียงพอว่าสามารถนำมาใช้ได้ ในขอบเขต และสถานการณ์เช่นไรโดยเฉพาะกรณีของมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยแม้จะมีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในกฎหมายพิเศษบ้างแล้วก็ตามแต่ยังสามารถใช้ ครอบคลุมทุกลักษณะคดีที่เป็นคดีแบบกลุ่ม อีกทั้งการคำนวณจำนวนค่าเสียหายจากผู้เสียหาย ที่ได้รับความเสียหายที่แตกต่างกันย่อมสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นได้ และแม้ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีข้อดี เป็นอย่างมากโดยเฉพาะหากพิจารณาในด้านเศรษฐศาสตร์ ในการป้องปรามที่มีความเหมาะสมนั้น ย่อมทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ประสงค์ที่จะกระทำความผิดซ้ำในอนาคตและเป็นเยี่ยงอย่างให้บุคคล อื่นกระทำความผิดในแง่เดียวกัน แต่ก็มีข้อเสีย เช่น การป้องปรามที่มากจนเกินไปจนอาจทำให้ บุคคลนั้น ๆ ไม่พร้อมแบกรับความเสี่ยงเพราะเกรงกลัวว่าจะเกิดความผิดขึ้นเพราะไม่มั่นใจ ว่าพฤติกรรมของตนนั้นจะเป็นความผิดและทำให้ตนต้องจ่ายเงินจำนวนมาก โดยเป็นจำนวนเงิน ที่ไม่แน่นอน ทำให้ผู้ประกอบการหรือบริษัทที่ถูกพิพากษาลงโทษว่ามีความผิดนั้นต้องแบกรับภาระ ที่มากจนเกินไปจนถึงขั้นล้มละลายและได้รับความไม่เป็นธรรมได้ และการที่กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ที่ยากต่อการคาดการณ์ว่าจะต้องชดใช้เท่าไรนั้นย่อมไม่มีประสิทธิภาพและขัดกับหลักด้าน ความเป็นธรรม ทั้งอาจมีการบิดเบือนวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพราะอาจเกิดกรณีที่มีกลุ่มผู้เสียหายบางรายหรือสมาชิกกลุ่มจงใจเพิ่มโอกาสให้ตนได้รับความเสียหาย ด้วยเหตุนี้เอง ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในบริบทของต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาถึงแนวทาง ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายของประเทศไทยในบทย่อยต่อไป

บทที่ 3

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Classwide Punitive Damages) ในต่างประเทศ

เมื่อทราบถึงที่มาและแนวความคิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษประกอบกับปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายไทยในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาที่นำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในบทที่ที่ผ่านมา ในบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนจะมุ่งเน้นทำการศึกษาถึงแนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในบริบทของกฎหมายต่างประเทศ โดยจะเน้นการศึกษาในแนวความคิดของประเทศสหรัฐอเมริกา อันเป็นประเทศต้นแบบของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่ได้มีการนำหลักความคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยในบทนี้ ผู้เขียนจะเริ่มด้วยการกล่าวถึงรูปแบบของการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา และจะกล่าวถึงหลักเกณฑ์ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในแต่ละประเทศ ประกอบกับแนวทางความเป็นไปได้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าในแต่ละประเทศนั้นมีวิธีการเช่นไร เพื่อจะได้ทำการวิเคราะห์ในการนำมาปรับใช้สำหรับประเทศไทยในบทต่อไป โดยผู้เขียนจะอธิบายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- 3.1 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย
- 3.2 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดา
- 3.3 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย

กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียได้ถูกบัญญัติไว้ใน Part IVA แห่ง Federal Court of Australia Act 1976 ซึ่งเรียกว่า Representative Proceeding หรือการดำเนินคดีโดยผู้แทน โดยเริ่มใช้ในออสเตรเลียครั้งแรกในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งจะมีการดำเนินคดีทั้งในศาล Federal Court และศาล State Supreme Courts of Australia หลักการส่วนใหญ่ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียได้รับอิทธิพลมาจากหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตาม Rule 23 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือ Federal Rule of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่มีข้อกำหนดบางประการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียนั้นกำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะฝ่ายโจทก์เท่านั้น ซึ่งไม่เหมือนประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย นอกจากนี้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียยังไม่มีกระบวนการในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเปรียบเสมือนเป็นระบบสิทธิ เพียงแต่ผู้ฟ้องคดีนำเสนอคดีที่มีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของกฎหมาย ซึ่งหากศาลเห็นว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตามองค์ประกอบหรือกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ศาลก็จะกำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปจนเสร็จสิ้นคดีความ เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีนั้นไม่เข้าองค์ประกอบของกฎหมาย ตาม Division 2 ว่าด้วยการเริ่มต้นการพิจารณาคดีโดยผู้แทน (Commencement of representative proceeding) ในมาตรา (Section) 33C เรื่องการเริ่มกระบวนการพิจารณา (Commencement of proceeding) หรือไม่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปศาลก็อาจมีคำสั่งให้ยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม แม้ข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของกฎหมายในการนำคดีเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ก็ได้¹⁴⁰

3.1.1 บทนิยามเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียใน Part IVA Representative proceedings ส่วน Division 1 Preliminary มาตรา 33A Interpretation ได้บัญญัติคำนิยามที่ใช้ในกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลีย ไว้ทั้งสิ้นจำนวน 6 คำ อันได้แก่¹⁴¹

¹⁴⁰ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 61-62.

¹⁴¹ Part IVA—Representative proceedings

Division 1—Preliminary

33A Interpretation

In this Part, unless the contrary intention appears:

group member means a member of a group of persons on whose behalf a *representative proceeding* has been commenced.

representative party means a person who commences a representative proceeding.

representative proceeding means a proceeding commenced under section 33C.

1. group member หรือ สมาชิกกลุ่ม หมายถึง สมาชิกกลุ่มซึ่งมีผู้แทนกลุ่มจากการแต่งตั้งของสมาชิกกลุ่ม
2. representative party หรือ ผู้แทนของกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่เป็นตัวแทนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
3. representative proceeding หรือ การดำเนินคดีโดยผู้แทน หมายถึง การดำเนินคดีภายใต้มาตรา 33C
4. respondent หรือ จำเลย หมายถึง บุคคลที่ถูกฟ้องในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
5. sub-group member หรือ สมาชิกกลุ่มย่อย หมายถึง บุคคลที่รวมอยู่ในกลุ่มย่อยภายใต้มาตรา 33Q
6. sub-group representative party หรือ ผู้แทนของกลุ่มย่อย หมายถึง บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนกลุ่มย่อยภายใต้มาตรา 33Q

3.1.2 เงื่อนไขในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือที่ในประเทศออสเตรเลียเรียกว่า “การดำเนินคดีโดยผู้แทน” เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่ช่วยให้สามารถกำหนดข้อเรียกร้องของบุคคลจำนวนหนึ่งต่อจำเลยหรือจำเลยคนเดียวกันได้ในกรณีการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพียงครั้งเดียว โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องปรากฏข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ตาม Division 2 ว่าด้วยการเริ่มต้นการพิจารณาคดีโดยผู้แทน (Commencement of representative proceeding) ใน Section 33C เรื่องการเริ่มกระบวนการพิจารณา (Commencement of proceeding) โดยศาลจะไม่มีบทบาทในการเข้ามามีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพียงแค่ข้อเท็จจริงเข้าตามเงื่อนไขยอมสามารถนำคดี

respondent means a person against whom relief is sought in a representative proceeding.

sub-group member means a person included in a sub-group established under section 33Q.

sub-group representative party means a person appointed to be a sub-group representative party under section 33Q.

เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่มได้ในทันที โดยข้อเท็จจริงซึ่งจำเป็นต้องนำเสนอต่อศาลให้ครบถ้วนประกอบไปด้วย 3 ประการ ดังต่อไปนี้¹⁴²

1. บุคคลตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยจะต้องมีข้อเรียกร้องส่วนบุคคลของแต่ละคน (personal claim) ต่อบุคคลคนเดียวกัน (the same person) และ
2. ข้อเรียกร้องของบุคคลเหล่านั้นทั้งหมดต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับ (respect of) หรือเกิดขึ้นจาก (arise out of) สถานการณ์เดียวกัน คล้ายคลึงกัน หรือที่เกี่ยวข้องกัน (same, similar or related circumstance) และ
3. ข้อเรียกร้องของบุคคลเหล่านั้นก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงร่วมกันที่เป็นสาระสำคัญ (substantial) ร่วมกันข้อใดข้อหนึ่ง

3.1.3 หลักเกณฑ์ในการเริ่มต้นดำเนินคดีแบบกลุ่มและการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม¹⁴³

การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียสามารถเริ่มโดยโจทก์เพียงคนเดียวหรือหลายคน โดยโจทก์นั้นจะต้องบรรยายลักษณะของกลุ่มบุคคลโดยไม่ต้องกำหนดตัวบุคคลที่แน่นอน หรือจำนวนที่แน่นอนของสมาชิกกลุ่ม และไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ กฎหมายยังให้อำนาจศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการที่จะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในสถานการณ์ใด ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควร ไม่ว่าจะเป็นคดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพสินค้า ทั้งกรณีสินค้าอุปโภคและบริโภคที่ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจัดทำให้อ้อยคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน

¹⁴² Division 2—Commencement of representative proceeding

33C Commencement of proceeding

(1) Subject to this Part, where:

- (a) 7 or more persons have claims against the same person; and
- (b) the claims of all those persons are in respect of, or arise out of, the same, similar or related circumstances; and
- (c) the claims of all those persons give rise to a substantial common issue of law or fact;

a proceeding may be commenced by one or more of those persons as representing some or all of them.

¹⁴³ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 66.

คดีเกี่ยวกับกฎหมายหุ้นส่วนบริษัท คดีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคหรือการดำเนินคดีกับหน่วยงานของรัฐ ธนาคาร และสถาบันการเงินต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มนั้น ทำได้โดยเมื่อโจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลแสดงถึงขอบเขตความเสียหายของสมาชิกกลุ่มและศาลได้ให้ความเห็นชอบต่อขอบเขตดังกล่าว สมาชิกกลุ่มในขอบเขตนั้นซึ่งโจทก์ได้แสดงต่อศาลก็จะกลายเป็นสมาชิกกลุ่มทันทีโดยไม่จำเป็นต้องแสดงเจตนาใดต่อศาลเพื่อเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือที่เรียกว่าการ Opt-in

3.1.4 ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียใช้หลักการ Opt-out หรือ “การแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม” ซึ่งหมายความว่าผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องทั้งหมดจะกลายเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ว่าตนจะตั้งใจเข้าร่วมกลุ่มหรือไม่ก็ตามทันที โดยสมาชิกกลุ่มเหล่านี้จะผูกพันตามคำพิพากษาของศาล เว้นแต่สมาชิกกลุ่มจะแสดงเจตนาเลือกออกจากกลุ่ม กล่าวคือ คำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียมีหลักการเหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้ยื่นคำร้องแสดงเจตนาออกจากความเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่ว่าจะสมาชิกคนนั้นจะได้รับรู้การดำเนินคดีหรือไม่ก็ตาม โดยในประเทศออสเตรเลียนั้นลักษณะของค่าเสียหายอาจกำหนดในรูปแบบของจำนวนเงินที่แน่นอน หรือจำนวนเงินที่มีวิธีการคำนวณโดยเฉพาะ หรือจำนวนเงินรวมโดยมิได้ระบุจำนวนที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับ ซึ่งต้องกำหนดวิธีการคำนวณส่วนแบ่งแก่สมาชิกแต่ละคนด้วย¹⁴⁴

3.1.5 กองทุนช่วยเหลือในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ความเสียหายที่เกิดจากคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมักแบบคดีระดับใหญ่ที่มีลักษณะของการกระทำผิดเป็นวงกว้างจากกรณีบริษัทหรือองค์กรขนาดใหญ่ที่มีอำนาจเหนือประชาชนธรรมดาได้สร้างความเสียหายขึ้น ทำให้ประเทศออสเตรเลียเห็นความสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและได้มีกองทุนที่ช่วยเหลือในการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น

กองทุนในประเทศออสเตรเลียนั้นเป็นกองทุนซึ่งคอยทำหน้าที่ในการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในเรื่องของภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของโจทก์ โดยกองทุนที่เข้ามาดูแลในเรื่องนี้คือ กองทุน IMF Bentham ที่ช่วยในการกลั่นกรองข้อพิพาทก่อนจะขึ้นสู่ศาล

¹⁴⁴ สุชาติ วามะสุรีย์, "การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลแรงงาน," หน้า 106-107.

ว่าข้อพิพาทดังกล่าวนั้นมีมูลแห่งคดีอันจะอ้างได้ตามกฎหมายเพื่อเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่¹⁴⁵ อันเป็นการช่วยเหลือนอกเหนือจากเรื่องภาระค่าใช้จ่ายให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งการมีกองทุนในลักษณะนี้ทำให้ประเทศออสเตรเลียได้มีการบัญญัติให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นระบบการขออนุญาต แต่เป็นระบบสิทธิที่การฟ้องคดีนำเสนอคดีที่มีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของกฎหมายในการนำคดีเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อศาล หากศาลเห็นว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตามองค์ประกอบหรือกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ศาลก็จะกำหนดให้ดำเนินคดีโดยใช้วิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยหากไม่มีเรื่องของกองทุนเข้ามาช่วยในการกลั่นกรองข้อพิพาทแล้วเช่นนี้ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียที่เป็นระบบให้สิทธิผู้ฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาลย่อมจะเป็นช่องทางในการส่งเสริมการเป็นความกันอย่างมาก กองทุน IMF Bentham จึงเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องนี้ด้วยทำให้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่กระบวนการยุติธรรม และเพื่อให้ประชาชนที่ได้รับความเสียหายทั้งหลายจากการกระทำของผู้ประกอบการได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องกองทุนของประเทศออสเตรเลียเป็นสิ่งที่ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียมีความแตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ว่าประเทศออสเตรเลียจะได้รับอิทธิพลในเรื่องกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม โดยประโยชน์ของการมีกองทุนนั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอย่างยิ่ง ทั้งในส่วนของผู้เสียหายที่ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหาย โดยไม่จำเป็นต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเองหากบุคคลเหล่านั้นมีฐานะยากจน และในส่วนของศาลที่ได้แบ่งเบาภาระในเรื่องของจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาล อีกทั้งเป็นปัจจัยในการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ มีความระมัดระวังในการกระทำของตนมากยิ่งขึ้น เพราะการมีกองทุนที่คอยสนับสนุนในเรื่องภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่สามารถนำคดีขึ้นฟ้องเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

3.1.6 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ในประเทศออสเตรเลีย คณะลูกขุนสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ในคดีละเมิดที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาที่นำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือกระทำโดยจงใจ หรือกระทำความผิดที่ร้ายแรงโดยมิได้คำนึงถึงผู้อื่น (recklessness) หรือกระทำประมาท

¹⁴⁵ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 69-70.

เงินเล่ออย่างร้ายแรง เพื่อเป็นการลงโทษและป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดเช่นเดิม อีกและมีให้เป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม โดยในประเทศออสเตรเลีย ค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไม่สามารถใช้ได้กับการละเมิดสัญญา¹⁴⁶แต่เป็นไปได้สำหรับคดีละเมิดต่าง ๆ เช่น คดีการบุกรุก เคนสถานหรือที่ดินของผู้อื่น คดีการทำร้ายร่างกาย คดีการหมิ่นประมาท

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในออสเตรเลียมีข้อจำกัด 2 ประการ¹⁴⁷

1. จะสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อเมื่อการเยียวยาโดยค่าเสียหายเชิงชดเชยนั้นไม่เพียงพอที่จะสามารถลงโทษผู้ละเมิด และไม่สามารถป้องปรามมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันและไม่สามารถส่งสัญญาณความไม่ยอมรับของศาลต่อพฤติกรรมของผู้ละเมิดได้อย่างเพียงพอ

2. จะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้ หากจำเลยได้ถูกลงโทษจากการกระทำเดียวกันไปแล้ว เพราะค่าเสียหายเชิงลงโทษจะไม่กำหนดขึ้นมาซ้ำอีกหากจำเลยได้รับโทษทางอาญามาแล้ว

ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลออสเตรเลียจะพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในคดี โดยจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อพฤติกรรมของผู้กระทำละเมิดมากกว่า พฤติกรรมของผู้เสียหาย¹⁴⁸ โดยเฉพาะระดับความน่าตำหนิการกระทำละเมิด ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิด ผลในการป้องปรามผู้ละเมิดและผู้อื่นในอนาคต ประโยชน์ที่ผู้กระทำละเมิดจะได้รับจากการละเมิด ผู้เสียหายกระทำการยั่วจำเลยให้กระทำผิดหรือไม่ ความสามารถของผู้กระทำละเมิดในการจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือฐานะทางการเงิน ขอบเขตของการลงโทษใด ๆ ที่ได้กระทำต่อจำเลยไปแล้ว โดยศาลอาจลดหรือไม่ให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษ หากปรากฏว่าจะทำให้จำเลยประสบความเดือดร้อนมากเกินไป อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่กำหนดขึ้นไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับค่าเสียหายเชิงชดเชยและมักมีจำนวนไม่มากเป็นอัตราส่วนหลายเท่าตั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดี ศาลสูงออสเตรเลียเห็นว่าอาจมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากเกินไปจึงมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นให้คำแนะนำแก่คณะลูกขุนในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยมีการป้องปรามและพอเหมาะพอควรเท่านั้น ทำให้การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศออสเตรเลียในคดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ไม่สูงนักเหมือนในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยในคดี

¹⁴⁶ Gray v Motor Accident Commission (1998) 196 CLR 1

¹⁴⁷ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 37-38.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38

ที่มีความเสียหายต่อบุคคล (personal injury) ค่าเสียหายเชิงลงโทษมักจะต่ำกว่า 1 หมื่นดอลลาร์ออสเตรเลีย¹⁴⁹

3.1.7 แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียนั้นศาลอาจสั่งให้มีค่าชดเชยได้หลากหลาย ตัวอย่างเช่น จะพิจารณาตามประเด็นของข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริง โดยมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบนั้น ไม่ว่าจะเป็นการชดเชยด้วยทางอื่นอย่างเป็นทางการ (Equitable Relief) การกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Monetary Relief) และไม่ว่าจะมีคำสั่งให้โดยระบุจำนวนเงินหรือเป็นวิธีการเฉพาะในการคำนวณจำนวนเงินสำหรับผู้เสียหายรายบุคคลหรือจะกำหนดจำนวนเงินรวมโดยมิได้ระบุจำนวนเงินที่ต้องชำระให้กับสมาชิกแต่ละคนก็ได้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศออสเตรเลีย ศาลมักจะไม่ค่อยกำหนดมากนัก¹⁵⁰ และแม้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษของประเทศออสเตรเลียจะถูกนำไปใช้ในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นคดีการบุกรุก เคหสถานหรือที่ดินของผู้อื่น คดีการทำร้ายร่างกาย คดีการหมิ่นประมาท แต่จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนไม่สูงมาก เนื่องจากศาลมีนโยบายกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแต่เพียงพอประมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นการลงโทษและป้องปรามเท่านั้น

แม้ว่าประเทศออสเตรเลียจะมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีกระบวนการพิจารณาคดีที่หลายคนกล่าวว่าเป็นอีกประเทศที่กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นดีที่สุดในโลก โดยมีความสมดุลประกอบกับมีกองทุนที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้เสียหายจากที่กล่าวมาข้างต้น¹⁵¹ แต่สำหรับค่าเสียหายที่เป็นแบบอย่างหรือค่าเสียหายเชิงลงโทษ (punitive or exemplary damages) นั้น

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁵⁰ Joel S Feldman and Joshua E Anderson, "Getting the Deal through Class Actions 2016," [Online] Accessed: 10 March 2021. Available from: <https://www.claytonutz.com/ArticleDocuments/178/Getting-The-Deal-Through-Class-Actions-Australia-2016.pdf.aspx?Embed=Y>, p.8.

¹⁵¹ Robert Johnston, Nicholas Briggs, and Sara Gaertner, "The Class Actions Law Review: Australia," [Online] Accessed: 10 March 2021. Available from: <https://thelawreviews.co.uk/title/the-class-actions-law-review/australia>

เป็นการยากที่จะได้รับเงินจำนวนนี้ โดยจะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษก็ต่อเมื่อจำเลยแสดงท่าทีไม่แยแสและเหยียดหยามต่อสิทธิของผู้ร้อง เช่นในคดี *Lamb v Cotogno* (1987) 164 CLR 1 [8]¹⁵²

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียนั้นโดยทั่วไปจะดำเนินคดีโดยผู้พิพากษาเท่านั้นและไม่มีการพิจารณาโดยคณะลูกขุนอีก¹⁵³ ทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีกำหนด ซึ่งแตกต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁵⁴ เพราะหลักการทั่วไปในกฎหมายของประเทศออสเตรเลียคือการเน้นที่การชดเชยและความพึงพอใจในเชิงปรัชญาและเชิงกฎหมายในการชดใช้ค่าเสียหาย มิใช่การลงโทษ¹⁵⁵ สำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ศาลเคยสั่งให้แก่ผู้เสียหายมีจำนวนเท่ากับ 300,000 ดอลลาร์ ในคดี *Chen v Karandonis* [2002] NSWCA 412 โดยเป็นกรณีที่จำเลยสมคบกันเพื่อกีดกันผลประโยชน์ (conspired to deprive) ของโจทก์ในการร่วมทุนและเงินที่โจทก์จะได้รับจากการทำงานในออสเตรเลียและจีน ศาลอุทธรณ์ยังวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยเป็นการละเมิดความไว้วางใจโดยเจตนา (deliberate and significant betrayal of trust) และเป็นพฤติกรรมอกอาจของจำเลย (outrageous behavior) จึงสั่งให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษ 300,000 ดอลลาร์ โดยศาลยังกล่าวอีกว่าจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำต้องสัมพันธ์กับค่าเสียหายเชิงชดเชย

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสนใจว่าประเทศออสเตรเลียนั้นมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการฟ้องคดีสามัญที่กว้างขวาง และไม่ยอมรับการจำกัดขอบเขตการใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษ

¹⁵² Beverley Newbold, David Taylor, and Julia Avis, "Class/Collective Actions in Australia: Overview," [Online] Accessed: 10 March 2021. Available from: [https://content.next.westlaw.com/3-617-6440?_lrTS=20210215163723578&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://content.next.westlaw.com/3-617-6440?_lrTS=20210215163723578&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

¹⁵³ The availability of jury trials and punitive damages in class actions in the United States means that super-sized awards are more likely than in England and Australia where trials are determined by judges-alone and punitive damages are generally not available.

¹⁵⁴ Kylie Ansbro, "Class Action Regimes: A Comparison " [Online] Accessed: 10 March 2021. Available from: <https://www.balancelegalcapital.com/class-actions-comparison/>

¹⁵⁵ ANDREW MORRISON and MARY SHEARGOLD, "The Reports of My Death Are Greatly Exaggerated": Exemplary Damages in Australia," [Online] Accessed: 10 October 2021. Available from: <https://www.claytonutz.com/knowledge/2007/december/the-reports-of-my-death-are-greatly-exaggerated-exemplary-damages-in-australia>

เนื่องจากศาลสูงของออสเตรเลียเห็นว่าไม่มีเหตุผลที่ต้องจำกัดขอบเขตของการใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้เช่นนั้น ทำให้สามารถพบการให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษในออสเตรเลียในคดีละเมิดในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่จำเป็นต้องอ้างอิงกับค่าเสียหายเชิงชดเชย แต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียนั้น จากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลียสามารถกระทำได้ในหลายลักษณะคดีแต่การเยียวยาค่าเสียหายโดยกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นไปได้ยากหรือเรียกได้ว่าแทบจะไม่พบ (rarely) ซึ่งแตกต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีโอกาสมากกว่าในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹⁵⁶

3.1.8 เงินรางวัลนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ประเทศออสเตรเลียใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ทำให้ในคดีบางประเภทต้องใช้ระบบลูกขุน บทบาทของนายความจึงมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ นายความจะมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลค้นหาความจริง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็้นนายความฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย¹⁵⁷ ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพนายความในประเทศออสเตรเลียจึงต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมในวิชาชีพสูง ซึ่งทำให้เป็นที่ยอมรับในสังคมอย่างมาก และด้วยเหตุที่นายความต้องรักษาคุณธรรมในวิชาชีพนี้เอง นายความที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์การทำงานสูงจะได้รับเลือกแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาหรืออัยการต่อไปในอนาคต

เนื่องจากในประเทศออสเตรเลียผู้ที่เข้าสู่วิชาชีพกฎหมายต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ โดยได้กำหนดให้มีระยะเวลาการเรียนการสอนถึง 6 ปีเช่นในรัฐนิวเซาท์เวลส์ และต้องฝึกงานที่สำนักงานนายความอีกระยะหนึ่ง ประกอบกับต้องได้รับการรับรองจากองค์กรที่ควบคุมวิชาชีพกฎหมายจึงจะเข้าสู่วิชาชีพกฎหมายได้ ทำให้วิชาชีพกฎหมายเป็นวิชาชีพที่ทำรายได้สูงที่สุดอาชีพหนึ่งในประเทศออสเตรเลีย เป็นผลให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาล

¹⁵⁶ Ashurst, "Class Actions in Australia " [Online] Accessed: 10 March 2021. Available from: <https://www.ashurst.com/en/news-and-insights/legal-updates/quickguide-class-actions-in-australia/>

¹⁵⁷ พงศ์วัฒน์ บุญญาทิพย์, ซอประดิษฐ์ เนียมประดิษฐ์, กนกกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์, วีรพงศ์ อินทรภักดี, จารุวรรณ สวรรณา, และ นภาพร กุลชน, "บทความเกี่ยวกับการฝึกอบรมหลักสูตร "การบริหารจัดการ เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 มิถุนายน 2564. แหล่งที่มา: <https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/201809251c598585976f50c0c7ab621413e691e7194901.pdf>

ไม่ว่าจะเป็นค่าปรึกษา ค่าว่าความ ค่าป่วยการต่าง ๆ มีอัตราที่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศในเอเชีย โดยทนายความสามารถเรียกเก็บค่าทนายความจากลูกค้าด้วยรูปแบบการกำหนดราคาที่หลากหลาย เช่น การกำหนดค่าทนายความตามระยะเวลาการทำงาน (hourly rates) โดยมักเป็นรายชั่วโมง การตกลงค่าทนายความแบบ Retainer fee และการกำหนดค่าทนายความแบบเหมาจ่าย (fixed-fees) โดยส่วนมากทนายความในประเทศออสเตรเลียจะกำหนดค่าทนายความแบบรายชั่วโมง¹⁵⁸ โดยมีอัตราสำหรับ ทนายความรุ่นเยาว์อยู่ 200 – 250 ดอลลาร์ต่อชั่วโมง ทนายความอาวุโส 250 – 400 ดอลลาร์ต่อชั่วโมงและหัวหน้าทนายความ 400 – 600 ดอลลาร์ต่อชั่วโมง

กล่าวถึงค่าทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สำหรับประเทศออสเตรเลีย มีกฎหมายห้ามมิให้ทนายความเรียกเก็บค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) สำหรับค่าเสียหายที่ได้รับ ทั้งนี้ การเรียกเก็บค่าทนายความในลักษณะนี้ได้รับการยอมรับว่ามีผลประโยชน์ระหว่างทนายความกับผลประโยชน์ของลูกค้า ซึ่งอาจส่งผลเสียตามมา¹⁵⁹ อย่างไรก็ตาม ด้วยอุตสาหกรรมการให้เงินสนับสนุนคดีฟ้องร้องในประเทศออสเตรเลีย ทำให้ผู้เสียหายได้พยายามโน้มน้าวรัฐบาลให้เกิดการปฏิรูปกฎหมาย ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น ผ่านสำนักงานกฎหมายที่รับค่าใช้จ่ายโดยมีค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) แม้ว่าคณะกรรมการร่วมในปัจจุบันของรัฐสภาแห่งสหพันธรัฐ (the Federal Parliament) จะสอบสวนบริษัทและบริการทางการเงินเกี่ยวกับการระดมทุนเพื่อดำเนินคดีและกฎระเบียบในอุตสาหกรรมการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่รัฐสภาแห่งรัฐวิกตอเรียได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Victorian Law Reform Commission) แห่งรัฐวิกตอเรีย และผลักดันรูปแบบค่าทนายความตามผลแห่งคดี โดยศาลฎีกาของรัฐวิกตอเรียได้อนุญาตให้ทนายความของโจทก์ได้รับค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบ อันส่งผลให้ศาลนั้นกลายเป็นข้อตกลงในการเลือกสถานที่ ระบุข้อพิพาท (Choice of forum) ในดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตาม Justice

¹⁵⁸ LEGALVISION, "How Much Does a Lawyer Cost and What Are Their Hourly Rates? ," [Online] Accessed: 10 October 2021. Available from: <https://legalvision.com.au/how-much-lawyer-cost-fixed-fees-hourly-rates/>

¹⁵⁹ Clyde & Co Victoria: First Australian State to Permit Contingency Fees in Class Actions [online], 10 March 2021. Available from <https://www.clydeco.com/en/insights/2020/07/victoria-first-australian-state-to-permit-continge>

Legislation Miscellaneous Amendments Bill 2019 (Vic) ที่ผ่านออกมาเป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน และบังคับใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 โดยกฎหมายนี้ได้เพิ่มมาตรา 33ZDA ใหม่ไปใน the Supreme Court Act 1986 (Vic)¹⁶⁰ เพื่อให้ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ทนายความที่เป็นตัวแทนของโจทก์เรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีได้ ภายใต้มาตราใหม่นี้ฝ่ายโจทก์สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการสั่งให้ค่าใช้จ่ายทางกฎหมายที่จ่ายให้แก่ตัวแทนของโจทก์อยู่ในรูปแบบของค่าทนายความตามผลแห่งคดี และสำหรับค่าใช้จ่ายเหล่านั้นร่วมกันระหว่างโจทก์กับสมาชิกกลุ่มทั้งหมด โดยคำสั่งนี้จะระบุจำนวนร้อยละของการดำเนินการฟ้องร้องที่ทนายความกลุ่มจะได้รับ และศาลสามารถสั่งได้หากเห็นว่าสมควรหรือจำเป็นเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไป การยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่มจึงเพิ่มขึ้นอย่างมากในรัฐวิกตอเรียตั้งแต่เริ่มมีกฎหมายฉบับนี้¹⁶¹ ซึ่งก่อนการพัฒนานี้มีข้อห้ามทั่วไปสำหรับทนายความที่เรียกเก็บค่าทนายความตามผลแห่งคดีในเขตอำนาจศาลของประเทศออสเตรเลีย

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญในแนวทางการทำงานของนักกฎหมายในประเทศออสเตรเลีย โดยมุ่งไปสู่รูปแบบที่มีการใช้กันมานานในระบบกฎหมายที่ “ไม่มีค่าใช้จ่าย” เหมือนในประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดี กฎหมายฉบับใหม่นี้เป็นฉบับที่ได้รับการแสดงความเห็นอย่างมาก โดยมีข้อโต้แย้งว่าเป็นการปรับปรุงการเข้าถึงความยุติธรรมจริงหรือไม่ หรือจะนำไปสู่การนำคดีมาฟ้องโดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีสมควร โดยการปฏิรูปใหม่นี้ใช้กับรัฐวิกตอเรียเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความเป็นไปได้ที่รัฐอื่นจะเสนอให้มีกฎหมายเกี่ยวกับค่าทนายความตามผลแห่งคดีในอนาคต เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาว่าการดำเนินคดีแบบใดสมควรได้รับค่าทนายความตามผลแห่งคดี โดยศาลจะมีแนวโน้มที่จะอนุมัติ

¹⁶⁰ Clyde & Co, "Contingency Fees Now Available for Class Actions in the Victorian Supreme Court, So Expect More Class Actions " [Online] Accessed: 10 March 2021. Available from: <https://www.claytonutz.com/knowledge/2020/june/contingency-fees-now-available-for-class-actions-in-the-victorian-supreme-court-so-expect-more-class-actions>

¹⁶¹ Ashurst, "The Supreme Court of Victoria This Week Refused to Allow Contingency Fees in the First Decision under the New Regime in Victoria: Fox V Westpac [2021] Vsc 573 " [Online] Updated: 10 March 2021. Available from: <https://www.ashurst.com/en/news-and-insights/legal-updates/class-action-contingency-fees-how-common-will-they-be>

ค่าทนายความตามผลแห่งคดี โดยได้มีโจทก์กล่าวว่าการปฏิรูปนี้ทำให้ผลประโยชน์โดยรวมต่อสมาชิกกลุ่มจะได้รับส่วนแบ่งมากขึ้นในการระงับคดีประมาณร้อยละ 75 แทนที่จะเป็นร้อยละ 60¹⁶²

อย่างไรก็ดี มีความเห็นที่สำคัญว่าค่าทนายความตามผลแห่งคดีจะนำไปสู่เงินก้อนโตสำหรับสำนักงานกฎหมาย แต่มีผู้คัดค้านความเห็นนั้นด้วยเหตุผลสองประการ โดยประการแรกคือ ศาลได้รับอำนาจเฉพาะในการกำหนด เปลี่ยนแปลง หรือปฏิเสธข้อตกลงค่าทนายความตามผลแห่งคดีที่เสนอ และศาลจะต้องตรวจสอบอัตราค่าทนายความตามผลแห่งคดีอย่างรอบคอบในท้ายที่สุด ศาลจะต้องอนุมัติข้อตกลงใด ๆ ที่บรรลุแล้วนี้ และค่าใช้จ่ายของทนายความจะเป็นปัจจัยที่ศาลสามารถนำมาพิจารณาในการประเมินว่าการระงับข้อพิพาทนั้นเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของสมาชิกกลุ่มหรือไม่ ประการที่สอง สำนักงานกฎหมายจะได้รับค่าทนายความตามผลแห่งคดีโดยคล้ายกับค่าธรรมเนียมปัจจุบันโดยกองทุนเพื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพื่อสะท้อนความเสี่ยงที่จะได้รับ แต่มีแนวโน้มว่าจะมีการแข่งขันกันระหว่างสำนักงานกฎหมายและกองทุนเพื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากมี “การประมูล” คดีแบบกลุ่มระหว่างผู้ให้ทุนในอัตรการระดมทุนขึ้น ดังนั้น เมื่อถึงเวลาต้องหารื้อเรื่องข้อตกลง อาจพบว่ามีพลวัตใหม่ในการเจรจา เนื่องจากทนายความของโจทก์จำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มกับผลประโยชน์ทางการเงินของตนเอง โดยเงินจำนวนนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การระงับข้อพิพาทที่มากขึ้นเท่านั้น แต่รายได้ของสำนักงานกฎหมายก็จะมากขึ้นและยังรวมถึงว่าการต่อสู้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยโจทก์จะต้องระมัดระวังภายใต้การตกลงกันเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองด้วย

จากการเปลี่ยนแปลงเมื่อเร็ว ๆ นี้ในเรื่องของค่าทนายความตามผลแห่งคดีในประเทศออสเตรเลียถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญสำหรับการกำหนดเงินรางวัลทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยมีรัฐวิกตอเรียเป็นแบบอย่าง ทำให้ในอนาคตอาจมีรัฐอื่นในประเทศออสเตรเลียบัญญัติเรื่องค่าทนายความตามผลแห่งคดี นอกจากการคิดค่าทนายความตามระยะเวลาการทำงานรายชั่วโมงที่นิยมกันถึงปัจจุบันอีกด้วย

¹⁶² "Victorian Law Reform Commission Report Access to Justice - Litigation Funding and Group Proceedings, Ch 3. Para 3.24 ", [Online] Accessed: 10 October 2021. Available from: <https://www.lawreform.vic.gov.au/publication/access-to-justice-litigation-funding-report/3-litigation-funding-and-contingency-fees/>

3.2 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดามีระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยหรือรัฐรวม โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 10 มลรัฐ และ 3 เขตการปกครอง (10 Provinces and 3 Territories) ซึ่งคล้ายกับระบบมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแต่ละมลรัฐก็จะมีกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเป็นของตนเอง ส่งผลให้แต่ละมลรัฐจึงมีกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มในรูปแบบของตน หากแตกต่างกันเพียงส่วนประกอบเท่านั้น แต่มีหลักใจความสำคัญที่มี Model เหมือนกัน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดี¹⁶³ โดยมลรัฐควิเบก (The Province of Quebec) เป็นมลรัฐเดียวในประเทศแคนาดาที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งยึดตามประมวลกฎหมายฝรั่งเศส นโปเลียน (Napoleonic Code) ส่วนมลรัฐที่เหลือของประเทศแคนาดาใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือคอมมอนลอว์¹⁶⁴ โดยมลรัฐควิเบกเป็นมลรัฐแรกที่ได้บัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1008 เมื่อปี 1978 แต่เริ่มมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในช่วงทศวรรษที่ 80 โดยศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะในสถานการณ์ที่พิเศษเท่านั้น แต่เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 90 การดำเนินคดีแบบกลุ่มเริ่มได้รับการยอมรับศาลสูงสุดของประเทศแคนาดา (The Supreme Court of Canada) และได้ถูกยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ส่วนมลรัฐออนตาริโอ มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (the Class Proceedings Act หรือ CPA) ในปี 1992 และรัฐบริติชโคลัมเบียมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในปี 1995¹⁶⁵ โดยเนื้อหานั้นมีความคล้ายกับ Rule 23 ของ Federal Rule of Civil Procedure หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา การดำเนินคดีแบบกลุ่มในมลรัฐเหล่านี้สามารถนำมาใช้โดยไม่ได้จำกัดว่าจำเป็นต้องใช้กับคดีลักษณะใด ไม่ว่าจะเป็นคดีละเมิด คดีผิดสัญญา และคดีฟ้องร้องอื่น ๆ เป็นต้น

สำหรับประเทศแคนาดาในปัจจุบัน หลายมลรัฐได้เริ่มนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ โดยมีหลักการคล้ายรัฐควิเบก รัฐออนตาริโอ รัฐบริติชโคลัมเบีย ได้แก่ รัฐซัสคาเชวัน (Saskatchewan) ได้ออกกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Act, 2001)

¹⁶³ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 72.

¹⁶⁴ Government of Canada, "About Canada's System of Justice," [Online] Accessed: 10 October 2021. Available from: <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/just/03.html>

¹⁶⁵ ศตภา วาศิโธติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่ม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 82.

เมื่อปี 2001 ในรัฐนิวฟาวด์แลนด์และรัฐลาบราดอร์ (Newfoundland และ Labrador) ได้ออกกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Act, 2001) เมื่อปี 2001 และในรัฐมานิโทบา (Manitoba) ได้ออกกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Proceedings Act) ที่มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2003¹⁶⁶ กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดาจะเริ่มต้นคดีเมื่อคู่ความได้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.2.1 บทนิยามเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ใน Class Proceedings Act, 1992 หรือกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของมลรัฐออนตาริโอได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ใน Definitions 1. ยกตัวอย่างเช่น¹⁶⁷

Common issues หรือ ประเด็นเดียวกัน มีความหมายว่า

(a) ประเด็นทั่วไป (common) ที่เหมือนกันแต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันในข้อเท็จจริงทุกประการ (issues of fact) หรือ

(b) ประเด็นทั่วไปที่เหมือนกันแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นประเด็นที่เหมือนกันในข้อกฎหมาย (identical issues) ที่มาจากข้อเท็จจริงที่เหมือนกันแต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประการ

Court หรือ ศาล มีความหมายว่า ศาล Superior Court of Justice ซึ่งมุ่งหมายถึงศาลในมลรัฐออนตาริโอ (The Ontario Court)

3.2.2 การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹⁶⁸

การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดามีความเหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้พิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังเช่นในกฎหมาย

¹⁶⁶ สิทธิธานต์ รัตนวงศ์, "การนำแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้เยียวยาผู้เสียหายในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้มีสิทธิฟ้องคดี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), หน้า 85.

¹⁶⁷ Section 1 of Class Proceedings Act, 1992, S.O. 1992, c. 6

¹⁶⁸ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 73.

การดำเนินคดีแบบกลุ่มของมลรัฐออนตาริโอตาม Class proceeding Act, 1992 มาตรา 5(1) โดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- (a) คำฟ้องจะต้องเปิดเผยซึ่งมูลคดีแห่งการโต้แย้งสิทธิ (cause of action)
- (b) มีกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่สามารถระบุตัวได้ซึ่งจะดำเนินคดีแทนโดยผู้แทนกลุ่มของฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย
- (c) ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของสมาชิกกลุ่มจะต้องเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี (common issues)
- (d) การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีที่สะดวกกว่าการดำเนินคดีอย่างสามัญ และ
- (e) ผู้แทนกลุ่มของโจทก์หรือจำเลยนั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้
 - (i) ต้องมีความสามารถที่จะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและยุติธรรม
 - (ii) ผู้แทนกลุ่มของโจทก์หรือจำเลยนั้นจะต้องมีแผนการขั้นตอนในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มและเพื่อแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบถึงการดำเนินคดี และ
 - (iii) ต้องไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับสมาชิกกลุ่ม

3.2.3 ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในเรื่องของการผูกพันตามคำพิพากษาของประเทศแคนาดานั้นมีแนวความคิดที่คล้ายกับประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย โดยบัญญัติไว้ใน Class proceeding Act, 1992¹⁶⁹ มาตรา 27(2) ซึ่งกำหนดให้คำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยไม่ผูกพันบุคคลที่แสดงเจตนาออกจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (opt-out) หรือคู่ความที่อยู่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการดำเนินคดีภายหลังระหว่างคู่ความและบุคคลที่ได้แสดงเจตนาขอออกจากกลุ่ม

¹⁶⁹ Section 27(2) of Class Proceedings Act, 1992, S.O. 1992, c. 6

3.2.4 กองทุนช่วยเหลือในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในประเทศแคนาดาได้มีกองทุนช่วยเหลือการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Proceedings Fund) โดยได้มีการออกพระราชบัญญัติเงินกองทุนสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (The Law Society Amendment Act (Class Proceeding Funding), 1992 S. O. 1992 C.7) โดยกองทุนนี้จะให้ความช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแทนโจทก์เมื่อโจทก์ร้องขอเพียงอย่างเดียว ซึ่งแตกต่างจากประเทศออสเตรเลียที่มีบทบาทในการคัดกรองคดีที่จะขึ้นสู่ศาล และจะจำกัดขอบเขตเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินคดี เช่น ภาระค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมศาล และค่าทนายความ โดยกองทุนเพื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดา จะมีคณะกรรมการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Proceeding Committee) เป็นผู้พิจารณาหลักเกณฑ์การนำเงินในกองทุนไปใช้¹⁷⁰

กองทุนที่มีชื่อเสียงในประเทศแคนาดา คือกองทุน Law Foundation of Ontario (LFO) ในมลรัฐออนตาริโอ ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับ Class Proceeding Act, 1992 โดยมีจุดประสงค์ในการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม รวมทั้งแบกรับภาระค่าใช้จ่ายการดำเนินคดีแทนโจทก์ในบางกรณี โดยกองทุนของมลรัฐออนตาริโอจะใช้สำหรับค่าใช้จ่ายอื่นที่มีใช้ค่าทนายความซึ่งต่างจากกองทุนสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในมลรัฐควิเบกที่ใช้สำหรับค่าทนายความด้วย โดยกองทุน LFO จะได้รับผลประโยชน์จากค่าชดใช้เยียวยาความเสียหายในกรณีที่โจทก์ชนะคดีจำนวน 10%¹⁷¹

การก่อตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับโจทก์ผู้เสียหายในประเทศแคนาดา ทำให้กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปได้โดยลดความเสี่ยงต่อผู้แทนโจทก์และยังทำให้การดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ประกอบกับทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเดือดร้อนในการกระทำผิดที่สร้างความเสียหายในวงกว้างมีความกล้าที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อความยุติธรรม และยังเป็นแรงจูงใจสำคัญในการต่อสู้กับผู้กระทำผิดที่มีอำนาจเหนือตน

¹⁷⁰ ศดา วงศ์โชติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่ม," หน้า 94.

¹⁷¹ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 76.

3.2.5 แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับการยื่นคำร้องที่จะได้รับการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class proceeding Act, 1992) โดยโจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงมูลเหตุแห่งการโต้แย้งสิทธิ โดยมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ชื่อเรียกหรือชื่อต่อสู้อของสมาชิกกลุ่มจะต้องเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดีเดียวกัน การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะสะดวกกว่าการดำเนินคดีอย่างสามัญ และมีผู้แทนโจทก์ที่มีความเหมาะสม โดยกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เสียหายที่มีจำนวนมาก เนื่องจากหากนำคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการวิธีพิจารณาคดีแบบสามัญจะไม่สามารถดำเนินคดีไปได้อย่างสะดวก ซึ่งหากผู้เสียหายที่มีจำนวนมากนั้นแยกกันฟ้องต่างหากเป็นคนละคดีย่อมทำให้เป็นภาระเรื่องค่าใช้จ่ายที่มากจนเกินไป อีกทั้งคดียังล้นศาล การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นกระบวนการวิธีพิจารณาที่สร้างความยุติธรรมให้กลุ่มผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น โดยในกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มระบุไว้โดยชัดแจ้งว่าศาลไม่ควรปฏิเสธการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพียงเพราะมีการเรียกค่าเสียหายที่ต้องมีการประเมินเป็นรายบุคคลหลังจากพิจารณาประเด็นสำคัญแห่งคดีตามมาตรา 6.1 หรือมีการร้องขอการเยียวยาที่แตกต่างกันสำหรับสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน ตามมาตรา 6.3¹⁷²

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หน้าที่ของโจทก์มักจะพยายามหลีกเลี่ยงการประเมินความเสียหายของแต่ละคน เนื่องจากยิ่งปัญหาส่วนบุคคลมากเกินไปจะทำให้กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มซับซ้อนเกินควร นอกจากนี้ หากปัญหาที่เกิดขึ้นมีจำนวนมากขึ้นและมีความซับซ้อนมากขึ้นเท่าใด ความเสี่ยงที่ศาลจะปฏิเสธการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็จะยิ่งสูงขึ้น เนื่องจากปัญหาส่วนบุคคลมักครอบงำประเด็นข้อเท็จจริงเดียวกัน (Common issues) ได้ ดังนั้น ความเป็นไปได้ในการเรียกค่าเสียหาย “รวม” และการพิจารณาค่าเสียหายโดยไม่ต้องอาศัยสถานการณ์ของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจึงเป็นสิ่งที่ต้องการอย่างมาก¹⁷³ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายออนตารีโอ (The Ontario Law Reform Commission) ในปี 1982 ได้มีรายงานเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และแนะนำบทบัญญัติตามกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการ

¹⁷² Section 6 of Class Proceedings Act, 1992, S.O. 1992, c. 6

¹⁷³ Colin P. Stevenson, "Damages and Other Monetary Awards in Class Proceedings " The Law of Damages, LSUC Conference. Available from https://www.swlawyers.ca/wp-content/uploads/2019/06/Damages-and-Other-Monetary-Awards-in-Class-Proceedings_-_Colin-Stevenson.pdf

ประเมินค่าเสียหายโดยรวม ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 24 ถึง มาตรา 26 ของพระราชบัญญัติ โดยอาจกล่าวได้ว่ามาตรานี้ได้เปลี่ยนแปลงกฎหมายว่าด้วยค่าเสียหายอย่างมีนัยสำคัญ และในแง่นี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นมากกว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความ¹⁷⁴ โดยในมาตรา 24 จัดให้มี “การประเมินโดยรวมของค่าขอปลดเปลื้องทุกข์ที่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้” และกำหนดว่า “ศาลอาจกำหนดความรับผิดโดยรวมหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของจำเลยต่อสมาชิกกลุ่มและให้พิพากษาตาม เมื่อ

(a) ค่าขอปลดเปลื้องทุกข์ที่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ถูกร้องขอในนามของสมาชิกกลุ่ม บางส่วนหรือทั้งหมด

(b) ไม่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอื่นนอกเหนือจากที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ขอปลดเปลื้องทุกข์ที่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้เพื่อกำหนดจำนวนความรับผิดทางการเงินของจำเลย และ

(c) ความรับผิดของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนต่อสมาชิกกลุ่มทั้งหมดหรือบางส่วน ที่สามารถกำหนดได้อย่างสมเหตุสมผลโดยไม่ต้องพิสูจน์โดยสมาชิกกลุ่มเป็นรายบุคคล”

สำหรับประเด็นการแจกจ่ายค่าเสียหายให้กับสมาชิกกลุ่ม¹⁷⁵

มาตรา 24 (2) กำหนดให้ศาลอาจสั่งให้ใช้ค่าเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนภายใต้ อนุมาตรา (1) เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบางส่วนหรือทุกคนได้รับโดยเฉลี่ยหรือตามสัดส่วน

มาตรา 24 (3) ในการตัดสินใจว่าจะสั่งตามอนุมาตรา (2) หรือไม่นั้น โดยให้สมาชิกกลุ่ม แต่ละคนได้ค่าเสียหายเป็นค่าเฉลี่ยหรือตามสัดส่วน แม้ว่าจะเป็นไปได้ยากหรือไม่มีประสิทธิภาพ ในการระบุสมาชิกกลุ่มหรือการแบ่งส่วนที่แน่นอน

มาตรา 24 (4) เมื่อศาลมีคำสั่งจ่ายค่าเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนตามอนุมาตรา (1) โดยแบ่งให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคน ศาลจะพิจารณาว่าจำเป็นต้องมีคำร้องเป็นรายบุคคลเพื่อให้คำสั่งมีผล หรือไม่

¹⁷⁴ Ontario Law Reform Commission, Report on Class Actions (Toronto: Ministry of the Attorney General, 1982), p. 541.

¹⁷⁵ Section 24 of Class Proceedings Act, 1992.

สำหรับขั้นตอนการพิจารณาคำร้อง

มาตรา 24 (5) ในกรณีที่ศาลกำหนดตามอนุมาตรา (4) ว่าจำเป็นต้องมีคำร้อง ส่วนบุคคล ศาลต้องกำหนดขั้นตอนในการพิจารณาคำร้อง

มาตรา 24 (6) การกำหนดวิธีการตามอนุมาตรา (5) ให้ศาลลดภาระของสมาชิกกลุ่มให้น้อยที่สุด และเพื่อประโยชน์ ศาลอาจอนุญาตให้

- (a) ใช้แบบฟอร์มคำร้องมาตรฐาน
- (b) รับคำให้การหรือเอกสารหลักฐานอื่น ๆ และ
- (c) ตรวจสอบคำร้องโดยการสุ่มตัวอย่างหรือวิธีอื่น

สำหรับมาตรา 26¹⁷⁶ เป็นเรื่องการบังคับตามคำพิพากษาให้จ่ายค่าเสียหาย โดยจ่ายให้กับสมาชิกกลุ่มตามจำนวนเงินที่ได้รับภายใต้มาตรา 24 หรือ 25 โดยมาตรา 26(4) กำหนดว่าค่าเสียหายที่ยังไม่ได้แจกจ่ายภายในเวลาที่ศาลกำหนด ในกรณีนี้ ศาลอาจสั่งให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความผิด (Compensatory damages) ที่เหลือนี้ให้กับองค์กรการกุศลหรือด้วยวิธีอื่นที่คาดว่าจะประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มตามสมควร

สำหรับประเด็นค่าเสียหายเชิงลงโทษ จากการศึกษาพบว่ามีกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่มีข้อจำกัดในบางสถานการณ์ โดยศาลต้องรับรู้ได้ว่าการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นการกระทำที่ร้ายแรงมากจนกระทบต่อความผิดชอบชั่วดี และการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศแคนาดานั้นจะมีจำนวนที่ไม่มากเท่ากับในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นจำนวนเล็กน้อยและในโจทก์แต่ละรายแทบจะไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์¹⁷⁷

¹⁷⁶ Section 26 of Class Proceedings Act, 1992.

¹⁷⁷ Punitive damages may be awarded by a Court in rare cases where the conduct of the defendant is so egregious as to “shock the conscience” of the Court.

3.2.5.1 แนวคำพิพากษาคดี Whiten v. Pilot Insurance Company

ศาลฎีกาแห่งแคนาดาได้ทบทวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดี Whiten v. Pilot Insurance Company¹⁷⁸ โดยคดีนี้เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการกดขี่ (Oppression) ของบริษัทประกันภัยในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้ถือกรมธรรม์หลังเกิดอัคคีภัย โดยเหตุเกิดจากไฟไหม้บ้านของครอบครัว Whiten แต่บริษัทประกันกลับไม่ยอมจ่ายเงินประกันเพราะบริษัทอ้างว่าครอบครัวนี้ตกงานและอยากได้เงินประกันจึงวางเพลิงเผาบ้านของตนเอง จากหลักฐานวิศกรพบว่าเหตุเพลิงไหม้เกิดจากตัวเครื่องทำน้ำอุ่น และไม่พบหลักฐานของการวางเพลิง ทั้งคณะลูกขุนและศาลได้กล่าวว่า ครอบครัว Whiten มีน้ำจะกระทำเช่นนั้น เพราะมีความเสี่ยงเกินไปและครอบครัวนี้ยังมีลูกสาวตัวเล็กอาศัยอยู่บ้านด้วย ซึ่งหากพวกเขาขายบ้านย่อมจะได้เงินเช่นเดียวกัน จึงไม่คุ้มค่ากับการวางเพลิงเพื่อจะร้องขอเงินประกัน โดยในคดีนี้คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 1 ล้านดอลลาร์ต่อจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยจำนวน 300,000 ดอลลาร์ และศาลฎีกาได้พิพากษายืน

ในคดีนี้ศาลระบุว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นข้อยกเว้นมากกว่าเป็นบททั่วไป และจะกำหนดได้ก็ต่อเมื่อมีการประพฤติดุร้าย (malicious) ไม่คิดถึงจิตใจของผู้อื่น (high-handed) กระทำโดยอำเภอใจ (arbitrary) หรือเป็นการที่น่าตำหนิอย่างมาก (highly reprehensible) ซึ่งแตกต่างจากมาตรฐานปกติของพฤติกรรมที่ดี (departs to a marked degree from ordinary standards of decent behaviour) นอกจากนี้ ศาลตัดสินว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษควรได้รับเมื่อค่าเสียหายเชิงชดเชยไม่เพียงพอที่จะบรรลุดุลประสงคของนโยบายการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และจะต้องไม่มีจำนวนเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุดุลประสงคนั้นอย่างมีเหตุผลหรือบทลงโทษอื่น ๆ มีหรือมีแนวโน้มว่าจะไม่เพียงพอต่อการบรรลุดุลประสงคของการลงโทษและการป้องปราม ที่สำคัญกว่านั้นสำหรับวัตถุประสงค์ในปัจจุบัน ศาลเห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษควรได้รับการประเมินในจำนวนที่เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น ระดับของการประพฤติดุร้ายของจำเลย ความเปราะบางของโจทก์ และความได้เปรียบหรือผลกำไรใด ๆ ที่จำเลยได้รับ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีอาจต้องพิจารณาผลกระทบของการกระทำของจำเลยต่อโจทก์แต่ละคน โดยในคดีนี้คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 1 ล้านดอลลาร์ต่อจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยจำนวน 300,000 ดอลลาร์ และศาลฎีกาได้พิพากษายืนและกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษตามที่คณะลูกขุนกำหนด

¹⁷⁸ Whiten v Pilot Insurance Co, 2002 SCC 18, [2002] 1 S.C.R. 595

แนวทางนี้ได้นำมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลแห่งรัฐออนตาริโอ เช่นใน คดี Robinson v. Medtronic Inc. ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ที่ชำรุดบกพร่อง โดย Justice Perell เห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ควรได้รับการพิจารณาอนุญาตว่าเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดีเดียวกัน (Common issues) เนื่องจากจะต้องมีการประเมินสถานการณ์ของแต่ละบุคคลเพื่อพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษที่เหมาะสม ซึ่งในคดี Peter v. Medtronic Inc.¹⁷⁹ เป็นคดีผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์เช่นกันแต่ Justice Hoy มีความเห็นที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในปี 2007 โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่ากลุ่มผู้ป่วยได้รับการฝังเครื่องกระตุ้นหัวใจของจากบริษัท Medtronic ซึ่งเครื่องกระตุ้นหัวใจที่ผลิตขึ้นระหว่างเดือน เมษายน 2001 ถึง 2003 มีปัญหาเรื่องแบตเตอรี่ลัดวงจรซึ่งอาจส่งผลให้แบตเตอรี่หมดเร็ว หากแบตเตอรี่หมดจะส่งผลให้ผู้ใช้ที่มีภาวะหัวใจเต้นผิดจังหวะอาจถึงแก่ชีวิตได้จึงจำเป็นต้องถอดอุปกรณ์ดังกล่าวออกเพื่อขจัดข้อบกพร่อง ซึ่งศาลในคดีนี้ได้ระบุว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถเรียกร้องได้หลังจากการประเมินค่าเสียหายเชิงชดเชยก่อน และต้องกำหนดให้หลังจากได้มีการแจกจ่ายค่าเสียหายเชิงชดเชยให้แก่สมาชิกกลุ่มแต่ละคน แต่สุดท้ายคดีจบลงด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาท¹⁸⁰

เช่นเดียวกับในคดี Banyan Tree¹⁸¹ โดยเป็นคดี tax shelter (วิธีจัดระเบียบธุรกิจและการเงินของบุคคลเพื่อลดหย่อนภาษี) โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีมูลนิธิที่เรียกว่า Banyan Tree Foundation Gift Program ซึ่งดำเนินการระหว่างปี 2003 ถึง 2007 เป็นโครงการบริจาคเพื่อการกุศล ที่ผู้เสียภาษีจะได้รับเครดิตภาษีเพื่อการกุศลประมาณ 3.5 เท่าของจำนวนเงินที่จ่ายไป ต่อมากรมสรรพากรของแคนาดาได้ออกมากล่าวว่าเครดิตภาษีจากการบริจาคเพื่อการกุศลตามโครงการนี้ไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ the Income Tax Act และโครงการนี้เป็นโครงการหลอกลวงซึ่งได้รับการออกแบบมาเพื่อให้มีลักษณะของการบริจาคเพื่อการกุศลที่ถูกต้องตามกฎหมาย สุดท้ายกรมสรรพากรก็ได้กำหนดให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมชำระภาษีพร้อมดอกเบี้ย ผู้เข้าร่วมในโปรแกรมจึงนำคดีมาฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะเห็นได้ชัดว่าเป็นเพราะการทุจริตฉ้อโกง (defalcation) ของ Banyan Tree Foundation Gift Program โดยคดีนี้ได้มีการรับรองว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดีเดียวกัน (Common issues) โดย Justice Lax สรุปว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษดังกล่าวสามารถรับรองได้ แม้ว่าจำนวนเงินจะถูกกำหนดหลังจากสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาคดีและ

¹⁷⁹ Peter v. Medtronic, Inc., No. 05-CV-295910CP

¹⁸⁰ "Medtronic Defibrillators Class Action ", [Online] Accessed: 23 November 2021.

Available from: <https://www.strosbergco.com/class-actions/medtronic/>

¹⁸¹ Robinson v. Rochester et al., 2010 ONSC 463 (CanLII) (S.C.J.) (Banyan Tree)

เป็นการพิจารณาหลังประเด็นของค่าเสียหายทั่วไป และ Judge Strathy ได้สรุปในทำนองเดียวกันว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถกำหนดได้โดยเป็นประเด็นสำคัญแห่งคดีเดียวกัน สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือ ความประพฤติของจำเลยว่าควรได้รับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ สุดท้ายคดีนี้ก็จบลง ด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาท โดยทางจำเลยต้องชำระเงินจำนวน 11 ล้านดอลลาร์ ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 2,825 คน¹⁸²

3.2.5.2 แนวคำพิพากษาคดี Volkswagen Group Canada Inc. v. Association québécoise de lutte contre la pollution atmosphérique

ในคดีนี้ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ศาลฎีกาประเทศแคนาดาในปี 2019 ได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยมีมูลค่าการเรียกร้องค่าเสียหายรวม 300 ล้านดอลลาร์ ในคดีสิ่งแวดล้อมระหว่าง Volkswagen Group Canada Inc. v. Association québécoise de lutte contre la pollution atmosphérique โดยศาลได้อนุญาตให้โจทก์ร้องขอค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเดี่ยวได้ โดยคดีนี้โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ค่าเสียหายจากการบาดเจ็บโดยตรงของบุคคลใด ๆ โดยมีกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสาธารณประโยชน์ (the Association québécoise de lutte contre la pollution atmosphérique (AQLPA)) เป็นตัวแทนกลุ่มที่สามารถดำเนินการเรียกร้องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมได้ แม้ว่าจะเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษเท่านั้น¹⁸³

โดยความเป็นมาของคดีดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากรื่องราวอื้อฉาวที่เรียกว่า “dieselgate” โดยรถยนต์ดีเซลของ Volkswagen และ Audi บางรุ่นถูกแอบติดตั้งอุปกรณ์เพื่อปลอมแปลงผลการทดสอบการปล่อยมลพิษ เป็นผลให้ยานพาหนะที่เป็นปัญหาซึ่งผลิตระหว่างปี 2009 ถึง 2015 และคาดว่าจะมีรถยนต์กว่า 100,000 คันที่ขายในประเทศแคนาดาทำให้เกิดการปล่อยมลพิษที่เกินมาตรฐานที่บังคับใช้ของประเทศแคนาดา เมื่อเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นในปี 2015

¹⁸² The Pemsel Case Foundation, "Robinson V. Rochester Financial Limited," [Online] Accessed: 23 November 2021. Available from: <https://www.pemselfoundation.org/case-summary/robinson-v-rochester-financial-limited/>

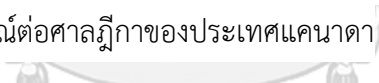
¹⁸³ Julie Rosenthal, Peter Kolla, and Richard Corley, "Canada: Supreme Court of Canada Allows Environmental Class Action Seeking Only Punitive Damages to Proceed " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://www.mondaq.com/canada/class-actions/870460/supreme-court-of-canada-allows-environmental-class-action-seeking-only-punitive-damages-to-proceed>

Volkswagen ได้ออกมาขอโทษอย่างรวดเร็วสำหรับการกระทำดังกล่าว และมีการดำเนินการทางกฎหมายต่าง ๆ เกิดขึ้น

สำหรับคดีนี้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มสิ่งแวดล้อมในมลรัฐควิเบก (Quebec) ในนามของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในมลรัฐควิเบก ตั้งแต่ปี 2009 ถึง 2015 ซึ่งคาดว่าจะมีจำนวนมากกว่าแปดล้านคน ภายใต้บทบัญญัติของกฎบัตรสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของมลรัฐควิเบก (Quebec's Charter of Human Rights and Freedoms) ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิใน “healthful environment” โดยมีการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยมูลค่ารวมประมาณ 120 ล้านดอลลาร์ ในขณะที่จำนวนเงินที่เรียกร้องจากค่าเสียหายเชิงชดเชยมลภาวะรวมประมาณ 300 ล้านดอลลาร์

ในการพิจารณาคดีของศาลสูงแห่งควิเบกว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรได้รับการอนุญาตหรือไม่ ศาลกล่าวว่าไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่ชี้ให้เห็นว่าชาวควิเบกได้รับอันตรายโดยตรงอันเป็นผลมาจากการปล่อยมลพิษที่มากเกินไปและไม่ได้มีความตั้งใจในการพิสูจน์อันตรายโดยตรงในการพิจารณาคดี โดยศาลเห็นว่าเนื่องจากไม่มีการพิสูจน์ความเสียหายโดยตรงได้ ดังนั้น การเรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยควรถูกยกเลิก แต่สำหรับการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชย อาจดำเนินการต่อไปได้ ต่อมา Volkswagen ได้อุทธรณ์ต่อศาลควิเบก แต่ได้รับการปฏิเสธในปี 2018 โดยศาลกล่าวว่าไม่มีข้อผิดพลาดในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่ Volkswagen ได้รับอนุญาตในการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาของประเทศแคนาดา

สำหรับคำตัดสินของศาลฎีกาประเทศแคนาดานั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่าการอุทธรณ์ของ Volkswagen ต่อศาลฎีกาเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2019 และถูกยกโดยคำตัดสินโดยผู้พิพากษาจำนวน 5 ต่อ 4 คน¹⁸⁴ โดยผู้พิพากษาศาลฎีกาส่วนใหญ่เห็นว่าศาลอุทธรณ์ไม่ได้ทำผิดพลาดในการใช้ดุลพินิจที่จะปฏิเสธการอนุญาตอุทธรณ์และกล่าวว่า การเรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับการละเมิดโดยเจตนาเป็นสิทธิพื้นฐานของชาวควิเบก¹⁸⁵ และเห็นด้วยกับ AQLPA โจทก์ผู้แทนกลุ่ม สำหรับผู้พิพากษาที่ไม่เห็นด้วยจำนวนสามคนเห็นควรส่ง

¹⁸⁴ Volkswagen Group Canada Inc. v. Association québécoise de lutte contre la pollution atmosphérique, 2019 SCC 53 (CanLII).

¹⁸⁵ TRUDEL JOHNSTON & LESPÉRANCE, "Completed Public Interest Litigation Enjeu and Cqde's Intervention in the Appeal of Volkswagen Group Canada Inc. V. Aqlpa " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://tjl.quebec/en/recours-interet-public/intervention-in-support-of-the-association-quebecoise-de-lutte-contre-la-pollution-atmospherique-contre-volkswagen/>

สำนวนกลับไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อให้ตัดสินในประเด็นข้อกฎหมายที่ Volkswagen ยกขึ้นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มที่แสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างแท้จริงสามารถดำเนินการต่อไปได้หรือไม่ สำหรับท่านผู้พิพากษาที่ไม่เห็นอย่าง Justice Côté นั้นเห็นชอบอนุญาตให้อุทธรณ์และมีความเห็นว่าการกลับคำตัดสินในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดย Justice Côté มีความเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่แสวงหาเฉพาะความเสียหายในเชิงลงโทษไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายของมลรัฐควิเบก อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า ความรับผิดชอบในการลงโทษคู่ความสำหรับการกระทำความผิดนั้นโดยจารีตประเพณีมักถูกเข้าใจเสมอมาว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ เช่น อัยการและหน่วยงานกำกับดูแลมากกว่าจะเป็นการฟ้องคดีส่วนตัว ในกรณีที่ไม่มีเหตุผลโดยละเอียดสำหรับการตัดสินครั้งนี้ย่อมเป็นการยากที่จะแยกแยะได้ว่าอะไรทำให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาส่วนใหญ่ละทิ้งหรือไม่ปฏิบัติตามกฎดั้งเดิมนี้อันอนุญาตให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเดียวได้ และคดีนี้ผู้พิพากษา Daniel Dumais แห่งศาลสูงแห่งควิเบก ได้กล่าวไว้ว่า

“อาจจะมีผู้วิจารณ์ว่าการที่ศาลตัดสินอย่างนี้ทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาทำหน้าที่เยี่ยงเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มิใช่เพราะการกระทำโดยเจตนา หรือตั้งใจกระทบต่อสิทธิของประชาชนหรือ ซึ่งหากรัฐไม่ดำเนินการใด ๆ หรือหากการลงโทษมีเพียงเล็กน้อย ย่อมเป็นการสนับสนุนให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ซ้ำอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผลประโยชน์ของผู้ประกอบการมากเกินไปจนเกินกว่าผลเสียที่จะตามมา ดังนั้น คดีเช่นนี้สมควรนำขึ้นมายื่นต่อศาล”

ในคดีดังกล่าวนี้ สำหรับเหตุผลที่ศาลอนุญาตให้เป็นคดีแบบกลุ่มนั้น ยังมีผู้ให้ความเห็นว่าเนื่องจาก “ผลประโยชน์สาธารณะของสมาชิกกลุ่ม” โดยไม่ได้มองถึงประโยชน์ของโจทก์หรือสมาชิกกลุ่มผู้ใดผู้หนึ่งแต่มองที่ประโยชน์โดยรวมของสังคม อีกทั้งการบังคับใช้ของรัฐก็อาจไม่เพียงพอและการแพร่กระจายของมลพิษที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้นร้ายแรง โดยอาจกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. ความปรารถนาที่จะให้กฎหมายเกี่ยวกับ “การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อสาธารณประโยชน์” พัฒนามากขึ้น ซึ่งเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่จำเพาะเจาะจงต่อโจทก์ แต่เป็นการสานต่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมในการปฏิบัติตามกฎหมาย

2. ความเป็นไปได้ในการบังคับใช้บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของกฎบัตรประจำจังหวัด สภานิติบัญญัติของมลรัฐควิเบกอาจตั้งใจที่จะอำนวยความสะดวกในการเรียกร้องผลประโยชน์

สาธารณชนประเภทนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเรียกร้องสิทธิได้ รวมถึงการเรียกร้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เมื่อความพยายามบังคับใช้ของรัฐบาลอาจมีไม่เพียงพอ

3. ข้อโต้แย้งที่ว่าลักษณะการแพร่กระจายของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบางอย่างอาจทำให้กฎดั้งเดิมที่กำหนดให้โจทก์ต้องพิสูจน์การบาดเจ็บ “โดยตรง” เป็นการไม่เหมาะสม

แม้ว่าคดีนี้อาจต้องรอการพิจารณาคดีเพิ่มเติมจากศาลฎีกาแห่งประเทศไทย แคนาดา แต่จุดที่น่าสนใจในคดีนี้ทำให้เห็นว่าข้อเท็จจริงสำหรับคดีนี้ที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้นย่อมที่จะกระตุ้นความสนใจต่อกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายที่จะนำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นเรื่องยากหรือเป็นไปได้ที่จะพิสูจน์ความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุระหว่างการปนเปื้อนและปัญหาสุขภาพส่วนบุคคล โดยสามารถอ้างบรรทัดฐานคดีที่เกิดขึ้นในมลรัฐควิเบกได้ และคดีนี้เองแสดงให้เห็นถึงการออกจากบรรทัดฐานที่เคยปฏิบัติสืบกันมา¹⁸⁶ (represents a marked departure from precedent)

3.2.5.3 แนวคำพิพากษาคดี *Fresco v. Canadian Imperial Bank of Commerce*

ในคดี *Fresco v. Canadian Imperial Bank of Commerce*, 2020 ONSC 4288 ศาลยุติธรรมระดับสูง (The Ontario Superior Court of Justice) ของมลรัฐออนตาริโอได้ออกคำตัดสินเพิ่มเติมในการยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่มต่อธนาคารเพื่อเรียกร้องค่าชดเชยการทำงานล่วงเวลาโดยกลุ่มแรงงานไม่ได้รับค่าจ้างล่วงเวลา มีการละเมิดสัญญาจ้างงานและลาภมิควรได้ (Unjust enrichment) โดยศาลสูงซึ่งก่อนหน้านี้ได้พบความรับผิดในส่วนของธนาคารจากการละเมิดภาระผูกพันการทำงานล่วงเวลาภายใต้กฎหมายแรงงานของรัฐบาลกลาง (federal labour law) และสำหรับนโยบายการทำงานล่วงเวลาที่ผิดกฎหมายทั้งระบบและแนวปฏิบัติในการบันทึกชั่วโมงการทำงานซึ่งสร้างผลเสียแก่สมาชิกกลุ่ม ศาลพบว่าธนาคารได้รับลาภมิควรได้จากการที่ไม่สามารถชดเชยค่าตอบแทนให้สมาชิกกลุ่มบางคนสำหรับชั่วโมงการทำงานทั้งหมดของพวกเขา ทั้งกล่าวว่า มีพยานหลักฐานพบว่าคดีนี้โดยพื้นฐานแล้วขึ้นอยู่กับความเสียหายสำหรับการละเมิดสัญญาจ้างงาน โดยระบุว่าสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากการละเมิดสัญญาจ้างงานของตน อย่างไรก็ตาม

¹⁸⁶ Jiw Rawlie and Daniel Szirmak, "Canada: Class and Group Actions Laws and Regulations 2021 " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://iclg.com/practice-areas/class-and-group-actions-laws-and-regulations/canada>

ศาลปฏิเสธการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษเนื่องจากไม่พบว่าการกระทำของธนาคารมีเจตนาร้าย (malicious) กดขี่ (oppressive) หรือเป็นบุคคลที่มีเจตนาร้าย (high-handed) และมีเจตนาไม่สุจริต (bad faith)¹⁸⁷

ในปี 2018 มีคดีความที่น่าสนใจอีกคดีหนึ่งซึ่งกำลังอยู่ในการดำเนินคดีของศาลยุติธรรมแห่งออนตาริโอ โดยศัลยแพทย์ตกแต่ง Dr. Martin Jugenburg ที่ใช้นามแฝงว่า “Dr. 6ix” ซึ่งเป็นศัลยแพทย์ในโตรอนโตได้ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีแบบกลุ่ม โดยจำเลยได้จัดตั้งบริษัทชื่อ Dr. Jugenburg Medicine Professional Corporation ขึ้นมา ในเดือนธันวาคม 2018 CBC Marketplace รายงานว่า Dr. 6ix ได้ติดตั้งกล้องทั่วคลินิกซึ่งได้บันทึกวิดีโอและเสียงของผู้ป่วยโดยไม่ได้รับความยินยอม ในพื้นที่ห้องนั่งเล่น ห้องให้คำปรึกษา ห้องตรวจ และห้องผ่าตัด ซึ่งมีการสนทนาส่วนตัวระหว่างผู้ป่วยและผู้ติดตาม มีการพูดคุยถึงประวัติทางการแพทย์ของผู้ป่วย และผู้ป่วยมักโดนสั่งให้เปลี่ยนผ้า โดยมีอุปกรณ์บันทึกทั้งหมด 24 เครื่อง ซึ่งได้บันทึกสถานที่ทั้งหมดของคลินิกตลอด 24 ชั่วโมงต่อวัน ต่อมาศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2021 โดยไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ที่ประสงค์ในการเข้าร่วมการดำเนินคดี และทนายความจะได้ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) ซึ่งจะได้รับเงินหากดำเนินคดีประสบความสำเร็จ โดยโจทก์ในคดีนี้ได้เรียกร้องเงินจำนวน 50 ล้านดอลลาร์สำหรับการละเมิดความไว้วางใจ ความประมาท ลากมิควรได้ การละเมิดความเชื่อมั่น การบุกรุกความเป็นส่วนตัว และการละเมิดการเปิดเผยข้อเท็จจริงส่วนตัวต่อสาธารณะ และโจทก์ยังเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นจำนวนเงิน 25 ล้านดอลลาร์ โดยในคำฟ้องของโจทก์กล่าวว่า “มีการล่วงล้ำความเป็นส่วนตัว และเอารัดเอาเปรียบ การปฏิบัติอย่างทารุณต่อสมาชิกกลุ่ม ซึ่งไม่คำนึงถึงความสมบูรณ์ของร่างกายหรือความผาสุกทางอารมณ์ของพวกเขา ทั้งแสดงถึงการทรยศต่อความไว้วางใจและความอ่อนแอโดยเจตนา และชัดแจ้ง และมีลักษณะที่ร้ายแรงถึงขนาดต้องกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลย”¹⁸⁸

¹⁸⁷ LAW TIMES, "Court Tackles Damages Issues in Overtime Class Action against Canadian Imperial Bank of Commerce " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://www.lawtimesnews.com/practice-areas/litigation/court-tackles-damages-issues-in-overtime-class-action-against-canadian-imperial-bank-of-commerce/332719>

¹⁸⁸ Anne Bucher, "Class Action Lawsuit Claims Patients Were Filmed without Their Consent," [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://ca.topclassactions.com/privacy/class-action-lawsuit-claims-patients-were-filmed-without-their-consent/>

อย่างไรก็ดี คดีกำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลซึ่งเป็นคดีที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นคดีที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและทำให้โจทก์ได้รับความอับอายซึ่งส่งผลต่อจิตใจของโจทก์อย่างมาก ซึ่งหากศาลได้ตัดสินให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อป้องปรามการกระทำเยี่ยงนี้ขึ้นย่อมสามารถเป็นผลดีและอาจสร้างบรรทัดฐานให้มีการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในลักษณะเดียวกันได้

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดาสามารถพบได้ในสถานการณ์ที่มีความร้ายแรงอย่างมาก ในกรณีที่จำเลยมีส่วนร่วมในการกระทำที่มุ่งร้าย กดขี่หรือความประพฤติซึ่งทำให้ศาลรู้สึกถึงความไม่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ดีเมื่อเร็ว ๆ นี้ ศาลฎีกาได้อนุญาตให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของคดีสิ่งแวดล้อมที่ศาลมองว่า “กระทบต่อผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ของสมาชิกแต่ละคน”¹⁸⁹ ถือว่าเป็นการยอมรับเอามุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอันเดินออกจากแนวทางปฏิบัติดั้งเดิม นอกจากนี้ความแตกต่างระหว่างประเทศแคนาดาและประเทศออสเตรเลียในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ได้รับในคดีสามัญรวมถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยทั่วไปจะมีจำนวนที่น้อยกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งผู้พิพากษาของแคนาดายังมีข้อจำกัดในเรื่องการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่เหมือนกับในสหรัฐอเมริกา โดยศาลของประเทศแคนาดาและประเทศออสเตรเลียมักจะไม่กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือค่าเสียหายที่มีความทวีคูณ¹⁹⁰ มากนัก โดยไม่ยึดติดกับอัตราส่วนหรือตัวคูณทวี

3.2.6 เงินรางวัลนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับประเทศแคนาดามีการยอมรับค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) ในทุกมลรัฐ โดยจะมีหลักการเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดหากโจทก์ชนะคดีเท่านั้น สิ่งนี้สามารถพิสูจน์ได้ว่าค่าทนายความตามผลแห่งคดีมีประโยชน์ในการช่วยให้ทนายความดำเนินคดีแบบกลุ่มในนามของกลุ่มได้ หากการดำเนินคดีแบบกลุ่มล้มเหลว

¹⁸⁹ a desire to allow the law to develop regarding "public interest class actions", which are class actions brought not to vindicate any right or interest that is particular to the plaintiff, but rather to further the interests of society as a whole

¹⁹⁰ Hoskin & Harcourt Osler, "U.S. Guide to Class Actions in Canada " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://www.osler.com/osler/media/Osler/reports/litigation/US-Guide-to-Class-Actions-in-Canada.pdf>

สมาชิกกลุ่มย่อมไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมทางกฎหมายหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ให้กับที่ปรึกษากลุ่ม ดังนั้น จึงไม่มีความเสี่ยงหากคดีความแพ้ โดยเงินรางวัลนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดาเป็นการกำหนดเงินรางวัลนายความที่เป็นไปเพื่อตอบแทนการทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่มเช่นเดียวกับหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลจะกำหนดเงินรางวัลนายความให้เฉพาะกรณีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของฝ่ายโจทก์ชนะคดีเท่านั้น โดยการชนะคดีนี้ให้รวมถึงคำพิพากษาในประเด็นร่วมกันอันเป็นคุณแก่สมาชิกกลุ่มบางคนหรือทั้งหมด หรือโดยข้อตกลงระงับข้อพิพาทซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งหรือหลายคน¹⁹¹ ซึ่งนายความจะมาจากการแต่งตั้งของโจทก์ผู้แทนกลุ่มโดยให้มาทำหน้าที่เป็นนายความของกลุ่มที่ทำหน้าที่เปรียบเสมือนที่ปรึกษาของโจทก์ผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม และนายความของกลุ่มจะเป็นผู้ส่งคำบอกกล่าวในการดำเนินคดีให้แก่สมาชิกกลุ่ม รวมทั้งสำรองค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดี และทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดีในศาลแทนโจทก์สมาชิกกลุ่ม รวมถึงเป็นผู้เจรจาต่อรองในค่าเสียหายแห่งคดีแทนคู่ความ ทำให้ทนายความเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในประเทศแคนาดา กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของมลรัฐออนตาริโอ ใน Class Proceedings Act, 1992 มาตรา 32(1)¹⁹² ได้กำหนดเกี่ยวกับสัญญาจ้างว่าความและวิธีการชำระเงินไว้ชัดเจนโดยกำหนดว่าข้อตกลงระหว่างทนายความฝ่ายโจทก์และผู้โจทก์ผู้แทนกลุ่มในเรื่องค่าทนายความและค่าใช้จ่ายต่างๆ จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร¹⁹³ ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวจะสามารถใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อได้รับการอนุญาตจากศาลแล้วตามมาตรา 32(2) โดยการที่ศาลจะอนุญาตตามข้อตกลงในสัญญาจ้างว่าความได้ ต้องปรากฏว่าสัญญานั้นมีความเป็นธรรมและสมเหตุสมผล (fair and reasonable) ตามมาตรา 32(2.1) กรณีที่ศาลไม่อนุญาตตามข้อตกลงระหว่างโจทก์และทนายความของกลุ่ม ศาลอาจกำหนดจำนวนเงินที่ต้องจ่ายให้แก่ทนายความโดยพิจารณาถึงค่าธรรมเนียมและการจ่ายคืนค่าใช้จ่ายที่ได้สำรองไปล่วงหน้าแล้ว หรือกำหนดจำนวนเงินที่ต้องจ่ายตามข้อกำหนดของศาลหรือโดยวิธีอื่นตามมาตรา 32(4) โดยที่กฎหมายของแต่ละมลรัฐของประเทศแคนาดาได้กล่าวถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอย่างอื่นและค่าทนายความไว้ โดยกำหนดให้คู่ความสามารถขอให้ศาลระบุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าทนายความไว้ในคำบอกกล่าวหรือประกาศได้ หรือกฎหมายบางรัฐก็ได้กำหนดเงื่อนไขและเนื้อหาของข้อตกลงนั้นไว้เฉพาะ

¹⁹¹ ศดา วงศ์โชติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลนายความในคดีแบบกลุ่ม," หน้า 90.

¹⁹² Section 32 of Class Proceedings Act, 1992.

¹⁹³ ศดา วงศ์โชติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลนายความในคดีแบบกลุ่ม," หน้า 91.

สำหรับลำดับในการรับชำระเงินรางวัลนายความของประเทศแคนาดา¹⁹⁴ ศาลอาจกำหนดแนวทางและวิธีการจัดสรรจำนวนเงินรางวัลตามที่ศาลเห็นสมควรโดยศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยจัดสรรจำนวนเงินเยียวยาความเสียหายให้แก่สมาชิกกลุ่มโดยตรงตามที่สมาชิกกลุ่มแต่ละบุคคลได้รับ หรือให้จำเลยจ่ายต่อศาลหรือฝากไว้ โดยจะเป็นจำนวนรวมหรือผ่อนชำระตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ สำหรับกรณีที่ศาลมีการกำหนดการเยียวยาความเสียหายโดยเป็นการชำระหนี้ด้วยเงิน ศาลอาจกำหนดประเด็นดังต่อไปนี้

(1) ศาลอาจกำหนดความรับผิดชอบของจำเลยรวมกันหรือบางส่วนให้แก่สมาชิกกลุ่ม และมีคำพิพากษาในเรื่องค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มบางส่วนหรือทั้งหมดจะได้รับ

(2) กำหนดว่าไม่มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอื่นนอกเหนือจากประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการประเมินการเยียวยาความเสียหายเป็นเงินที่จำเลยดำรงไว้และ

(3) กำหนดจำนวนความรับผิดชอบของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนอย่างสมเหตุสมผลแก่สมาชิกกลุ่มบางส่วนหรือทั้งหมด โดยไม่ต้องพิสูจน์สิทธิของสมาชิกกลุ่มแต่ละบุคคลก็ได้

กล่าวโดยสรุปในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศแคนาดาได้มีการยอมรับเรื่องเงินรางวัลนายความโดยมีลักษณะเป็นค่าทนายความตามผลแห่งคดีโดยศาลจะเป็นผู้กำหนด ซึ่งส่วนมากจะกำหนดไว้เป็นจำนวนร้อยละ 33 หรือ 1 ใน 3 ของจำนวนเงินค่าเสียหายเยียวยาทั้งหมดและค่าทนายความตามผลแห่งคดีนี้เองย่อมมีประโยชน์ในการช่วยให้ทนายความดำเนินคดีแบบกลุ่มในนามของกลุ่มได้อย่างเต็มกำลัง เพราะมีเงินรางวัลนายความเป็นแรงจูงใจ หากการดำเนินคดีแบบกลุ่มล้มเหลว โจทก์และสมาชิกกลุ่มย่อมไม่ต้องจ่ายค่าทนายความใด ๆ แก่ทนายความ ดังนั้น จึงไม่มีความเสี่ยงหากคดีความนั้นแพ้

3.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ทั้งศาลในระดับสหพันธรัฐ (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) กล่าวคือ หลักกฎหมาย

¹⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97.

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ซึ่งบัญญัติไว้ใน Federal Rule of Civil Procedure ภายใต้อำนาจ Rule 23¹⁹⁵

3.3.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในการฟ้องร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 นั้น ผู้แทนโจทก์มีจำเป็นต้องขอความยินยอมจากสมาชิกกลุ่มก่อนการยื่นฟ้องดำเนินคดี แต่สามารถยื่นฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่มได้โดยการขออนุญาต (Certify) ต่อศาล ซึ่งศาลจะอนุญาตก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงในคำขอฟ้องคดีแบบกลุ่มเข้าหลักเกณฑ์ในเงื่อนไขเบื้องต้น (Prerequisites)¹⁹⁶ ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (a) และจะต้องเป็นที่พอใจแก่ศาลว่าคดีมีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ใน Rule 23 (b) โดยหลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องพิจารณาในการฟ้องร้องคดีแบบกลุ่มมีดังต่อไปนี้

3.3.1.1 เงื่อนไขทางรูปแบบของคดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา Rule 23 (a)

Rule 23 (a) นี้เป็นเงื่อนไขเบื้องต้น (Prerequisite) ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) โดยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการฟ้องร้องคดีที่จะต้องครบเงื่อนไขทั้ง 4 ประการ¹⁹⁷ ในการที่ศาลจะพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ

(a) Numerosity : จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยนั้นมีจำนวนมาก

สมาชิกกลุ่มที่มีจำนวนมากจะทำให้การเข้ามาเป็นคู่ความทุกคนในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยผู้แทนโจทก์จะมีภาระในการแสดงข้อเท็จจริงให้

¹⁹⁵ ภาคผนวก ก.

¹⁹⁶ Cornell Law School, "Rule 23. Class Actions" [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: https://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_23

¹⁹⁷ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย, หน้า 3.

ศาลเห็นว่าจำนวนสมาชิกที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยนั้นมีเป็นจำนวนมาก (Numerous) โดยขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไป ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลในแต่ละคดี โดยกว้างขวาง โดยไม่สามารถระบุหรือกำหนดจำนวนผู้เสียหายได้ว่าจำนวนเท่าไรจึงจะถือว่าจำนวนมาก โดยบางคดีอาจมีสมาชิกกลุ่มถึงพันคนหรือในบางคดีอาจจะมีสมาชิกกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายเพียงสิบคนก็ได้ และไม่จำเป็นต้องกำหนดจำนวนสมาชิกผู้ได้รับความเสียหายไว้อย่างแน่นอน เพียงแต่กำหนดลักษณะของสมาชิกในกลุ่มได้อย่างชัดเจนก็เป็นการเพียงพอแล้ว โดยสมาชิกกลุ่มนั้นต้องมีความชัดเจนว่ามีอยู่จริงและจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วจริง และมีผลความเสียหายเป็นที่ประจักษ์แล้วในขณะร้องขอให้ศาลอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม อีกทั้งยังต้องปรากฏว่าการที่สมาชิกของกลุ่มจะเข้ามาร่วมกันในคดีนั้นเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ (Impracticable) ด้วย เช่นกรณีที่ผู้เสียหายจำนวน 40 คนกระจายตัวกันอยู่ในหลายมลรัฐ การฟ้องคดีร่วมกันย่อมเป็นสิ่งที่ยาก ศาลจึงอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในประเด็นผู้เสียหายจำนวนมากนี้ไม่ได้พิจารณาเฉพาะจำนวนของผู้ได้รับความเสียหายที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเท่านั้น แต่จะต้องปรากฏว่า หากมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วจะสามารถทำได้โดยสะดวก (Manageable) อีกด้วย

(b) Commonality: ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน

ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันของสมาชิกในกลุ่มต้องเป็นเรื่องในลักษณะเดียวกัน โดยประเด็นนี้ศาลประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือสมาชิกกลุ่มจำนวนมากนั้นจะต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันของจำเลย และการกระทำนั้นเป็นมูลเหตุสำคัญในการฟ้องคดีจึงจะเป็นกรณีที่สมาชิกในกลุ่มมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายร่วมกันในทุกประเด็น ซึ่งแม้จะมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายร่วมกันเพียงประเด็นเดียวก็เพียงพอในการร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว และต้องแสดงให้เห็นว่าประเด็นปัญหาที่ร่วมกันในการฟ้องร้องคดีนั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของสมาชิกแต่ละคนด้วย

สำหรับการมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันของสมาชิกกลุ่มนั้น เป็นประเด็นสำคัญที่สุดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ได้จัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็เพื่อให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของจำเลยในสถานการณ์เดียวกัน ภายใต้ประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน ซึ่งมีจำนวนผู้ได้รับ

ความเสียหายเป็นจำนวนมากนั้นได้รับความสะดวกในการดำเนินคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายร่วมกันไปในคราวเดียวโดยไม่ต้องฟ้องดำเนินคดีด้วยตนเอง

(c) Typicality: ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม ต้องเป็นข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับกลุ่ม

สำหรับประเด็นข้อนี้ จะมุ่งพิจารณาที่ผลแห่งคำพิพากษาว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาเป็นอย่างเดียวกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม การที่ข้อเรียกร้องของโจทก์หรือผู้แทนกลุ่มตั้งอยู่บนข้อกฎหมายเดียวกับสมาชิกในกลุ่ม โดยมีความมุ่งหมายให้เกิดความเป็นเอกภาพเพื่อมิให้ข้อเรียกร้องของโจทก์ผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่มนั้นแตกต่างกัน โดยมุ่งประสงค์ให้ศาลมีคำพิพากษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสมาชิกในกลุ่มด้วย ทำให้การฟ้องคดีของโจทก์ผู้แทนกลุ่มเป็นการฟ้องเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนผู้ได้รับความเสียหายอย่างแท้จริง และเพียงพอ โดยไม่มีการขัดกันด้านผลประโยชน์

(d) Adequacy of Representation: ผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

การที่จะถือว่าผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมนี้ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มจะผูกพันกับสมาชิกกลุ่มทุกคนที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความ โดยศาลได้วางแนวทางไว้หลายกรณี เช่น ผู้แทนคดีต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ในกลุ่ม โดยที่ผู้แทนกลุ่มมีความมุ่งมั่นที่จะเรียกร้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มโดยตนเองหรือโดยนายความที่มีคุณสมบัติเพียงพอ และมีประสบการณ์สูง โดยต้องมีการปรึกษากันระหว่างนายความและโจทก์อย่างสม่ำเสมอ และหลักเกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาในการกำกับผู้แทนกลุ่มคือ ผู้แทนกลุ่มจะปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ ในหลักเกณฑ์นี้บุคคลซึ่งจะเป็นคู่ความในคดีและประสงค์จะเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องปรากฏว่าผู้แทนกลุ่มมีความสามารถเพียงพอในการเป็นผู้แทนกลุ่มในการดำเนินคดีได้ โดยศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่ม โดยทำการไต่สวนความสามารถดังกล่าวของผู้แทนกลุ่มว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมหรือไม่ เพื่อเป็นการประกันผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่มีได้มาศาล หรือที่ไม่มีชื่อให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอ

ในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มนั้น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน มีแต่เพียงแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐาน 2 ประการดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 โดยคู่ความที่เป็นผู้แทนกลุ่มต้องมีผลประโยชน์ร่วมกับสมาชิกกลุ่ม และไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกันระหว่างผู้แทนกลุ่ม ทนายความของกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม หรือความขัดแย้งอื่นที่เป็นผลเสียต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ประการที่ 2 มีเจตจำนงที่จะฟ้องคดีเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม และเจตนาดังกล่าวจะต้องมีอยู่ตลอดเวลาที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจนถึงชั้นบังคับคดี

เมื่อคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครบเงื่อนไขเบื้องต้น (Prerequisite) ทั้ง 4 ประการตาม Rule 23 (a) (1) - (4) แล้ว ผู้แทนกลุ่มจะต้องแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการดำเนินคดีด้วย (Maintainable) ตาม Rule 23 (b) อันจะกล่าวต่อไป

3.3.1.2 เงื่อนไขทางเนื้อหาของคดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา Rule 23 (b)

เงื่อนไขเบื้องต้นของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (a) นั้น เป็นเงื่อนไขหรือองค์ประกอบในทางรูปแบบของคดี เมื่อเงื่อนไขเบื้องต้นดังกล่าวครบถ้วนทั้ง 4 ประการแล้ว ผู้ร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังมีหน้าที่ต้องแสดงให้เห็นศาลเห็นต่อไปว่าคดีนี้มีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งของ Rule 23 (b) ซึ่งเป็นเงื่อนไขในทางเนื้อหาของคดีที่แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Actions Maintainable)

(a) Rule 23 (b)(1) การดำเนินคดีโดยแยกกันดำเนินคดีของสมาชิกกลุ่ม
เป็นรายบุคคลอาจก่อให้เกิดความเสียหายกรณีใดกรณีหนึ่ง¹⁹⁸ ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลที่แตกต่างกันหรือขัดแย้งกันที่ส่งผลต่อสมาชิกกลุ่มแต่ละคนในกลุ่มจะก่อให้เกิดมาตรฐานที่แตกต่างกันภายใต้ Rule 23 (b)(1)(A) กล่าวคือ อาจทำให้คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีแตกต่างกันหรือไม่สอดคล้องกัน (Risk of inconsistent results) ซึ่งทำให้จำเลยอยู่ภายใต้บังคับของคำพิพากษาที่แตกต่างกันและไม่อาจปฏิบัติตามคำพิพากษาเหล่านั้นได้ เช่น กรณีผู้เสียหายหลายคนต่างฟ้องคดีจำเลยเพื่อขอให้มีการเพิกถอนสัญญาซื้อขายหลักทรัพย์กับจำเลย¹⁹⁹ ทำให้ศาลที่พิพากษาในแต่ละคดีอาจจะมีคำพิพากษาแตกต่างกันไปตั้งในคดีหนึ่งอาจจะพิพากษาให้จำเลยเลิกสัญญาซื้อขายหลักทรัพย์ แต่อีกคดีหนึ่งพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย หรือกรณีที่โรงงานปล่อยน้ำเสีย แล้วโจทก์ในคดีหนึ่งฟ้องขอให้ปิดโรงงาน แต่โจทก์ในอีกคดีหนึ่งขอให้ศาลสั่งฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในบริเวณนั้น ทำให้ผลของคำพิพากษาในเรื่องเดียวกันต่อจำเลยคนเดียวกันจากการกระทำอย่างเดียวกันแต่คำพิพากษาที่แตกต่างนั้นเองย่อมทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติตามคำพิพากษา

2. การพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มในทางปฏิบัติจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ส่วนได้เสียของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีหรือจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นอย่างมากตาม Rule 23 (b)(1)(B) กล่าวคือ กรณีมีผู้เสียหายจำนวนมากที่มีสิทธิในการฟ้องร้องคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน จากกองทุนหรือทรัพย์สินที่มีเงินอยู่ในจำนวนจำกัด (limited fund) ของจำเลย หากผู้เสียหายแต่ละคนต่างฟ้องจำเลยคนเดียวกันที่มีทรัพย์สินจำกัดเพื่อให้ได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ทำให้ผู้ที่ฟ้องคดีก่อนจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากทรัพย์สินกองนั้นเต็มจำนวนความเสียหาย ส่งผลให้เงินจำนวนนั้นมีจำนวนลดลงจนทำให้ผู้ที่นำคดีมาฟ้องในภายหลังไม่ได้รับชดใช้ค่าเสียหายหรือไม่เต็มจำนวนความเสียหาย คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีอาจทำให้ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีลดลง หรือเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกซึ่งยังไม่ได้ฟ้องคดีที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตน หรืออาจทำให้ทรัพย์สินของจำเลยลดน้อยถอยลง และในที่สุดก็จะไม่เพียงพอในการชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลัง อันส่งผลทำให้

¹⁹⁸ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 49-52.

¹⁹⁹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย, หน้า 12.

ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังไม่ได้รับชำระหนี้อันเป็นการไม่ยุติธรรม โดยการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ผู้ที่น่าคดีมาฟ้องรายแรก ๆ ได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของจำเลยจนหมด ทำให้ผู้เสียหายรายอื่นที่ยังมิได้นำคดีมาฟ้องหรือนำมาฟ้องคราวหลังมิได้รับชำระหนี้เพียงพอ

ดังนั้น จะเห็นว่ากรณีตาม Rule 23 (B)(1) เป็นกรณีที่กฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาความแตกต่างในผลของคำพิพากษาในแต่ละคดี ซึ่งหากมีการให้ผู้เสียหายแต่ละรายดำเนินคดีแยกต่างหากจากกันแล้ว อาจจะทำให้เกิดผลของคำพิพากษาที่แตกต่างกันนั่นเอง²⁰⁰

(b) Rule23 (b)(2) เป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใด ๆ ในเรื่องที่ใช้บังคับต่อกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลอาจมีคำสั่งห้ามหรือบังคับในลักษณะเดียวกันต่อกลุ่มทั้งหมด

กรณีนี้เป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการได้หรือมิได้กระทำการได้ อันขัดกับหลักการที่ความปฏิบัติต่อโจทก์และสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก โดยจะเป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (injunctive relief) หรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ (declaratory relief) เพื่อห้ามการกระทำอันเป็นการมีขอบด้วยกลุ่มหมายต่อกลุ่มบุคคล โดยมักจะพบลักษณะคดีภายใต้ Rule23 (b)(2) โดยเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล (Civil rights discrimination) เช่น การเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

ดังนั้น จะเห็นว่ากรณีสืบตาม Rule23 (b)(2) นี้จะฟ้องได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่มีความประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการเท่านั้น กรณีที่การบรรเทาความเสียหายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวอาจไม่เข้าเงื่อนไขที่จะร้องขอต่อศาลได้ เว้นแต่การบรรเทาความเสียหายที่เป็นตัวเงินนั้นจะมีเพียงแต่เล็กน้อยและประเด็นสำคัญอยู่ที่การฟ้องให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอันจะกล่าวต่อไปในคดีที่มีการร้องขอค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule23 (b)(2) อันจะกล่าวต่อไป

²⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

(c) Rule 23(b)(3) เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญหรือน้ำหนักมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่ากระบวนการพิจารณาอย่างอื่น (predominance and superiority) ในการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

กรณีนี้ศาลจะต้องพิจารณาถึงปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงของกลุ่มบุคคลว่ามีความสำคัญกว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงที่กระทบต่อสมาชิกเฉพาะแต่ละราย²⁰¹ โดยศาลจะต้องได้ส่วนให้ได้ความ 2 ประการ กล่าวคือ ประเด็นข้อพิพาทร่วมกันของสมาชิกกลุ่มมีน้ำหนักเหนือกว่าของสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีที่ดีกว่าวิธีอื่น ๆ

เมื่อทราบรูปแบบการอนุญาตในดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาลประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขเบื้องต้นของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (a) อันเป็นเงื่อนไขหรือองค์ประกอบในทางรูปแบบของคดี ซึ่งครบถ้วนทั้ง 4 ประการแล้ว ผู้ร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังมีหน้าที่ต้องแสดงให้เห็นต่อศาลว่าคดีนี้มีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งของ Rule 23 (b) ซึ่งเป็นเงื่อนไขในทางเนื้อหาของคดีที่แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะกล่าวถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาอันเป็นการเยียวยาความเสียหายที่ใช้กันอย่างกว้างขวางและเพื่อศึกษาถึงแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.3.2 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.2.1 ที่มาและแนวความคิดของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา²⁰²

ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีอัตราส่วนที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจะมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

²⁰¹ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 51.

²⁰² ปริญญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด," หน้า 65-66.

ภายใต้การกำกับดูแลของศาล โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ได้เข้ามามีบทบาทในประเทศสหรัฐอเมริกา ในราวปี ค.ศ. 1784 หลังจากที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศแรกที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ กล่าวคือ ในคดี Genay v. Norris²⁰³ โดยคดีนี้เป็นกรณีที่อาการเจ็บป่วยของโจทก์เกิดขึ้นหลังจากการตีมี ไวน์แก้วที่จำเลยแกล้งนำแมลงวันใส่ลงไปในโดยศาลสูงของมลรัฐ South Carolina ได้กำหนด ค่าเสียหายที่เป็นการแก้แค้นทดแทน (Vindictive Damages) ให้แก่โจทก์เนื่องจากจำเลยมีพฤติกรรม ที่น่าตำหนิ กระทำการโดยมีเจตนาร้ายและโดยมีความจงใจ

ต่อมาใน ค.ศ. 1791 ศาลสูงสุดของมลรัฐ New Jersey ได้มีการกล่าวถึง ค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไว้ในคดี Coryell v. Colbaugh²⁰⁴ โดยคดีนี้เป็นการผิดสัญญาการสมรส แต่ไม่สามารถประเมินค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริงได้เมื่อมีการพิสูจน์แล้ว ศาลกล่าวว่า คณะลูกขุนที่ตัดสิน ค่าเสียหายนี้มิได้พิจารณาเพียงความทุกข์ทรมาน หรือความเสียหายที่โจทก์ได้รับเท่านั้น แต่ยังตัดสิน ขึ้นเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างและป้องปรามมิให้ความผิดเช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นในอนาคต

ในปี ค.ศ. 1851 ในคดี Day v. Woodworth²⁰⁵ ศาลสูงได้ยอมรับค่าเสียหาย เชิงลงโทษว่า เป็นส่วนที่เข้ามาเติมเต็มระบบยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเห็นเป็นเอกฉันท์ ว่า ในคดีที่มีการกระทำละเมิดด้วยการกระทำที่ชั่วร้ายและมีความรุนแรงผิดธรรมดา คณะลูกขุนอาจ กำหนดค่าเสียหายที่มีจำนวนมากกว่าปกติจากการกำหนดค่าเสียหายที่ พิสูจน์ได้ เพื่อลงโทษและป้องปรามมิให้ผู้อื่นเกิดการเอาเยี่ยงอย่างจำเลยในอนาคต²⁰⁶

3.3.2.2 หลักเกณฑ์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(a) วัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา²⁰⁷

วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่ว ๆ ไปว่าเพื่อเป็นการลงโทษจำเลยให้เซ็ดหลาบและป้องปรามจำเลยหรือผู้อื่นกระทำความผิดโดยมิให้เกิด การกระทำความผิดเช่นเดียวกันอีก โดยมลรัฐส่วนใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกานำ

²⁰³ Genay v. Norris, 1 S.C.L. (1 Bay) 6, 7 (S.C. 1784)

²⁰⁴ Coryell v. Colbaugh 1 N.J.L. 77 (1791)

²⁰⁵ Day v. Woodworth, 54 U.S. 363, 371 (1851)

²⁰⁶ ปริญญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด," หน้า 66-67.

²⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

2 วัตถุประสงค์นี้มาใช้ร่วมกัน แต่ก็มีบางมลรัฐที่นำเพียงวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้ร่วมกับวัตถุประสงค์อื่น เช่น การช่วยเหลือสังคม

(1) การลงโทษ

การลงโทษเป็นเหตุผลหลักเหตุผลหนึ่งในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยเฉพาะศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นแนวคิดของ “การลงโทษ” ที่เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดร้ายแรงหรือมีเจตนาชั่วร้าย และมีหลักการที่ว่าไม่ว่าความรับผิดทางแพ่งหรือทางอาญาย่อมสมควรที่จะได้รับการลงโทษ เพราะเมื่อใดที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นผู้นั้นย่อมสมควรที่จะถูกลงโทษ โดยหลักพื้นฐานของการลงโทษโดยค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น คือ การที่ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากความเสียหายที่แท้จริง โดยศาลในประเทศสหรัฐอเมริกามักจะให้เหตุผลบ่อยครั้งในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการกระทำที่จงใจและมีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือมีความประมาทเลินเล่อที่ร้ายแรง

(2) การยับยั้งหรือการป้องปราม

วัตถุประสงค์หลักอีกประการหนึ่งของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ คือ การยับยั้งป้องปราม โดยเป็นการป้องปรามไม่ให้จำเลยกระทำความผิดอีกอันเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรนำไปเป็นเยี่ยงอย่างหรือป้องปรามผู้อื่นไม่ให้กระทำความผิดเช่นเดียวกับจำเลย โดยพื้นฐานของวัตถุประสงค์ของการยับยั้งป้องปรามนี้อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเงิน²⁰⁸ กล่าวคือ หากจำเลยถูกบังคับให้รับผิดชอบในค่าเสียหายที่เพิ่มมากขึ้นจากความเสียหายที่ก่อจะทำให้เป็นไปได้สูงว่าจำเลยจะได้รับการป้องปราม เพราะจำเลยย่อมไม่ต้องการเสียค่าเสียหายที่เป็นจำนวนเงินที่สูงอีก และหากว่าได้กำหนดจำนวนเงินที่น้อยจนเกินไปก็มีความเป็นไปได้ที่จำเลยยังจะกระทำความผิด เช่นเดิมอันเป็นการกระทำที่มีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือน่าตำหนิอย่างมาก นอกจากนี้หากการกระทำเช่นเดียวกันกระจ่ายไปในสังคม อาจทำให้บุคคลอื่นนำไปเป็นเยี่ยงอย่างในการกระทำและเลียนแบบพฤติกรรมเช่นเดียวกันกับจำเลยได้ โดยในบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำวัตถุประสงค์ของการยับยั้งป้องปรามเป็นวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียวในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ และนักวิชาการที่สนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัจจุบัน

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

ชอบที่จะยกเหตุผลและวัตถุประสงค์ในเรื่องของการป้องปรามเพื่อให้ศาลรับรองให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอีกด้วย

(3) การช่วยเหลือสังคม²⁰⁹

วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาคือการช่วยเหลือสังคม โดยวัตถุประสงค์นี้จะเกี่ยวข้องทั้งการลงโทษผู้กระทำความผิดและยับยั้งป้องปรามผู้กระทำความผิดหรือผู้อื่นในการกระทำความผิดเช่นนั้นอีก โดยเป็นการช่วยเหลือและส่งผลให้สังคมเกิดความเรียบร้อย ทำให้ผู้ก่อความเสียหายไม่กล้ากระทำความผิดโดยปราศจากการระมัดระวังรอบคอบที่มีความเสี่ยงว่าตนต้องจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่ม ดังที่ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษมิได้มีวัตถุประสงค์ในการชดเชยให้แก่โจทก์ แต่เป็นการชดเชยให้แก่สังคมมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ทำหน้าที่อื่น ๆ เช่น รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมไม่ให้เกิดการแก้แค้นซึ่งกันและกัน และเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการกระตุ้นให้ผู้ที่มีความเสียหายนำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อให้ได้รับความยุติธรรมอีกด้วย

(b) ผู้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มลรัฐส่วนใหญ่ที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอนุญาตให้คณะลูกขุนมีดุลพินิจในการประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างกว้างขวาง เช่น ในคดีที่มีการกระทำความผิดอย่างร้ายแรงโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยต้องพิจารณาถึงน้ำหนักของความผิดและความจำเป็นในการยับยั้งป้องปรามความผิดนั้นด้วย และศาลมีหน้าที่ในการทบทวนจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ประเมินโดยคณะลูกขุนอีกครั้งหนึ่งเพื่อควบคุมมิให้จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนที่สูงมากเกินไป

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

(c) การทบทวนการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ

สำหรับในคดี Pac. Mut. Life Ins. Co. v. Haslip²¹⁰ ข้อเท็จจริงปรากฏว่าตัวแทนประกันภัยแสดงเบี้ยประกันภัยอันเป็นเท็จ โดยได้ขายให้กับประชาคม Roosevelt City, Alabama เมื่อ Cleopatra Haslip ลูกจ้างของเมืองได้เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล โดยไม่รู้ว่ากรมธรรม์ได้หมดอายุอันเนื่องมาจากตัวแทนของบริษัทประกันภัยแสดงข้อเท็จจริงให้เกิดการสำคัญผิด Haslip และลูกจ้างคนอื่น ๆ จึงฟ้องบริษัท Pac. Mut. Life Ins. ในข้อหาฉ้อฉล (fraud) โดยคณะลูกขุนได้รับคำสั่งว่าสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้หากพบว่าจำเลยกระทำความผิดโดยการฉ้อโกงจริง โดยศาลได้สั่งให้คณะลูกขุนคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยให้พิจารณาวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษจำเลยและการปกป้องสาธารณชนเท่านั้น ส่งผลให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีมากกว่า 200 เท่าต่อจำนวนเงินที่ถูกฟ้องต้องเสียไป²¹¹ จำเลยอุทธรณ์ แต่ศาลฎีการะบุว่าจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นไปตามหลักความชอบธรรมของกฎหมาย (due process of law) ตาม the Fourteenth Amendment แต่อย่างไรก็ดี มีท่านผู้พิพากษาท่านหนึ่งเห็นแย้งว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษควรได้รับการพิจารณาจากปัจจัย 7 ประการ ดังต่อไปนี้²¹²

1. ค่าเสียหายเชิงลงโทษควรมีความสัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผลกับความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยแท้จริงและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ถ้าหากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นสูงมาก ศาลก็สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้สูงได้
2. ระดับของความน่าตำหนิ (Reprehensibility) เช่น ระยะเวลาในการกระทำความผิด ความตระหนักถึงภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น หรือแม้กระทั่งความพยายามปกปิดการทำความผิดก็มีส่วนเกี่ยวข้องเช่นกัน
3. หากการกระทำความผิดทำให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์ ควรดึงกำไรออกไปให้มากกว่ากำไรที่ได้รับเพื่อให้ผู้กระทำความผิดขาดทุน
4. ควรพิจารณาฐานะทางการเงินของจำเลย
5. พิจารณาค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการดำเนินคดีของผู้เสียหาย

²¹⁰ Pac. Mut. Life Ins. Co. v. Haslip, 499 U.S. 1 (1991).

²¹¹ the punitive damages award is more than 200 times the out-of-pocket expenses of respondent Haslip.

²¹² ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 48.

6. หากผู้กระทำความผิดได้รับโทษทางอาญาแล้วนั้น ควรลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษลงมา

7. หากผู้กระทำความผิดมีความรับผิดชอบทางแพ่งจากการกระทำเดียวกัน สมควรลดค่าเสียหายเชิงลงโทษเช่นกัน

นับแต่อดีตของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปฏิเสธการจำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่คณะลูกขุนตัดสินขึ้น โดยได้ยึดถือความคิดเห็นทางประวัติศาสตร์ที่เข้าใจกันดีในประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมาสนับสนุน อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีคำตัดสินที่จำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษออกมา เมื่อเห็นว่าการคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษที่คณะลูกขุนกำหนดนั้นเป็นจำนวนที่มากเกินไป²¹³ อีกทั้งได้วางแนวทางการทบทวนคำพิพากษาเพื่อให้ศาลต่าง ๆ ได้นำไปใช้ ซึ่งคดีแรกที่ทำให้การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่โดยคณะลูกขุนเป็นอันต้องเสียไป เนื่องมาจากค่าเสียหายเชิงลงโทษที่คณะลูกขุนกำหนดในคดีนั้นมีจำนวนที่มากเกินไป คือคดี BMW of North America, Inc. v. Gore²¹⁴ ในคดีนี้ ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางแนวทางไว้ 3 ประการ ส่วนอีกคดีหนึ่ง ได้แก่ State Farm Mutual Automobile Insurance Co, v. Campbell²¹⁵ ซึ่งศาลสูงที่สุดได้เพิ่มเติมรายละเอียดแนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ได้วางไว้ในคดี BMW of North America, Inc. v. Gore ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีกเพื่อประโยชน์แก่การนำมาใช้ทบทวนคำตัดสินที่มีการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากเกินไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(1) คดี BMW of North America, Inc. v. Gore

ในคดีนี้โจทก์ Ira Gore Jr. ได้ซื้อรถยนต์ BMW รุ่น Sedan จากตัวแทนจำหน่าย (Dealer) ในรัฐ Alabama โดยโจทก์พบว่าจำเลย BMW of North America ได้ทำสีใหม่ของรถบางส่วนเพื่อปกปิดความเสียหายเนื่องจากกรณีความเสียหายก่อนที่จะส่งมาขายในประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งบริษัทก็ปกปิดข้อเท็จจริงนี้ โดยโจทก์พบข้อเท็จจริงนี้หลังจากที่ใช้รถไปแล้วกว่าเก้าเดือน โดยในประเด็นนี้ผู้ซื้อสามารถค้นพบความผิดได้โดยง่ายหากไม่นำรถเข้าร้าน detail

²¹³ ปริญญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด," หน้า 71.

²¹⁴ BMW of North America, Inc. v. Gore, 517 U.S. 559 (1996).

²¹⁵ State Farm Mut. Automobile Ins. Co. v. Campbell, 538 U.S. 408 (2003).

shop ย่อมไม่ทราบ ทำให้มีความเป็นไปได้ที่จำเลยจะพ้นความรับผิดชอบ โดยโจทก์ได้กล่าวหาว่าบริษัท BMW ได้กระทำการฉ้อโกง โดยไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ว่ารถคันที่ Gore ซื้อไปจากตัวแทนจำหน่ายนั้น ได้รับเสียหาย และมีการนำสีมาพ่นทับก่อนที่จะจำหน่ายให้แก่ตน คดีนี้ถูกขุนตัดสินค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้เป็นจำนวน 4,000 ดอลลาร์สำหรับค่าเสื่อมราคาของรถโดยมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้มูลค่าของรถยนต์นั้นลดลง และค่าเสียหายเชิงลงโทษอีกจำนวน 4 ล้านดอลลาร์ โดยสรุปว่าการกระทำของ BMW นั้นเป็นการกระทำที่กดขี่อย่างร้ายแรง หรือกระทำการฉ้อโกงโดยมีเจตนาร้ายแรงอย่างมาก ต่อมา BMW ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงรัฐ Alabama และศาลได้มีการทบทวนจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษและลดลงเหลือ 2 ล้านดอลลาร์ แต่ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่าสูงเกินไป (grossly excessive) จึงลดลงเหลือเพียง 50,000 ดอลลาร์ ซึ่งเป็นจำนวนที่สมเหตุสมผล โดยเป็นจำนวน 12.5 เท่า และได้แนวทางไว้ 3 ประการในการทบทวนคำตัดสินในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังนี้²¹⁶

ประการที่ 1 พฤติกรรมของจำเลยนั้นมีระดับความน่าตำหนิมากเพียงใด

โดยศาลฎีกากล่าวว่าความประพฤติของ BMW ไม่มีระดับความน่าตำหนิมากพอที่จะตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นจำนวน 2 ล้านดอลลาร์ และความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ Gore นั้นล้วนแต่เป็นความเสียหายทางการเงิน มิได้เป็นความเสียหายที่กระทำต่อบุคคล ทั้งยังไม่มีพยานเอกสารใดที่แสดงให้เห็นถึงการจงใจไม่ซื่อสัตย์ หรือการกระทำที่เป็นเครื่องยืนยันถึงความประพฤติอันร้ายแรง หรือมีการปิดบังพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่ไม่เหมาะสมของ BMW

ประการที่ 2 ความสัมพันธ์หรืออัตราส่วนระหว่างความเสียหายที่แท้จริงและค่าเสียหายเชิงลงโทษ

โดยศาลกล่าวว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องแสดงถึงความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลกับความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้น แต่เมื่อนำปัจจัยดังกล่าวมาพิจารณาแล้วพบว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 2 ล้านดอลลาร์นั้นเป็นอัตราส่วนถึง 500 เท่าของความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้น จึงเป็นจำนวนมากจนเกินไปอันสร้างความสงสัยให้แก่ศาล

ประการที่ 3 คือ ความแตกต่างระหว่างการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและบทลงโทษทางแพ่งอื่นที่อาจกำหนดขึ้นในความประพฤติอย่างเดียวกัน

²¹⁶ ปริญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด," หน้า 72-73.

ศาลได้อธิบายว่าในการนำปัจจัยนี้มาใช้ ศาลควรทำการทบทวนโดยให้ คำตัดสินมีความสอดคล้องกับบทลงโทษทางแพ่งที่สถานิติบัญญัติได้วางไว้ในความประพฤติดังนั้น และบทลงโทษทางแพ่งสูงสุดสำหรับความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงในมลรัฐ Alabama มีจำนวน 2,000 ดอลลาร์ ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่น้อยกว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ 2 ล้านดอลลาร์เป็นอย่างมาก

ดังนั้น จากแนวทางทั้ง 3 ประการนี้ทำให้ศาลสรุปได้ว่า การกำหนดจำนวน ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นจำนวนที่มากจนเกินไปโดยเป็นจำนวน 500 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง จึงมีการกลับคำตัดสินของศาลสูงมลรัฐ Alabama โดยเหลือเพียง 50,000 ดอลลาร์

(2) คดี State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Campbell

ในคดีนี้ข้อเท็จจริงปรากฏว่านาย Campbell ผู้เอาประกันภัยได้ขับรถไป กับภรรยาและผู้โดยสารอื่นและเกิดอุบัติเหตุขึ้น โดยศาลตัดสินว่าเป็นความผิดของนาย Campbell ที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น โดยในระหว่างการดำเนินคดีเกี่ยวกับอุบัติเหตุนี้ ได้มีข้อตกลงระงับข้อพิพาท คดีโดยมีจำนวนเงิน 50,000 ดอลลาร์ของวงเงินกรมธรรม์ของผู้เอาประกันภัย แต่บริษัทประกันภัย รถยนต์ State Farm นั้นปฏิเสธข้อเสนอนี้ โดยเป็นกรณีที่บริษัท State Farm ได้ทำให้การเรียกร้อง เงินประกันโดยเกิดความขัดแย้งขึ้นด้วยพฤติกรรมที่ไม่สุจริต (bad faith) ฉ้อโกง (fraud) และเป็นการจงใจทำให้เกิดความเศร้าโศกทางอารมณ์ (intentional infliction of emotional distress) โดยในคดีนี้คณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงเป็นจำนวน 2.5 ล้านดอลลาร์ และค่าเสียหายเชิงลงโทษ อีก 145 ล้านดอลลาร์ ต่อมาผู้พิพากษาได้ทบทวนจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงและลดลงเป็นจำนวน 1 ล้านดอลลาร์ และกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นจำนวน 25 ล้านดอลลาร์ โดยคู่ความทั้งสองฝ่าย ต่างอุทธรณ์ไปที่ศาลสูงมลรัฐ Utah

เมื่อศาลได้นำแนวทางที่วางไว้ในคดี BMW of North America, Inc. v. Gore มาใช้พิจารณา ศาลได้คืนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 145 ล้านดอลลาร์ให้บริษัท State Farm แต่ต่อมาคดีนี้ก็ถูกกลับคำตัดสินโดยศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา อีกทั้งศาลยังได้เพิ่มเติมรายละเอียด แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษทั้งสามประการในคดี BMW of North America, Inc. v. Gore ซึ่งได้นำมาใช้ทบทวนคำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีนี้ ดังต่อไปนี้²¹⁷

²¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 73-74.

แนวทางประการที่ 1 ศาลกล่าวว่าการนำระดับความร้ายแรงหรือความน่าตำหนิในความประพฤติจำเลยมาใช้พิจารณา ควรมองไปที่ปัจจัยดังต่อไปนี้ด้วย

1. เป็นความเสียหายที่กระทำต่อบุคคลหรือความเสียหายทางการเงิน
2. ความประพฤติของจำเลยแสดงถึงความไม่แยแสต่อความปลอดภัยหรือไม่ใส่ใจในสุขภาพของผู้อื่นหรือไม่
3. ฐานะทางการเงินของโจทก์
4. ความประพฤติที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่แยกออกมาหรือกระทำซ้ำโดยจำเลยหรือไม่
5. ความประพฤติของจำเลยแสดงถึงเจตนาร้ายแรง ฉ้อโกง หรือมีการหลอกลวงหรือไม่

โดยศาลยังให้คำอธิบายไว้อีกว่า หากข้อเท็จจริงในคดีเป็นไปตามปัจจัยที่วางไว้เพียงหนึ่งข้อเท่านั้น อาจยังไม่เพียงพอต่อการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ถ้าไม่มีข้อเท็จจริงที่ตรงกับปัจจัยใด ๆ เลยเช่นนี้ คำตัดสินจะตกเป็นเรื่องที่น่าสงสัยในประเด็นเกี่ยวกับหลักความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ และศาลยังกล่าวอีกด้วยว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษควรถูกกำหนดเพียงในกรณีที่ค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นไม่เพียงพอต่อการลงโทษจำเลย และไม่สามารถป้องปรามจำเลยหรือผู้อื่นมิให้กระทำความผิดแบบเดียวกันหรือเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้คนในสังคม

แนวทางประการที่ 2 ศาลต้องทำให้แน่ใจว่าอัตราส่วนของค่าเสียหายเชิงลงโทษมีความสมเหตุสมผลและมีสัดส่วนที่เหมาะสมกับความเสียหายที่โจทก์ได้รับและจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้ อีกทั้งศาลยังแนะนำว่าถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นเป็นจำนวนที่มากอยู่แล้ว รัฐธรรมนูญอาจจำกัดการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ที่ 2 เท่าของจำนวนค่าเสียหายจำนวนนั้น

แนวทางประการที่ 3 ศาลได้เตือนว่าการนำบทลงโทษอื่นที่อาจกำหนดขึ้นในการกระทำอย่างเดียวกันมาเปรียบเทียบกับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้หมายความว่า การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจะสามารถถูกนำมาใช้แทนบทลงโทษทางอาญาได้ และในคดีนี้บทลงโทษภายใต้กฎหมายมลรัฐ Utah ที่ศาลเห็นว่าสามารถนำไปเปรียบเทียบกับ การกระทำที่น่าตำหนิของบริษัท State Farm ได้ คือ ค่าปรับในกรณีฉ้อโกงจำนวน 10,000 ดอลลาร์ ซึ่งเมื่อเทียบกับค่าเสียหายเชิงลงโทษที่คณะลูกขุนกำหนดเป็นจำนวน 145 ล้านดอลลาร์จะเห็นว่าเงินค่าปรับจำนวนนี้เป็นจำนวนที่น้อยมาก

อย่างไรก็ดี ศาลได้แนะนำแนวทางของการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษกับค่าเสียหายที่แท้จริง รวมทั้งค่าเสียหายอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดจากความเสียหายที่เกิดขึ้นว่าไม่ควรสูงเกินกว่าอัตรา 10 : 1²¹⁸ เท่า

(d) คดีที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นหลักการในกฎหมายคอมมอนลอว์ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเป็นเรื่องกฎหมายของแต่ละมลรัฐที่แตกต่างกันไป เว้นแต่จะกำหนดภายใต้กฎหมายการเดินเรือของรัฐบาลกลาง (federal maritime law) เช่นใน มลรัฐแคลิฟอร์เนียและเท็กซัส ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะพิจารณาจากพระราชบัญญัติ (statute) สำหรับมลรัฐอื่นอาจกำหนดได้ตามบรรทัดฐานของคดีความ (case law) เท่านั้น และค่าเสียหายเชิงลงโทษจะไม่ถูกกำหนดภายใต้เขตอำนาจศาลบางแห่ง เช่น ลุยเซียนา เนแบรสกา และวอชิงตัน อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกามีได้ถูกจำกัดไว้เพียงบางลักษณะคดี คดีที่ศาลอนุญาตให้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีความหลากหลายมาก และมีได้ถูกจำกัดไว้เพียงคดีละเมิดเท่านั้น โดยจะพบการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ว่าจะเป็นคดีเกี่ยวกับสัญญา คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน คดีแรงงาน คดีภาษี หรือคดีครอบครัว เป็นต้น และจะพิจารณาความผิดในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยพิจารณาจากพฤติกรรมของจำเลยเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเจตนาที่นำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก กระทำโดยจงใจหรือโดยความประมาทเลินเล่อกระทำความเสียหาย ซึ่งหากพิจารณาจากพฤติกรรมนั้นแล้วพบว่าเป็นการกระทำความผิดที่มีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงสร้างความเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้กระทำความผิดมิได้แค่นั้นใจกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ย่อมสมควรที่จะได้รับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษและป้องปรามความผิดนั้นมิให้เกิดความผิดอย่างเดียวกันเกิดขึ้นอีกและเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้คนในสังคม ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคดี Richard Grimshaw v. Ford Motor Company²¹⁹ ที่น่าสนใจโดยศาลได้ตัดสินให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยมีข้อเท็จจริงว่า

²¹⁸ The court suggested there should be no more than 10: 1 ratio between the punitive damages award and other damages awarded to compensate for losses.

²¹⁹ Grimshaw v. Ford Motor Company 119 Cal.App.3d 757, 174 Cal.Rptr. 348.

บริษัท Ford Motor Company ได้มีการผลิตรถยนต์รุ่นประหยัดในราคาต้นทุนการผลิตไม่เกิน 2,000 ดอลลาร์ โดยให้ฝ่ายการผลิตและฝ่ายออกแบบออกแบบถังน้ำมันรถยนต์รุ่น Ford Pinto ให้ตั้งอยู่ค่อนมาทางท้ายรถแทนที่จะออกแบบให้ตั้งลึกเข้าไปในตัวถัง เพื่อประหยัดต้นทุนจำนวน 12.50 ดอลลาร์ต่อคัน เมื่อมีการทดสอบว่าถ้าเกิดอุบัติเหตุแล้วรถจะมีความปลอดภัยเพียงไร ปรากฏว่าหากรถถูกชนจากด้านหลังจะมีโอกาสที่ถังน้ำมันจะยุบแล้วเกิดเพลิงไหม้สูง แต่บริษัท Ford ก็ยังต้องการประหยัดต้นทุนในการผลิตรถ Ford Pinto เพื่อให้สามารถแข่งขันกับรถยนต์ที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่นได้

เมื่อนาง Lilly Gray ได้ซื้อรถ Ford Pinto ไปใช้ โดยวันที่เกิดอุบัติเหตุ นาง Lilly Gray ได้ขับรถบนทางด่วนพร้อมกับนาย Richard Grimshaw อายุ 13 ปี ขณะที่ขับอยู่เครื่องยนต์เกิดดับไปบนทางด่วน ในขณะที่รถกำลังจอดนั้น ได้มีคนเมาเหล้าขับรถมาชนด้านท้ายทำให้ถังน้ำมันยุบตัวและเกิดไฟไหม้รถจนทำให้นาง Lilly Gray เสียชีวิตและนาย Richard Grimshaw ได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียโฉมอย่างถาวรบนใบหน้าและร่างกาย ทำให้ผู้ปกครองของนาย Grimshaw และทายาทของนาง Gray ได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Ford เกี่ยวกับทฤษฎีความรับผิดชอบ โดยเคร่งครัดสำหรับข้อบกพร่องด้านการออกแบบในถังน้ำมันของรถยนต์ ซึ่งศาลได้ตัดสินว่าจำเลยมีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) เนื่องจากจำเลยไม่ได้คำนึงถึงชีวิตมนุษย์แต่คิดถึงแต่ประโยชน์ของบริษัทเท่านั้น โดยเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก ในทางกฎหมายหมายถึง เจตนาที่มุ่งประสงค์ร้ายต่อบุคคลอื่น หรือการที่ไม่สนใจว่าอาจมีโอกาสมันจะมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ซึ่งในกรณีนี้จำเลยคิดถึงแต่ประโยชน์ของบริษัทโดยไม่สนใจว่าจะเกิดอุบัติเหตุขึ้นโดยก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้ใช้สินค้าของจำเลย ดังนั้น จำเลยต้องรับผิดชอบต่อผลของการมีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาดั่งกล่าว และคณะลูกขุนได้กำหนดให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายที่แท้จริงจำนวน 2 ล้าน ดอลลาร์ ค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 125 ล้านดอลลาร์และทายาทได้รับค่าชดเชยมากกว่า 550,000 ดอลลาร์ แต่ผู้พิพากษาได้ลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษของคณะลูกขุนลงเหลือ 3.5 ล้านดอลลาร์ จำเลยอุทธรณ์คำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคำร้องของคำพิพากษาที่ได้แย้งว่าค่าชี้ขาดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นไม่ได้รับอนุญาตโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ

คำตัดสินของศาลอุทธรณ์ ระบุว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนการค้นหาคความมุ่งร้ายและความรับผิดชอบของ Ford จากผลการทดสอบการชน Ford ทราบดีว่าถังน้ำมันและโครงสร้างด้านหลังของรถ Ford Pinto จะทำให้ผู้บริโภครับบาดเจ็บสาหัส

หรือเสียชีวิตจากการชนในความเร็ว 20 ถึง 30 ไมล์ต่อชั่วโมง และมีหลักฐานว่า Ford สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการออกแบบที่เป็นอันตรายได้โดยเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย แต่บริษัทได้ตัดสินใจที่จะไม่แก้ไขข้อบกพร่อง ทั้งที่มีหลายวิธีในการทำให้ถังแก๊สของรุ่น Pinto ปลอดภัยยิ่งขึ้น และราคาโดยประมาณของการปรับปรุงด้านความปลอดภัยจะอยู่ระหว่าง 5 ถึง 8 ดอลลาร์ต่อคัน ซึ่ง Ford อาศัยเหตุผลของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์กับผลกำไรของบริษัท (Cost benefit analysis) โดยมีบันทึก (Memorandum) ภายในของบริษัทของการวิเคราะห์ “การเสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการรั่วไหลของเชื้อเพลิงและไฟไหม้ที่เกิดจากอุบัติเหตุ” โดยเผยให้เห็นเหตุผลด้านต้นทุนและผลประโยชน์ที่บริษัทใช้ประกอบ แม้บันทึกนี้ไม่ได้เขียนขึ้นโดยคำนึงถึงรถยนต์รุ่น Pinto แต่เกี่ยวข้องกับการรั่วไหลของน้ำมันเชื้อเพลิงในอุบัติเหตุรถพลิกคว่ำ (ไม่ใช่การชนท้าย) ก็ตาม โดยการคำนวณนี้ใช้กับรถยนต์ Ford ทุกคันไม่ใช่เพียงรุ่น Pinto เท่านั้น ทำให้บันทึกฉบับนี้แสดงให้เห็นเหตุผลในการผลิตรถยนต์รุ่น Pinto ด้วย กล่าวคือ ในรายงาน “การเสียชีวิต” นั้น วิศวกรของ Ford ได้ประเมินค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนอุปกรณ์ที่จะป้องกันไม่ให้ถังแก๊สรั่วจากอุบัติเหตุรถพลิกคว่ำโดยมีมูลค่า 11 ดอลลาร์ต่อคัน โดยได้ประมาณการเกี่ยวกับจำนวนผู้เสียชีวิตจากเหตุไฟไหม้จากการพลิกคว่ำของรถยนต์ว่ามีจำนวน 180 รายต่อปี และมีการประเมินคุณค่าชีวิตโดยทาง Ford นำตัวเลขมาจากกระทรวงคมนาคม (Department of Transportation) โดยคาดว่าสังคมจะสูญเสียเงิน 200,725 ดอลลาร์ทุกครั้งที่มีคนเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถยนต์²²⁰ เมื่อนำตัวเลขของกระทรวงคมนาคมไปรวมกับการศึกษาทางสถิติอื่นๆ ในบันทึกของบริษัท Ford ทำให้เห็นถึงการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์โดยรวม ดังต่อไปนี้

Savings:	180 burn deaths, 180 serious burn injuries, 2,100 burned vehicles
Unit cost:	\$200,000 per death, \$67,000 per injury, \$700 per vehicle
Total benefit:	$(180 \times \$200,000) + (180 \times \$67,000) + (2,100 \times \$700) = \$49.5 \text{ million}$

Costs

Sales:	11 million cars, 1.5 million light trucks
Unit cost:	\$11 per car, \$11 per truck
Total cost:	$12.5 \text{ million} \times \$11 = \$137.5 \text{ million}$

²²⁰ Michael Matteson and Chris Metivier, "The Ford Pinto " [Online] Accessed: 10 November 2021. Available from: <https://philosophia.uncg.edu/phi361-matteson/module-1-why-does-business-need-ethics/case-the-ford-pinto/>

รูปที่ 1 : แนวคิด Cost-benefit ของ Ford Motor Company

Available at: <https://philosophia.uncg.edu/phi361-matteson/module-1-why-does-business-need-ethics/case-the-ford-pinto/>

จากรูปที่ 1 ทำให้เห็นว่า Ford ได้คำนวณผลประโยชน์ที่จะได้รับโดยประมาณจำนวนผู้เสียชีวิต 180 คน โดยมีมูลค่าชีวิตประมาณ 200,000 ดอลลาร์ ผู้ที่ได้บาดเจ็บจากการเกิดระเบิดเพลิงไหม้จำนวน 180 คนมีมูลค่าความบาดเจ็บประมาณ 67,000 ดอลลาร์ และรถยนต์ที่ถูกระเบิดจำนวน 2,100 คัน โดยมีมูลค่า 700 ดอลลาร์ ทำให้เห็นว่าในกรณีที่ Ford ไม่เรียกคืนรถยนต์จะจ่ายเพียง 49.5 ล้านดอลลาร์ โดยเปรียบเทียบกับ

กรณีหาก Ford เรียกคืนรถยนต์ซึ่งมีรถยนต์ที่ขายได้จำนวน 11 ล้านคัน และรถบรรทุก 1.5 ล้านคัน โดยมีมูลค่าต่อการเรียกคืนรถยนต์มาปรับเปลี่ยนอุปกรณ์คือ 11 ดอลลาร์ต่อคัน เมื่อคำนวณผลรวมของราคาที่ Ford ต้องใช้หากต้องเรียกคืนรถยนต์ทั้งหมดเท่ากับ 137.5 ล้านดอลลาร์

จากกรณีข้างต้นทาง Ford ได้ชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนและผลประโยชน์จากบันทึกที่ปรากฏทำให้เห็นว่า Ford คำนึงถึงประโยชน์ของบริษัทที่ได้รับมากกว่ามูลค่าของชีวิตคน โดย Ford ยอมจ่ายจำนวน 49.5 ล้านดอลลาร์ ด้วยแนวคิดนี้ของ Ford แสดงให้เห็นถึงความไม่แยแสต่อความปลอดภัยสาธารณะ และเป็นการเพิกเฉยถึงความน่าจะเป็นของการบาดเจ็บของผู้บริโภค และมีหลักฐานอีกมากที่แสดงว่าฝ่ายบริหารทราบถึงการทดสอบการชนที่แสดงให้เห็นช่องโหว่ของถังน้ำมัน ทั้งความเร็วที่ส่งผลกระทบต่อท้ายรถซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญต่อการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของผู้โดยสาร และมีประจักษ์พยานจากแหล่งข่าวหลายแห่งว่าผลการทดสอบถูกส่งต่อไปตามสายการบังคับบัญชาแล้วก็ยังเพิกเฉย ด้วยเหตุนี้ทำให้คณะลูกขุนได้ทำการวินิจฉัยอย่างสมเหตุสมผลว่าฝ่ายบริหารของ Ford ตัดสินใจที่จะดำเนินการผลิตโดยมีข้อบกพร่องในการออกแบบซึ่งทำให้ถังน้ำมันมีความเสี่ยงอย่างมากต่อการระเบิดหากมีการกระแทกท้ายรถเกิดขึ้น การดำเนินการของฝ่ายบริหารของ Ford จึงเป็นเรื่องที่น่าตำหนิอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นถึงการเพิกเฉยต่อความปลอดภัยสาธารณะและมองเพียงผลกำไรของทางองค์กร ดังนั้น การกระทำของ Ford ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตของผู้ซื้อรถยนต์หลายพันราย เมื่อเทียบกับปัจจัยความน่าตำหนิแล้วสมควรนำมาคิดคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย

3.3.2.3 ปัญหาในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

การพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา จะดำเนินการโดยคณะลูกขุนที่เป็นประชาชนธรรมดา มิได้มีอาชีพเป็นนักกฎหมาย โดยมีการควบคุมหรือพิจารณาอนุมัติโดยศาลอีกชั้นหนึ่งเพราะผู้พิพากษามีความสามารถมากกว่าที่จะบรรล่วัตถุประสงค์ของการลงโทษและการป้องปราม และสามารถลดต้นทุนของความไม่แน่นอนในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังนั้น การที่ผู้ร่างกฎหมายกำหนดเพดานขั้นสูงของค่าเสียหายเชิงลงโทษและเพิ่มเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาพยานหลักฐาน และอนุญาตให้มีการแยกกระบวนการพิจารณาของค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Bifurcation of trials) จึงเป็นการโอนอำนาจในการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษไปที่ผู้พิพากษา²²¹ กล่าวถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยคณะลูกขุนซึ่งมักถูกวิจารณ์ว่าการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมักทำให้เกิดความไม่เป็นกลาง เพราะค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมาจากการคาดคะเนและขาดหลักการที่ต้องแน่นอน อีกทั้งคณะลูกขุนมักพิจารณาฐานะทางการเงินของจำเลยเป็นสำคัญทำให้ผู้ประกอบการที่มีเงินทุนมากย่อมต้องเสียจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังทำให้คดีนั้น ๆ ค้างอยู่ในศาล ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมล่าช้า มลรัฐต่าง ๆ จึงได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายละเมิดของตนเอง ประกอบกับค่าเสียหายเชิงลงโทษมักมีปัญหาในด้านหลักความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญเพราะในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 14 (the Fourteenth Amendment) กำหนดไว้ว่า ห้ามมลรัฐต่าง ๆ ตรากฎหมายหรือกระทำการใดที่จะลดรอนเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันของพลเมืองอเมริกัน และมลรัฐต่าง ๆ นั้นไม่สามารถกระทำต่อบุคคลใด ในลักษณะที่ละเมิดต่อสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินโดยปราศจากกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย²²²

²²¹ Lisa M. Sharkey, "Judge or Jury: Who Should Assess Punitive Damages," *U. Cin. L. Rev.* 64(1996): 1090.

²²² No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.

3.3.2.4 การปฏิรูปกฎหมายละเมิด (tort reform) ในประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการปฏิรูปกฎหมายละเมิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีผู้สนับสนุนการปฏิรูปกฎหมายละเมิดกล่าวว่าการฟ้องคดีที่มีจำนวนมากกว่า 15 ล้านคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาในแต่ละปีนั้นมากเกินไป ซึ่งมักจะเป็นการฟ้องร้องคดีความเล็ก ๆ น้อย ๆ (frivolous lawsuits)²²³ มากไปกว่านั้น กฎหมายละเมิดในประเทศสหรัฐอเมริกามีปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยการร้องขอให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เปิดโอกาสให้ทนายความใช้กระบวนการทางกฎหมายในการเรียกค่าความที่มากจนเกินไปหรือที่มักเรียกว่าการค่าความ ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีมาตรฐานที่ไม่ชัดเจนและมีอัตราส่วนเมื่อเทียบกับค่าเสียหายที่แท้จริงมากจนเกินไป เป็นต้น ทำให้เกิดกระบวนการปฏิรูปกฎหมายละเมิดในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวโดยปัญหาที่สำคัญของระบบละเมิดของประเทศสหรัฐอเมริกา มีดังนี้²²⁴

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะพบปัญหาด้านต้นทุนทางธุรกรรม (transaction cost) ที่สูงมากเกินไป โดยต้นทุนประการสำคัญคือต้นทุนค่าทนายความที่สูงมาก โดยเฉพาะในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีเงินรางวัลทนายความจำนวนมาก โดยมีจำนวนเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30-40 ซึ่งในคดีใหญ่ ๆ อาจมีการกำหนดเงินรางวัลทนายความที่สูงถึงร้อยละ 50²²⁵ ก็ได้ จึงทำให้เกิดปัญหาการค่าความเกิดขึ้น นอกจากนี้ หากบุคคลที่ต้องการฟ้องคดีต่อศาลมีทุนทรัพย์น้อยหรือฐานะยากจน ทนายความอาจจัดให้มีข้อตกลงสำหรับค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingency fees) ที่ขึ้นอยู่กับผลการตัดสินคดีนั้น ๆ ด้วยเหตุผลประการนี้เอง ทำให้การเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีของทนายความได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าในการรับคดีทนายความมักจะตัดสินใจจากการฟ้องว่าบุคคลนั้นมีทรัพย์สินมากพอหรือไม่ จนมีผู้กล่าวว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเปรียบเสมือนประเทศอุตสาหกรรมแห่งการฟ้องร้องคดี

สำหรับประเด็นปัญหาต่อมา คือ มาตรฐานในการกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินและค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากเกิดความคลุมเครือไม่แน่นอน

²²³ Tort Reform Truth, "Frivolous Lawsuits," [Online] Accessed: 15 October 2021. Available from: <https://www.tortreformtruth.com/fact-vs-fiction/frivolous-lawsuits/>

²²⁴ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 65-68.

²²⁵ David G. Owen, "A Punitive Damages Overview: Functions, Problems and Reform," Vill. L. Rev. 363_39: 400.

ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ อีกทั้ง ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ คณะลูกขุนมักจะตัดสินใจโดยปราศจากแนวทางปฏิบัติที่แน่นอน โดยช่องที่จะพิจารณาถึงฐานะทางการเงินของจำเลย ส่งผลให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีจำนวนที่สูงมากจนเกินไป และในบางกรณีอาจเป็นการกำหนดตามอำเภอใจ ทำให้ในบางมลรัฐได้ยกเลิกการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เช่น มลรัฐ Louisiana, Nebraska, Puerto Rico, และ Washington โดยที่มลรัฐอื่น ๆ ได้มีการกำหนดเพดานชั้นสูงของตนไว้ และมีข้อจำกัดที่ว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องมีความสัมพันธ์กับค่าเสียหายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาว่าแม้คณะลูกขุนจะกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษสูงเกินไป แต่ท้ายที่สุดศาลมักจะเข้ามาควบคุมโดยลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษลงร้อยละ 71 ของค่าเสียหายที่คณะลูกขุนตัดสิน และมีหลักฐานเชิงประจักษ์จำนวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้ถูกกำหนดบ่อยครั้งโดยเฉพาะในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลมักจะอ้างเรื่องหลักความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ และแม้บางคดีจะมีจำนวนสูงมากแต่มีเพียงไม่กี่คดีเท่านั้นที่มีการตัดสินกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ในกรณีของค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้แสดงความกังวลว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษของคณะลูกขุนอาจสูงจนเกินไปจนเป็นอันตรายต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาครั้งที่ 14 (Fourteenth Amendment) กำหนดไว้ว่า “ห้ามมลรัฐต่าง ๆ ตรากฎหมายหรือกระทำการใดที่จะลดทอนเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันของพลเมืองอเมริกัน และมลรัฐต่าง ๆ นั้นไม่สามารถกระทำต่อบุคคลใด ในลักษณะที่ละเมิดต่อสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินโดยปราศจากกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย” ด้วยเหตุนี้ทำให้หลายมลรัฐมีการกำหนดเพดานชั้นสูงของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ และมีบางมลรัฐที่ไม่ยอมรับหลักเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

3.4 แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ โดยในมลรัฐ Louisiana, Nebraska, Puerto Rico, และ Washington จะไม่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ส่วนมลรัฐอื่นจะมีหลักเกณฑ์เพดานที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกามีหลักทั่วไปที่เหมือนกันคือ การกระทำละเมิดต้องมีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินกว่าการละเมิดปกติ เช่น มีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (malice) มีจิตใจชั่วร้าย (evil mind) มีการกระทำการโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของผู้อื่น หรือโดยสะเพร่าจนเกือบเทียบเท่าได้กับการจงใจกระทำความผิด (recklessness) และพฤติกรรมกรมการ

กระทำที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (gross negligence) โดยมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ภายใต้การควบคุมของศาล และศาลจะเป็นผู้อนุมัติค่าเสียหายเชิงลงโทษที่กำหนดขึ้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างกว้างขวางโดยมิได้ใช้เฉพาะกับกฎหมายละเมิดเท่านั้น แต่จากการศึกษาที่ผ่านมา มีเพียงบางคดีเท่านั้นที่ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้และมีการควบคุมและลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่คณะลูกขุนกำหนด นอกจากนี้การนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาเยียวยาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ก็มีได้พบมากนักและอยู่ภายใต้สถานการณ์จำกัด โดยผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

3.4.1 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

จากผลสำรวจในปี 2010 ปรากฏว่าในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมาในการตัดสินคดีของศาลฎีกามีการพิจารณาคดีที่มีอิทธิพลจำนวนเก้าคดีที่เกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษและมีจำนวนสองคดีที่มีอิทธิพลในทำนองเดียวกันและยังเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม²²⁶ โดยมีความน่าสนใจว่าในการตัดสินคดีของศาลฎีกาในทั้งสองเรื่องนั้นได้รับการขับเคลื่อนโดยจำเลย (จำเลยขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม) เพื่อจำกัดขอบเขตความรับผิดชอบสำหรับค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) และจำนวนเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในเวลาเดียวกัน มีความพยายามอย่างมากในการพิจารณาคดีของระดับมลรัฐ ระดับสหพันธรัฐและสภานิติบัญญัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่คล้ายคลึงกันโดยการรัดกุมข้อกำหนดเบื้องต้น (prerequisites) สำหรับการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษและการจำกัดจำนวนเงินดังกล่าว รวมถึงการหาช่องทางของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลระดับสหพันธรัฐ

นอกจากนี้เกือบตลอดศตวรรษที่สิบเก้าและตลอดช่วงเวลากว่ายี่สิบปี ศาลฎีกาพิพากษากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยยืนยันว่าจุดประสงค์หลักของการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ใช่การชดเชยแก่เอกชน แต่เป็นผลประโยชน์ของรัฐในการลงโทษและป้องปรามพฤติกรรมที่ละเมิดต่อสังคมในบรรทัดฐานหรือผลประโยชน์ทางสังคมที่ถูกคุกคาม โดยมีโจทก์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ดังกล่าว และสามารถเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษทั้งหมดหรือบางส่วนได้ ยกตัวอย่างใน Day v. Woodworth²²⁷ ซึ่งศาลตั้งข้อสังเกตว่าหลักการที่บัญญัติไว้ของกฎหมายจารีตประเพณี

²²⁶ Francis E McGovern, "Punitive Damages and Class Actions," *Louisiana Law Review* 70(2010): p. 436-438.

²²⁷ Day v. Woodworth, 54 U.S. 363 (1851)

ในการกระทำความผิดและการกระทำทั้งปวงในคดีละเมิด คณะลูกขุนอาจสร้างความเสียหายแก่จำเลยได้โดยการกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่แบบบอย่าง (exemplary damages) หรือค่าเสียหายเชิงลงโทษ (punitive damages) หรือค่าเสียหายเชิงพยาบาล โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดมากกว่าการวัดจำนวนค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์²²⁸

ในทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 ศาลฎีกาได้ให้ความสนใจต่อประเด็นค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยข้อกึ่งวลดังกล่าวเป็นเรื่องของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นกระบวนการที่เหมาะสมและชอบธรรมหรือไม่ แต่มิได้ดำเนินการเพื่อย้อนกลับหรือลดอัตราส่วนขนาดใหญ่ระหว่างมาตรการทางเศรษฐกิจของความเสียหายที่โจทก์ได้รับและผลการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีก่อนหน้า ตัวอย่างเช่น ศาลอนุญาตให้มีอัตราส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าใช้จ่ายที่ผู้ถูกฟ้องต้องเสียไป ในอัตรา 200 ต่อ 1 ในคดี *Pacific Mutual Insurance Co. v. Haslip*²²⁹ ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อฉลของผู้รับประกันภัย และคดี *TXO Produce Corp. v. Alliance Resource Corp.*²³⁰ ที่มีอัตราส่วน 526 ต่อ 1 โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษมีจำนวน 10,000,000 ดอลลาร์และค่าเสียหายเชิงชดเชย 19,000 ดอลลาร์และที่มากกว่านั้น ในคดี *TXO* คำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษได้รับการยืนยันว่าเป็นไปตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญ เพราะแนวคิดดั้งเดิมที่พิจารณารวมถึงความประพฤติที่เลวร้ายของจำเลย (แนวคิดที่ยังคงอยู่ในการวิเคราะห์ “ระดับความน่าตำหนิ” ของศาลฎีกาในปัจจุบัน) ลักษณะโดยเจตนาและการฉ้อโกง การกระทำผิดซ้ำที่เห็นได้ชัดของจำเลย ความมั่งคั่งของจำเลย และขนาดของ “กำไรที่คาดหวัง” ของบริษัทจำเลย ต่อมาหลังจากนั้น ศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานสำหรับจำนวนอัตราส่วนระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชยในคดี *BMW v. Gore* ปี 1995 โดยเป็นแนวทางและเป็นคำตัดสินของศาลฎีกาสมัยใหม่ครั้งแรกในการย้อนกลับหรือควบคุมอัตราส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชยที่มากเกินไป

ผลของคดีที่สำคัญเหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญในการตรวจสอบเกือบทุกแง่มุมของการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษและข้อจำกัดด้านการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความยืดหยุ่น

²²⁸ Elizabeth J. Cabraser and Robert J. Nelson, "Class Action Treatment of Punitive Damages Issues after Philip Morris V. Williams: We Can Get There from Here," *Charleston L. Rev* 2(2008): 408.

²²⁹ *Pac. Mut. Life Ins. Co. v. Haslip*, 499 U.S. 1 (1991)

²³⁰ *TXO Production Corp. v. Alliance Resources Corp.*, 509 U.S. 443 (1993)

ของคณะลูกขุนและศาลชั้นต้นเพื่อคงไว้ซึ่งการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ และแม้ว่าการวิจัยทางกฎหมายส่วนใหญ่จะเปิดเผยว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษจะได้รับไม่บ่อยนักและจำนวนเงินมักจะลดลงโดยศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่คดี แต่ค่าเสียหายเชิงลงโทษยังมีผลอย่างมากต่อการยุติคดีโดยที่ค่านิยมของจำเลยมีแนวโน้มที่จะตกลงเรียกร้อยค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory Damages) ที่สูงขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวนมากที่จะได้รับจากการพิจารณาคดีของคณะลูกขุน

อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปแล้วจำเลยมีปฏิกริยาตอบโต้ในทางลบต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยเฉพาะกรณีการบาดเจ็บส่วนบุคคล (Personal injuries) เมื่อมีโจทก์จำนวนมากสามารถรวมตัวกันในการพิจารณาคดีเพียงครั้งเดียว ทิศนคติของจำเลยต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อยุติคดีมีความแตกต่างกันไป โดยการถูกคุกคามโดยข้อเรียกร้องรายบุคคลจำนวนมากนั้น จำเลยบางส่วนชอบที่ใช้วิธีการที่สงบสุข เช่น ความพยายามในการใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพราะจำเลยนั้นยอมที่จะชดใช้ค่าเสียหายเพียงครั้งเดียวแทนที่จะโดนฟ้องคดีหลายครั้ง อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกามีความกังวลอย่างยิ่งต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการบาดเจ็บส่วนบุคคล ทั้งในคดี *Amchem Products v. Windsor*²³¹ และ *Ortiz v. Fibreboard Corp.*²³² โดยศาลปฏิเสธข้อตกลงระงับข้อพิพาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(3) และ 23 (b)(1)(B) อันจะกล่าวถึงต่อไป

3.4.1.1 แนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่ม (Classwide Punitive Damages) โดยการพิจารณาหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษและการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่างหากจากกัน (Disaggregating the jurisprudence of punitive damages and class actions)

มีบทความเชิงวิชาการสนับสนุนว่าแนวทางที่น่าจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นคือการแยกหลักกฎหมายของศาลฎีกาและตรวจสอบตัวแปรแต่ละประเภทของหลักกฎหมายแยกกันโดยจะแสดงถึงความเป็นไปได้ที่จะกำหนดว่าในแง่มุมไหนของตัวแปรสามารถนำไปสู่สถานการณ์สำหรับการอนุญาต

²³¹ *Amchem Products, Inc. v. Windsor*, 521 U.S. 591 (1997).

²³² *Ortiz v. Fibreboard Corp.* - 527 U.S. 815, 119 S. Ct. 2295 (1999)

ให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ประสบความสำเร็จ²³³ โดยการพิจารณาหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบกัน

(a) มูลคดี (Causes of action)

มูลคดีของการกระทำความผิดที่จะทำให้ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้นต้องปรากฏว่าเป็นคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอันเกิดจากมูลละเมิด การผิดสัญญา หรือความเสียหายที่เกิดจากกฎหมายเฉพาะในด้านต่าง ๆ โดยที่กลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายมีความถึงกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกัน เนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่มีร่วมกันนั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งมีหลักกฎหมายเดียวกัน คือ มีสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาที่เหมือนกัน เช่น อาจเกิดจากการกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาเหมือนกันและมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

มูลคดีความผิดอันเป็นเหตุให้มีการฟ้องร้องนั้นมีการอภิปรายกันอย่างมากเกี่ยวกับความคล้ายคลึงกันหรือการขาดแคลนในบรรดาองค์ประกอบของทฤษฎีความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างในสาเหตุและการป้องกัน และดูเหมือนว่าจะให้ความสำคัญในการมุ่งเน้นไปที่ค่าเสียหายที่ใช้แทนกันได้²³⁴ที่เกิดขึ้นโดยโจทก์ที่มีการบาดเจ็บส่วนบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การฟ้องร้องในความเสียหายจากการสูญเสียทางการเงิน เช่น ในคดี BMW of N. Am., Inc. v. Gore ที่ระบุว่า “ความเสียหายเกิดจากการทำธุรกรรมในขอบเขตทางเศรษฐศาสตร์ไม่ใช่จากการทำร้ายร่างกายหรือการบาดเจ็บ ดังนั้น จึงไม่มีการบาดเจ็บทางร่างกาย” และการฟ้องร้องความเสียหายจากทรัพย์สินและค่าเสียหายอย่างอื่นโดยประมาณ เป็นต้น

²³³ McGovern, F. E., "Punitive Damages and Class Actions," *Louisiana Law Review* p. 438-445.

²³⁴ There also seems to be a focus on the level of fungibility of damages incurred by plaintiffs with personal injuries as being more individually unique.

(b) ลักษณะของความสัมพันธ์ในคดีที่เกิดขึ้น (Relationships)

ประการต่อมาคือการพิจารณาประเด็นที่ให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ท่ามกลางองค์ประกอบต่าง ๆ ของคดีที่สามารถอนุมานได้ เช่นในคดี Philip Morris USA v. Williams กล่าวคือ ข้อกำหนดตามกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญห้ามมลรัฐกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษจำเลยสำหรับการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความหรือตัวแทนที่ไม่ใช่คู่ความ กล่าวคือ เป็นการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ไม่ใช่คู่ความแล้วเป็นคนแปลกหน้าในการฟ้องร้องคดี หรือความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและอันตรายในคดี Philip Morris USA v. Williams ที่ระบุว่า “คณะลูกขุนพบว่า การเสียชีวิตของ Williams เกิดจากการสูบบุหรี่ที่เขาสูบเป็นส่วนสำคัญเพราะเขาคิดว่าเป็นการปลอดภัยที่จะกระทำเช่นนั้น และ Philip Morris จำเลยรู้ความจริง แต่ยังไม่มีความบกพร่องในการทำให้ผู้ตายเชื่อเช่นนั้น” หรือในคดีของ State Farm Mutual Automobile Insurance Co. v. Campbell ที่ระบุว่า “จำเลยควรได้รับโทษสำหรับการกระทำที่เป็นอันตรายต่อโจทก์ แต่ไม่ใช่เพราะการเป็นบุคคลหรือมีธุรกิจที่น่ารังเกียจ” หรือในคดี BMW of N. Am., Inc. v. Gore ที่ศาลระบุว่า “ความเสียหายที่ไม่เปิดเผยของ BMW ส่งผลต่อมูลค่าที่แท้จริงของพวกเขา” หรือในคดี TXO Prod. Corp. v. Alliance Res. Corp. ที่ระบุว่า “มีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษกับความเสียหายที่น่าจะเกิดจากการกระทำของจำเลย เช่นเดียวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง” หรือความสัมพันธ์ในลักษณะของการกระทำ เช่น ในคดี TXO Prod. Corp. ที่ระบุว่า “ความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษและอันตรายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยเช่นเดียวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง” และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม โดยต้องเป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นภายใต้ Rule 23 (a) ทั้ง 4 ประการ

(c) เป้าหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Goals)

คดีของศาลฎีกาในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่จะมุ่งประเด็นไปที่การป้องปรามที่มากจนเกินไป (Over deterrence) โดยไม่อธิบายหรือพิจารณาในเรื่องของการป้องปรามที่ต่ำเกินไป (Under deterrence) โดยการวิเคราะห์เรื่องนี้มักจะเป็นข้อต่อสู้ของจำเลยเมื่อมีการร้องขอให้ศาลอนุญาตเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเนื่องจากเหตุเช่นนี้ ศาลมักทำให้โจทก์ไม่มีโอกาสหรือไม่สร้างแรงจูงใจแก่โจทก์ในการโต้แย้งกับเหตุผลที่ศาลกล่าวค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการป้องปรามที่มากจนเกินไป สำหรับเป้าหมายที่สองเป็นการยุติความเป็นไปได้ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ข้าช้อนต่อจำเลยรายเดียวที่เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้เสียหายหลายคน เมื่อศาลพิจารณาว่าทรัพย์สินจำเลยมีจำกัด (limited fund) อันเป็นเหตุผลในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยจะเป็นประโยชน์สูงกว่าการนำคดีมาฟ้องอย่างคดีสามัญ ศาลย่อมอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้แต่อย่างไรก็ดี หากจำเลยดำเนินการขออนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่มเองเพื่อรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Plaintiff Class Action) ย่อมมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าการที่โจทก์ทำขออนุญาตให้มีดำเนินคดีแบบกลุ่มเนื่องจากศาลมักจะมองในมุมของจำเลยมากกว่า

(d) จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Damages)

นอกเหนือจากประเภทของค่าเสียหายแล้ว มีผู้คนที่ความสนใจว่าการที่จะกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยก่อนหรือไม่ และอัตราส่วนระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชยควรมีจำนวนเท่าไร และการเปรียบเทียบค่าปรับทางแพ่งที่สามารถนำมาเทียบเคียงกันได้ อย่างไรก็ตาม การที่จะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นการยาก จึงอาจเป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ศาลมักไม่อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สุดท้ายแล้วในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นศาลจะพิจารณาโดยฐานของจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) ที่มีจำนวนเท่ากับความเสียหายที่แท้จริง (Actual loss) ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ จากนั้นจึงจะกำหนดจำนวนอัตราส่วน (Ratio) ระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษและค่าเสียหายเชิงชดเชยว่าควรมีอัตราเท่าใด และมีการควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษมิให้มีมากจนเกินไปจนเป็นลากลอย (Windfall) แก่โจทก์โดยการกำหนดเพดาน (Cap) ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

(e) ขอบเขตของการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Scope)

สำหรับขอบเขตของการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยการพิจารณาว่าเป็นระดับมลรัฐหรือระดับสหพันธรัฐ เช่นในคดี Exxon Shipping Co. v. Baker และคดี BMW of N. Am., Inc. v. Gore ที่ศาลกล่าวว่า “มลรัฐไม่มีความกังวลในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการลงโทษจำเลยสำหรับการกระทำที่ผิดกฎหมายภายนอกรัฐ” และพิจารณาขอบเขตของค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้ได้รับความเสียหายเป็นคู่ความกันหรือไม่ ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมากเช่นกัน เพราะกฎหมายทั่วไปของมลรัฐควบคุม

ค่าเสียหายเชิงลงโทษจากการละเมิดและมีความข้อจำกัดในแต่ละเขตอำนาจศาล ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะถูกจำกัดภายในขอบเขตดังกล่าว การใช้กฎหมายของมลรัฐใด ๆ เกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อพลเมืองของรัฐอื่นสามารถเป็นปัญหาได้ โดยจำเลยมักยกเป็นข้อโต้แย้งในการปฏิเสธค่าเสียหายเชิงลงโทษ สำหรับมุมมองคลาสสิกของการกำหนดความรับผิดและค่าเสียหายของแต่ละบุคคลนั้นยากที่จะกำหนดได้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่น การใช้ข้อเท็จจริงที่มีความเป็นเฉพาะของคู่ความฝ่ายหนึ่งโดยจะนำไปใช้กับสมาชิกกลุ่มหรือกับบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความมักจะไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแต่ละบุคคล จึงเป็นการยากในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายในคดีแบบกลุ่มนั่นเอง

(f) ลักษณะของการกระทำความผิด (Nature of Conduct)

อีกตัวแปรสำคัญในการพิจารณาความเหมาะสมของค่าเสียหายเชิงลงโทษในหลักกฎหมายของศาลฎีกาคือลักษณะและความน่าตำหนิของพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็อันตรายนทางกายภาพหรือทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น ในคดี BMW of N. Am., Inc. v. Gore ที่ระบุว่า “อาจต้องใช้อัตราส่วนที่สูงเมื่อการบาดเจ็บนั้นยากที่จะตรวจพบหรือความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินเป็นเรื่องยากที่จะระบุได้” โดยไม่ว่าฐานะทางการเงินของโจทก์จะเป็นเช่นไร และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการกระทำโดยเจตนาจงใจ (intentional) เป็นการกระทำโดยบังเอิญ (accidental) หรือเป็นการกระทำโดยสะเพร่าไม่ใช้ความไตร่ตรองให้ดี (reckless disregard) หรือการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (gross negligence) ทำให้ไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา โดยสิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนถึงระดับความน่าตำหนิของพฤติกรรมจำเลยที่จะนำมาประกอบการพิจารณากำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษและเป็นหลักการพื้นฐานในการพิจารณากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

(g) รูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Type of Class action)

ผู้ร้องขอจะต้องปฏิบัติตาม Rule 23 (a) ข้อกำหนดเบื้องต้นก่อนอันเป็นเงื่อนไขหรือองค์ประกอบในทางรูปแบบของคดี ซึ่งเมื่อครบถ้วนทั้ง 4 ประการแล้ว ผู้ร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังมีหน้าที่ต้องแสดงให้ศาลเห็นต่อไปว่าคดีนี้มีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งของ Rule 23 (b) อีกทั้งมีผู้ให้ความเห็นว่าประเภทการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ว่าสมควรหรือไม่²³⁵ โดยประเภทของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะป็นกรณีทั้งระดับมลรัฐ และแบบสหพันธรัฐ ว่าอยู่ภายใต้ Federal Rules of Civil Procedure Rule 23 (b)(1) Rule 23 (b)(2) และ Rule 23 (b)(3) โดย Rule 23 (b) เป็นเงื่อนไขในทางเนื้อหาของคดีที่แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Actions Maintainable) กล่าวคือ

Rule 23 (b)(1) เป็นการดำเนินคดีโดยแยกกันดำเนินคดีของสมาชิกกลุ่ม เป็นรายบุคคลอาจก่อให้เกิดความเสียหายกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลที่แตกต่างกันหรือขัดแย้งกันที่ส่งผลต่อสมาชิกกลุ่มแต่ละคนที่มีได้เป็นคู่ความในกลุ่มจะก่อให้เกิดมาตรฐานที่แตกต่างกัน Rule 23(b)(1)(A)

2. การพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งที่มีได้เป็นคู่ความในทางปฏิบัติจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่มีคู่ความในคดีคนอื่น หรือจะทำให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีคนอื่นเป็นอย่างมาก Rule 23(b)(1)(B)

ดังนั้น จะเห็นว่ากรณีตาม Rule 23 (B)(1) เป็นกรณีที่กฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาความแตกต่างในผลของคำพิพากษาในแต่ละคดี ซึ่งหากมีการให้ผู้เสียหายแต่ละรายดำเนินคดีแยกต่างหากจากกันแล้ว อาจจะทำให้เกิดผลของคำพิพากษาที่แตกต่างกัน

สำหรับการฟ้องคดีตาม Rule 23 (b)(2) นี้จะฟ้องได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่มีความประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการเท่านั้น กรณีที่การบรรเทาความเสียหายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวยอมไม่เข้าเงื่อนไขที่จะร้องขอต่อศาลได้ เว้นแต่การบรรเทาความเสียหายที่เป็นตัวเงินนั้นจะมีเพียงแต่เล็กน้อยและประเด็นสำคัญอยู่ที่การฟ้องให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ โดยมักพบคดีเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองภายใต้ Rule 23 (b)(2)

สุดท้าย Rule 23(b)(3) เป็นกรณีที่ ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญหรือมีน้ำหนักมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่าวิธีอื่น ๆ ในการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

²³⁵ McGlinchey Stafford, "Law Review Article on Punitive Damages and Class Actions Is an Interesting Read " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://www.cafalawblog.com/legal-publications-and-articles/law-review-article-on-punitive-damages-and-class-actions-is-an-interesting-read>

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาทั้งหลายนี้ หากปรากฏว่ามีการกระทำความเสียหายเกิดขึ้นในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ว่าจะระดับสหพันธรัฐหรือระดับมลรัฐ และคู่กรณีมีความคล้ายคลึงและมีความสัมพันธ์ที่เหมือนกันและแท้จริง องค์ประกอบของสาเหตุของการกระทำนั้นเหมือนกัน ค่าเสียหายเป็นตัวแทนและได้รับการพิจารณา และค่าเสียหายเชิงลงโทษตามที่กำหนดนั้นมีความสอดคล้องกับความพฤติกรรมการที่น่าตำหนิของจำเลย เป็นต้น ย่อมมีความเป็นไปได้อย่างมากที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินแบบกลุ่มที่มีการร้องขอค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย

3.4.1.2 อุปสรรคของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษหลังจากศาลมีคำพิพากษาในคดี Philip Morris USA v. Williams²³⁶

ในการทบทวนคำตัดสินของคณะลูกขุนเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในระยะหลัง ได้สร้างทั้งแรงจูงใจและข้อกำหนดสำหรับศาลในการพิจารณากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างละเอียดถี่ถ้วน อย่างไรก็ตาม การทบทวนดังกล่าวอ้างอิงตามความประพฤติของจำเลย และความเสียหายต่อสังคมน้อยลง แต่จะเน้นไปที่ความเสียหายต่อสังคมและโจทก์แต่ละคนมากขึ้น ทำให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษตามที่คณะลูกขุนกำหนด โดยมีใช้เพียงพิจารณาจากความเสียหายที่จำเลยกระทำขึ้นต่อโจทก์เท่านั้น แต่ยังไม่พิจารณาถึงบุคคลอื่นหรือสังคมโดยรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลในคดี Philip Morris USA v. Williams ได้มีคำพิพากษา ทำให้เหตุผลที่จะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยพิจารณาจากความผิดที่เกิดต่อสังคมโดยรวมเป็นไปได้น้อยลง โดยในคดีนี้ทำให้มีผู้ตีความว่ากระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาห้ามมิให้มลรัฐกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษจำเลยสำหรับความเสียหายที่ก่อให้เกิดกับบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความหรือผู้ที่ไม่ใช่ตัวแทนโดยตรง กล่าวคือ เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เป็นคนแปลกหน้า

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า โจทก์ Mayola Williams ซึ่งเป็นภรรยาฝ่ายของนาย Jesse Williams ซึ่งเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งปอดที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ในปี 1997 ได้ยื่นฟ้องต่อศาลของรัฐโอเรกอนต่อจำเลย Philip Morris USA ซึ่งเป็นบริษัทยาสูบที่ผลิตบุหรี่ยี่ห้อที่นาย Williams โปรดปราน โดยได้ฟ้องในข้อหาฉ้อโกงจากโฆษณาของ Philip Morris ที่ทำให้บุหรี่ยี่ห้ออันตรายน้อยกว่าที่เป็นจริง ในปี ค.ศ. 2005 ในระหว่างการพิจารณาคดี ทนายความของโจทก์ได้ขอให้คณะลูกขุนนึกถึงผู้สูบบุหรี่คนอื่นในรัฐโอเรกอน ว่าจะมี “อีกกี่คน” ที่อาจเสียชีวิต

²³⁶ Philip Morris USA v. Williams, 549 U.S. 346 (2007), 556 U.S. 178 (2009)

จากผลิตภัณฑ์ของบริษัท โดยศาลชั้นต้นอนุญาตให้คณะลูกขุนพิจารณาขอบเขตของความเสียหายที่ผู้อื่นได้รับในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ นอกจากนี้ศาลได้สั่งคณะลูกขุนว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จะกำหนดให้จำเลยคนหนึ่งรับผิดชอบนั้นก็เพื่อลงโทษการประพฤติมิชอบและป้องปรามการประพฤติมิชอบ ต่อจากนั้น คณะลูกขุนพบว่าการสูบบุหรี่ทำให้นาย Williams เสียชีวิต และ Philip Morris ได้ทำให้นาย Williams เชื่อว่าสามารถสูบบุหรี่ได้อย่างปลอดภัย ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายของโจทก์ คณะลูกขุนได้มอบเงินชดเชยความเสียหายประมาณ 821,000 ดอลลาร์ และกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 79.5 ล้านดอลลาร์ อย่างไรก็ตามจำเลย Philip Morris ได้แย้งว่า คณะลูกขุนได้รับอนุญาตให้คำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษจากความเสียหายต่อคู่ความอื่นที่ไม่ใช่คู่ความในคดีนี้²³⁷ อันเป็นการมิชอบ

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยโดยใช้หลักเกณฑ์ของศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกาที่ได้วางแนวทางของการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษไว้ในคดี *State Farm Mutual Automobile Insurance v. Campbell*²³⁸ และกล่าวว่ากระบวนการที่ชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญไม่อนุญาตให้มลรัฐกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษจำเลยสำหรับความเสียหายแก่เหยื่อซึ่งไม่ใช่คู่ความในคดี ทำให้คำตอบในคดี Williams คือการยืนยันว่าจำเลยจะได้รับการลงโทษเฉพาะในกรณีที่เกิดขึ้นได้รับความเสียหายโดยเฉพาะในคดี คณะลูกขุนไม่สามารถลงโทษจำเลยสำหรับอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นซึ่งศาลระบุว่า เป็น “คนแปลกหน้าในการดำเนินคดี” (the Court characterized as “strangers to the litigation”)²³⁹

กล่าวโดยสรุป ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาตัดสินว่า หากค่าเสียหายเชิงลงโทษส่วนหนึ่งมาจากความต้องการของคณะลูกขุนในการลงโทษผู้ผลิตที่ทำร้ายผู้อื่น การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวก็เท่ากับการแย่งชิงทรัพย์สินจากผู้ผลิตโดยไม่เป็นไปตามกระบวนการที่ชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ แม้ว่าจะอนุญาตให้พิจารณาถึงอันตรายต่อบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความ

²³⁷ Philip Morris v. Williams, 127 S. Ct. 1057 (2007).

²³⁸ ในคดี *State Farm Mutual Automobile Insurance v. Campbell* ศาลวางหลักไว้ว่า เนื่องจากกรณีที่สรุปว่าพฤติกรรมการละเมิดใดน่าตำหนิหรือไม่ต้องเทียบเคียงกับพฤติกรรมในคดีอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเท่านั้น และศาลยังได้กล่าวถึงการใช้อำนาจทางการเงินของจำเลยด้วยว่าอาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ แต่จะถูกนำไปใช้ก็ต่อเมื่อค่าเสียหายเชิงลงโทษที่สูงเกินไปอาจทำให้จำเลยล้มละลาย ศาลจึงต้องลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษให้เหมาะสมและไม่อนุญาตให้ศาลพิจารณาข้ออ้างเชิงสมมติของคู่ความอื่น ซึ่งไม่ใช่คู่ความในคดีในการพิจารณาระดับความผิดศีลธรรมของการกระทำของจำเลย

²³⁹ Catherine M. Sharkey, "The Future of Classwide Punitive Damages," *U. MICH. J. L. REFORM* 46(2013): p. 1146.

ในการพิจารณาความรับผิด แต่การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษผู้ผลิตสำหรับการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นกับคนแปลกหน้าในการดำเนินคดี โดยที่จำเลยไม่มีโอกาสที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหา ถือเป็น การละเมิดกระบวนการที่ชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่สามารถมอบให้ เพื่อลงโทษผู้ผลิตสำหรับอันตรายต่อบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความที่เกี่ยวข้องดังกล่าวได้ โดยแนวบรรทัดฐานดังกล่าวทำให้จำเลยนำมาเป็นข้อต่อสู้ในการโต้แย้งการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อันจะกล่าวต่อไป

จากการศึกษา ได้มีคดีที่น่าสนใจและศาลในคดีนั้นได้ให้เหตุผลที่ควรนำมาพิจารณา เช่น ในคดี E.E.O.C. v. Outback Steakhouse ปี 2006 โดยเป็นคดีการเลือกปฏิบัติทางเพศต่อพนักงานผู้หญิงหลายพันคนในร้านอาหารของบริษัท Outback Steakhouse หลายร้อยแห่งทั่วประเทศ จากสาเหตุของการปฏิเสธโอกาสที่ผู้หญิงจะได้รับความก้าวหน้าอย่างเท่าเทียมกัน และไม่สามารถเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บริหาร โดยดำเนินการฟ้องโดยคณะกรรมการโอกาสการจ้างงานที่เท่าเทียมกันของสหรัฐอเมริกา (EEOC) ศาลระบุว่า “จุดประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษมิใช่เพื่อชดเชยเหยื่อ แต่เป็นการลงโทษและป้องปรามจำเลย” “จุดเน้นของการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้อยู่ที่ข้อเท็จจริงเฉพาะสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน แต่อยู่ที่พฤติกรรมของจำเลยต่อกลุ่มบุคคลโดยรวม” ทำให้เห็นว่าเหตุผลนี้เป็นแนวความคิดทางสังคมเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของจำเลยที่ก่อให้เกิดอันตรายอย่างกว้างขวาง และ Outback Steakhouse ได้ตกลงที่จะจ่ายเงิน 19 ล้านดอลลาร์เพื่อยุติคดีฟ้องร้อง

ในคดี Hilao v. Estate of Marcos, ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้รวบรวมแนวคิดทางสังคมอย่างชัดเจนของค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยศาลพิพากษาให้การอนุญาตให้เป็นคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(3) โดยการเรียกค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ศาลระบุว่าค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถประมาณค่าโดยใช้ตัวอย่างทางสถิติ โดยไม่ต้องมีการพิจารณา (hearing) เป็นรายบุคคล สำหรับการทบทวนว่าอยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญในการพิจารณา ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากเกินไปหรือไม่นั้น ศาลระบุว่า “มีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลหรือไม่ระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษและอันตรายที่น่าจะเกิดจากการกระทำของจำเลยที่เกิดขึ้นจริง” แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางสังคมเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษเนื่องจากคำตัดสินในเชิงลงโทษจะไม่จำกัดเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยโจทก์รายใดรายหนึ่งที่ขึ้นศาล

ตรงกันข้าม ศาลอุทธรณ์ภาค 5 และบางแห่งได้ยอมรับแนวทางที่มุ่งเน้นเฉพาะบุคคลนี้ ตัวอย่างเช่น ศาลแขวงของรัฐบาลกลางอาร์คันซอปฏิเสธการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23 (b)(2) ในคดี Nelson v. Wal-Mart Stores, Inc.

โดยโจทก์กล่าวในฟ้องว่า Wal-Mart เลือกปฏิบัติต่อชาวแอฟริกัน-อเมริกันในการสรรหาและว่าจ้างคนขับรถบรรทุก โจทก์พยายามเกลี้ยกล่อมศาลว่าจุดสำคัญของการโต้สวนค่าเสียหายเชิงลงโทษควรเป็นการประพจน์มิชอบของจำเลย โดยผลักดันมุมมองทางสังคมต่อค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ศาลปฏิเสธโดยยืนยันว่า “คดีส่วนใหญ่ ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลและไม่ใช่การเหยียดยาแบบกลุ่ม” โดยศาลอ้างถึงคดี Williams และยังระบุว่า “คำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษมักจะต้องรวมถึงการโต้สวนในสถานการณ์ของโจทก์แต่ละคนเพื่อกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มอบให้แก่โจทก์นั้น” ศาลจึงเห็นว่าจำเลยจำเป็นต้องมีการพิจารณาเป็นรายบุคคล “เพื่อกำหนดขอบเขตของความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลย” เนื่องจากเป็นไปได้ยากมากที่สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะได้รับอันตรายเช่นเดียวกันจากการที่จำเลยถูกกล่าวหาว่าเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ

ในคดี Palmer v. Combined Insurance อันเป็นคดีการเลือกปฏิบัติทางเพศและการล่วงละเมิดทางเพศ โดยมีผู้พิพากษาศาลแขวงของรัฐบาลกลางรัฐอิลลินอยส์อธิบายว่า:²⁴⁰

“ฉันตระหนักดีว่าในกรณีส่วนใหญ่การตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษเห็นควรให้มีการโต้สวนข้อเท็จจริงเฉพาะในสถานการณ์ของโจทก์แต่ละคน . . . แต่เมื่อการมุ่งเน้นอยู่ที่พฤติกรรมของจำเลย ความเสียหายของสมาชิกกลุ่มและการเหยียดยาเป็นสิ่งที่ต้องการสำหรับกลุ่มโดยรวม จึงพบว่าไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์รายบุคคลดังกล่าว”

โดยในคดีนี้ผู้พิพากษาของรัฐบาลกลางในรัฐอิลลินอยส์ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยที่โจทก์จะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ แม้ว่าจะมิได้มีการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยในคดีการเลือกปฏิบัติทางเพศและการล่วงละเมิดทางเพศ²⁴¹ สำหรับคดี Palmer v. Combined Insurance Co. of America เกี่ยวข้องกับพนักงานหญิงหลายพันคนของบริษัท Combined Insurance Co. ซึ่งกล่าวหาว่าพวกตนถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งโอกาสในการได้รับค่าตอบแทนและโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง และถูกล่วงละเมิดทางเพศและถูกข่มขู่เพื่อป้องกันการดำเนินการทางกฎหมาย โดยนอกเหนือจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ โจทก์ Brenda Palmer ได้ฟ้องตามหัวข้อที่ 7 ของกฎหมายว่าด้วยสิทธิพลเมือง (Civil Rights Act) โดยได้กล่าวว่าพนักงานหญิงของ Combined Insurance ต้องเผชิญกับสถานที่ทำงานที่ไม่เป็นมิตร ต้องยอมทนต่อการล่วงละเมิดทางเพศทุกรูปแบบ ตั้งแต่ความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสมไปจนถึงการล่วง

²⁴⁰ Ibid., p. 1137.

²⁴¹ Palmer v. Combined Insurance Co. of America, No. 02 C 1764, 2003 WL 22048063 (N.D. Ill. Sept. 2, 2003).

ละเมิดทางเพศ ถูกปฏิเสธโอกาสที่เท่าเทียมกันของผู้หญิงในการได้รับค่าตอบแทนและการเลื่อนตำแหน่ง โดยผู้พิพากษา James B. Zagel ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแก่สตรีทุกคนที่ทำงานในทีมขายของ Combined Insurance ระหว่างช่วงเวลาในหรือหลังวันที่ 8 มีนาคม 2002 และคนที่เคยเป็นตัวแทนขายหรือผู้จัดการในช่วงใดช่วงหนึ่ง โดนเข้าเงื่อนไขเบื้องต้นของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา ตาม Rule 23 (a) กล่าวคือ จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยนั้นมีจำนวนมากมีปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน มีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องเป็นข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับกลุ่มและผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม และอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) สำหรับกรณีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใด ๆ ในเรื่องที่ใช้บังคับต่อกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลอาจมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (injunctive relief) เนื่องจาก Palmer อ้างว่าฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับกลุ่ม (ซึ่งก็คือ Combined Insurance) ได้กระทำหรือปฏิเสธที่จะดำเนินการตามเหตุผลที่โดยทั่วไปใช้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ดังนั้น ทำให้เป็นการเหมาะสมที่ศาลอาจมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ต่อมาผู้พิพากษา Zagel วินิจฉัย สามารถอนุญาตเป็นคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23 (b)(2) หรือ 23 (b)(3) แม้ว่าโจทก์จะมีได้เรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยก็ตาม สำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีความเหมาะสม เนื่องจากคดีนี้มุ่งเน้นไปที่ความประพฤติของจำเลยซึ่งตรงกันข้ามกับอันตรายของสมาชิกกลุ่ม และต้องการการเยียวยาสำหรับสมาชิกกลุ่มทุกคน อย่างไรก็ตาม ทางบริษัทมิขอโต้แย้งว่าการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องมีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลกับค่าเสียหายเชิงชดเชย ดังนั้น หากไม่มีการแสวงหาหรือกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยก่อน ค่าเสียหายเชิงลงโทษก็ไม่อาจได้รับเช่นกัน แต่ผู้พิพากษา Zagel กล่าวว่าไม่พบว่าในกฎหมายว่าด้วยสิทธิเท่าเทียมกัน ค.ศ. 1981 (Equal Rights Under the Law Act, 42 U.S.C. 1981) กำหนดเงื่อนไขการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษบนฐานของค่าเสียหายเชิงชดเชย แต่ทางบริษัทยังโต้แย้งว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษใด ๆ จะต้องมีการประเมินความเสียหายของบุคคลที่ถูกกล่าวหาของโจทก์แต่ละคน เช่นเดียวกับค่าเสียหายเชิงชดเชย โดยศาลปฏิเสธข้อโต้แย้งดังกล่าวและถือได้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถกำหนดได้โดยไม่ต้องพิจารณาเฉพาะเจาะจงสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน ผู้พิพากษา Zagel กล่าวว่า

“เนื่องจากจุดเน้นของค่าเสียหายเชิงลงโทษอยู่ที่ความประพฤติของจำเลย ไม่ใช่ของสมาชิกกลุ่ม จึงเป็นไปได้ที่จะกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จะลงโทษ Combined Insurance สำหรับการกระทำผิดในอดีต หากการกระทำผิดนั้นได้รับการพิสูจน์แล้ว และไม่ต้องมีการพิจารณาเป็นรายบุคคล และจุดประสงค์อื่นของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้คือเพื่อยับยั้งป้องปรามการกระทำผิดในอนาคต ซึ่งอาจมีผลในการส่งเสริมการปฏิบัติตามคำสั่งห้ามใด ๆ โดยการทำให้แน่ใจว่า Combined Insurance จะไม่กระทำการดังกล่าวอีกจากการต้องจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษและการกระทำตามคำสั่งห้ามมิให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น โดยจุดประสงค์นี้สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องประเมินสภาพการณ์ของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน”²⁴² นอกจากนี้ ศาลยังกล่าวอีกว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดในการดำเนินคดีกับคำร้องของโจทก์ เพราะโจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงอันตรายในวงกว้าง ซึ่งมักจะแสดงให้เห็นผ่านหลักฐานของสมาชิกกลุ่มที่กำลังกล่าวหาในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ศาลยังได้กล่าวว่าการรับรองคดีที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการแบบกลุ่มพร้อมทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษค่อนข้างหายาก แต่กรณีนี้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดและเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของ Article VII ของกฎหมายว่าด้วยสิทธิพลเมือง เรื่อง การยุติการปฏิบัติการเลือกปฏิบัติที่ถูกสั่งห้าม ทั้งยังกล่าวว่าหากสมาชิกกลุ่มเต็มใจที่จะสละค่าเสียหายเชิงชดเชยในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของ Rule 23 ซึ่งแสดงให้เห็นความต้องการสูงสุดที่จะหยุดการเลือกปฏิบัติและป้องกันอันตรายในอนาคต พวกเขาควรได้รับอนุญาตให้ดำเนินการต่อไป สุตท้ายคดีนี้ก็จบลงที่การระงับข้อพิพาทแบบกลุ่มเป็นจำนวนเงิน 8.5 ล้านเหรียญสหรัฐ

สำหรับประเด็น strangers to the litigation ศาสตราจารย์ลินดา มัลเลนิกซ์ ให้เหตุผลว่าเนื่องจากสมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณา โดยทางเทคนิคนั้นไม่ได้ “เข้าร่วม” ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (absent class members are not technically "joined" in a class action) และเป็นเพียง “ตัวแทน” (but rather are merely "represented,") พวกเขาจึงเป็น

²⁴² Andrews, "Class Action Litig " [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: [https://www.westlaw.com/Document/117b703b1681a11dbbe1cf2d29fe2afe6/View/FullText.html?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&VR=3.0&RS=cblt1.0](https://www.westlaw.com/Document/117b703b1681a11dbbe1cf2d29fe2afe6/View/FullText.html?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&VR=3.0&RS=cblt1.0)

คนแปลกหน้าในการดำเนินคดี ดังนั้นจึงเป็น “บุคคลที่ไม่เป็นคู่ความ”²⁴³ ในความเห็นของ Mullenix การให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษใด ๆ ที่พิจารณาจากความเสียหายต่อสมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ (absent class members) ละเมิดแนวบรรทัดฐานในคดี Williams ในการลงโทษจำเลยสำหรับอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ไม่ใช่คู่ความ อย่างไรก็ตาม มีผู้โต้แย้งว่าแนวความคิดของมัลเลนิกซ์ได้ตีความไปไกลเกินไป โดยการใช้เหตุผลของเธอซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปเชิงตรรกะที่จะทำให้ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ไม่เพียงแต่ในค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้งหมด

ดังนั้นสมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ในการพิจารณาคดี (absent class members) ไม่ได้หมายความว่า “คนแปลกหน้าในการดำเนินคดี” การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อกลุ่มบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับอันตรายที่เกิดกับกลุ่มบุคคล ซึ่งตรงข้ามกับความเสียหายต่อบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความ (nonparties) สำหรับวัตถุประสงค์ที่สำคัญบางประการ สมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ต้องถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับคู่ความ โดยมีสิทธิในการเข้าร่วมการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่น การเข้าร่วมฟังการพิจารณา การคัดค้านโจทก์หรือออกจากกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ในการพิจารณาคดีย่อมได้รับการปฏิบัติในฐานะสมาชิกกลุ่ม โดยจะเห็นว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการปฏิบัติเป็นพิเศษต่อสมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ในการพิจารณาคดีกับการปฏิบัติต่อบุคคลภายนอกหรือคนแปลกหน้า

นอกจากนี้ ในคดี *Lorio v. Allianz Life Ins. Co.* ศาลชั้นต้นได้โต้แย้งข้อโต้แย้งของจำเลยที่อ้างว่าคดี Williams ที่ห้ามไม่ให้มีการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษเนื่องจากสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีชื่อ (unnamed class members) ว่าเป็นคนแปลกหน้าในคดี โดยศาลอธิบายว่า:²⁴⁴

“ในกรณีปัจจุบัน ... สมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวแทนที่ได้รับคำบอกกล่าวและไม่ได้ออกจากกลุ่มจะเป็นคู่ความในการดำเนินคดี (parties to the litigation) แม้ว่าพวกเขาอาจจะไม่อยู่ในการพิจารณาคดีก็ตาม ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมอบให้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มเหล่านั้น ไม่ใช่กับคนแปลกหน้าในคดี สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของตัวแทนโจทก์ที่ต้องแสดงให้ศาลเห็นถึงผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนไม่ใช่เฉพาะของผู้แทนกลุ่มเท่านั้น”

ศาลของรัฐเวสต์เวอร์จิเนียปฏิเสธข้อโต้แย้งที่คล้ายกันของคดี Williams ที่ยึดค่าตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่มีชื่อ โดยศาลถือได้ว่าสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีชื่อ

²⁴³ Sharkey, C. M., "The Future of Classwide Punitive Damages," U. MICH. J. L. REFORM: 1146.

²⁴⁴ *Ibid.*, p. 1147.

เป็นคู่ความในการดำเนินคดี (parties to the litigation) ซึ่งแตกต่างจาก “บุคคลที่ไม่เป็นคู่ความ (nonparties)” หรือ “คนแปลกหน้าในการดำเนินคดี” (strangers to the litigation)

ดังนั้นคดี Philip Morris USA v. Williams จึงมิได้เป็นข้อห้ามสำหรับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

Punitive Damages Matrix²⁴⁵

	Retributive	Deterrent
Individualistic	I	II
Societal	III	IV

By Catherine M. Sharkey

จากบทความ Catherine M. Sharkey กล่าวว่าคดี Philip Morris USA v. Williams สามารถได้รับการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่มประเภทกองทุนที่มีอยู่จำกัด บนทฤษฎี Societal Retributive ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Quadrant III) อย่างไรก็ตามคดี Williams ไม่ได้ขัดขวางการอนุญาตให้มีการกำหนดของค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นภายใต้ Rule 23 (b)(2) หรือภายใต้ Rule 23 (b)(3) ตามแนวความคิดป้องปรามทางสังคมของค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Societal Deterrence) (เช่น Quadrant IV)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁴⁵ Ibid., p. 1132.

3.4.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b) และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง

3.4.2.1 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b)(1)

หลังจากมีคำพิพากษาในคดี Federal Skywalk²⁴⁶ และคดี Dalkon Shield²⁴⁷ IUD Product Liability Litigation ทำให้เกิดคำถามว่าศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal Court) สามารถอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษได้หรือไม่ ภายใต้ Rule 23 ของ Federal Rules of Civil Procedure

โดยศาลชั้นต้นของทั้งสองคดีนั้นได้ตั้งทฤษฎีว่าในกรณีที่จำเลยได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่โจทก์จำนวนมาก ความเสี่ยงที่จะตัดสินให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษในหลายครั้งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ประการแรก ศาลเกรงว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการลงโทษอย่างรุนแรงและอาจทำให้จำเลยคนหนึ่งอาจปฏิเสธที่จะให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อโจทก์คนที่นำคดีมาฟ้องภายหลัง ดังนั้นการที่โจทก์ที่ 1 นำข้อเรียกร้องมาสู่การพิจารณาย่อมเป็นการตัดสิทธิของโจทก์คนอื่นที่นำคดีมาฟ้องภายหลังในการแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษ ประการที่สอง ศาลที่อนุญาตให้โจทก์เรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษในทุกการกระทำจะทำให้จำเลยได้รับการลงโทษซ้ำซ้อนและเสี่ยงต่อการล้มละลายมากขึ้น ในทั้งสองกรณีทรัพย์สินที่ยังเหลืออยู่สำหรับการชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนจำกัด จึงกำหนดเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์ภาค 9 (The Ninth Circuit) ยกเลิกคำสั่งอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดี Dalkon Shield กล่าวว่าคดีนี้ไม่เหมาะสมภายใต้ข้อกำหนดเบื้องต้นของ Rule 23 (a) อีกทั้งศาลอุทธรณ์ภาค 8 (The Eighth Circuit) ได้ยกเลิกการอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มของคดี Federal Skywalk โดยกล่าวว่าคำสั่งของศาลแขวงละเมิด The Anti-Injunction Act

ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ฟ้องจำนวนมากแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลยภายใต้ Rule 23 การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมักจะค่อนข้างสูงในการฟ้องคดีรายบุคคล

²⁴⁶ In re Federal Skywalk Cases, 97 F.R.D. 370 (W.D. Mo. 1983)

²⁴⁷ In re Northern District of California “Dalkon Shield” IUD Products Liability Litigation, 521 F.Supp. 1188, (N.D. Cal. 1981)

ที่มีการแสวงหาค่าเสียหายดังกล่าว และความรับผิดชอบที่อาจเกิดขึ้นจะเพิ่มขึ้นเมื่อผู้ฟ้องหลายคนแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษ มากไปกว่านั้น เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดการกระทำละเมิดต่อบุคคลจำนวนมาก (Mass tort) ที่จะมีการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษมีแนวโน้มสูงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สำหรับผลประโยชน์ของโจทก์ในการร้องขอค่าเสียหายเชิงลงโทษ²⁴⁸ กฎหมายกำหนดว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการป้องปราม และลงโทษจำเลยที่มีกระทำน่าตำหนิ โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษถือเป็นลาภลอยแก่โจทก์ และเป็นการกำหนดเพื่อเป็นประโยชน์ของสังคมและไม่ใช่เพื่อการชดเชยรายบุคคล ดังนั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่โจทก์จะได้รับจำนวนค่าเสียหายตามดุลพินิจของคณะลูกขุนและจะมีการทบทวนโดยศาลอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาสองประการเพื่อให้ศาลระงับการฟ้องคุ้มครองผลประโยชน์ของโจทก์ในการแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ประการแรก ความยุติธรรมของโจทก์แต่ละคนที่มีโอกาสเท่าเทียมกันในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษ หากทรัพย์สินที่มีอยู่สำหรับการชดใช้ค่าเสียหายมีจำกัด ศาลควรจัดการดำเนินคดีเพื่อไม่ให้ “กลายเป็นการแข่งขันที่ไม่ถูกต้องในการพิจารณาคดีสำหรับคำร้องขอที่เป็นตัวเงินแก่ผู้ชนะเพียงไม่กี่คนและยังเป็นการตัดสินที่ไม่ยุติธรรมสำหรับคนที่เหลือที่ยังไม่นำคดีมาสู่ศาล”

ประการที่สอง โจทก์แต่ละคนมีส่วนได้ส่วนเสียในการได้รับการชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ต้องออกค่าใช้จ่ายสำหรับใช้ในการดำเนินคดี โดยเฉพาะค่าทนายความ ดังนั้น โจทก์ที่ไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจไม่ทำการฟ้องร้องเลย ยิ่งไปกว่านั้น ทนายความมักจะจัดการกับข้อเรียกร้องตามจำนวนค่าธรรมเนียมที่อาจเกิดขึ้น ค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้ผู้เรียกร้องทั้งหมดดำเนินการได้

จากการศึกษาปรากฏว่ามีบทความหลายบทความกล่าวว่าการดำเนินแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการจัดการการฟ้องร้องที่ซับซ้อนในการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษ เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบนโยบายที่เป็นฐานของค่าเสียหายเชิงลงโทษและประโยชน์ของโจทก์ที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย และเหตุของทรัพย์สินที่ได้รวบรวมไว้นั้นมีอยู่อย่างจำกัดจะเกิดขึ้นเมื่อศาลปฏิเสธการชดใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษตามกฎหมายหรือเมื่อการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของจำเลย โดยมีบทความยืนยันว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการจัดการกับทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดนี้และทบทวนสถานการณ์ที่ศาลชั้นต้นอาจอนุญาตให้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับเรียกร้องค่าเสียหาย

²⁴⁸ "Class Actions for Punitive Damages," *Michigan Law Review* 81, No. 8 (Aug, 1983): 1789.

เชิงลงโทษ จากนั้นจะตรวจสอบผลของการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) และสรุปว่าการดำเนินการแบบกลุ่มเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการปกป้องผลประโยชน์ของโจทก์ จำเลยและระบบการพิจารณาคดี²⁴⁹

การดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23(b)(1)(B) กำหนดไว้ว่า การพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งของกลุ่มในทางปฏิบัติจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดี หรือจะทำให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ กรณีมีผู้เสียหายจำนวนมากที่มีสิทธิในการฟ้องร้องคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน จากกองทุนที่มีเงินอยู่ในจำนวนจำกัด (limited fund) หากผู้เสียหายแต่ละคนต่างฟ้องกองทุนเพื่อให้ได้รับการชดเชยค่าเสียหายผู้ที่ฟ้องคดีก่อนจะได้รับชดเชยค่าเสียหายจากกองทุนเต็มจำนวน ความเสียหาย ทำให้เงินจากกองทุนมีจำนวนลดลงจนทำให้ผู้ที่ฟ้องคดีในภายหลังมิได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือได้รับชดเชยไม่เต็มจำนวนความเสียหาย คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีอาจทำให้ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีลดลง หรือเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกซึ่งยังไม่ได้ฟ้องคดีที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตน หรืออาจทำให้ทรัพย์สินของจำเลยลดน้อยถอยลง และในที่สุดจะไม่เพียงพอในการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลัง และส่งผลทำให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังไม่ได้รับชำระหนี้

(a) การเกิดของกองทุนที่มีทรัพย์สินอยู่อย่างจำกัด (limited fund)²⁵⁰

การฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษซ้ำซ้อนย่อมสร้างความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของโจทก์ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ประการแรก การตัดสินลงโทษในคราแรกอาจนำไปสู่การพิจารณาของศาลที่ว่าจำเลยได้รับการลงโทษเพียงพอแล้วจึงทำให้โจทก์ที่นำคดีมาฟ้องภายหลังไม่ได้รับการชดเชยจากการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษใด ๆ อีกประการหนึ่ง คือ ศาลจะไม่จำกัดการชดเชยค่าเสียหาย ในกรณีที่การตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษของแต่ละบุคคลจะทำให้เกิดความเสียหายในการชดเชยให้โจทก์ที่มาภายหลัง ผลลัพธ์ทั้งสองทำให้เกิดทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัด

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Ibid., p. 1791.

หรือกองทุนที่มีทรัพย์สินอยู่อย่างจำกัด (limited fund) ซึ่งโจทก์ทุกคนที่แสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น

ทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดจากการล้มละลายของจำเลย

ทรัพย์สินที่จำกัดนี้มักจะปรากฏขึ้นเมื่อข้อเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษของโจทก์มีมากกว่าทรัพย์สินของจำเลย แม้ว่าบางศาลจะได้ระบุการจำกัดค่าเสียหายเชิงลงโทษเมื่อโจทก์หลายคนฟ้องจำเลยเพียงไม่กี่คน แต่อย่างไรก็ดี ความเห็นส่วนใหญ่ระบุว่าศาลไม่สามารถควบคุมจำนวนข้อเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ การไร้ความสามารถที่จำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลยนี้เองจะเพิ่มความเสี่ยงที่ทำให้จำเลยล้มละลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการประกันภัยมักไม่ครอบคลุมความรับผิดเชิงลงโทษของจำเลย

ความน่ากลัวของการล้มละลายเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมากกว่าทรัพย์สินที่มีจำนวนจำกัดซึ่งเกิดขึ้นโดยปฏิเสธที่จะให้คำตัดสินในค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่โจทก์ โดยทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดมีความประณีประนอมเฉพาะโจทก์ที่มีความสนใจในได้รับการชดใช้เท่านั้น ในทางตรงกันข้าม การล้มละลายเป็นอันตรายต่อโจทก์ จำเลย เจ้าหนี้ของจำเลย พนักงานของจำเลย และสังคมโดยทั่วไป โดยประการแรก เกิดผลกระทบต่อผลประโยชน์ของโจทก์ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหลังจากจำเลยล้มละลาย โดยการป้องกันไม่ให้โจทก์ที่ฟ้องล่าช้าแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งจะทำให้พวกเขาไม่ได้รับผลประโยชน์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้น การล้มละลายของจำเลยขัดขวางการชดใช้ค่าเสียหายเชิงชดเชยของโจทก์ที่น่าคดีมาฟ้องล่าช้า ประการที่สอง สังคมต้องทนทุกข์ทรมานเพราะการล้มละลายของจำเลยอาจทำลายจำเลยที่มีคุณค่าทางสังคมซึ่งเป็นคนที่ต้องรับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดร้ายแรง สุดท้าย การล้มละลายทำร้ายพนักงานผู้ถือหุ้น ผู้บริโภคและเจ้าหนี้ที่ต้องแบกรับภาระจากความผิดพลาดอันน่าร้ายแรงของจำเลย

ทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดจากข้อจำกัดของกฎหมายในการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดเกิดขึ้นเมื่อกฎหมายห้ามไม่ให้โจทก์บางส่วนหรือทั้งหมดจากการได้รับการชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษ ผลลัพธ์นี้เกิดขึ้นในสองสถานการณ์ ประการแรก กฎหมายมลรัฐอาจจำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลยรายหนึ่งซึ่งในกรณีนี้ศาลจะอนุญาตให้เฉพาะโจทก์ที่ชนะคำตัดสินรายแรกเท่านั้นที่สามารถเรียกคืนค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ได้ ผลลัพธ์นี้ทำให้โจทก์ที่นำคดีมาฟ้องในภายหลังเสียผลประโยชน์ในการได้รับชดใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษ ประการที่สอง ศาลอาจปฏิเสธที่จะให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่โจทก์ที่นำฟ้องคดีภายหลัง หากตัดสินว่าการพิจารณาคดีก่อนหน้านี้ได้ลงโทษจำเลยอย่างเพียงพอสำหรับความผิดหนึ่ง ๆ หรือความเสี่ยงในการทำลายทรัพย์สินทางการเงินของจำเลยนั้นเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ หากศาลใดศาลหนึ่งหรือมากกว่านั้นพิพากษายืนตามนั้น โจทก์ที่ยื่นฟ้องในศาลเหล่านั้นจะปฏิเสธความสนใจในการแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษ

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากการกระทำที่มีผลในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ จะสร้างทรัพย์สินที่มีจำนวนจำกัด ศาลจึงต้องจัดการการดำเนินการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เท่าเทียมกัน การดำเนินการแบบกลุ่ม Rule 23 เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการอนุญาตให้สังคมลงโทษและป้องปรามจำเลยได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาผลประโยชน์ของโจทก์และเพื่อปกป้องจำเลยที่มีคุณค่าทางสังคม

จากการค้นคว้าเพิ่มเติม ยังมีบทความอีกหลายบทความที่สนับสนุนความเหมาะสมในการรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23(b)(1)(B) โดยกล่าวถึงความเหมาะสมในบริบทของกองทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด (Limited Fund) กล่าวคือ Rule 23 (b)(1)(B) อนุญาตให้ศาลรับรองการดำเนินการแบบกลุ่มเมื่อ “การพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน... ในทางปฏิบัติจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดี หรือจะทำให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีเป็นอย่างมาก” หากกฎหมายของรัฐได้จำกัดจำนวนทรัพย์สินที่มีอยู่หรือหากข้อเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจทำให้ทรัพย์สินของจำเลยลดลง ผลประโยชน์ของโจทก์ที่นำคดีมาฟ้องในภายหลังในทางปฏิบัติจะถูกกระทบความสนใจของโจทก์ในการแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษ จึงนำมาซึ่งทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดภายใต้ขอบเขตของ Rule 23 (b)(1)(B) เมื่อคำพิพากษาของศาลมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทั้งหมด คุณลักษณะนี้ช่วยป้องกันไม่ให้โจทก์ดำเนินการฟ้องร้องคดีที่เป็นอิสระโดยในทางปฏิบัติจะกระทบถึงผลประโยชน์ของโจทก์ที่นำคดีมาฟ้องในภายหลัง เนื่องจาก Rule 23 (b)(1)(B) ปกป้องทรัพย์สินที่จำกัดโดยผูกพันสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ดังนั้น จึงเป็นการเหมาะสมที่สุดในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ

อย่างไรก็ดี ก่อนที่ศาลจะอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่มของ Rule 23 (b)(1)(B) สำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องพิจารณาว่ามีทรัพย์สินที่จำกัดนั้นมีอยู่จริง ในกรณีที่มีการมีอยู่ของทรัพย์สินนั้นไม่แน่นอน ศาลจะไม่สั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) อย่างไรก็ตาม แม้ศาลเหล่านั้นปฏิเสธที่จะอนุญาตการดำเนินคดีในสถานการณ์เช่นนั้นก็อาจเปิดโอกาสให้มีการใช้ Rule 23 (b)(1)(B) หากศาลมั่นใจว่าทรัพย์สินนั้นมีจำนวนจำกัด ซึ่งศาลไม่ได้กำหนด

กฎหมายแสดงความจำเป็นในการก่อให้เกิดทรัพย์สินที่มีอยู่จำกัด ส่วนใหญ่คดีนั้นจะระบุว่าเมื่อศาลไม่อาจอนุญาต Rule 23 (b)(1)(B) แต่หากกฎหมายระบุอย่างชัดเจนว่ามีเพียงค่าเสียหายเชิงลงโทษที่สามารถได้รับการชดใช้ได้ แสดงว่ามีทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างชัดเจนและควรรอยู่ภายใต้การดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B)

นอกจากนี้ หากศาลที่ทำการพิจารณาได้อนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดซึ่งสร้างขึ้นเมื่อข้อเรียกร้องของโจทก์มีมากกว่าทรัพย์สินของจำเลยก็ควรอาศัยหลักฐานที่แสดงว่าทรัพย์สินนั้นมีข้อจำกัดจริง²⁵¹ ดังนั้น ศาลต้องตัดสินว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเกินทรัพย์สินของจำเลยหรือไม่ หลักฐานที่เกี่ยวข้องจะรวมถึงการพิสูจน์ทรัพย์สินที่แท้จริงของจำเลย การประกัน ข้อตกลงและการเปิดเผยข้อมูลอย่างต่อเนื่อง โดยศาลควรรับรองภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) การดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะในกรณีที่พยานหลักฐานระบุว่า การเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษของโจทก์จะทำให้จำเลยล้มละลาย ดังนั้น ประเด็นนี้จึงเปิดมาตรฐานของความแน่นอนที่ศาลจะต้องทดสอบการพิสูจน์พยานหลักฐาน

ยิ่งไปกว่าอันตรายที่เกิดขึ้นกับโจทก์ จำเลยและสังคมโดยการล้มละลายชี้ให้เห็นว่าศาลสมควรอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) เพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อนแม้ว่าการล้มละลายจะไม่ใช่ที่แน่นอนก็ตาม ประการที่สอง ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา (The Advisory Committee Notes) ระบุว่า Rule 23 (b)(1)(B) การรับรองจะมีความเหมาะสมก็ต่อเมื่อ “การพิจารณาพิพากษาสมาชิกหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นจำเป็นต้องมีหรืออาจมีผลในทางปฏิบัติที่จะกระทบต่อผลประโยชน์ของสมาชิกคนอื่น ๆ” Rule 23 ระบุว่า (b)(1) นั้นมีความเหมาะสมหากการดำเนินคดีแยกกันเป็น “ความเสี่ยง” ที่จะทำลายหรือทำให้เสียผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความ ดังนั้น ศาลจะมีความชอบธรรมในการอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) หากการฟ้องร้องนั้นแสดงให้เห็น “ความเป็นไปได้ อย่างมีนัยสำคัญ” ที่ข้อเรียกร้องของผู้ใดผู้หนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของคู่ความที่ไม่ได้ขึ้นศาล

²⁵¹ Ibid., p. 1801.

(b) ประโยชน์ของ Rule (23)(b)(1)(B) ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่ม²⁵²

การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการรักษาผลประโยชน์ของผู้ร้องในการชดใช้ค่าเสียหายจากทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัด สามารถปกป้องจำเลยและส่งเสริมเศรษฐกิจในกระบวนการยุติธรรม ทั้งเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของโจทก์ ดังต่อไปนี้

ประการแรก การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลเดียวจะทำให้มั่นใจได้ว่าโจทก์ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในข้อเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังนั้น “ในขณะที่การประสานงานนี้จะป้องกันไม่ให้โจทก์คนใดคนหนึ่งได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษที่กล่าวว่าเป็น “ลาภลอย” รายบุคคล และยังประกันสิทธิของโจทก์ทุกคนในการแบ่งส่วนโดยแบ่งตามสัดส่วนของการชดใช้จากค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ประการที่สอง การดำเนินคดีแบบกลุ่มคิดเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีระหว่างสมาชิกกลุ่มซึ่งจะช่วยลดโอกาสที่ทนายความของโจทก์แต่ละคนจะถูกเอาชนะโดย “การดำเนินคดีที่ฉลาดของจำเลย”

ประการสุดท้าย ช่วยลดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างทนายความของโจทก์

ทั้งนี้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคุ้มครองจำเลย กล่าวคือ

ประการแรกและที่สำคัญที่สุดคือการป้องกันการล้มละลายเนื่องจากการแก้ไขปัญหาค่าเสียหายเชิงลงโทษเพียงครั้งเดียวจะช่วยให้สามารถพิจารณาคำตัดสินทั้งหมดอย่างรอบคอบที่จำเป็นในการลงโทษผู้กระทำผิดและป้องปรามผู้อื่นได้

ประการที่สอง หากค่าเสียหายเชิงชดเชยมีน้อยและค่าเสียหายเชิงลงโทษยังถูกจำกัดโดยโจทก์คนก่อนซึ่งถึงขีดจำกัดทางกฎหมายที่อาจต้องชดใช้ต่อจำเลย ทำให้โจทก์ที่ฟ้องคดีคนแรก ๆ ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษทั้งหมดและอาจป้องกันไม่ให้ผู้ฟ้องร้องคดีในภายหลังได้รับแม้กระทั่งค่าเสียหายเชิงชดเชย เนื่องจากทรัพย์สินของจำเลยจะถูกใช้ไปโดยค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อนหน้า²⁵³ ซึ่งหากศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ

²⁵² Ibid., p. 1808.

²⁵³ Aileen L. Nagy, "Certifying Mandatory Punitive Damages Classes in a Post-Ortiz and State Farm World," *Vanderbilt Law Review* 58(2019): p. 625.

จำเลยจึงสามารถ “ใช้ประโยชน์จากการลงทุนครั้งเดียวและสำหรับประเด็นสำคัญแห่งคดีเดียวกัน และกระจายต้นทุนของการลงทุนนั้นไปในการฟ้องร้องเพียงครั้งเดียว” ในการทำเช่นนั้น จำเลยสามารถหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนของการฟ้องร้องคดีและการเยียวยาจากค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงปกป้องจำเลยโดยการลดจำนวนการฟ้องร้องคดีซ้ำซ้อนของประเด็น ค่าเสียหายเชิงลงโทษ

นอกจากนี้การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษยังส่งเสริมเศรษฐกิจในกระบวนการยุติธรรมโดยการหลีกเลี่ยงการฟ้องร้องหลายครั้งที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมาย และข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันและจำเลยเดียวกัน เนื่องจากการพิจารณาคดีที่ซับซ้อนหลายครั้งทำให้ระบบศาลเป็นภาระอย่างมาก นโยบายสาธารณะจึงต่อต้านการฟ้องร้องหลายคดี Rule 23 (b)(1)(B) จึงส่งเสริมนโยบายนี้โดยการแก้ไขปัญหาค่าเสียหายเชิงลงโทษในดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว ทำให้ทฤษฎีกองทุนแบบจำกัดอาจสนับสนุนให้มีการอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ²⁵⁴

(c) แนวคำพิพากษา In re Northern District of California “Dalkon Shield”

จากการศึกษาพบว่าศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกามีการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีต่าง ๆ ค่อนข้างจำกัด โดยความคิดเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า ศาลควรอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23(b)(1)(B) เพื่อป้องกันการล้มละลายและเป็นการปกป้องสังคมอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่มที่ศาลฎีกาอนุญาตนั้นมีจำนวนจำกัดอย่างยิ่งเนื่องจากปัญหาความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ

สำหรับคดี In re Northern District of California “Dalkon Shield” IUD Products Liability Litigation เป็นคดีที่เกี่ยวกับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีข้อเท็จจริงปรากฏว่า โจทก์ทั้งหมดได้ยื่นฟ้องว่าโจทก์ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการใช้ยา Dalkon shield ระหว่างปี 1970 ถึงปี 1974 สตรีของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้ยานี้และผู้มีส่วน

²⁵⁴ Prod L. Am, "Depletion of Limited Fund—Punitive Damages " [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: [https://www.westlaw.com/Document/I7e2eb9c14b0611db99a18fc28eb0d9ae/View/FullText.html?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&VR=3.0&RS=cblt1.0](https://www.westlaw.com/Document/I7e2eb9c14b0611db99a18fc28eb0d9ae/View/FullText.html?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&VR=3.0&RS=cblt1.0)

ใหญ่ได้รับบาดเจ็บและมีจำนวนมากถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะทำให้เกิดมดลูกทะลุ การติดเชื้อ การแท้งที่เกิดขึ้นเองและการบาดเจ็บของทารกในครรภ์ ในวันที่ 28 มีนาคม 1974 ผู้ผลิตยาจึงได้มีการเรียกเก็บยานี้จากท้องตลาด ซึ่งคดีนี้ผู้เสียหายได้ฟ้องเป็นคดีมีจำนวนโดยประมาณ 3,258 คดีและมีคำฟ้องบางคดีซึ่งมีจำนวนถึง 1,573 คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลต่างรัฐกัน ชื่อเรียกกร้องของผู้เสียหายทั้งหมดมีความแตกต่างกัน คือ มีการเรียกร้องค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการประมาทและการละเลย ไม่แยแสในขั้นตอนการผลิตการใช้ยา²⁵⁵

ต่อมาได้มีการโอนคดีมายังศาลในมลรัฐเดียวกัน ศาลจึงได้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยมีเงื่อนไขภายใต้ Rule 23(b)(1) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่ยื่นฟ้องเพื่อเรียกค่าเสียหายต่อผู้ผลิตยา การอนุญาตเป็นคดีแบบกลุ่มนี้เพื่อเป็นการยืนยันสิทธิของโจทก์ทั้งหมดในการแบ่งปันค่าเสียหายกันตามส่วนภายในวงเงินที่จำกัด เนื่องจากจำเลยได้ถูกฟ้องให้ล้มละลายและทรัพย์สินที่รวบรวมได้นั้นมีจำนวนจำกัด อีกทั้งเพื่อให้ผลบังคับที่มีต่อคู่ความฝ่ายตรงข้ามเป็นอย่างเดียวกัน คดีนี้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้เงื่อนไขตาม Rule 23 (b)(1) ภายหลังจากได้มีการโอนคดีมายังศาลในมลรัฐเดียวกัน รวมทั้งให้โจทก์นั้นสามารถร้องขอค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ด้วย²⁵⁶ และแม้ชื่อเรียกกร้องของผู้เสียหายแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน หากผู้เสียหายแต่ละคนต่างฟ้องร้องต่อบริษัทผลิตยา ซึ่งถูกฟ้องล้มละลายและมีทรัพย์สินจำนวนจำกัดแล้ว ผู้เสียหายบางคนอาจจะมิได้รับชดใช้ค่าเสียหายเลย การสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เพื่อจะได้เฉลี่ยทรัพย์สินของจำเลยให้แก่ผู้เสียหายไปตามส่วน และสามารถป้องกันปัญหาในการปฏิบัติตามคำพิพากษาที่ขัดแย้งหรือแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการดำเนินคดีในหลายศาลได้

โดยศาลชั้นต้นได้ตั้งทฤษฎีว่าในกรณีนี้จำเลยได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่โจทก์จำนวนมาก ความเสี่ยงที่จะตัดสินให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษในหลายครั้งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ประการแรก ศาลเกรงว่าการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการลงโทษอย่างรุนแรงและอาจทำให้จำเลยคนหนึ่งอาจปฏิเสธที่จะให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อโจทก์คนที่นำคดีมาฟ้องภายหลัง ดังนั้นการที่โจทก์ที่ 1 นำชื่อเรียกกร้องมาสู่การพิจารณาย่อมเป็นการตัดสิทธิของโจทก์คนอื่นที่นำคดีมาฟ้องภายหลังในการแสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษ ประการที่สอง ศาลที่อนุญาตให้โจทก์เรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษในทุกการกระทำจะทำให้จำเลยได้รับการลงโทษซ้ำซ้อนและเสี่ยงต่อการล้มละลาย ในทั้งสองกรณีทรัพย์สินที่ยังเหลืออยู่สำหรับ

²⁵⁵ The plaintiffs predicate their right to recover against various defendants on theories of negligence, strict products liability, breach of warranty, conspiracy and fraud. In the vast majority of these actions, the plaintiffs seek substantial sums in punitive damages)

²⁵⁶ "Class Actions for Punitive Damages," *Michigan Law Review*: p. 1787..

การชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนจำกัด จึงกำหนดเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)

แต่อย่างไรก็ตามต่อมา The Ninth Circuit ยกเลิกคำสั่งอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มใน Dalkon Shield กล่าวว่าคดีนี้ไม่เหมาะสมภายใต้ข้อกำหนดเบื้องต้นของ Rule 23 (a)²⁵⁷

โดยสรุป ศาลอาจจัดให้มีการเรียกชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลยโดยก่อให้เกิดทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดหนึ่งหรือสองแบบ ประการแรก กฎหมายที่ใช้บังคับอาจจำกัดการชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษ ประการที่สอง ศาลอาจได้รับหลักฐานที่แสดงว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษซ้ำซ้อนจะทำให้จำเลยล้มละลาย ไม่ว่าในกรณีใด การพิจารณาคดีในช่วงแรกของโจทก์จะขัดขวางการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับผู้เรียกร้องที่มาฟ้องคดีภายหลัง การล้มละลายจะมีผลกระทบเพิ่มเติมจากการไม่ให้มีการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากโจทก์ที่ฟ้องล่าช้า ดังนั้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของโจทก์ ศาลควรอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) สำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดย Rule 23 (b)(1)(B) จะแก้ปัญหาระบุทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยการเข้าร่วมและปกป้องโจทก์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดโดยประกันว่าการพิพากษา กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษกับจำเลยจะได้รับการเปรียบเทียบที่ดีและโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจ ในกระบวนการยุติธรรม หากการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1) ยังคงถูกปฏิเสธอย่างไม่สมเหตุสมผล Rule 23 ย่อมสมควรได้รับการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาและรองรับการอนุญาตให้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับการเกิดความเสียหายในระดับใหญ่ อีกทั้งไม่ควรละเลยศักยภาพของ Rule 23 (b)(1) เนื่องจากเป็นภาระต่อระบบตุลาการและเป็นการปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างไม่เป็นธรรม²⁵⁸

²⁵⁷ The court observed that it was “not necessarily ruling out the class action tool as a means for expediting multi-party product liability actions in appropriate cases, but the combined difficulties overlapping from each of the elements of Rule 23(a) preclude[d] certification in this case.”

²⁵⁸ "Class Certification in Mass Accident Cases under Rule 23(B)(1)," *Harv. L. Rev.* 96(1983): p. 1143.

3.4.2.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ภายใต้ Rule 23(b)(2)

Rule 23 (b)(2) เป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใดต่อกลุ่มบุคคล โดยเป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (injunctive relief) หรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ (declaratory relief) เพื่อบรรเทาผลร้ายจากการกระทำหรือไม่กระทำนั้นเนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกของกลุ่มทุกราย ส่งผลให้ศาลอาจมีคำสั่งห้ามหรือบังคับในลักษณะเดียวกันต่อกลุ่มทั้งหมด²⁵⁹

ภายใต้ Rule 23(b)(2) ได้มีผู้ให้ความเห็นแตกต่างกันไป 2 ประการ โดยประการแรก มีผู้ให้ความเห็นว่าไม่เหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มและเรียกร้องค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยมีเหตุผลว่าภายใต้ Rule 23(b)(2) “เป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์เพื่อบรรเทาผลร้ายจากการกระทำหรือไม่กระทำนั้นเนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกของกลุ่มทุกราย” โดยจะไม่มีใช้กับการดำเนินการเพื่อเรียกค่าเสียหายอันเป็นตัวเงิน

สำหรับความเห็นประการที่สอง ภายใต้ Rule 23(b)(2) แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของรัฐบาลกลาง กรณีการฟ้องคดีมีจุดประสงค์เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น สามารถขอให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการเรียกร้องค่าเสียหายอันเป็นตัวเงินได้ หากเป็นกรณีของการช่วยเหลือแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติด้านสิทธิพลเมือง (civil rights discrimination) และเพื่อเป็นการเยียวยาสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัตินั้น โดย Rule 23 (b)(2) ช่วยบรรเทาเหยื่อของการเลือกปฏิบัติด้านสิทธิพลเมืองในวงกว้าง ซึ่งรวมถึงการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและเพศ นอกจากนี้ บทบัญญัตินี้มักใช้ในกรณีของการจ้างงานที่เลือกปฏิบัติ²⁶⁰ อย่างไรก็ตาม ภายใต้ Rule 23 (b)(2) มักมีข้อโต้แย้งว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในกรณีที่กลุ่มบุคคลร้องขอค่าเสียหายทางการเงินเพิ่มเติมจากคำสั่งห้ามหรือคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์

²⁵⁹ อรุโณทัย รักไทยนิยม, "ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต," หน้า 50.

²⁶⁰ Natasha Dasani, "Class Actions and the Interpretation of Monetary Damages under Federal Rule of Civil Procedure 23(B)(2)," *Fordham L. Rev.* 75(2006): p. 165.

โดย The Advisory Committee ระบุว่า “การร้องขอค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินภายใต้ Rule 23(b)(2) อาจได้รับอนุญาตหากการร้องขอนั้นไม่มีอิทธิพล (predominate) หรือน้ำหนักเหนือไปกว่าคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์” โดยมีแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

(a) แนวคำพิพากษาคดี Allison v. Citgo Petroleum Corp.²⁶¹

ปี 1998 ในคดี Allison v. Citgo Petroleum Corp. ศาลอุทธรณ์ภาค 5 เป็นศาลอุทธรณ์ศาลแรกที่ตัดสินว่าโจทก์ที่ประสงค์จะพิพากษาคดีฟ้องร้องคดีแบบกลุ่ม ภายใต้ Rule 23 (b)(2) สามารถทำได้หรือไม่ เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยหรือค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมจากคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีนี้ถูกนำขึ้นสู่ศาลโดยพนักงานชาวแอฟริกัน-อเมริกันกว่า 130 คนและผู้สมัครงานของบริษัท Citgo Petroleum Corporation ในนามของสมาชิกกลุ่มหนึ่งพันคนที่ Citgo จ้างงานหรือสมัครงานกับ Citgo ตั้งแต่เดือนเมษายน 1979 จนถึงระยะเวลาของการนำคดีมาฟ้องร้อง โดยโจทก์กล่าวหาว่ามีการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานตามเชื้อชาติและในแนวทางปฏิบัติหลายประการของบริษัท รวมถึงการว่าจ้างและการเลื่อนตำแหน่ง และโจทก์ขอให้ศาลรับรองการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23(b)(2) ทั้งมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งและจำนวนเงินค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษสูงสุดตามกฎหมายอนุญาต

ศาลกล่าวว่า เนื่องจากคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์จะต้องเป็น “เอกสิทธิ์หรือมีอำนาจเหนือกว่า” (exclusive or predominate) ตามบันทึกของ The Advisory Committee ภายใต้ Rule 23(b)(2) และ Rule 23(b)(2) การรับรองจะใช้ได้เฉพาะเมื่อการร้องขอค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินนั้นเกิดขึ้น “โดยบังเอิญ” (incidental) จากคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์

จากคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์นอกจากเหตุผลที่ถือว่าคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์

²⁶¹ Allison v. Citgo Petroleum Corp., 151 F.3d 402 (5th Cir. 1998)

มีอำนาจเหนือกว่าของค่าเสียหายทางการเงิน ศาลยังกำหนดเหตุผล “โดยบังเอิญ” ขึ้นมาอีกเพื่ออ้างถึง “ค่าเสียหายที่เป็นผลโดยตรงจากความรับผิดชอบแก่กลุ่มบุคคลโดยรวม” (damages that flow directly from liability to the class as a whole)

ดังนั้น ศาลในคดี Allison ได้วางหลักการเรื่องค่าเสียหายอันเป็นตัวเงิน ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) อย่างเป็นทางการ โดยในส่วนใหญ่คดีทั้งหลาย จะจำกัดการเยียวยาในกรณีที่มีค่าเสียหายเป็นตัวเงิน ทำให้มาตรฐานสำหรับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ได้รับการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(2) ได้รับการกำหนดลักษณะ เป็นกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนครั้งแรก ซึ่งหลักเกณฑ์ “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ” หรือการตีความอย่างแคบ ของ “อิทธิพลเหนือกว่า ตามที่กำหนดไว้ในคดี Allison เป็นการจำกัดความสามารถของสมาชิกกลุ่ม ในการร้องขอค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) ซึ่งการเรียกร้องค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินจะถูกระงับโดยอัตโนมัติภายใต้ Rule 23 (b) (2)

(b) แนวคำพิพากษาคดี *Dukes v. Walmart*²⁶²

คดีนี้ ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกร้อง Betty Dukes และพนักงานปัจจุบัน และอดีตพนักงานของ Wal-Mart Stores, Inc. ได้ยื่นฟ้อง Wal-Mart ที่ศาลแขวง Northern District of California เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ และเงินค่าจ้างย้อนหลัง (Backpay) โดยฟ้องในนามของกลุ่มพนักงานหญิงทั่วประเทศราว 1.5 ล้านคน เนื่องจากการกล่าวหาว่า Wal-Mart มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงซึ่งเป็นการละเมิดหัวข้อที่ 7 ของ the Civil Rights Act of 1964 โจทก์อ้างว่าผู้จัดการได้ใช้ดุลพินิจในการจ่ายค่าตอบแทนและการเลื่อนตำแหน่ง อย่างไม่เหมาะสมโดยเลือกปฏิบัติเป็นพิเศษกับพนักงานชาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อพนักงานหญิง

โดยโจทก์ได้พิสูจน์จนเป็นที่พอใจ ภายใต้ Rule 23 (a) และ Rule 23 (b)(2) ทำให้ศาลแขวง Northern District of California ได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23(b)(2) และอนุมัติแผนการพิจารณาสองระยะ (two-phase trial plan) โดยในระยะที่ 1 โจทก์จะพยายามพิสูจน์ว่า Wal-Mart มีส่วนร่วมในการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานหรือไม่ หากโจทก์ ประสบความสำเร็จในระยะที่ 1 ก็จะสามารถพิสูจน์สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ

²⁶² Wal-Mart v. Dukes, 564 U.S. 338 (2011)

หากสมมติว่าโจทก์พิสูจน์ได้ในระยะที่ 1 ในระยะที่ 2 ศาลจะมีคำสั่งห้ามงดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ จะให้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษคำนวณการจ่ายเงินก้อนที่ Wal-Mart เป็นหนี้โจทก์ทั้งหมดในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 9 พิพากษายืนการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) รวมถึงค่าเสียหายเชิงลงโทษ

อย่างไรก็ดี ในชั้นฎีกาศาลได้พิพากษากลับโดยไม่อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากการกระทำดังกล่าวไม่เป็นไปตามเงื่อนไขเบื้องต้น ภายใต้ Rule 23 (a) โดยตามศาลระบุดังกล่าวโจทก์ไม่สามารถเสนอหลักฐานสำคัญว่า Wal-Mart ดำเนินการภายใต้นโยบายการเลือกปฏิบัติ และผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวอย่างไม่พบว่า การตัดสินใจจ้างงานที่มีการเลือกปฏิบัตินั้นเกิดบ่อยเพียงใด สำหรับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของพนักงานที่ได้รับการอนุญาตอย่างไม่เหมาะสมภายใต้ Rule 23(b)(2) ซึ่งไม่อนุญาตให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายที่เป็นเงิน และเงินค่าตอบแทนย้อนหลังนั้นเป็นปัญหารายบุคคล นอกจากนี้ ศาลยังระบุว่า การเรียกร้องค่าเสียหายเป็นตัวเงินสามารถได้รับการรับรองภายใต้ Rule 23 (b)(3) เท่านั้น

(c) แนวคำพิพากษาคดี *Robinson v. Metro-North Commuter Railroad*²⁶³

คดีนี้เป็นกรณีการฟ้องร้องในนามของพนักงานแอฟริกัน-อเมริกันของ บริษัท Metro-North Commuter Railroad ระหว่างปี 1985 ถึง 1996 ประมาณ 1300 คน เช่นเดียวกับ Allison โจทก์ในคดีนี้ยังกล่าวหาว่าการจ้างงานเป็นการเลือกปฏิบัติที่ละเมิดหัวข้อ VII ของพระราชบัญญัติสิทธิพลเมืองปี 1964 (the Civil Rights Act of 1964) โดยกล่าวหาว่านโยบายของบริษัทเป็นการเลือกปฏิบัติต่อพนักงานชาวแอฟริกัน-อเมริกัน โจทก์ได้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งและการเยียวยาที่มีใช้ตัวเงินและค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับสมาชิกกลุ่มที่กล่าวหาว่ามีการเลือกปฏิบัติเป็นรายบุคคล ในคดีนี้ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ของศาลอุทธรณ์ภาค 5 ในคดี Allison โดยปฏิเสธที่จะใช้การทดสอบ “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ” ซึ่งศาลแย้งว่า “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ” ได้จำกัดดุลพินิจของศาลในการตัดสินใจว่ากลุ่มบุคคลมีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไขเบื้องต้นของการรับรองของ Rule 23

²⁶³ *Robinson v. Metro-North Commuter Railroad*, 175 F.R.D. 46 (1997)

ศาลยังพบว่าวิธีการเฉพาะกิจ (ad hoc)²⁶⁴ ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิด “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ” จะช่วยให้กระบวนการที่ขอบด้วยกฎหมายแก่สมาชิกกลุ่มที่ขาดหายไป และบรรลุลวัตถุประสงค์ในการพิจารณาคดีโดยอนุญาตให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นตัดสินว่าข้อเรียกร้องนั้น เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีหรือไม่²⁶⁵ และไม่จำกัดดุลพินิจของศาล โดยจะสร้างความชอบธรรม ต่อสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้เป็นคู่ความ และทำให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือไม่ เพราะจุดประสงค์ของ Rule 23(b)(2) อีกประการ คือ การจัดเตรียมวิธีการชดเชยให้กับโจทก์ ที่ถูกละเมิดสิทธิพลเมือง ดังนั้น ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินก็สามารถร้องขอได้ภายใต้ Rule 23(b)(2) แต่ “น้ำหนักในการขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามหรือให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการต้องมากกว่า ข้อเรียกร้องที่เป็นค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้” ด้วย และศาลยังกล่าวว่าได้พิจารณำบันทึก ของ The Advisory Committee เพื่อเป็นแนวทางในการตีความ Rule 23(b)(2) ดังนั้น จึงถือว่าเป็นไปตามบันทึกและสรุปว่าเจตนาของผู้ร่างจะอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเรียกค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน บางส่วนได้หากคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขอให้ศาล มีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์จะต้องเป็นเอกสิทธิ์หรือมีอำนาจเหนือกว่าและนอกจากนี้ ในคดี Hoffman v. Honda of Am. Mfg., Inc., 191 F.R.D. 530 ศาลได้วิพากษ์วิจารณ์การตัดสินใจของศาลอุทธรณ์ ภาค 5 ในคดี Allison โดยระบุว่า “การใช้เหตุผล “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ” เป็นมาตรฐาน ในการอนุญาตให้มีคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23(b)(2) จะจำกัดการเรียกร้องที่รวมถึงค่าเสียหายเชิงชดเชย และค่าเสียหายเชิงลงโทษ แม้ว่าคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์เป็นรูปแบบการเยียวยาที่โจทก์สนใจเป็นหลัก” และได้มีคดี Molski v. Gleich ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้ปฏิเสธที่จะนำแนวคิด “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ” ในคดี Allison มาใช้ และสนับสนุนแนวทาง ad hoc ที่พัฒนาขึ้นในคดี Robinson

อย่างไรก็ดี มีผู้ให้ความเห็นว่า ในแนวคิดการป้องปรามทางสังคม (societal deterrent conception) ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาเฉพาะบุคคล ดังนั้น การเปิดช่องทางสำหรับการรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมเป็น “ค่าเสียหายโดยบังเอิญ”²⁶⁶

²⁶⁴ เป็นวิธีการเฉพาะกิจ ยกตัวอย่าง Ad Hoc Arbitration เป็นกรณีที่คู่พิพาทดำเนินการระงับข้อพิพาท ตามวิธีอนุญาโตตุลาการด้วยตนเอง กล่าวคือ โดยตั้งอนุญาโตตุลาการและกำหนดวิธีพิจารณาต่าง ๆ เอง และให้ อนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาทของตน

²⁶⁵ Dasani, N., "Class Actions and the Interpretation of Monetary Damages under Federal Rule of Civil Procedure 23(B)(2)," *Fordham L. Rev.*: 173.

²⁶⁶ Sharkey, C. M., "The Future of Classwide Punitive Damages," *U. MICH. J. L. REFORM*: 1144.

ดังนั้น หลังจากคดี *Dukes* ศาลสามารถหาวิธีที่จะยอมรับแนวความคิดการป้องปรามทางสังคมของค่าเสียหายเชิงลงโทษและอนุญาตเป็นคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) โดยแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนในคดี *Ellis v. Costco Wholesale Corp.*,²⁶⁷ โดยศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้มีการตีความใหม่ภายใต้ Rule 23 (b)(2) การรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มจากบรรทัดฐานคดี *Dukes* โดยศาลได้ยืนยันอีกครั้งว่าการยอมรับแนวคิดทางสังคมเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมุ่งเน้นไปที่การกระทำของจำเลยและไม่ใช้ลักษณะส่วนบุคคลของโจทก์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลจึงแนะนำว่าการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) สามารถกระทำได้ภายหลังคดี *Dukes v. Walmart*

ทั้งนี้ ศาลชั้นต้นยังได้ระบุว่า “ตามลักษณะของการเรียกร้องของโจทก์” ที่อ้างว่าเป็นรูปแบบหรือการเลือกปฏิบัติ การไต่สวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติของจำเลยในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยรวมมากกว่าการตัดสินใจจ้างงานรายบุคคลที่เกี่ยวกับพนักงานที่เฉพาะเจาะจง” ดังนั้น คดี *Ellis* ทำให้ความเข้าใจแนวคิดทางสังคมของค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคงมีอยู่ การอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(2) การดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคงเป็นไปได้

โดยสรุป ประเด็นค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินสามารถใช้ประกอบกับคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) ได้หรือไม่ มีนัยสำคัญสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในหลายกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของพลเมืองโดยเฉพาะคดีที่มีการเลือกปฏิบัติโอกาสในการได้รับค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินนอกเหนือจากอิทธิพลของคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ไม่ว่าจะมีการเรียกร้องหรือไม่ก็ตาม ด้วยเหตุนี้ ควรตีความ Rule 23 (b)(2) โดยใช้แนวทางที่สนับสนุนผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติหรือคดีอื่นภายใต้ Rule 23 (b)(2) เพื่ออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยบันทึกของ The Advisory Committee มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางให้ศาลตีความตามกฎเกณฑ์ และเป็นแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ในการพิจารณาตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย ประกอบกับแนวคิดที่ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการป้องปรามทางสังคม (societal

²⁶⁷ *Ellis v. Costco Wholesale Corp.*, 285 F.R.D. 492 (2012)

deterrent conception) จะทำให้การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) เป็นไปได้มากที่สุด

3.4.2.3 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ภายใต้ Rule 23(b)(3)

ค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ได้รับการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(3) เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญ หรือมีน้ำหนัก (predominate) มากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเป็นวิธีการที่ดีกว่าวิธีพิจารณาแบบอื่นในการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทได้อย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวคำพิพากษาที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างได้ ต่อไปนี้

(a) แนวคำพิพากษาคดี The BP Oil Spill Settlement

ข้อเท็จจริงปรากฏว่าบริษัท BP (British Petroleum Company) เป็นบริษัท พลังงานแบบครบวงจรจากประเทศอังกฤษ โดยในปี 2012 บริษัท BP ได้รับสัมปทานจากรัฐบาล ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีโครงการขุดเจาะแหล่งน้ำมันชื่อ Macondo ในบริเวณอ่าวเม็กซิโก ซึ่งอยู่ใต้ระดับน้ำทะเล 1,500 เมตร และหลุมน้ำมันก่อตัวลึกลงไปชั้นหินอีก 5,486 เมตร เพื่อที่จะผลิตน้ำมันจากแหล่งให้ได้บริษัท BP จึงต้องนำอุปกรณ์แท่นขุดเจาะที่มีประสิทธิภาพสูง ชื่อว่า “Deepwater Horizon” โดยบริษัท BP ได้จ้างบริษัท Transocean เจ้าของแท่นขุดเจาะ ซึ่งในการสำรวจแหล่งพลังงาน ผู้ผลิตต้องค่อย ๆ ทดสอบการขุดเจาะเพื่อไม่ให้ชั้นหินเกิดรอยแตก แต่เนื่องจากแหล่งน้ำมัน Macondo เป็นหลุมลึก และขุดเจาะยากจึงทำให้แผนงานล่าช้ากว่ากำหนด ถึง 5 เดือน ทำให้บริษัท BP ต้องพยายามเร่งขุดเจาะแหล่งน้ำมันเนื่องจากราคาน้ำมันในตลาดโลก กำลังเพิ่มขึ้น ทางบริษัทจึงมองข้ามเรื่องความปลอดภัยไป ทำให้ในที่สุดเครื่องยนต์ของท่อขุดเจาะ น้ำมันระเบิดขึ้น โดยการระเบิดของแท่นขุดเจาะน้ำมันทำให้ทั้งห้องเครื่องยนต์และห้องไฟฟ้าจม อยู่ในกองเพลิง สะพานเชื่อมของแท่นขุดเจาะเป็นอัมพาต²⁶⁸ และก๊าซธรรมชาติที่ปะปนอยู่ในแหล่ง ได้ถูกแรงดันผลักดันขึ้นมาข้างบนแท่นผ่านรอยรั่วตามชั้นหินและได้ทำปฏิกิริยากับอากาศ จนเกิดระเบิด

²⁶⁸ ญัฐพล เดชขจร, "ย้อนรอยมหันตภัยทะเลเดือด " [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/725450>

ขึ้นอย่างรุนแรงในเวลานั้น โดยมีพนักงานทำงานอยู่ 126 คน ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือให้อพยพออกมาทัน โดยมีผู้บาดเจ็บ 17 คนและมีผู้เสียชีวิตถึง 11 ราย

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้น้ำมันรั่วไหลออกมาสู่อ่าวเม็กซิโกระหว่างวันที่ 20 เมษายน ถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2010 โดยแท่นขุดเจาะ Deepwater Horizon ได้จมลงสู่ทะเลในวันที่ 22 เมษายน 2010 เมื่อแหล่งน้ำมัน Macondo เสียหายอย่างหนัก น้ำมันดิบจึงทะลักออกมาภายนอก ในปริมาณสูงถึงระหว่างวันละ 12,000 ถึง 100,000 บาร์เรล ต่อเนื่องกว่า 87 วันส่งผลให้สุดท้ายมีน้ำมันรั่วไหลสู่ทะเลโดยประมาณการจำนวน 4,900,000 บาร์เรล ผู้ที่ได้รับผลกระทบย่อมหนีไม่พ้นสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศน์ของทะเลในอ่าวเม็กซิโกเนื่องจากคราบน้ำมันได้ปกคลุมชายฝั่งทะเลยาวถึง 1,770 ตารางกิโลเมตร และครอบคลุมผิวน้ำมหาสมุทรถึง 176,100 ตารางกิโลเมตรในรัฐรัฐฟลอริดา รัฐแอละบามา รัฐมิสซิสซิปปี รัฐลุยเซียนา และรัฐเท็กซัส โดยมีการค้นพบว่าสัตว์น้ำจำนวนมากได้เสียชีวิตลงจากสาเหตุนี้ เช่น นก 800,000 ตัว เต่า 65,000 ตัว กว้า 17,000 ตัว เป็นเต่าทะเลถูกห่อหุ้มไปด้วยคราบน้ำมันจนเคลื่อนไหวไม่ได้ ทั้งเต่าหญ้าที่ใกล้สูญพันธุ์ ปลาวาฬและปลาโลมา 1,400 ตัว²⁶⁹ รวมถึงพืชทะเล จำพวกปะการังหลายชนิดที่สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

จากเหตุการณ์น้ำมันระเบิดครั้งใหญ่เป็นประวัติศาสตร์โลกนี้ ทำให้ต่อมาได้มีการก่อตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการรั่วไหลของน้ำมันและการขุดเจาะนอกชายฝั่งของ BP Deepwater Horizon (The National Commission on the BP Deepwater Horizon Oil Spill and Offshore Drilling) โดยได้ก่อตั้งเพื่อพิจารณาต้นเหตุของภัยพิบัติและเสนอทางเลือกด้านความปลอดภัยและข้อควรระวังด้านสิ่งแวดล้อม และคณะกรรมการ ฯ ได้เผยแพร่รายงานสุดท้ายเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2011 โดยคณะกรรมการ ฯ พบว่าบริษัท BP บริษัท Halliburton และบริษัท Transocean ได้ทำงานโดยมกง่าย และยังเป็นความช่วยเหลือกระตุ้นการระเบิดและการรั่วไหลของน้ำมัน โดยในรายงานระบุว่า “ไม่ว่าจะทำโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม การตัดสินใจหลายอย่างที่บริษัท BP บริษัท Halliburton และบริษัท Transocean ได้ทำขึ้นนั้นเพิ่มความเสี่ยงของการระเบิดแหล่งน้ำมัน Macondo ได้อย่างชัดเจน โดยการกระทำนั้นยังช่วยประหยัดเวลาและเงินให้กับบริษัทเหล่านั้น ได้อย่างมาก

บริษัท BP ได้ออกแถลงการณ์เพื่อตอบสนองต่อรายงานนี้ว่า “ทาง BP ได้ทำกระทำการเพื่อเสริมความปลอดภัยและการจัดการด้านความเสี่ยงให้ดียิ่งขึ้นแล้ว” อย่างไรก็ตามบริษัท Transocean ได้ตำหนิบริษัท BP สำหรับการตัดสินใจก่อนที่ การระเบิดจะเกิดขึ้น

²⁶⁹ ลงทุนแมน, "[ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา:

ทั้งทาง บริษัท Halliburton ระบุว่า การกระทำของตนนั้นได้ทำตามคำสั่งของบริษัท BP ในการฉีดซีเมนต์เข้าไปในผนังของบ่อน้ำมัน และได้วิจารณ์บริษัท BP สำหรับความล้มเหลวในการดำเนินการทดสอบซีเมนต์ โดยในรายงานบริษัท BP ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดเก้่าประการ ประการหนึ่งคือการไม่ได้ใช้เครื่องมือเพื่อทดสอบความแข็งแรงของซีเมนต์ และมีความล้มเหลวโดยละเอียด การทดสอบแรงดัน ทั้งไม่ได้ทดสอบการเสียบท่อด้วยปูนซีเมนต์ อย่างไรก็ตาม การสอบสวนครั้งนี้ไม่ได้ตำหนิเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แต่มีสรุปออกมาว่า “แม้จะมีความเสี่ยงโดยธรรมชาติ แต่เหตุการณ์วันที่ 20 เมษายนนี้สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้” และ “เหตุครั้งนี้เป็นผลมาจากความผิดพลาดที่ชัดเจนโดยบริษัท BP บริษัท Halliburton และบริษัท Transocean”

ต่อมารัฐบาลสหรัฐ ฯ ได้ออกมารายงานในเดือนกันยายน 2011 โดยระบุว่า ในท้ายที่สุดบริษัท BP ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการรั่วไหลรวมทั้งบริษัท Halliburton และบริษัท Transocean ก็มีส่วนรับผิดชอบเช่นกัน โดยได้รายงานระบุว่าสาเหตุหลักคือปูนซีเมนต์ที่มีข้อบกพร่อง และในรายงานยังระบุอีกว่าแม้ว่าเหตุการณ์ที่นำไปสู่การจมของแท่นขุดเจาะ Deepwater Horizon จะเกิดขึ้นจากความล้มเหลวในการป้องกันการระเบิดของแหล่งน้ำมัน แต่การสืบสวนพบว่ามีข้อบกพร่องของระบบมากมาย โดยการกระทำและการละเว้นการกระทำของบริษัท Transocean และลูกเรือ Deepwater Horizon ที่ไม่มีความสามารถในการป้องกันหรือจำกัดขนาดของภัยพิบัติ รายงานยังระบุด้วยว่าสาเหตุหลักของการระเบิดคือความล้มเหลวของแนวกันซีเมนต์ที่ปล่อยให้ไฮโดรคาร์บอนไหลขึ้นผ่านตัวยกขึ้นสู่แท่นขุดเจาะ ส่งผลให้เกิดการระเบิด โดยการสูญเสียชีวิตและมลภาวะที่ตามมาของอ่าวเม็กซิโกเป็นผลมาจากการบริหารความเสี่ยงที่ไม่ดี การเปลี่ยนแปลงแผนในนาทีสุดท้าย ความล้มเหลวในการสังเกตและตอบสนองต่อตัวชี้วัดที่สำคัญ การตอบสนองต่อการควบคุมที่ดีไม่เพียงพอ และการฝึกอบรมการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินที่ไม่เพียงพอ

เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2010 หลังจากที่ผู้บริหารของบริษัท BP ได้เข้าเจรจากับประธานาธิบดีโอบามา BP ได้ประกาศและทำให้มีการตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือข้อเรียกร้องชายฝั่งที่เรียกว่า Gulf Coast Claim Facility หรือ GCCF ขึ้น โดยได้รับการดูแลจากนายความ Kenneth Feinberg ซึ่งเป็นกองทุนมูลค่า 20 พันล้านดอลลาร์เพื่อระงับการเรียกร้องที่เกิดจากการรั่วไหลของ Deepwater Horizon โดยเริ่มรับการเรียกร้องเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2010 โดยกองทุนนี้จัดสรรไว้สำหรับความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติ ค่าใช้จ่ายในการตอบสนองของรัฐและท้องถิ่น และค่าชดเชยรายบุคคล

เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2012 หลังจากที่บริษัท BP และทีมทนายความของโจทก์ตกลงที่จะยุติข้อพิพาทโดยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class-action settlement) มีการดำเนินการเรียกร้องมากกว่าหนึ่งล้านรายการของผู้เรียกร้องส่วนบุคคลและธุรกิจกว่า 220,000 ราย และได้จ่ายเงินมากกว่า 6.2 พันล้านดอลลาร์จากกองทุน โดยร้อยละ 97 ของการชำระเงินถูกจ่ายให้กับผู้เรียกร้องในรัฐชายฝั่ง โดยในเดือนมิถุนายน 2012 การยุติข้อพิพาทผ่าน GCCF ถูกแทนที่ด้วยโปรแกรมระงับข้อพิพาทภายใต้การดูแลของศาล (court-supervised settlement program) ที่เป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงระงับข้อพิพาทการดำเนินคดีแบบกลุ่ม²⁷⁰ ภายใต้ Rule 23 (b)(3) เนื่องจาก GCCF ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับจำนวนเงินและความเร็วของการชำระเงิน ตลอดจนการขาดความโปร่งใส และความไม่เป็นอิสระ โดยผู้พิพากษาสหพันธรัฐที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการคดีนี้ คือ Judge Carl Barbier โดยข้อตกลงระงับข้อพิพาทนี้ได้มีการจ่ายค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory Damages) ให้แก่ผู้เสียหาย และได้เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) ด้วย

สำหรับการดำเนินการฟ้องคดีทางแพ่งและการตกลงระงับข้อพิพาทจากเหตุการณ์น้ำมันรั่วไหลจนถึงวันที่ 26 พฤษภาคม 2010 ได้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีเกี่ยวกับการรั่วไหลของน้ำมันมากกว่า 130 คดีต่อบริษัท BP บริษัท Transocean บริษัท Cameron International Corporation และบริษัท Halliburton Energy Services ภายใต้กฎหมายว่าด้วยมลพิษน้ำมัน กฎหมายพาณิชย์นาวี และกฎหมายละเมิด อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2011 ทางบริษัท BP ได้ฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าของแท่นขุดเจาะคือบริษัท Transocean บริษัทปูนซีเมนต์ Halliburton และบริษัทผู้ผลิตเครื่องป้องกันการระเบิด Cameron มูลค่ากว่า 4 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ โดย BP กล่าวหาว่าระบบความปลอดภัยล้มเหลวและพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบของผู้รับเหมาทำให้เกิดการระเบิดขึ้น รวมถึงอ้างว่า บริษัท Halliburton ล้มเหลวในการใช้ซอฟต์แวร์จำลองสถานการณ์เพื่อวิเคราะห์สภาพการขุดเจาะที่ปลอดภัย แต่ทางบริษัท Halliburton ปฏิเสธข้อกล่าวหา²⁷¹

เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2012 บริษัท BP ได้ขอให้ผู้พิพากษา Carl Barbier อนุมัติข้อตกลงดังกล่าว โดยกล่าวว่า การกระทำของตน “ไม่ถือเป็นความประมาทเลินเล่อ

²⁷⁰ Catherine M. Sharkey, "The Bp Oil Spill Settlements, Classwide Punitive Damages, and Societal Deterrence," *DePaul L. Rev.* 64(2015): 681.

²⁷¹ Leo King, [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: <http://www.computerworlduk.com/news/it-business/3275978/bp-24bn-lawsuits-claim-contractors-failed-to-use-modelling-software-properly/>

อย่างร้ายแรงหรือการจงใจประพฤตินิชอบ” เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2012 กระทรวงยุติธรรมสหรัฐ (US Department of Justice or DOJ) ได้ยื่นฟ้องต่อศาลรัฐบาลกลางในเมืองนิวยอร์กลินส์ โดยกล่าวหาบริษัท BP เกี่ยวกับการรั่วไหลของน้ำมัน โดยอธิบายว่าการรั่วไหลดังกล่าวเป็น “ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและการประพฤตินิชอบโดยจงใจ” ในแถลงการณ์ DOJ กล่าวว่า ข้อโต้แย้งของ บริษัท BP นั้น “ทำให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างชัดเจน” และศาลไม่ควรรับฟังข้อโต้แย้งของบริษัท BP ที่ว่าภูมิภาครัฐชายฝั่ง “กำลังฟื้นตัวอย่างแข็งแกร่ง” โดยในการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษ โจทก์ได้อ้างถึงความร้ายแรงของการกระทำของจำเลยตลอดจนลักษณะที่แพร่หลายของการทำลายล้าง โดยเป็นการทำลายล้างที่เกิดจากพฤติกรรมของจำเลยทั้งสิ้น ทั้งในการร้องเรียนของโจทก์ยังเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการลงโทษเนื่องจากความเสียหายที่เกิดจากพฤติกรรมของจำเลย กล่าวคือ จำเลยมีส่วนร่วมในการประพฤตินิชอบโดยไม่มีความยั้งคิด จงใจ และโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมที่นำไปสู่เหตุการณ์ Deepwater Horizon โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลยในระดับสูงสุดที่จะเป็นไปได้นั้น ได้รับการรับประกันและมีจำเป็นในการกำหนดบทลงโทษที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม²⁷² แต่บริษัท BP ปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว โดยกล่าวว่า “BP เชื่อว่าตนไม่ได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและหวังว่าจะนำเสนอหลักฐานเกี่ยวกับปัญหานี้ในการพิจารณาคดีในเดือนมกราคมต่อไป” อย่างไรก็ตาม DOJ ยังกล่าวอีกว่าบริษัท Transocean เจ้าของและผู้ดำเนินการแท่นขุดเจาะ Deepwater Horizon มีความผิดในความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเช่นกัน²⁷³

เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2012 บริษัท BP และกระทรวงยุติธรรมสหรัฐ ๗ ได้บรรลุข้อตกลงระงับข้อพิพาทกันโดยบริษัท BP ตกลงจ่ายค่าปรับและค่าปรับอื่น ๆ มูลค่า 4.5 พันล้านดอลลาร์ ซึ่งสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ รัฐบาลสหรัฐ ๗ ได้สั่งห้ามบริษัท BP ทำสัญญาใหม่กับรัฐบาลกลางชั่วคราว โดยข้อตกลงระงับข้อพิพาทดังกล่าวรวมถึงการจ่ายเงินจำนวน 2.394 พันล้านดอลลาร์ให้กับมูลนิธิปลาและสัตว์ป่าแห่งชาติจำนวน 1.15 พันล้าน

²⁷² Defendants engaged in conduct so reckless, willful, wanton and in such utter and flagrant disregard for the safety and health of the public and the environment in their activities leading up to and/or during the Deepwater Horizon Incident . . . that an award of punitive damages against them at the highest possible level is warranted and necessary to impose effective and optimal punishment.

²⁷³ Jon Mainwaring, "Bp Will Pay \$4.5b in Plea Deal over Macondo " [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from:

https://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/122140/BP_Will_Pay_45B_in_Plea_Deal_over_Macondo

ดอลลาร์ให้กับกองทุน Trust Spill Liability Trust Fund จำนวน 350 ล้านดอลลาร์ให้กับ National Academy of Sciences สำหรับการวิจัยการป้องกันการรั่วไหลของน้ำมันและจำนวน 100 ล้านดอลลาร์ให้กับกองทุนอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำอเมริกาเหนือจำนวน 6 ล้านดอลลาร์แก่กระทรวงการคลังและจำนวน 525 ล้านดอลลาร์ให้กับสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์²⁷⁴ เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2013 กระทรวงยุติธรรมสหรัฐได้ประกาศว่า “บริษัท Transocean Deepwater Inc. ได้ยอมรับว่าตนละเมิดพระราชบัญญัติน้ำสะอาด (Clean Water Act) และจะจ่ายค่าปรับและบทลงโทษทางแพ่งและทางอาญารวมทั้งสิ้น 1.4 พันล้านดอลลาร์ โดยมีจำนวน 800 ล้านดอลลาร์เข้ากองทุน Trust Fund เพื่อฟื้นฟูชายฝั่งจำนวน 300 ล้านดอลลาร์ให้กับกองทุน Oil Spill Liability Trust Fund 150 ล้านดอลลาร์ให้กับ National Wild Turkey Federation และจำนวน 150 ล้านดอลลาร์ให้กับ National Academy of Sciences

เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2013 บริษัท Halliburton สารภาพว่าได้ทำลายหลักฐานสำคัญหลังการรั่วไหลของน้ำมัน และกล่าวว่าบริษัทจะจ่ายค่าปรับสูงสุด 200,000 เหรียญสหรัฐ ๆ และจะต้องถูกคุมประพฤติเป็นเวลาสามปี ต่อมาในเดือนกันยายน 2014 บริษัท Halliburton ตกลงที่จะระงับข้อพิพาททางกฎหมายโดยจ่ายเงิน 1.1 พันล้านดอลลาร์ให้กับกองทุนทรัสต์โดยแบ่งชำระสามงวดในระยะเวลาสองปี

ย้อนไปวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2013 บริษัท BP และบริษัท Transocean และบริษัท Halliburton ได้ขึ้นศาลในศาลแขวงสหรัฐในเขตตะวันออกของรัฐลุยเซียนาในนิวออร์ลีอันส์ เพื่อพิจารณาการจ่ายเงินและค่าปรับภายใต้พระราชบัญญัติน้ำสะอาดและการประเมินความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติ (the Clean Water Act and the Natural Resources Damage Assessment) ส่งผลให้บริษัท BP ต้องจ่ายค่าปรับเพิ่มขึ้นสี่เท่าที่บริษัท BP จะต้องจ่ายสำหรับการละเมิด the Clean Water Act และบริษัทต้องรับผิดชอบสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับการฟ้องร้องส่วนตัวอีกด้วย²⁷⁵ โดยระยะแรกของการพิจารณาคดีคือการกำหนดความรับผิดของบริษัท BP บริษัท Transocean และบริษัท Halliburton หากพวกเขากระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและการประพฤตินิยมชอบโดยจงใจ โดยการพิจารณาคดีมุ่งเน้นไปที่การระบุสาเหตุ

²⁷⁴ Clifford Krauss and John Schwartz, "Bp Will Plead Guilty and Pay over \$4 Billion "

[Online] Accessed: 3 November 2021. Available from:

<https://www.nytimes.com/2012/11/16/business/global/16iht-bp16.html>

²⁷⁵ Richard Thompson, "Bp to Begin Presenting Its Defense Monday in Gulf Oil Spill Trial "

[Online] Accessed: 7 November 2021. Available from: http://www.nola.com/news/gulf-oil-spill/index.ssf/2013/04/bp_to_begin_presenting_its_def.html

ของการระเบิด การระเบิด และการรั่วไหลของน้ำมันที่ตามมา²⁷⁶ การพิจารณาระยะที่สองที่กำหนดไว้ในเดือนกันยายน 2013 โดยมุ่งเน้นไปที่อัตราการไหลของน้ำมันและการพิจารณาระยะที่สามกำหนดไว้ในปี 2014 เป็นการพิจารณาค่าเสียหายทั้งหมด โดยตามที่ทนายความของโจทก์กล่าว สาเหตุหลักของการระเบิดคือการจัดการทดสอบความปลอดภัยของแท่นขุดเจาะที่ไม่ถูกต้อง ในขณะที่การฝึกอบรมพนักงานไม่เพียงพอ การบำรุงรักษาอุปกรณ์และซีเมนต์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจนำไปสู่ภัยพิบัติ

เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2014 ผู้พิพากษา Carl Barbier ได้ตัดสินให้บริษัท BP มีความผิดฐานประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและการประพฤตินิยมชอบโดยจงใจ โดยอธิบายการกระทำของบริษัท BP ว่า “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแทบจะเทียบเคียงได้กับการจงใจ” (Reckless) และการกระทำบริษัท Transocean เจ้าของแท่นขุดเจาะ และบริษัท Halliburton ผู้รับเหมาปูนซีเมนต์สำหรับแหล่งน้ำมัน Macondo ก็ต้องรับผิดชอบเช่นกันแต่เป็นเพียง “ประมาทเลินเล่อธรรมดา” (negligence)²⁷⁷ ทั้งได้แบ่งความผิดร้อยละ 67 สำหรับการรั่วไหลให้กับบริษัท BP และร้อยละ 30 ไปยังบริษัท Transocean และร้อยละ 3 ไปยังบริษัท Halliburton โดยค่าปรับจะถูกแบ่งตามระดับความประมาทเลินเล่อของคู่กรณี โดยวัดจากจำนวนน้ำมันที่รั่วไหลภายใต้ the Clean Water Act ซึ่งค่าปรับอาจขึ้นอยู่กับต้นทุนต่อบาร์เรลสูงถึง 4,300 ดอลลาร์ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล

ผู้พิพากษา Barbier ระบุว่าบริษัท BP ได้กระทำโดย “ไม่คำนึงถึงความเสี่ยง” และปฏิเสธคำให้การของ BP ที่ว่าฝ่ายอื่น ๆ มีความรับผิดชอบเท่าเทียมกันสำหรับการรั่วไหลของน้ำมัน ทั้งยังระบุว่า “พนักงานของ BP ยอมรับความเสี่ยงที่นำไปสู่ภัยพิบัติด้านสิ่งแวดล้อมครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา” และการตัดสินใจของ BP นั้น “ขับเคลื่อนด้วยการประหยัดเวลาและเงินเป็นหลักมากกว่าการที่ทำให้แน่ใจว่าแหล่งน้ำมันจะปลอดภัย” เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2015 บริษัท BP กระทรวงยุติธรรมสหรัฐและรัฐชายฝั่งทั้งห้าแห่งประกาศว่าบริษัทตกลง

²⁷⁶ Garden City Group, "Deepwater Horizon Oil Spill Halliburton and Transocean Settlements Previous Claims Filers and Certain Excluded Groups to Benefit Majority of People Affected Do Not Need to Do Anything " [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: <http://www.gulfspillpunitiveclaimsettlement.com/docs/Short%20Form%20Notice.pdf>

²⁷⁷ Robinson and Cole, "Bp Found Grossly Negligent for Deepwater Horizon Spill Ultimate Liability for Punitive Damages Still to Be Determined " [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: https://rc.com/newsletters/2014/upload/Legal-Update_Environmental-Utilities_9-22-14.pdf

ที่จะจ่ายค่าเสียหายอันเป็นประวัติการณ์จำนวน 18.7 พันล้านดอลลาร์ และจนถึงปัจจุบันบริษัท BP มีค่าใช้จ่ายในการทำมาสะอาด และค่าเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และมีบทลงโทษสูงถึง 54 พันล้านดอลลาร์

อย่างไรก็ดี โปรแกรมการตกลงระงับข้อพิพาทภายใต้การดูแลของศาลในการทำข้อตกลงนี้บริษัท BP ยินยอมที่จะจ่ายค่าเสียหายตามหลักเกณฑ์และวิธีที่กำหนดในข้อตกลงอย่างไม่จำกัดจำนวน แต่ประเภทของค่าเสียหาย เงื่อนไขการพิสูจน์ การแสดงหลักฐาน กระบวนการยื่นและพิจารณาข้อเรียกร้อง ตลอดจนกระบวนการอุทธรณ์ต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในข้อตกลงนี้ ทั้งนี้ เมื่อผู้เสียหายตกลงรับเงินตามโปรแกรมนี้ไปแล้วจะไม่สามารถนำคดีมาฟ้องหรือเรียกร้องใด ๆ จากบริษัทได้อีก และหากผู้เสียหายไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วยในรูปแบบการเยียวยาตามข้อตกลงก็สามารถแสดงเจตนาขอออกการกลุ่ม (opt out) ภายในระยะเวลาที่กำหนดและมาดำเนินคดีเองต่างหากได้²⁷⁸

โดยในข้อตกลงระงับข้อพิพาท (Settlement Agreement) จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อตกลงระงับข้อพิพาทด้านความเสียหายทางเศรษฐกิจและความเสียหายต่อทรัพย์สิน (Economic and Property Loss Settlement Agreement) กับด้านความคุ้มครองทางการแพทย์ (Medical Benefit Settlement) โดยข้อตกลงระงับข้อพิพาทด้านความเสียหายทางเศรษฐกิจนั้น มีสาระสำคัญที่น่าสนใจคือ หากผู้เสียหายประกอบธุรกิจอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ว่าความเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับนั้นเป็นผลมาจากการรั่วไหลของน้ำมันในช่วงดังกล่าว เพียงแต่พิสูจน์หลักเกณฑ์การคำนวณทางการเงินเท่านั้น (Zone A) สำหรับผู้เสียหายที่อยู่นอกเขตพื้นที่ดังกล่าวจะต้องพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุรั่วไหลและความเสียหายที่ได้รับเสียก่อน จึงจะสามารถพิสูจน์หลักเกณฑ์การคำนวณสำหรับยื่นข้อเรียกร้องขอรับเงินในขั้นตอนต่อไปได้ (Zone B,C,D) โดยคำนวณจากกำไรผันผวนหรือค่าตอบแทนที่เคยได้รับเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่ารายได้ที่ได้ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม 2010 ระหว่างที่น้ำมันรั่วไหลนั้นลดลงโดยเปรียบเทียบกับรายได้ในปี 2007-2009²⁷⁹

สำหรับความเสียหายทางเศรษฐกิจและความเสียหายต่อทรัพย์สิน (Economic and Property Damages) เนื่องจากการรั่วไหลของน้ำมัน Deepwater Horizon

²⁷⁸ ทวีวงศ์ แสงพงษ์ชัย, "ปัญหาการชดเชยเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากน้ำมันรั่วไหลในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์นิติปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 170.

²⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 172.

ผู้ได้รับความเสียหายสามารถรับค่าเสียหายจากการเข้าร่วมในข้อตกลงระงับข้อพิพาทในคดีแบบกลุ่ม (Class Action Settlement) กับบริษัท BP Exploration & Production Inc. และ BP America Production Company (“BP”)²⁸⁰ โดยรวมถึงบุคคลธรรมดา นิติบุคคลและหน่วยงานอื่น ๆ ในมลรัฐ ลุยเซียนา แอลาบามา และมิสซิสซิปปี และบางมณฑลในเท็กซัสและฟลอริดา ที่ได้รับอันตรายจากการรั่วไหลของน้ำมัน โดยข้อตกลงระงับข้อพิพาทนี้จะชำระเงินโดยไม่มีการจำกัดจำนวนเงิน และค่าสินไหมทดแทนที่ผ่านการรับรองทั้งหมดจะได้รับการชำระให้สำหรับการเรียกร้องในประเภทดังต่อไปนี้

- (1) ความเสียหายเกี่ยวกับอาหารทะเล (Seafood Compensation)
- (2) ความเสียหายทางเศรษฐกิจ (Economic Damage)
- (3) ความสูญเสียการยังชีพ (Loss of Subsistence)
- (4) ความเสียหายต่อตัวเรือ (Vessel Physical Damage)
- (5) การชำระค่าเช่าเหมาลำเรือ (Vessels of Opportunity Charter Payment)
- (6) ความเสียหายต่อทรัพย์สินชายฝั่ง (Coastal Real Property Damage)
- (7) ความเสียหายต่อทรัพย์สินของพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands Real Property Damage)

และ

- (8) ความเสียหายจากการขายอสังหาริมทรัพย์ (Real Property Sales Damage)

สำหรับความคุ้มครองทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการรั่วไหลของน้ำมัน Deepwater Horizon ผู้ได้รับความเสียหายอาจได้รับผลประโยชน์จากการตกลงระงับข้อพิพาทในคดีแบบกลุ่มกับบริษัท BP Exploration & Production Inc. และ BP America Production Company²⁸¹ เช่นกัน โดยบุคคลที่จะได้ผลประโยชน์ทางการแพทย์ ประกอบด้วย (1) พนักงาน

²⁸⁰ "Deepwater Horizon Oil Spill Economic and Property Damages Settlement Providing Money to Individuals and Businesses ", [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: <https://www.deepwaterhorizonsettlements.com/Economic/SummaryNotice.aspx>

²⁸¹ "Deepwater Horizon Oil Spill Medical Benefits Settlement Providing Benefits to Clean-up Workers and Certain Gulf Coast Residents," [Online] Accessed: 5 November 2021. Available from: <https://www.deepwaterhorizonsettlements.com/Medical/SummaryNotice.aspx>

ทำความสะอาดและ (2) บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เฉพาะในพื้นที่ชายฝั่งทะเลและพื้นที่ชุ่มน้ำตามแนวชายฝั่งในช่วงเวลาที่กำหนดในปี 2010 สำหรับประโยชน์ของข้อตกลงทางการแพทย์ ได้แก่

(1) การจ่ายเงินให้กับบุคคลที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขทางการแพทย์แบบเฉียบพลัน (ระยะสั้น) และเรื้อรัง (ต่อเนื่อง) ที่เกิดขึ้นหลังจากสัมผัสกับน้ำมันหรือสารเคมี

(2) จัดให้มีการตรวจสุขภาพตามกำหนด และ

(3) จัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพภูมิภาคชายฝั่ง ซึ่งประกอบด้วยโครงการเสริมสร้างระบบสาธารณสุข

คดีการฟ้องร้องการรั่วไหลของน้ำมันจากบริษัท BP และข้อตกลงระงับข้อพิพาทการดำเนินคดีแบบกลุ่มกับบริษัท BP และบริษัท Halliburton เป็นเสมือนการส่องสว่างที่ใช้ในการสำรวจเหตุผลทางสังคมสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเชิงชดเชยในคำตัดสินของบริษัท BP ประกอบไปด้วยตัวคูณซึ่งเป็นเครื่องหมายการค้าของแนวคิดความเสียหายทางสังคมเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Risk Transfer Premiums หรือ RTPs) อีกด้วย²⁸² โดย RTPs เป็นค่าความเสียหายในอนาคตหรือความเสียหายจากน้ำมันรั่วที่ไม่อาจคาดการณ์ได้

สำหรับการคำนวณค่าสินไหมทดแทน (Gross compensation) นั้นสามารถคำนวณโดยผู้เสียหายจะต้องเลือกช่วงเวลาได้การขอรับเงินเยียวยาประมาณ 3 เดือนจากช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม เพื่อคำนวณค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ (Total Business Economic Loss : BEL) โดยการนำ “ค่าขาดกำไรผันแปรในช่วงเวลาดังกล่าว” บวกกับ “ค่าขาดการเจริญเติบโตทางธุรกิจ”²⁸³

ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ (Total Business Economic Loss : BEL)

= ค่าขาดกำไรผันแปรในช่วงเวลาดังกล่าว + ค่าขาดการเจริญเติบโตทางธุรกิจ

²⁸² The BP (ostensibly) compensatory class settlement likewise contains supra-compensatory multipliers that are a trademark of a societal damages conception of punitive damages.

²⁸³ ทวีวงศ์ แสงพงษ์ชัย, "ปัญหาการชดใช้เยียวยาความเสียหายอันเกิดจากน้ำมันรั่วไหลในประเทศไทย," หน้า 173-174.

*ค่าขาดกำไรผันแปรในช่วงเวลาดังกล่าว จะคำนวณค่าขาดกำไรผันแปรในช่วงปี 2010 ที่ลดลงเทียบกับช่วงเวลาปกติ

**ค่าขาดการเจริญเติบโตทางธุรกิจเป็นค่าเสียหายเพิ่มเติมที่คำนวณจากการสูญเสียการเติบโตของรายได้ ซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายเพิ่มเติมนี้จะเยียวยาให้เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6 เดือน โดยจะเทียบอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ในเดือน มกราคมถึงเดือนเมษายน 2010 เทียบกับอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ในช่วงเวลาปกติ

จากนั้นจึงนำค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ (Total business economic loss) มาคำนวณต่อเพื่อจะได้จำนวนค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดตามสูตรข้างล่างนี้

$$\text{ค่าสินไหมทดแทนทั้งหมด (Gross compensation)} = (\text{ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ}) + (\text{ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ} \times \text{RTP})$$

ยกตัวอย่างเช่น หากผู้เสียหายอาศัยอยู่ใน Zone A (เป็นกรณีที่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ว่าความเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับนั้นเป็นผลมาจากการรั่วไหลของน้ำมันในช่วงดังกล่าว เพียงแต่พิสูจน์หลักเกณฑ์การคำนวณทางการเงินเท่านั้น) และมี Total business economic loss คือ 1 ดอลลาร์ และ RTP เท่ากับ 2.5 (ได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินชายฝั่ง (Coastal Real Property Damage)) ดังนั้น 1 ดอลลาร์ จะถูกคูณด้วย 2.5 และถูกเพิ่มเข้าไปใน 1 ดอลลาร์ เพื่อแสดงถึงจำนวนค่าสินไหมทดแทนทั้งหมด (1 ดอลลาร์ + 2.50 ดอลลาร์ = 3.50 ดอลลาร์ คือค่าสินไหมทดแทนทั้งหมด)²⁸⁴

²⁸⁴ Sharkey, C. M., "The Bp Oil Spill Settlements, Classwide Punitive Damages, and Societal Deterrence," *DePaul L. Rev.*: 699.

Type of Claim	RTP Range
Business Economic Loss Claims	0.25–3.00 (depending on zone and industry)
Employee Claims	0.25–3.00 (depending on zone and industry)
Individual Periodic Vendors	1.00
Subsistence Claims	2.25
Coastal Real Property Claims	2.50 (excluding physical damage compensation from the denominator)
Wetlands Real Property Claims	2.50 (excluding physical damage compensation from the denominator)
Seafood Compensation Program: Ship Captain Claims	4.50–7.75 (depending on industry)
Seafood Compensation Program: Ship Owner/Lessee Claims (except Oyster Ship Owner/Lessee Claims)	5.50–8.25 (depending on industry)
Seafood Compensation Program: Oyster Ship Owner/Lessee Claims	8.75

รูปที่ 3 ตาราง Risk Transfer Premiums หรือ RTPs²⁸⁵

ที่มา : Catherine M. Sharkey, The BP Oil Spill Settlements, Classwide Punitive Damages, and Societal Deterrence, 64 DePaul L. Rev. (2015)

Available at: <https://via.library.depaul.edu/law-review/vol64/iss2/19>

ตารางการชดเชยสำหรับ RTPs ที่แตกต่างกันจะขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งของข้อเรียกร้องรวมถึงสิทธิสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง RTPs จะชดเชยสมาชิกกลุ่มสำหรับ “การสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตรวมทั้งดอกเบี้ยสำหรับความเสี่ยงใด ๆ ที่เกิดจากน้ำมันรั่ว ความไม่สะดวกความรุนแรงที่เกิดขึ้น มูลค่าของเงินที่สูญเสียไป การชดเชยความทุกข์ทางอารมณ์ และจิตใจ การชำระบัญชีข้อพิพาททางกฎหมายเกี่ยวกับค่าเสียหายและปัจจัยอื่น ๆ”²⁸⁶ กล่าวอีกนัยหนึ่ง RTPs ได้รับการออกแบบมาไม่เพียงเพื่อชดเชยสมาชิกกลุ่มในความเสียหายสำหรับการบาดเจ็บในอนาคต การเรียกร้องที่มีโอกาสประสบความสำเร็จต่ำ ความเสียหายตามลักษณะชั่วคราวของการดำเนินคดี (มูลค่าของเงินที่สูญเสียไป) การชดเชยความทุกข์ทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงมาตรการบางอย่างของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่คาดว่าจะได้รับอีกด้วย จากกรณี BP Oil Spill Settlement ทำให้เห็นว่าการจัดการข้อเรียกร้องด้วยการตกลงระงับข้อพิพาทตามโปรแกรมภายใต้การดูแลของศาล (court-supervised settlement program) และยังมีรูปแบบเป็น

²⁸⁵ โปรดดูตาราง RTP แบบละเอียดจากภาคผนวก ค

²⁸⁶ Sharkey, C. M., "The Bp Oil Spill Settlements, Classwide Punitive Damages, and Societal Deterrence," *DePaul L. Rev.*: 699.

class action settlement ทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากอุบัติเหตุครั้งใหญ่ได้รับการเยียวยาที่ทั่วถึงและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนโดยแบ่งแยกตามประเภทของความเสียหายที่ได้รับ และมีความเท่าเทียมกัน ประกอบกับมีความยืดหยุ่นกว่าการฟ้องร้องต่อศาลโดยตรงและสามารถได้รับการเยียวยาที่ประกอบไปด้วยค่าเสียหายเชิงลงโทษเมื่อการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้นมีเจตนานำไปสู่พฤติกรรมที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น

(b) แนวคำพิพากษาคดี Hilao v. Estate of Marcos²⁸⁷

ในคดี Hilao v. Estate of Marcos เป็นตัวอย่างของการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(3) สำหรับค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ได้รับการรับรองในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้ยึดถือการพิจารณาแบบสามส่วน (trifurcated trial) โดยแบ่งเป็นการพิจารณาคดีหนึ่งเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษและสำหรับค่าเสียหายเชิงชดเชย โดยอนุญาตให้มีการประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อนที่จะมีการพิจารณาค่าเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นจริง โดยการดำเนินคดีของ Hilao ดำเนินการภายใต้กฎหมาย the federal Alien Torts Claim Act และเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง รวมถึงการฆาตกรรม การทรมาน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการหายตัวไป ซึ่งกระทำโดยกองทัพฟิลิปปินส์และกองกำลังกึ่งทหารภายใต้คำสั่งของระหว่งการปกครองประเทศฟิลิปปินส์โดยนาย Ferdinand E. Marcos²⁸⁸ ซึ่งการดำเนินคดี

²⁸⁷ Hilao v. Estate of Marcos, 393 F.3d 987 (9th Cir. 2004)

²⁸⁸ คดี Hilao v. Estate of Marcos เป็นคดีแบบกลุ่มที่เกิดจากการที่ผู้นำประเทศกระทำการทุจริตและเผด็จการ โดยใช้การสังหารบุคคลที่เห็นต่าง การทรมาน และมีเหตุการณ์การหายตัวไป ทำให้ทายาทของผู้เสียหายและผู้ตายได้ฟ้องคดีแบบกลุ่มที่มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งนาย Ferdinand E. Marcos จำเลยนั้นมีสินทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยในคดีนี้มีประเด็นที่น่าสนใจที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ มีประเด็นเรื่องการละเมิดอำนาจศาล โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่านาย Ferdinand E. Marcos ได้ลี้ภัยทางการเมืองมาในประเทศสหรัฐอเมริกาและได้เสียชีวิตระหว่างการพิจารณาคดี ทำให้ภรรยา คือ นาง Imelda Marcos และลูกชายถูกฟ้องเป็นจำเลย ซึ่งความปรากฏต่อมาว่าจำเลยได้ไปทำการตกลงกับรัฐบาลฟิลิปปินส์ ซึ่งรัฐบาลฟิลิปปินส์ได้อ้างว่า การยกยอกทรัพย์ของรัฐบาลนั้น กรรมสิทธิ์ไม่เคยโอนมาเป็นของผู้ยกยอก ทำให้ทรัพย์สินนั้นยังเป็นของรัฐบาลอยู่ ในที่สุดแล้วทำให้นาง Imelda Marcos และลูกชายทำการตกลงกับรัฐบาลฟิลิปปินส์ ว่าทรัพย์สินของ Marcos ในประเทศสหรัฐอเมริกา ทายาทยินยอมคืนให้กับทางรัฐบาลฟิลิปปินส์ โดยทำสัญญาประนีประนอมกับรัฐบาลฟิลิปปินส์ว่าจะคืนทรัพย์สินให้จำนวนร้อยละ 75 และทายาทเก็บไว้เองจำนวนร้อยละ 25 ในระหว่างการทำข้อสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โจทก์ในคดีแบบกลุ่มที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ร้องขอ

นี้เกิดขึ้นไม่นานหลังจาก นาย Marcos หนีภัยทางการเมืองออกจากฟิลิปปินส์มาถึงประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 1986 ด้วยเหตุนี้ การฟ้องร้องดำเนินคดีของ Hilao จึงเต็มไปด้วยผลกระทบทางการเมือง²⁸⁹ จึงทำให้เกิดความยุติธรรมหากมีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ประกอบกับสมาชิกกลุ่มและจำเลยเป็นชาวต่างชาติทั้งหมด กล่าวคือ เป็นพลเมืองชาวฟิลิปปินส์ในระหว่างปี 1972 ถึง 1986

นอกจากนี้ ในคดี Hilao v. Estate of Marcos ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้รวบรวมแนวคิดทางสังคมอย่างชัดเจนของค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยการที่ศาลพิพากษาถึงการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(3) money damages classes โดยระบุว่าค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถประมาณค่าโดยใช้ตัวอย่างทางสถิติ โดยไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณา (hearing) เป็นรายบุคคล และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และอนุมัติค่าเสียหายเชิงลงโทษที่กำหนดโดยคณะลูกขุนมูลค่า 1.2 พันล้านดอลลาร์ และค่าเสียหายเชิงชดเชยมูลค่า 766 ล้านดอลลาร์ให้แก่โจทก์ สำหรับการทบทวนว่าจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษอยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ศาลกล่าวว่า “มีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลหรือไม่ระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษและอันตรายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยที่เกิดขึ้นจริง” และแนวเหตุผลของศาลอย่างนี้เองเป็นแนวคิดทางสังคมเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษเนื่องจากคำตัดสินในค่าเสียหายเชิงลงโทษจะไม่จำกัดเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยโจทก์รายใดรายหนึ่งที่น่าคดีขึ้นสู่ศาลเท่านั้น

(c) แนวคำพิพากษาคดี Iorio v. Allianz Life Insurance Co. of North America

คดี Iorio v. Allianz Life Insurance Co. of North America ศาลชั้นต้นแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(3) ซึ่งนำโดยกลุ่มผู้อาวุโสที่ต้องการการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากโครงการฉ้อโกงของจำเลย โดยจำเลยยก

ให้ศาลมีคำสั่งห้ามมิให้จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความนี้เพราะจะเป็นการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของจำเลย ซึ่งในที่สุดหากโจทก์ชนะคดีก็จะไม่สามารถได้รับการเยียวยาจากคำพิพากษาได้ ศาลจึงมีคำสั่งบังคับให้แต่ปรากฏว่าจำเลยไม่ยอมกระทำตาม ศาลจึงกล่าวว่าการกระทำอย่างนี้ของจำเลยเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยคล้ายกับมาตรา 254 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่บัญญัติว่า “ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนไว้ก่อนพิพากษา รวมทั้งจำนวนเงินหรือทรัพย์สินของบุคคลภายนอกซึ่งถึงกำหนดชำระแก่จำเลย” หากไม่ยอมปฏิบัติตามนี้ จึงเป็นการละเมิดอำนาจศาล โดยผู้เขียนเห็นว่าคดีนี้เป็นอีกคดีตัวอย่างที่น่าสนใจในประเด็นของการละเมิดอำนาจศาล โดยต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนเองมีอำนาจอธิปไตย ซึ่งหากมีการศึกษาโดยทำเป็นวิทยานิพนธ์จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษากฎหมายอย่างยิ่ง

²⁸⁹ Linda S. Mullenix, "Nine Lives: The Punitive Damage Class," *U. Kan. L. Rev.* 58(2010): 845.

ข้อต่อสู้ในคดี Williams ขึ้นมา แต่ศาลปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าจะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษตาม การประพัตติมิชอบของจำเลยซึ่งคือการพิจารณาถึงการทำร้ายผู้อื่น ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมี การพิจารณาคดีส่วนบุคคลเพื่อกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ยิ่งไปกว่านั้น ศาลเห็นว่าสามารถกำหนด อัตราส่วนค่าเสียหายเชิงชดเชยต่อค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเหมาะสมโดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของค่าเสียหายเชิงชดเชยและอันตรายที่เกิดขึ้นจริงหรือที่อาจเกิดขึ้นจากการประพัตติมิชอบ ของจำเลย ศาลยังตั้งข้อสังเกตว่าสามารถปรับค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่มเพื่อให้สอดคล้อง กับข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับที่ศาลฎีกาได้ทำในคดี Exxon Shipping²⁹⁰

ในกรณีของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ค่าเสียหายเชิงลงโทษคือผลรวม ของจำนวนเงินที่ศาลอนุญาตสำหรับโจทก์แต่ละคนที่มีชื่อและยอดรวมที่ศาลอาจอนุญาตให้สมาชิก กลุ่มคนอื่น²⁹¹ และอุปสรรคด้านขั้นตอนและสาระสำคัญจำนวนหนึ่งที่อาจขัดขวางการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษ ตัวอย่างเช่น การเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ กับมาตรฐานของมลรัฐที่แตกต่างกันสำหรับการตัดสินและประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ²⁹² นอกจากนี้ กระบวนการที่ซับซ้อนด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ และข้อห้ามที่ไม่ให้กำหนดจำนวน ค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อนที่จะพิจารณาค่าเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ศาล และนักวิจารณ์ได้พยายามแก้ไขสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของค่าเสียหายเชิงลงโทษในบริบท ของการละเมิดต่อบุคคลจำนวนมาก วิธีหลีกเลี่ยงการลงโทษซ้ำซ้อนของจำเลยและส่งเสริม การกระจายค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเท่าเทียมกันในหมู่ผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งหมด การใช้วิธีการ ดำเนินคดีแบบกลุ่มในการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิดที่มีบุคคลจำนวนมากถือเป็น วิธีแก้ปัญหที่ดี และศาลบางแห่งก็ชอบที่จะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ในคดี Engle v. R.J. Reynolds Tobacco Co.²⁹³ ศาลชั้นต้นได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งรวมถึงการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับผู้สูบบุหรี่ในฟลอริดามากกว่า 200,000 คน ในอุตสาหกรรมยาสูบ และคณะลูกขุนได้มอบเงินจำนวน 145 พันล้านดอลลาร์ในค่าเสียหายเชิงลงโทษ

²⁹⁰ Sharkey, C. M., "The Future of Classwide Punitive Damages," J. L. REFORM: 1145..

²⁹¹ § 1:102.Civil liability—Punitive damages in class actions, 1 Tex. Prac. Guide Fin. Trans. § 1:102

²⁹² Laura J. Hines, "Obstacles to Determining Punitive Damages in Class Actions," Wake Forest L. Rev. 36(2001): 889.

²⁹³ Engle v. R.J. Reynolds Tobacco Co. 672 So. 2d 39 (Fla. Dist. Ct. App. 1996).

ทว่าด้วยขั้นตอนที่ซับซ้อนและอุปสรรคสำคัญจำนวนหนึ่งได้ขัดขวางการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหานี้ได้รับการแก้ไขอย่างไม่เพียงพอ โดยศาลต้องพิจารณาว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นสามารถเรียกร้องสำหรับคดีแบบกลุ่มอย่างยุติธรรมหรือไม่ การตรวจสอบอย่างใกล้ชิดของข้อเท็จจริงและความแตกต่างทางกฎหมายระหว่างการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษของสมาชิกกลุ่ม โดยก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งรวมถึงการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลต้องตัดสินใจว่าจำนวนเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นปัญหาร่วมกันของกลุ่มบุคคลจริงหรือไม่ และหากเป็นเช่นนั้น จะกำหนดจำนวนเงินนั้นได้อย่างไร และหลายมรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขีดจำกัดจำนวนเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษที่อาจได้รับทำให้มีปัญหาทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มอาจถูกขัดขวางโดยรัฐธรรมนูญและคำตัดสินของศาลฎีกาที่จำกัดทั้งจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ

อย่างไรก็ดี ศาลจะต้องพิจารณาว่าข้อกำหนดเบื้องต้น ตาม Rule 23 (a) ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีอยู่ โดยสมาชิกของกลุ่มที่ต้องการค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเข้ามาร่วมกันในคดีนั้นเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ โดยต้องมีปัญหาข้อกฎหมายและข้อข้อเท็จจริงเดียวกัน ข้อเรียกร้องของค่าเสียหายเชิงลงโทษของตัวแทนกลุ่มจะต้องเป็นเรื่องของทั้งกลุ่มและตัวแทนกลุ่มจะต้องปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอ สำหรับข้อกำหนดเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ คือ ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน (there are questions of law or fact common to the class) เนื่องจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแก่ผู้คนจำนวนมากส่งผลกระทบต่อโจทก์ในหลายเขตอำนาจศาล ศาลที่นั่นพิจารณาในความหลากหลายเหล่านั้นอาจแยกข้อกฎหมายเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ใช้ร่วมกันต่อสมาชิกทุกคนได้ยาก ปัญหานี้สามารถแก้ไขผ่านได้ด้วยเหตุผลสามประการ

ประการแรก การดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อให้เกิดปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันที่จะนำไปสู่การกระทำผิดของจำเลย เนื่องจาก Rule 23 (a) กำหนดให้การดำเนินคดีนั้นเป็น “ปัญหาของกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่มเดียวกัน” ศาลสามารถรับรองประเด็นเหล่านั้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่จะนำไปสู่ความรับผิดในการลงโทษของจำเลย จากนั้นจึงนำการพิจารณาข้อเท็จจริงไปใช้วัดระดับความเสียหาย

ประการที่สอง ศาลสามารถกำหนดฉันทามติของค่านิยมหรือนโยบายร่วมกันในการกำหนดมาตรฐานการประนีประนอมของการชดใช้ค่าเสียหายที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐที่ได้รับผลกระทบทั้งหมด

ประการสุดท้าย ศาลต้องแยกกลุ่มผู้เรียกร้องที่ไม่ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ ภายใต้กฎหมายของมลรัฐที่บังคับใช้ออก

สำหรับข้อกำหนดเบื้องต้นในข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องเป็นข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับกลุ่ม (Typicality) และผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม (Adequacy of Representation) ไม่ก่อให้เกิดปัญหาเฉพาะสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไม่ว่าในกรณีใดก็ตามที่ยังคงมีข้อสงสัยว่ามีข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับประเภทค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ โดยมีนักวิชาการกล่าวว่าศาลควรแก้ข้อสงสัยนั้นโดยชอบด้วยการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยโจทก์ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มในการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถแสดงหลักฐานต่อคณะลูกขุนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นค่าเสียหายในเชิงลงโทษ เช่น ทรัพย์สินของจำเลย ลักษณะของการบาดเจ็บที่ถูกกล่าวหาว่าเกิดจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องของจำเลยและขอบเขตที่การกระทำของจำเลยเป็นอันตราย หากคณะลูกขุนพบว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลจะขอให้ตัดสินรวมเพื่อลงโทษจำเลยหนึ่งครั้งสำหรับผู้เรียกร้องทั้งหมด จากนั้นคำตัดสินทั้งหมดที่ได้รับสามารถจัดสรรได้ตามความเท่าเทียมกันตามสูตรที่ศาลอนุมัติสำหรับสมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำร้องก่อนสิ้นสุดตามระยะเวลาตามกำหนด

3.4.3 แนวคำพิพากษาเพิ่มเติมที่มีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและทบทุนค่าเสียหายเชิงลงโทษร่วมกัน

หลายครั้งศาลได้พยายามใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อรวมการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิดที่ร้ายแรง การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถรับประกันได้ว่าจำเลยถูกตัดสินให้จ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษ อย่างไรก็ตาม ความพยายามเหล่านี้ประสบผลสำเร็จเพียงเล็กน้อย เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ข้อกำหนดที่หลากหลายสำหรับการพิสูจน์ค่าเสียหายเชิงลงโทษในมลรัฐที่แตกต่างกัน และข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันของคดีโจทก์แต่ละราย โดยเหตุนี้เองโจทก์จึงมักต้องหาวิธีการเพื่อให้มีการรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่บังคับใช้²⁹⁴ โดยจะยกตัวอย่างคดี ดังต่อไปนี้

²⁹⁴ § 4:30. Judicial attempts to manage punitive damages in the context of mass torts—Punitive class actions, 1 Toxic Torts Litigation Guide § 4:30

(a) แนวคำพิพากษาคดี Ramirez v. TransUnion LLC²⁹⁵

เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2020 ที่ผ่านมา²⁹⁶ ได้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยโจทก์นาย Ramirez ได้รับความเสียหายจากการไปซื้อรถยนต์แล้วตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ไม่ขายรถให้แก่โจทก์เพราะชื่อของโจทก์ถูกบันทึกไว้ว่าเป็น “รายชื่อผู้ก่อการร้าย” อย่างไม่ถูกต้อง ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย อย่างไม่รู้ที่ ศาลอุทธรณ์ ภาค 9 ได้ลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อบริษัท TransUnion LLC ที่เป็นหน่วยงานรายงานเครดิต (credit reporting agency) เนื่องจากถูกกล่าวหาว่ามีการกระทำละเมิด the Fair Credit Reporting Act (FCRA) โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลสมาชิกกลุ่มกับอาชญากรผู้ค้ายาและผู้ก่อการร้ายที่มีชื่อคล้ายกันอย่างไม่ถูกต้องในฐานข้อมูลที่ดูแลโดยสำนักงานควบคุมทรัพย์สินต่างประเทศของกระทรวงการคลังสหรัฐฯ (U.S. Treasury Department’s Office of Foreign Assets Control - OFAC) ในการพิจารณาคดีคณะลูกขุนพบว่า CRA ได้กระทำการละเมิดโดยจงใจตามมาตรา 1681e(b), 1681g(a)(1) และ 1681g(c)(2) แห่ง FCRA โดยการกระทำโดยจงใจในความล้มเหลวที่จะ

- (1) ปฏิบัติตามขั้นตอนเพื่อรับรองความถูกต้องของการแจ้งเตือนของผู้ก่อการร้าย
 - (2) เปิดเผยรายงานเครดิตทั้งหมดให้สมาชิกกลุ่มทราบโดยยกเว้นการแจ้งเตือนจากการรายงานและ
 - (3) “ให้ข้อมูลสรุปเกี่ยวกับสิทธิ” แก่สมาชิกกลุ่มพร้อมกับการเปิดเผยข้อมูลแต่ละครั้ง
- จากนั้นคณะลูกขุนกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยจำนวน 8 ล้านดอลลาร์ และค่าเสียหายเชิงลงโทษ 52 ล้านดอลลาร์ให้แก่โจทก์ ในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้พิพากษา ยืนตามคำตัดสินของศาลชั้นต้นที่ว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนไม่ใช่แค่ตัวแทนกลุ่มเท่านั้นที่ต้อง “อยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการฟ้องร้องค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน หากสมาชิกกลุ่มจะได้รับการเยียวยา ค่าเสียหายเป็นตัวเงินรายบุคคล” และศาลอุทธรณ์พบว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนมีจุดยืนเหมือนกัน เนื่องจาก “การจัดการข้อมูลของ CRA เป็นไปโดยสะเพร่าอย่างร้ายแรง (reckless)” ซึ่งทำให้สมาชิกกลุ่ม “เสี่ยงต่ออันตรายอย่างแท้จริง” และเนื่องจาก “การละเมิดสิทธิตามกฎหมายก่อให้เกิด

²⁹⁵ Ramirez v. Trans Union, LLC, Case No.: 3:12-cv-00632

²⁹⁶ BUCKLEY, "9th Circuit Reduces Punitive Damages in Fcra Class Action " [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://buckleyfirm.com/blog/2020-03-05/9th-circuit-reduces-punitive-damages-fcra-class-action>

การบาดเจ็บที่เป็นรูปธรรม” นอกจากนี้ศาลอุทธรณ์ยังปฏิเสธคำขอของ CRA ในประเด็นของ ข้อกฎหมายหรือการพิจารณาคดีใหม่บนพื้นฐานที่ว่ากลุ่มบุคคลไม่สามารถหาหลักฐานการบาดเจ็บ ที่เพียงพอหรือเพื่อสนับสนุนการตัดสินความเสียหายครั้งนี้ ศาลอุทธรณ์ยังเห็นพ้องกับศาลชั้นต้น เกี่ยวกับค่าเสียหายตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมูลค่า 52 ล้านดอลลาร์นั้นมากเกินไปโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ศาลอุทธรณ์อธิบายว่า แม้ว่า “การกระทำ ของ CRA นั้นเป็นเรื่องที่น่าตำหนิ แต่ก็ไม่ได้ร้ายแรงถึงขนาดที่จะตัดสินให้มีการลงโทษมากกว่าหกเท่า ของจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยที่สำคัญอยู่แล้ว” ด้วยเหตุนี้ ศาลอุทธรณ์จึงเข้ามาควบคุมค่าตัดสิน ของคณะลูกขุนในเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษและสั่งให้ลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นสี่เท่า ของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริง

3.4.4 กรณีศึกษาถึงสถานการณ์ในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Possible reaggregation scenarios for a punitive damages class action) ในคดี Exxon Shipping Co. v. Baker)²⁹⁷

ในคดี Exxon Valdez ข้อเท็จจริงปรากฏว่ากัปตันเรือได้เคยเข้ารับการรักษานาน เกี่ยวเนื่องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และขณะที่เกิดอุบัติเหตุทำให้เรือบรรทุกน้ำมัน ขนาดใหญ่ของจำเลยชนปะการังบริเวณมลรัฐอลาสกาทำให้น้ำมันรั่วลงทะเลกว่า 11 ล้านแกลลอน ส่งผลให้น้ำมันปนเปื้อนแถบชายฝั่งอลาสกากว่า 1,300 ไมล์ อันเป็นเหตุจากการที่กัปตันเรือได้บริโภค เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์จนบังคับเรืออย่างไม่มีสติส่งผลให้เรือชนแนวปะการังและน้ำมันที่บรรทุก มาเกิดรั่วไหลสู่ทะเลส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมและสังคมแถบนั้นอย่างร้ายแรง คณะลูกขุนจึงถือว่าด้วยเหตุนี้จึงเป็นการกระทำที่ไม่แยแสต่อความเสียหายที่เกิดต่อผู้อื่นซึ่งเป็นเหตุให้ สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มได้ โดยเป็นเงินจำนวน 5 พันล้านดอลลาร์ แต่บริษัท Exxon จำเลย เห็นว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษดังกล่าวสูงมากเกินไป จึงอุทธรณ์คดีต่อไป²⁹⁸ จนในปี 2008 ศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกา ด้วยมติ 5 ต่อ 3 ได้ทบทวนลดค่าเสียหายเชิงลงโทษลงเหลือเพียง 507 ล้านเหรียญสหรัฐโดยมีความสัมพันธ์กับค่าเสียหายที่แท้จริงที่จ่ายให้กับผู้เสียหายในอัตรา 1 ต่อ 1 จากเดิมที่ศาลชั้นต้นกำหนดไว้ถึง 2.5 พันล้านดอลลาร์ โดยคำตัดสินของศาลฎีการะบุว่า เพดานสูงสุด ของค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งเท่ากับค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นจะใช้เฉพาะในสถานการณ์ในลักษณะ เดียวกันกับคดีนี้เท่านั้น โดยกล่าวว่า เพดานสูงสุดของค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีนี้ถูกกำหนดให้

²⁹⁷ Exxon Shipping Co. V. Baker, 128 S.Ct. 2606 (2008).

²⁹⁸ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 55.

สอดคล้องกับกฎหมายพาณิชย์นาวีของสหพันธรัฐ (Federal Maritime Law) มิใช่ตามหลักความชอบธรรมของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งคำตัดสินในคดีนี้จึงมีผลเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีต่าง ๆ ในอนาคตในขอบเขตที่แคบเฉพาะตามกฎหมายพาณิชย์นาวีของสหพันธรัฐเท่านั้น²⁹⁹

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาของ Mitchell Polinsky and Steven Shavell เรื่อง Punitive Damages: An Economic Analysis กล่าวว่า ถ้าคณะลูกขุนและผู้พิพากษายึดหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่แปรผันกับโอกาสที่จำเลยอาจหลุดพ้นจากการกระทำความผิดได้ ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีย่อมแตกต่างกันออกไปเพราะจากสถานการณ์และหลักฐานที่พบในคดีนี้ทั้งหมด โดยการชี้ชัดได้ว่าโอกาสที่จำเลยหลุดพ้นจากความรับผิดในคดีนี้เกือบจะเป็นศูนย์³⁰⁰ เนื่องจากเหตุการณ์เรือบรรทุกน้ำมันชนกับแนวปะการังและติดอยู่ที่นั่น และทำให้น้ำมันรั่วเป็นจำนวนมากหลายล้านแกลลอน เหตุการณ์นี้จึงแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่เรือของจำเลยจะหลบหนีออกจากที่เกิดเหตุ นอกจากนี้ ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สถานะแวดล้อมและชายฝั่งแถบลาสกาาก็เป็นที่ชัดเจนว่าเป็นผลโดยตรงจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของจำเลย ดังนั้น ค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะค่าเสียหายที่แท้จริงก็เพียงพอแล้วที่จะเป็นการลงโทษป้องปรามทั้งบริษัทจำเลยและบริษัทอื่นที่ทำธุรกิจแบบเดียวกันให้ใช้ความระมัดระวังอย่างสมควรเพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์แบบเดียวกันขึ้นอีก ในทางตรงกันข้าม หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนเป็นว่า เรือของจำเลยแอบลักลอบปล่อยทิ้งน้ำมันหรือสิ่งปนเปื้อนลงทะเล โดยปกปิดการกระทำความผิดและหลบหนีไปจากที่เกิดเหตุ ดังนี้ ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่แปรผันกับโอกาสที่ผู้เสียหายจะหลุดพ้นจากความรับผิดจึงจำเป็นเพื่อป้องปรามมิให้จำเลยกระทำความผิดแบบเดิมซ้ำอีกอันจะเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้คนในสังคม

อย่างไรก็ดี ในคดี Exxon Shipping Co. v. Baker³⁰¹ เป็นตัวอย่างสถานการณ์ที่อาจมีการจัดให้มีดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษเกิดขึ้นได้ โดยในคดีนี้มูลแห่งคดีของการฟ้องร้องเหมือนกันสำหรับโจทก์ทั้งหมด (cause of action was the same for all plaintiffs) ที่เกิดจากภัยพิบัติครั้งเดียว ความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์มีความคล้ายคลึงและเกิดขึ้นจริง (the relationship among the plaintiffs was similar and real) เป้าหมายคือการป้องกัน การป้องปรามที่มากจนเกินไป (the goal was to prevent overdeterrence) ฝ่ายที่เคลื่อนไหวคือจำเลย (the movant was the defendant) และได้รับการพิจารณาค่าเสียหายเชิงชดเชยให้ สำหรับการบาดเจ็บที่ไม่ใช่กรณีส่วนบุคคล แต่เป็นค่าเสียหายทางการเงินและทรัพย์สิน ขอบเขตอยู่ใน

²⁹⁹ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 70-71.

³⁰⁰ ศักดา ธนิตกุล, การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 55-56.

³⁰¹ McGovern, F. E., "Punitive Damages and Class Actions," Louisiana Law Review 445.

มลรัฐเดียว (the scope was within a single state) ความประพฤติเป็นการกระทำที่น่าตำหนิ (the conduct was determined to be reprehensible) และการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถอยู่ภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ในศาลระดับสหพันธรัฐ

เมื่อมองไปในอนาคตจึงอาจมีสถานการณ์คล้ายกับกรณีของ Exxon ที่จะเกิดขึ้น สถานการณ์อื่น ๆ ที่จะได้รับการอุทธรณ์ตรวจสอบเพื่ออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจเบี่ยงเบนไปจากรูปแบบของคดี Exxon แต่ย่อมไม่ไกลเกินไป การเบี่ยงเบนที่เป็นไปได้มากที่สุดอาจเกี่ยวข้องกับมูลคดี ค่าเสียหายเชิงชดเชยที่กำหนดและระดับความประพฤติที่น่าตำหนิ นอกจากนี้อาจมีหายนะหรือภัยพิบัติอีกที่จะมีตัวแปรที่คล้ายกันมากพอกับ Exxon ที่จะได้รับประกันค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.4.5 กรณีที่ถือว่าศาลปฏิเสธการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการเยียวยาทางแพ่งที่มีอยู่ในคดีละเมิดและคดีอื่น ๆ มากมาย ตามที่กำหนดโดยกฎหมายสารบัญญัติ (substantive law) โดยมีวัตถุประสงค์ต่างจากค่าเสียหายเชิงชดเชยซึ่ง “มีจุดประสงค์เพื่อชดเชยการสูญเสียที่เป็นรูปธรรมซึ่งโจทก์ได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากการกระทำอันมิชอบของจำเลย” ค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงทำหน้าที่ในวงกว้าง โดยมุ่งไปที่การป้องปรามและการแก้แค้นทดแทน และไม่มีเหตุผลใดที่ค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่สามารถใช้ได้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่กฎหมายสารบัญญัติเปิดโอกาสให้คิดค่าเสียหายเช่นนั้น ทั้งไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามใน Rule 23 หรือหลักการเกี่ยวกับขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

อย่างไรก็ตาม ศาลมักไม่ค่อยยอมรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ แม้ว่าจะมีอุปสรรคด้านหลักการอยู่บ้าง โดยข้อกังวลหลัก คือ ขอบเขตของค่าเสียหายเชิงลงโทษในระดับรวมจะใหญ่มากจนทำให้จำเลยส่วนใหญ่ล้มละลายได้ แต่ความกังวลนี้ มีนักวิชาการเห็นว่าค่อนข้างไม่มีมูลความจริง เนื่องจากศาลฎีกาในช่วงต้นทศวรรษที่ 2000 มักจำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในหลากหลายวิธี ซึ่งรวมถึงการกำหนดเพดานของเสียหายเชิงลงโทษ แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มและเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถจำกัดค่าเสียหายเชิงลงโทษทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์หนึ่งได้พร้อมกัน ในลักษณะที่มีความยุติธรรมกว่าวิธีการในการชดเชยค่าเสียหายในการดำเนินคดีอย่างสามัญ

เมื่อการถูกคุกคามโดยข้อเรียกร้องรายบุคคลจำนวนมาก จำเลยบางส่วนชอบที่จะใช้วิธีการในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกามีความกังวลต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในกรณีการบาดเจ็บส่วนบุคคล ทั้งในคดี Amchem Products v. Windsor และ Ortiz v. Fibreboard Corp. โดยศาลปฏิเสธข้อตกลงระงับข้อพิพาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(3) และ Rule 23 (b)(1)(B)

(a) แนวคำพิพากษาคดี Amchem Products v. Windsor

กรณีนี้เกี่ยวข้องกับความชอบธรรมภายใต้ Rule 23 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งพยายามที่บรรลุข้อตกลงระงับข้อพิพาทของการเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับแร่ใยหิน ในคดีนี้ได้มีการเสนอให้มีการอนุญาตเป็นคดีแบบกลุ่มโดยครอบคลุมบุคคลจำนวนหลายแสนคน หรืออาจหลายล้านคนที่ได้รับความเสียหาย โดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนเคยหรืออาจได้รับผลกระทบจากการสัมผัสผลิตภัณฑ์แร่ใยหินในอดีตที่ผลิตโดยบริษัทหนึ่งหรือหลายรายจากทั้งหมด 20 บริษัท

โดยในคดีนี้ศาลชั้นต้นเขตตะวันออกของเพนซิลเวเนียได้รับรองกลุ่มบุคคลนั้น โดยมีข้อตกลงระงับข้อพิพาท โดยศาลพบว่าข้อตกลงที่เสนอนั้นมีความยุติธรรม ประกอบกับการเป็นผู้แทนกลุ่มและการส่งคำบอกกล่าวเพียงพอแล้ว แต่ศาลได้สั่งห้ามสมาชิกกลุ่มสำหรับการบาดเจ็บส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแร่ใยหินในศาลสหพันธรัฐ หรือมลรัฐใด ๆ ที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคำสั่ง โดยมีประเด็นพิจารณาว่า ภายใต้ Rule 23 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมีบทบาทในการพิจารณาความเหมาะสมของการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ ในคดีนี้ สรุปว่าเมื่อมีการนำเสนอการดำเนินคดีต่อศาลชั้นต้นในฐานะการดำเนินคดีแบบกลุ่มในข้อตกลงระงับข้อพิพาท โดยที่คู่ความได้ขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้ได้รับการอนุมัติจากศาลสำหรับข้อตกลงระงับข้อพิพาทที่เจรจาแล้ว โดยข้อตกลงนี้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าข้อเสนอของกลุ่มบุคคลนั้นตรงตามข้อกำหนดสำหรับการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแห่งรัฐบาลกลางหรือไม่ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นจะเกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าการขออนุญาตของกลุ่มบุคคลนั้นเหมาะสมภายใต้ Rule 23 แต่ในกรณีนี้ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นของ Rule 23 ในเรื่อง (ก) ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันมีความสำคัญมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน หรือ (ข) ผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

นอกเหนือจากที่กล่าวมา ศาลฎีกาได้ยอมรับแนวคิดของการป้องปรามในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยในคดี Amchem Products, Inc. v. Windsor ศาลกล่าวว่า “นโยบายที่เป็นแก่นแท้ของกลไกการดำเนินคดีแบบกลุ่มคือการเอาชนะปัญหาที่การเยียวยาหรือค่าเสียหายเล็ก

ๆ น้อย ๆ ที่ผู้เสียหายจะได้รับ โดยสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เสียหายในการนำคดีมาดำเนินการฟ้องร้องตามสิทธิของตน” ดังนั้น ทั้งศาลและนักวิชาการจึงนำทฤษฎีการป้องปรามมาใช้ประกอบเหตุผลในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่อย่างไรก็ดีนี่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขเบื้องต้นภายใต้ Rule 23 (a)

(b) แนวคำพิพากษาคดี Ortiz v. Fibreboard Corp.

คำตัดสินของศาลฎีกาในปี 1999 ในคดี Ortiz v. Fibreboard Corp.³⁰² ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ใหม่สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทกองทุนจำกัด (limited fund) ทำให้การอนุญาตให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับกรณีกองทุนจำกัดยากขึ้น โดยข้อเท็จจริงปรากฏว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 ถึง 1971 บริษัท Fibreboard Corporation ได้ผลิตผลิตภัณฑ์จำนวนหนึ่งที่มีแร่ใยหิน ส่งผลให้มีการฟ้องร้องหลายแสนรายการต่อบริษัท โดยเติบโตอย่างต่อเนื่องตลอดทศวรรษ 1980 และ 1990 ต่อมาศาลชั้นต้นแห่งแคลิฟอร์เนียพบว่าบริษัทประกันภัยทั้งสองแห่งของจำเลย กล่าวคือ บริษัท Continental Casualty และบริษัท Pacific Indemnity Company ผู้รับประกัน มีหน้าที่รับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากการเรียกร้องของโจทก์ที่สัมผัสผลิตภัณฑ์แร่ใยหินในช่วงปีที่กรรมธรรม์มีผลใช้บังคับ ต่อมาจึงมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทโดยจะต้องมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งจะผูกมัดโจทก์ทั้งหมดและไม่อนุญาตให้บุคคลใดถอนตัวออกจากกลุ่มโดยโจทก์ได้ยื่นคำขอศาลชั้นต้นให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ภายใต้ Rule (b)(1)(B) ประกอบด้วยสามกลุ่ม ดังนี้

- (1) ผู้ที่มีอาการบาดเจ็บส่วนบุคคลที่ได้รับอันตรายจากแร่ใยหินซึ่งยังไม่ได้ฟ้อง
- (2) ผู้ที่ถูกยกฟ้องแต่ยังคงมีสิทธินำคดีขึ้นมาฟ้องใหม่และ
- (3) คู่สมรส ทายาทหรือญาติของสมาชิกกลุ่ม

โดยโจทก์ให้เหตุผลในขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยชี้ไปที่ “ความจำเป็นร่วมกันเพื่อความเชื่อมั่นว่ากองทุนประกันเพียงพอสำหรับค่าเสียหายขาดเซช” ของผู้เรียกร้องทั้งหมด โดยในข้อตกลงระบุว่า หากความพยายามในการชำระเงินครั้งแรกล้มเหลว ข้อตกลงนี้ต้องให้โจทก์มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยและการอนุญาโตตุลาการก่อนจะได้ดำเนินคดีต่อศาล ศาลชั้นต้นพบว่าข้อตกลงระงับข้อพิพาทเป็นไปตามเงื่อนไขเบื้องต้นภายใต้ Rule 23 (a) และอนุญาตให้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) กองทุนที่มีจำกัด อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกา

³⁰² Ortiz v. Fibreboard Corp. - 527 U.S. 815, 119 S. Ct. 2295 (1999)

พิพากษากลับและไม่รับรองการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) เนื่องจาก Rule (b)(1)(B) อาจใช้ในลักษณะที่จะละเมิดกฎหมายว่าด้วยการบังคับใช้กฎ (Rules Enabling Act) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 7 (Seventh Amendment) และกระบวนการที่ชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ โดยศาลได้ตีความกองทุนที่จำกัดผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างในปี 1966 โดยศาลระบุว่าลักษณะทั่วไปสามประการที่ถูกละเมิด “สันนิษฐานว่าจำเป็น” เพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับกองทุนที่จำกัด ประกอบด้วย

(1) กองทุน/ทรัพย์สินต้องมี “จำนวนจำกัดที่แน่ชัด”

(2) ต้องใช้ “กองทุนที่จำกัด” สำหรับค่าสินไหมทดแทนที่ร้องขอ และ

(3) ต้องแจกจ่ายเงินจากกองทุนตามสัดส่วนของผู้เรียกร้องที่มีอยู่ทั้งหมด โดยผู้เรียกร้องต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

ศาลถือว่าปัจจัยเหล่านี้ “โดยสันนิษฐานนั้นจำเป็น” สำหรับการอนุญาตให้เป็นการดำเนินการแบบกลุ่มที่มีเงินทุนจำกัด³⁰³ ทำให้ศาลสรุปว่าการระงับข้อพิพาทของ Ortiz ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดทั้งสามข้อ³⁰⁴ ด้วยเหตุผล ดังต่อไปนี้

ประการแรก ไม่มีหลักฐานการมีอยู่ของกองทุนที่จำกัดอย่างแท้จริง เนื่องจากคูร์ณีตกลงตามเงื่อนไขในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทกองทุนจำกัด ศาลต้องประเมินจำนวนการเรียกร้องต่อกองทุนรวมถึงทรัพย์สินทั้งหมดของจำเลย ศาลฎีกาถือว่าคูร์ณีต้องยื่นหลักฐานที่ทำให้ศาลสามารถพิจารณาว่า “ทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นมีไม่เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายทั้งหมด โดยต้องได้รับการสนับสนุนในการค้นพบข้อเท็จจริง”

ประการที่สอง ศาลยังถืออีกว่าการระงับข้อพิพาทของ Ortiz ล้มเหลวในข้อกำหนดที่สอง เนื่องจากภายใต้เงื่อนไขของข้อตกลงการระงับข้อพิพาท Fibreboard จำเลยสามารถดำเนินการต่อไปและรักษามูลค่าสุทธิเกือบทั้งหมดได้ ทำให้ไม่ปรากฏว่าการนี้เป็น “สิ่งที่ดีที่สุดในที่จัดให้สมาชิกกลุ่มได้”

³⁰³ § 12:3. Aggregate punitive damages, 4 Newberg on Class Actions § 12:3 (5th ed.)

³⁰⁴ Mullenix, L. S., "Nine Lives: The Punitive Damage Class," U. Kan. L. Rev.: 840.

ประการที่สาม ศาลเห็นว่าการระงับข้อพิพาทของ Ortiz ล้มเหลวในหลักเกณฑ์ข้อที่สามในการกระจายค่าเสียหายอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มเนื่องจากขาดการครอบคลุมและความเป็นธรรมของการกระจายเงินไปยังสมาชิกกลุ่ม โดยสมาชิกกลุ่มมีส่วนได้เสียกันระหว่างผู้ที่ต้องการรับเงินทันทีและผู้ที่อาจได้รับบาดเจ็บในอนาคต และในกลุ่มนั้นยังประกอบด้วยผู้อ้างสิทธิทั้งก่อนและหลังปี 1959 ซึ่งเป็นปีที่กรมธรรม์ประกันภัยหมดอายุ ความแตกต่างนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางผลประโยชน์อีกประการหนึ่งเนื่องจากผู้เรียกร้องที่ได้รับบาดเจ็บก่อนสิ้นสุดความคุ้มครองมีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่มีค่ามากกว่า ความขัดแย้งนี้จำเป็นต้องแบ่งกลุ่มย่อยภายใต้ Rule 23 (c)(4)(B) โดยมีตัวแทนแยกต่างหาก”

อย่างไรก็ตาม คดีนี้โดยพื้นฐานแล้วไม่ได้ระบุถึง Rule 23 (b)(1)(B) ในเรื่องของค่าเสียหายเชิงลงโทษ เนื่องจากการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ใช่หัวใจของการระงับข้อพิพาทในคดีนี้ ตามที่ได้แสดงให้เห็นในการพิจารณาของศาลในคดีนี้สำหรับการรับรองประเภทกองทุนจำกัดตาม Rule 23 (b)(1)(B) ด้วยเหตุนี้เองย่อมทำให้เกิดความผิดหวังกับความพยายามในการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทกองทุนจำกัด ทำให้ผู้เสนอสนับสนุนการดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทกองทุนจำกัดยังคงประสบปัญหาในการพิสูจน์การมีอยู่ของกองทุนแบบจำกัดตามมาตรฐานหลังจากคดีนี้ ดังนั้น การอนุมัติของศาลสำหรับประเภทการระงับข้อพิพาทภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) จึงเป็นไปได้ยาก

กล่าวโดยสรุป ศาลในคดี Ortiz จงใจนำมุมมองอนุรักษ์นิยมของ Rule 23 (b)(1)(B) โดยจำกัดการตีความให้เป็นไปตามแนวประวัติศาสตร์ ข้อกังวลนี้ทำให้เห็นว่าในทางปฏิบัติสำหรับวิธีดำเนินคดีทางแพ่งควรมีการพัฒนาในอนาคต โดยต้องชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการอนุญาตดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นความเป็นธรรมต่อโจทก์และจำเลย โดยศาลฎีกาควรทบทวนประเด็นแนวคิดดั้งเดิมเมื่อใช้ Rule 23 (b)(1)(B) ประกอบการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ

(c) แนวคำพิพากษาคดี *In re Simon II v. Philip Morris Usa Inc.*³⁰⁵

หลังจากคดี *Ortiz v. Fibreboard Corp.* ได้มีคดีจำนวนหนึ่งที่พยายามมีการขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้กองทุนจำกัด และในสถานการณ์เรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษ

³⁰⁵ *Simon II Litigation v. Philip Morris Usa Inc.*, 407 F.3d 125 (2d Cir. 2005)

โดยหลังจากการพิพากษาในคดี Ortiz ทำให้การพิสูจน์เรื่องกองทุนจำกัดเป็นการยาก อย่างไรก็ตาม ภายใต้อีกคดีหนึ่งได้มีการนำเสนอของศาลฎีกาในเรื่องกระบวนการที่ชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ทำให้มีความเป็นไปได้ของอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีกองทุนจำกัด อีกทั้งการพิจารณาคดีของศาลเกิดวิธีคิดใหม่เกี่ยวกับสิ่งที่ถือเป็นกองทุนจำกัดขึ้น ดังนั้น ในการฟ้องร้องคดียาสูบของ Simon II ผู้แทนโจทก์ในคดีแบบกลุ่มจึงใช้โอกาสในครั้งนี้และกระตุ้นทฤษฎีใหม่ที่ว่าการจำกัดค่าเสียหายเชิงลงโทษตามรัฐธรรมนูญตามคำแนะนำของศาลฎีกาได้สร้างกองทุนจำกัดขึ้น โดยมีผู้พิพากษาชื่อว่า Jack Weinstein เห็นด้วยกับหลักการนี้ และบนพื้นฐานนี้พบว่ามีการฟ้องจำกัดและสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ได้ ในการฟ้องร้องดำเนินคดี Simon II ผู้พิพากษา Jack Weinstein ได้รับรองกลุ่มผู้สูญเสียหรือที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม (Opt-out) ให้สามารถแสวงหาเพียงค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ภายใต้กฎหมายของมลรัฐสำหรับข้อกล่าวหาว่าฉ้อฉลและการปกปิดความเสี่ยงต่อสุขภาพที่เกิดจากบุหรี่ของจำเลย โดยศาลเสนอให้ดำเนินการในสามขั้นตอน กล่าวคือ ในระยะแรก คณะลูกขุนจะทำการกำหนดความรับผิดที่เกิดขึ้นและมูลค่ารวมโดยประมาณของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ไม่แตกต่างกันสำหรับสมาชิกกลุ่มทุกคน โดยผลรวมของการค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้จะเป็นการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับสมาชิกกลุ่มที่ไม่ออกจากกลุ่ม ในระยะที่สอง คณะลูกขุนคณะเดียวกันจะตัดสินว่าจำเลยมีพฤติกรรมที่สมควรได้จ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ ในขั้นตอนที่สาม คณะลูกขุนเดียวกันจะเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับสมาชิกกลุ่ม และตัดสินใจว่าจะจัดสรรค่าเสียหายตามแต่ประเภทอย่างไร จากนั้นศาลพิพากษาจะสั่งจ่ายค่าเสียหายให้สมาชิกกลุ่มตามสัดส่วนสำหรับสมาชิกกลุ่มที่ยื่นพยานหลักฐานที่เหมาะสม

อย่างไรก็ดี ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ได้ปฏิเสธการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของคดี Simon II โดยได้วิเคราะห์ตามข้อกำหนดของ Ortiz ที่เข้มงวดสำหรับการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ศาลกล่าวว่า เนื่องจากไม่มี “หลักฐานที่ศาลชั้นต้นอาจยืนยันชัดจำกัดและความไม่เพียงพอของกองทุนจำกัด” ศาลยังระบุเพิ่มเติมว่าไม่เพียงแต่ชัดจำกัดสูงสุดของกองทุนที่ยากต่อการตรวจสอบ แต่บันทึกในคดีไม่ได้ให้หลักฐานใด ๆ ว่าจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ให้ไว้แก่ผู้เรียกร้องแต่ละรายจะ “มากเกินไป ไม่ว่าจะป็นรายบุคคลหรือรวมกันและทำให้กองทุนที่มีนั้นถูกเรียกจนล้นหลาม” ดังนั้น หากไม่มีหลักฐานที่บ่งชี้ชัดจำกัดหรือความไม่เพียงพอของกองทุน โจทก์จึงไม่สามารถแสดงให้เห็นว่าพวกเขาจะได้รับคดีหากปล่อยให้ดำเนินการฟ้องคดีอย่างสามัญ ศาลอุทธรณ์ยังตั้งข้อสังเกตอีกว่าขอบเขตของคำสั่งศาลชั้นต้นซึ่งครอบคลุมการเรียกร้องค่าเสียหาย

เชิงลงโทษละเมิดหลักเกณฑ์ของศาลฎีกาในคดี *State Farm v. Campbell* โดยคำสั่งศาลชั้นต้น เสนอว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มของ Simon II สามารถขยายไปถึงค่าเสียหายเชิงลงโทษ อันเนื่องมาจากการกระทำที่อุกอาจของจำเลยที่มีต่อบุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม” โดยศาลอุทธรณ์ไม่เห็นด้วย และระบุว่า “ในคดี *State Farm* ได้ชี้แจงอย่างชัดเจนว่าการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความสามารถในการลงโทษนั้นต้องมีการเชื่อมโยงถึงอันตรายเฉพาะที่โจทก์ได้รับ และต้องไม่เป็นอิสระหรือแตกต่างจากการกระทำที่เป็นอันตรายต่อโจทก์” ดังนั้น พฤติกรรมที่เป็นอันตรายซึ่งไม่ “สัมพันธ์” กับสมาชิกกลุ่มและอันตรายหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับพวกเขา จะถูกกีดกันภายใต้คดี *State Farm*

การตัดสินใจของศาลอุทธรณ์ภาค 2 ในคดี Simon II เป็นการนำหลักการ Ortiz ไปใช้โดยตรงครั้งแรก ควบคู่ไปกับหลักนิติศาสตร์เกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษของศาลฎีกา ทำให้เห็นว่าศาลอุทธรณ์ภาค 2 ให้ความสำคัญกับค่าเสียหายเชิงลงโทษกับกฎเกณฑ์แบบดั้งเดิม แทนที่จะใช้ทฤษฎีการลงโทษแบบจำกัดเพื่อสนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่ม ทำให้เห็นว่าคดี Simon II จะทำให้การอนุญาตให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 2 ได้พิพากษากลับและปฏิเสธการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ด้วยเหตุผลว่าโดยหลักแล้วจนกว่าค่าเสียหายเชิงชดเชยจะถูกชำระ จำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคงเป็นไปตามทฤษฎีและต้องถูกจำกัดตามกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ ยิ่งกว่านั้น ศาลส่วนใหญ่หลังจากคดี *Ortiz v. Fibreboard Corp.* จะพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษประเภทกองทุนจำกัดในทำนองเดียวกัน และแม้ว่าศาลจะพิพากษาตามกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐธรรมนูญว่าได้จำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ศาลก็ยังไม่ได้วินิจฉัยว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษที่สะสมจากสถานการณ์หนึ่ง ๆ นั้นถูกจำกัดด้วยตัวมันเองหรือไม่ แม้จะมีปัญหาในการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทกองทุนจำกัดสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่หากกองทุนจำกัดได้รับการรับรองจะทำให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีอยู่สามารถจัดสรรให้กับผู้เรียกร้องในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน และหากไม่มีการรับรองกองทุนจำกัด ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีแนวโน้มที่จะถูกแจกจ่ายแบบสุ่มมากขึ้นและบางทีอาจหมดไปโดยผู้ยื่นฟ้องในลำดับแรก ๆ ส่งผลให้ย่อมไม่เป็นการยุติธรรมสำหรับผู้ที่น่าคดีมาฟ้องภายหลัง

จากที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้เห็นว่า การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยในสถานการณ์ของคดี *In re Exxon Valdez* ทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้

มากที่สุดสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษตาม Rule 23 (b)(1)(B) ประเภทกองทุนที่จำกัด และที่น่าสังเกตคือ การดำเนินคดีของ Exxon Valdez กินเวลาเกือบสองทศวรรษ โดยเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุของการดำเนินคดีนี้เกิดขึ้นในปี 1989 เมื่อเกิดการรั่วไหลของน้ำมันอันส่งผลกระทบต่อชาวอลาสกาหลายพันคน โดยศาลสามารถอนุญาตให้เป็นคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ในคดีนี้คณะลูกขุนได้กำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 5 พันล้านดอลลาร์ ด้วยเหตุนี้ Exxon จึงยื่นอุทธรณ์ค่าเสียหายเชิงลงโทษมูลค่า 5 พันล้านดอลลาร์ถึง 2 ครั้งต่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 และในทั้งสองกรณี และศาลอุทธรณ์ได้ให้ศาลชั้นต้นคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษใหม่ตามหลักกฎหมายของศาลฎีกา และตามบรรทัดฐานในคดี BMW v. Gore คดี Cooper v. Leatherman และคดี State Farm v. Campbell

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษของคดี Exxon Valdez เกิดขึ้นก่อนคดี Ortiz และการตัดสินใจของศาลอุทธรณ์ภาค 2 ในคดี Simon II โดยการรับรองของ Exxon Valdez อาศัยทฤษฎี “การลงโทษอย่างจำกัด” ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ ส่วนศาลฎีกาในคดี Ortiz ไม่ได้กล่าวถึงหรือรับรองทฤษฎีการลงโทษแบบจำกัดภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B) ในคดี Simon II ศาลชั้นต้นก็ไม่ได้อาศัยทฤษฎีการลงโทษแบบจำกัดสำหรับการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23(b)(1)(B) โดยใน Simon II ศาลชั้นต้นสรุปว่าการจำกัดค่าเสียหายเชิงลงโทษตามรัฐธรรมนูญทำให้เกิดกองทุนที่จำกัด แต่ในชั้นอุทธรณ์ ศาลได้พิจารณาตามบรรทัดฐานของคดี Ortiz และปฏิเสธการอนุญาตภายใต้ Rule 23 (b)(1)(B)

อย่างไรก็ดี แนวความคิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีค่าเสียหายเชิงลงโทษที่แม้ว่าศาลจะปฏิเสธแนวคิดนี้ก็ครั้ง แนวความคิดนี้ก็สามารถกลับมาตลอดเวลา และแม้ว่าในคดี Ortiz และคดี Simon II ที่ทำให้การรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปได้ยากมากขึ้น ผู้สนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคงเดินหน้าต่อไปด้วยทฤษฎีการป้องปรามทางสังคม (Societal deterrence) ที่เป็นนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่ม โดยยกย่องแนวคิดนี้ว่าเป็นความอยู่รอดในศตวรรษที่ 21 ในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และภายใต้ Rule 23 (b)(3) จะมีแนวโน้มมากที่สุด

3.4.6 ค่าทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับค่าทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา มี 2 วิธีที่เป็นที่นิยมและแพร่หลาย ได้แก่

(1) วิธีการกำหนดค่าทนายความตามผลแห่งคดี หรือ contingency fees³⁰⁶ กล่าวคือ เป็นการเรียกค่าวิชาชีพทนายความจากงานบริการทางกฎหมายโดยคำนวณจากผลแห่งคดีที่ศาลมีคำพิพากษา โดยลูกความไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมล่วงหน้า และจะไม่ถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมทนายความ เว้นแต่ข้อพิพาทจะสำเร็จหรือโดยมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทอันเป็นประโยชน์แก่ตัวความ³⁰⁷ โดยจะเรียกตามสัดส่วนของจำนวนเงินที่ได้รับจากการตกลงยอมความกันในคดีหรือจากการฟ้องร้องคดีและมักจะเป็นร้อยละของเงินที่โจทก์ชนะในชั้นที่สุดและสามารถบังคับคดีได้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความจะรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายเกือบทั้งหมด ในแทบทุกกรณี เช่น ค่าธรรมเนียมในการขอเวาระเบียบหรือเวาระเบียบทางการเงิน ค่าธรรมเนียมในการรับบันทึกอื่น ๆ ของลูกความ ค่าโทรทางไกล ค่าถ่ายเอกสาร หรือค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมใด ๆ ที่เฉพาะเจาะจงของลูกความ แต่หากปรากฏว่าคดีนั้นไม่สำเร็จหรือแพ้คดี ลูกความก็ต้องจ่ายค่าทนายความตามผลแห่งคดี³⁰⁸ ค่าทนายความตามผลแห่งคดี เป็นลักษณะการกำหนดค่าตอบแทนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาเพราะเชื่อว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ไม่ว่าผู้นั้นจะมีทุนทรัพย์ในการดำเนินคดีหรือไม่ นอกจากนี้ ค่าทนายความตามผลแห่งคดียังเป็นแรงจูงใจให้ทนายความทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ มิฉะนั้น ทนายความก็จะพลาดการชำระเงิน โดยมีข้อดี คือ โจทก์สามารถเรียกค่าเสียหายจากจำเลยได้หลายประเภท ได้แก่

ความเสียหายทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียค่าจ้างและค่ารักษาพยาบาล

³⁰⁶ Consumer Law Group, "About Class Actions - What You Should Know " [Online] Accessed: 1 November 2021. Available from: <https://www.clg.org/Class-Action/About-Class-Actions>

³⁰⁷ สุธินี ฤกษ์วสินกุล, "ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee): ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครอง," หน้า 2.

³⁰⁸ Higgerty Law, "Class Action Faq's " [Online] Accessed: 1 November 2021. Available from: <https://higgertylaw.ca/class-action-faqs/>

ความเสียหายที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ เป็นการสูญเสียที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมาน

ค่าชดเชยความเสียหาย เช่น การรวมกันของความเสียหายทางเศรษฐกิจและที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษ เป็นการทำหน้าที่ลงโทษจำเลยที่ขาดความระมัดระวังในการดูแลผู้อื่น³⁰⁹

สำหรับข้อเสีย กล่าวคือ ปัญหาหลักเกี่ยวกับข้อตกลงค่าทนายความตามผลแห่งคดี อาจทำให้โจทก์ต้องแบ่งค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับออกไปมากกว่าค่าทนายความตามอัตราชั่วโมง โดยค่าทนายความตามผลแห่งคดีโดยมาตรฐานสามารถอยู่ในช่วงระหว่างร้อยละ 30-50 ไม่ว่าทนายความจะทำงานเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งปี ก็จะได้รับเงินจำนวนเท่า ๆ กันจากข้อตกลง

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา หากมีความเสี่ยงเกิดขึ้น ทนายความอาจเจรจาเรื่องค่าธรรมเนียมที่สูงขึ้นนี้โดยทนายความที่ได้รับค่าทนายความตามผลแห่งคดีสามารถเลือกเกี่ยวกับคดีที่จะว่าความ และมักหลีกเลี่ยงกรณีที่มีลักษณะหรือแนวโน้มของคดีที่ดูเหมือนว่าจะมีโอกาสชนะคดีต่ำ โดยการไม่ต้องยอมรับข้อตกลงค่าทนายความตามผลแห่งคดี ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีบ่อยครั้ง และโดยค่าทนายความเฉลี่ยต่อชั่วโมงอยู่ที่ 465 ดอลลาร์ โดยค่าทนายความเฉลี่ยของกรณีการทุจริตต่อหน้าที่ทางการแพทย์อาจสูงถึง 100,000 ดอลลาร์ ซึ่งเป็นเงินที่ใช้ไปกับพยานผู้เชี่ยวชาญ การขอรับเวชระเบียน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อแสดงสิ่งที่ผิดพลาด ทำให้ลูกความอาจไม่มีเงินสดที่จะชำระได้ในขณะนั้นเพื่อให้ทันกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเหล่านี้ โดยในกรณีการทุจริตต่อหน้าที่ทางการแพทย์ มีค่าทนายความตามผลแห่งคดีที่อนุญาตให้ผู้ที่ไม่สามารถจ่ายค่าบริการทางกฎหมายดำเนินคดีได้³¹⁰ โดยเหตุผลหลักที่สนับสนุนการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดี คือ การเข้าถึงความยุติธรรมที่เพิ่มขึ้นสำหรับ

³⁰⁹ Sweeney Merrigan, "The Pros and Cons of Contingency Agreements " [Online] Accessed: 3 November 2021. Available from: <https://www.sweeneymerrigan.com/blog/pros-cons-contingency-agreements/>

³¹⁰ Consumer Attorneys of California, "Consumer Attorneys of California Contingency Fees " [Online] Accessed: 2 November 2021. Available from: <https://www.caoc.org/?pg=contingencyfees>

ประชาชน หากไม่มีค่าทนายความตามผลแห่งคดีผู้คนส่วนใหญ่ก็จะไม่สามารถเข้าถึงระบบกฎหมายได้ ซึ่งสามารถใช้เพื่อกลั่นแกล้งผู้ที่ไม่มียศพรพยากรในการป้องกันตัวเอง ทำให้ค่าทนายความตามผลแห่งคดีช่วยขจัดอุปสรรคดังกล่าวว่าทั้งกลุ่มผู้สนับสนุนยังเชื่อด้วว่าระบบค่าทนายความตามผลแห่งคดีได้เพิ่มชั้นการป้องกันเพิ่มเติมจาก “คดีฟ้องร้องเล็กๆ น้อยๆ” ทนายความที่มีความสามารถเรียกร้องค่าทนายความตามผลแห่งคดีจะไม่ดำเนินการฟ้องร้องที่ปราศจากคุณธรรมด้วยเหตุผลง่าย ๆ โดยทนายความจะไม่ลงทุนหลายร้อยหรือหลายพันชั่วโมงในกรณีที่ลูกความไม่มีโอกาสดีที่จะชนะคดี อีกทั้งยังช่วยลดจำนวนคดีที่ยื่นฟ้อง ประหยัดเวลาและทรัพยากรสำหรับระบบศาลที่มีเงินทุนไม่เพียงพอ ทั้งค่าทนายความตามผลแห่งคดีทำให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ของทนายความนั้นสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของลูกความอย่างใกล้ชิด เนื่องจากทนายความเองก็ได้ทรงจ่ายเงินที่จำเป็นเพื่อการพิจารณาคดีไปด้วย

(2) วิธีการกำหนดค่าทนายความแบบอัตราเดียวตายตัว หรือ The Flat Fee หรือ Fixed Fee โดยวิธีนี้ทนายความจะเรียกค่าว่าความจากลูกความเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนโดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามผลของคดี

เงินรางวัลทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะแตกต่างออกไปจากการดำเนินคดีสามัญค่อนข้างมาก เนื่องจากคู่ความที่ได้เจรจาตกลงกับทนายความกลุ่มอย่างแท้จริงมีเพียงโจทก์ผู้แทนกลุ่มในคดีเท่านั้น สำหรับสมาชิกกลุ่มคนอื่นแทบจะไม่มีโอกาสได้เจรจาตกลงในเงื่อนไขเกี่ยวเงินรางวัลทนายความเลย อย่างไรก็ตาม แม้สมาชิกกลุ่มและทนายความกลุ่มจะมีได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง แต่การที่ทนายความได้ทำหน้าที่ว่าต่างแก่งต่างในนามของกลุ่มย่อมถือว่าการทำหน้าที่ของทนายความนั้นเป็นการทำหน้าที่ในฐานะทนายความของสมาชิกกลุ่มทั้งหมดที่ไม่ได้แสดงเจตนาขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt-out) เมื่อศาลตัดสินให้โจทก์ชนะคดีและมีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ไม่ว่าจะเป็นจำนวนมากหรือจำนวนน้อย สมาชิกกลุ่มทุกคนย่อมเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากจำนวนเงินที่ได้รับจากฝ่ายจำเลยด้วย ดังนั้น เมื่อสมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความแล้ว สมาชิกกลุ่มย่อมควรจะต้องมีส่วนในการชำระเงินรางวัลหรือค่าตอบแทนให้แก่ทนายความด้วยวิธีการชำระที่จะทำได้คือการแบ่งส่วนจากจำนวนเงินที่ได้รับจากฝ่ายจำเลย³¹¹

³¹¹ ศดา วงศ์โชติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่ม," หน้า 74-75.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นโจทก์และสมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้จ่ายเงินรางวัลความกล้าว่าคือ เงินรางวัลความความจะหักออกจากจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มจะได้รับ แต่ในกรณีที่โจทก์แพ้คดี หนายความก็จะไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่อย่างไรก็ดี สำหรับคดีในประเทศสหรัฐอเมริกา มักจบลงที่การพยายามจัดให้มีข้อตกลงระงับข้อพิพาทหลังจากศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยจำนวนคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มส่วนมากจบลงด้วยการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท (Class Action Settlement)

สำหรับหลักเกณฑ์ในการกำหนดเงินรางวัลความของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การคำนวณเป็นอัตราร้อยละโดยแบ่งออกจากกองทรัพย์สินที่ได้รับชำระจากฝ่ายจำเลย จำนวนเงินรางวัลที่จะต้องชำระแก่หนายความจึงมีได้เป็นจำนวนหนึ่งที่แยกต่างหากจากจำนวนเงินที่จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่กลุ่ม แต่เป็นเพียงจำนวนเงินที่หนายความมีสิทธิแบ่งไปจากจำนวนเงินที่กลุ่มมีสิทธิได้รับจากจำเลย ที่เปรียบเสมือนการแบ่งเค้ก โดยศาลสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้กำหนดเงินรางวัลของหนายความโดยกำหนดตามดุลพินิจ ซึ่งส่วนมากมักจะกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินของค่าเสียหายที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยมีร้อยละ 30-40 หรือ ในคดีที่มีความร้ายแรงอย่างมากหรือคดีขนาดใหญ่อาจกำหนดเงินรางวัลความเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 50 ซึ่งหากการดำเนินคดีแบบกลุ่มแพ้คดี หนายความโจทก์จะไม่ได้รับเงินใด ๆ เลย โดยวิธีการคิดคำนวณเงินรางวัลความในประเทศสหรัฐอเมริกาจะคำนวณตามความสามารถของหนายความ ความยากง่ายของคดี ระยะเวลาที่หนายความใช้ในการดำเนินคดี เงินที่หนายความได้ทรงจ่ายไปก่อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.4.7 ข้อจำกัดในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(a) การป้องปรามที่มากเกินไป (Over deterrence)

ข้อกังวลหลักเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษคือการป้องปรามที่มากเกินไปโดยเหตุผลของการกำหนดบทลงโทษต่อจำเลยโดยไม่มีความจำเป็น แต่ภายใต้ข้อโต้แย้งนี้เห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษมีความซ้ำซ้อนเนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะได้รับค่าเสียหายเชิงชดเชย

ที่สะท้อนให้เห็นถึงอันตรายทั้งหมดของการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของจำเลยอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้โต้แย้งในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในบริบทของกลุ่มบุคคล มีหลายวิธีในการจัดโครงสร้างของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จะไม่นำไปสู่ความไม่สมเหตุสมผลหรือลดความซ้ำซ้อนนั้น³¹²

โดยปัญหาจะเกิดขึ้น หากค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มได้รับการประเมินก่อนค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) ทำให้การประเมินความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดจากการกระทำของจำเลยสูงจนเกินไป เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาหลายคนอาจมิใช่ผู้ได้รับความเสียหาย หรือสมาชิกกลุ่มบางคนอาจไม่สามารถกำหนดองค์ประกอบบางอย่างได้ หรือจำเลยอาจมีค่าแก้ต่างใด ๆ และบางครั้งสมาชิกกลุ่มอาจยอมรับความเสี่ยงและเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มโดยตนนั้นมิได้รับความเสียหาย หรือการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มที่อาศัยสาเหตุอันแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ทำให้การเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มนั้นไม่เหมาะสม

ในทางกลับกัน การคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อนที่จะทราบขอบเขตของอันตรายอาจทำให้เกิดการป้องปรามที่ต่ำเกินไป³¹³ ยกตัวอย่างในคดียาสูบ *Engle v. Liggett Group, Inc.*,³¹⁴ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูบบุหรี่ในฟลอริดาและผู้รอดชีวิตซึ่งนำผลิตภัณฑ์นั้นมาเรียกร้องความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตบุหรี่ โดยกระบวนการพิจารณาคดีถูกแบ่งออกเป็นสามขั้นตอนหลัก ระยะเวลาที่ 1 ได้พิจารณาถึงประเด็นความรับผิดและสิทธิในค่าเสียหายเชิงลงโทษ ระยะเวลา 2A กำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับตัวแทนกลุ่มห้าคน และระยะเวลา 2B ตัดสินจำนวนเงินรวมของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จะมอบให้กับกลุ่ม ในระยะเวลาที่ 3 คณะลูกขุนจะตัดสินความรับผิดส่วนบุคคลและค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน และศาลที่พิจารณาคดีจะแบ่งจำนวนเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษตามที่กำหนดไว้ในระยะเวลาที่ 2B ให้เท่า ๆ กันระหว่างสมาชิกกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการฟ้องร้อง โดยหลังจากการพิจารณาคดีนานกว่าสองปี คณะลูกขุนได้พิจารณาความเสียหายของโจทก์ในระยะเวลาที่ 1 และมอบค่าเสียหายเชิงลงโทษมูลค่า 145 พันล้านดอลลาร์ในระยะเวลาที่ 2B เมื่อพิจารณาว่าเงินจำนวน 145 พันล้านดอลลาร์ได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลระหว่างจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยต่อโจทก์และค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างถูกต้องหรือไม่ โดยคดีนี้มีสมาชิกประมาณ 700,000 คน

³¹² Panek, G., "Furthering Society's Interests: The Importance of Using (and Mitigating) Classwide Punitive Damages."

³¹³ Sheila B. Scheuerman, "Two Worlds Collide: How the Supreme Court's Recent Punitive Damages Decisions Affect Class Actions," *Baylor L. Rev.* 60(2008): 880.

³¹⁴ *Engle v. Liggett Group, Inc.*, 945 So. 2d 1246 (Fla. 2006)

แผนพิจารณาคดีพิจารณาการแบ่งตามสัดส่วนของค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยไม่คำนึงถึงการบาดเจ็บของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน และการใช้สัดส่วนตามสัดส่วนของศาลพิจารณาคดีจะทำให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อสมาชิกกลุ่มหนึ่งรายจะอยู่ที่ประมาณ 207,000 ดอลลาร์

โดยระยะ 2A จะกำหนดเพียงค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับตัวแทนกลุ่มที่มีชื่อ โดยมีค่าเสียหายเชิงชดเชยรวม 12.7 ล้าน ซึ่งแต่ละจำนวนมีมูลค่าตั้งแต่ 523,000 ถึง 5,831,000 ดอลลาร์ ทำให้เห็นว่าอัตราส่วนระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษและค่าเสียหายเชิงชดเชยอยู่ที่ประมาณ 0.04 ต่อ 1 อย่างไรก็ตาม เมื่ออ้างถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษและค่าเสียหายเชิงชดเชยในคดียาสูบแต่ละคดี ตัวอย่างเช่น ใน *Henley v. Philip Morris, Inc.* ศาลอุทธรณ์แห่งแคลิฟอร์เนียได้ยึดถืออัตราส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชยที่ 6 ต่อ 1 คดี *Rose v. Brown & Williamson Tobacco Corp.* เป็นคดีของผู้สูบบุหรี่ในนิวยอร์กแสดงถึงอัตราส่วน 5 ต่อ 1 ของค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชย อัตราส่วนเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาคดีค่าเสียหายเชิงลงโทษใน *Engle* ประเมินค่าความเสียหายต่อโจทก์ต่ำเกินไป และอาจสร้างความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องปรัมาต่ำเกินไป

จากแนวคิดการฟ้องปรัมาทางสังคม ค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงมุ่งเน้นไปที่ความประพฤติของจำเลย ไม่ใช่การบาดเจ็บของโจทก์ เนื่องจากเป้าหมายของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษคือการฟ้องปรัมาผู้อื่นไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ การประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงเน้นว่าการกระทำของจำเลยมีโทษทางกฎหมายหรือไม่ และแนวคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นอยู่กับแนวคิดที่ว่าจำเลยจะต้องเผชิญกับความรับผิดชอบทั้งหมดน้อยกว่าและต่ำกว่าระดับการฟ้องปรัมาที่เหมาะสมหากผู้เสียหายทั้งหมดไม่ฟ้องร้องคดี โดยแนวคิดนี้ได้กลายเป็นเหตุผลหลักสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มสมัยใหม่ ยกตัวอย่าง ศาลฎีกายอมรับหลักการฟ้องปรัมาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในคดี *Amchem Products, Inc. v. Windsor* ศาลกล่าวว่า “นโยบายที่เป็นแก่นแท้ของกลไกการดำเนินคดีแบบกลุ่มคือการเอาชนะปัญหาที่การเยียวยาหรือค่าเสียหายเล็กๆ น้อย ๆ ที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น โดยการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เสียหายในการนำคดีมาดำเนินการฟ้องร้องตามสิทธิของตน” ดังนั้น ทั้งศาลและนักวิชาการจึงนำทฤษฎีการฟ้องปรัมามาใช้ประกอบเหตุผลในการรับรองการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือในคดี *City of Newport v. Fact Concerts, Inc.* ศาลได้อธิบายว่าจุดประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษคือ “เพื่อฟ้องปรัมาจำเลยและผู้อื่นจากการกระทำลักษณะเดียวกัน” หลังจากที่ศาลยอมรับทั้งขั้นตอนและสาระสำคัญเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษแล้ว เหตุผลในการฟ้องปรัมาย่อมมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ในคดี

Pacific Mutual Life Insurance Co. v. Haslip ศาลรับรองมาตรฐานค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ถือว่า “เป็นอันตรายที่น่าจะเป็นผลมาจากการกระทำของจำเลยรวมถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจริง” ไม่ก็ปีต่อมา ในคดี TXO Production Corp. v. Alliance Resources Corp. ศาลตัดสินว่าการชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถพิจารณาอย่างเหมาะสม “หากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเหยื่อรายอื่นที่อาจเป็นผลจากพฤติกรรมที่คล้ายกันในอนาคตไม่ถูกป้องปราม” อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาศาลได้ถอนตัวจากแนวทางดังกล่าวและพิจารณาไปในทางที่จำนวนเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษผูกติดกับจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชย

สำหรับวิธีแก้ปัญหาลำดับสำหรับการป้องกันการป้องปรามที่มากเกินไป คือการกำหนดตัวคูณค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยการ “คูณด้วยค่าผกผันของความน่าจะเป็นที่ผู้เสียหายจะต้องพบความรับผิด”³¹⁵ (multiplied by the inverse of the probability that the injurer will be found liable) แม้ว่าจะมีผู้แสดงความกังวลเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของตัวคูณ แต่ศาสตราจารย์ Sharkey ได้อธิบายคุณลักษณะดังกล่าวว่าเป็น “เครื่องหมายทางการค้าของแนวคิดค่าเสียหายทางสังคมของค่าเสียหายเชิงลงโทษ” ตามที่ Sharkey กล่าวตัวคูณประเภทนี้เหมาะสมที่สุดสำหรับเป็น “กลไกชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย เมื่อผู้ทาละเมิดต้องแบกรับต้นทุนจากความเสียหาย” (Alternative cost-internalization mechanisms) แม้ความกังวลเกี่ยวกับการใช้จริงของตัวคูณค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคงมีอยู่ อย่างไรก็ตาม ตัวคูณค่าเสียหายเชิงลงโทษคือวิธีที่ Polinsky, Shavell และ Sharkey คิดขึ้นมานั้นสามารถนำไปใช้ประสบความสำเร็จในหลายกรณี โดยในบทความล่าสุด Sharkey ได้กล่าวถึงข้อตกลงระงับข้อพิพาทของคดีการรั่วไหลของน้ำมัน Deepwater Horizon ว่าแม้ไม่มีส่วนประกอบของค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเป็นทางการ แต่ก็มี “คำตัดสินของค่าเสียหายเชิงลงโทษทางสังคมที่ฝังไว้ในข้อตกลงดังกล่าว” (embedded societal punitive damages award)³¹⁶ โดยแสดงผ่านการใช้ตัวคูณ “risk transfer premium หรือ RTPs” ที่ใช้กับข้อเรียกร้องของโจทก์ในขณะที่ข้อตกลงระงับข้อพิพาทคดี Deepwater Horizon เป็นผลเฉพาะกับข้อเท็จจริงในคดีนั้น การศึกษาของ Sharkey แสดงให้เห็นว่า

³¹⁵ Panek, G., "Furthering Society's Interests: The Importance of Using (and Mitigating) Classwide Punitive Damages." p. 120.

³¹⁶ Sharkey, C. M., "The Bp Oil Spill Settlements, Classwide Punitive Damages, and Societal Deterrence," *DePaul L. Rev.*: 709.

สามารถใช้ตัวคุณเพื่อเลียนแบบคำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษและสามารถอธิบายมาตรการของความเสียหายทางสังคมได้

(b) ลากมิควรได้ (Unjust enrichment)³¹⁷

คำวิจารณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของค่าเสียหายเชิงลงโทษ คือ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ เป็นสิ่งที่นำไปสู่ลาภลอยที่ไม่เป็นธรรมให้แก่โจทก์ และเป็นการทำลายจำเลย ภายใต้คำบอกเล่านี้ ค่าเสียหายเชิงลงโทษขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพราะมิได้มุ่งหวังที่จะชดเชยผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน แต่เป็นการลงโทษจำเลยมากกว่า สำหรับวิธีการแก้ปัญหาข้อโต้แย้งนี้ยอมมิใช่การห้ามมิให้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่สามารถกระทำได้โดยการจัดสรรการกระจายตัวของค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาหลายมลรัฐมีสิ่งที่เรียกว่าหลักการแบ่งค่าเสียหายหรือ “split-recovery” โดยส่วนหนึ่งของค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมอบให้รัฐหรือหน่วยงานอื่น ตัวอย่าง เช่น ในมลรัฐโอไฮโอ หากคณะลูกขุนพบว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นได้รับอนุญาต แต่การกระทำดังกล่าวมิได้มุ่งเป้าไปที่ผู้เรียกร้องโดยเฉพาะผู้พิพากษาอาจสั่งให้จ่ายเงินไม่น้อยกว่า 75% ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ เข้ากองทุนทรัสต์เพื่อการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง

แม้ว่าจะเป็นการยากที่จะคำนวณวิธีที่มีประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดสรรค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ก็เป็นที่ชัดเจนว่าเป็นนวัตกรรมทางเลือกยังคงมีอยู่ แม้จะอยู่นอกแผนการ “split-recovery” ที่ส่งคืนค่าเสียหายต่อเงินกองทุนของรัฐบาลหรือการส่งคืนแก่รัฐ ตัวอย่างเช่น ผู้พิพากษาในแคลิฟอร์เนียสั่งจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษ 45,000,000 ดอลลาร์ในคดีล้มละลาย และสั่งให้โจทก์แต่ละคนจ่ายเงินทั้งหมด ยกเว้น 5,000,000 ดอลลาร์นั้นให้กับโรงเรียนกฎหมายแคลิฟอร์เนียห้าแห่งและให้กับศูนย์กฎหมายผู้บริโภคแห่งชาติและศูนย์สิทธิการล้มละลายของผู้บริโภคแห่งชาติ นอกจากนี้ไม่มีเหตุผลใดที่ความคิด split-recovery นี้จะไม่สามารถใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม³¹⁸

สำหรับวิธีการกระจายจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มไปยังหน่วยงานอื่น นอกจากสมาชิกกลุ่มอาจเป็นวิธีการที่น่าสนใจถ้าเชื่อว่าโจทก์ได้รับการชดเชยที่เหมาะสมแล้วจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในอีกทางหนึ่ง ประโยชน์ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการตระหนักถึงความเสียหายทางสังคมจะสูงเป็นพิเศษ เมื่ออันตราย

³¹⁷ Panek, G., "Furthering Society's Interests: The Importance of Using (and Mitigating) Classwide Punitive Damages." p. 117.

³¹⁸ Ibid., p.118.

ของโจทก์แต่ละคนมีมูลค่าต่ำ แม้ว่าเป้าหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นการชดเชยให้สมาชิก แต่คุณค่าที่แท้จริงของการรวมข้อเรียกร้องเล็ก ๆ น้อย ๆ เข้าด้วยกันมาจากเหตุผลของการป้องปราม ดังนั้น เพื่อจะหลีกเลี่ยงความกังวลที่เกี่ยวกับการเพิ่มลาภมิควรได้แก่จำเลย จึงต้องมีวิธีการที่จะจัดการกับความเสียหายที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะเป็นฝ่ายโจทก์ที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยก็ตาม การแก้ปัญหานี้จะทำให้ศาลสามารถเห็นประโยชน์ทั้งหมดของค่าเสียหายเชิงลงโทษได้โดยไม่ต้องกังวลในแง่การเพิ่มลาภมิควรได้แก่โจทก์

(C) กระบวนการโดยชอบด้วยกฎหมาย (due process of law) ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจทำให้จำเลยตกอยู่ภายใต้แรงกดดันอย่างมาก และเกินควรในการเผชิญกับคำตัดสิน และความกดดันนั้นจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อมีค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยคำตัดสินเหล่านี้สามารถให้ผลประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายในการลงโทษและป้องปรามการกระทำที่ผิดกฎหมาย ดังเช่น ในคดี *State Farm Mutual Automobile Ins Co. v. Campbell* เป็นอีกกรณีที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้อย่างสมบูรณ์ในการดำเนินคดีที่มีความเสียหายอย่างร้ายแรง และที่กล่าวว่าการกำหนดที่ “มากเกินไป” มิได้มีจุดประสงค์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้คดีนี้เป็นโอกาสอีกครั้งของศาลฎีกาในการจัดการกับข้อจำกัดในด้านกระบวนการโดยชอบด้วยกฎหมาย (due process of law) หรือหลักความชอบธรรม หรือศุภนิติกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ แม้ว่าคดีนี้จะไม่ได้อยู่ในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การตัดสินคดีในครั้งนี้ได้แนะนำสิ่งสำคัญเกี่ยวกับปัญหาค่าเสียหายเชิงลงโทษในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยเฉพาะมุมมองด้านการป้องปรามโดยการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่จะมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้

อย่างไรก็ดี หลักกฎหมายของศาลมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมากกว่าทศวรรษ ในคดี *Browning Ferris Industries of Vermont v. Kelco Disposal, Inc.*³¹⁹ ศาลฎีกาได้ชี้แจงต่อค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่แปด (the Eighth Amendment) และปฏิเสธที่จะกล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากศุภนิติกระบวนการอันเกี่ยวข้องกับค่าเสียหายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม Justice O'Connor และ Justice Stevens ได้ส่งสัญญาณถึงความเต็มใจที่จะทบทวนสิ่งที่อธิบายว่าเป็นการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ “พุ่งสูงขึ้น” และได้วิพากษ์วิจารณ์โดยเฉพาะถึง

³¹⁹ *Browning Ferris Industries of Vermont v. Kelco Disposal, Inc.*, 492 US 257 (1989)

รากฐานทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่แปด นอกจากนี้ Justice Brennan กล่าวว่าศาลกำลังปล่อยให้ “ประตูได้เปิดสำหรับศุภนิติกระบวนการในการจำกัดการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษ...” อย่างน้อยที่สุดก็เมื่อค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น “มากเกินไป” หรือ “รุนแรงมากและบีบบังคับว่าผิดสัดส่วนทั้งหมดของความผิดและไม่มีเหตุผลอย่างเห็นได้ชัด”³²⁰

อย่างไรก็ตาม มีผู้กล่าวว่าคณะลูกขุนจะต้องกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคนเมื่อสิ้นสุดการพิจารณาคดีหลัก เช่น ในคดี *Southwestern Refining Co. v. Bernal*³²¹ ศาลระบุว่าจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องมีความสัมพันธ์ที่เข้าใจได้กับจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยและเป็นไปตามความรุนแรงของการกระทำความผิดสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน ความไม่สามารถจัดการในการนำเสนอหลักฐานทั้งหมดนี้ต่อคณะลูกขุนคนหนึ่งอาจขัดขวางการดำเนินคดี แต่การอนุญาตให้คณะลูกขุนลงโทษจำเลยโดยไม่มีหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะทำให้เกิดความกังวลในศุภนิติกระบวนการอย่างชัดเจน

โดยข้อโต้แย้งดังกล่าวประสบความสำเร็จในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคำตัดสินของศาลอุทธรณ์ ภาค 5 (*The Fifth Circuit*) ในคดี *Allison v. Citgo Petroleum Corp.*³²² ศาลระบุว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษคาดการณ์ได้ยากในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการลงโทษนี้ไม่สามารถมอบให้เป็นค่าเสียหายโดยบังเอิญจากการพบว่าจำเลยมีพฤติกรรมที่ไม่ดีและทำร้ายบุคคลจำนวนมาก แต่ค่าเสียหายในเชิงลงโทษจะต้องเกี่ยวข้องอย่างสมเหตุสมผลกับระดับความน่าตำหนิของจำเลยและจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยที่มอบให้แก่ตัวแทนโจทก์ ดังนั้น ค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถได้รับหลังจากการพิจารณาและพิสูจน์ความรับผิดชอบของจำเลย และจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับโจทก์แต่ละราย เพราะว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น “ขึ้นอยู่กับความแตกต่างที่เป็นอัตวิสัยของแต่ละสถานการณ์ของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน” ดังนั้น ขอบเขตในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเหล่านี้จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เป็นรายบุคคล การรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงอาจไม่เหมาะสม

³²⁰ FindLaw Attorney Writers, "Using the Due Process Clause to Defend Claims for Class-Wide Punitive Damages," [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://corporate.findlaw.com/litigation-disputes/using-the-due-process-clause-to-defend-claims-for-class-wide.html>

³²¹ *Southwestern Refining Co. v. Bernal*, 22 S.W.3d 425, 433 (Tex. 2000)

³²² *Allison v. Citgo Petroleum Corp.*, 151 F.3d 402 (5th Cir.1998)

นอกจากนี้ศาลได้ตัดสินในทำนองเดียวกันในคดี *In re Copley Pharmaceutical, Inc.*³²³ โดยพบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่สามารถยอมรับได้เนื่องจากการลงโทษขึ้นอยู่กับ การบาดเจ็บของแต่ละบุคคลและจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชย³²⁴ รวมถึงพฤติกรรมที่ออกจาท่อโจทก์รายนั้น

กล่าวโดยสรุป ความเหมาะสมของค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะต้องมีการถกเถียงกันต่อไปอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม คำแนะนำของศาลฎีกาชี้ให้เห็นว่า การตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเป็นไปตามศุนิติกะบวนก็เมื่อพิจารณาถึงค่าเสียหายเชิงชดเชยของผู้เรียกร้องรายใดรายหนึ่งและความประพฤติของจำเลยต่อผู้เรียกร้อง และบ่อยครั้งการวิเคราะห์นี้จะเบี่ยงเบนไปสู่ปัญหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.4.8 แนวโน้มของค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

3.4.8.1 เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ (Economic rationale) ในการสนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์ กฎหมายละเมิดถือเป็นเครื่องมือยับยั้งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย โดยกำหนดให้ผู้ทำละเมิดต้องชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย (cost internalization) เมื่อผู้ทำละเมิดต้องแบกรับต้นทุนจากความเสียหายที่ตนก่อขึ้นเสมือนว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นกับตนเอง ก็จะมีแรงจูงใจที่จะใช้ความระมัดระวังในระดับที่เหมาะสม (optimal level of care) ทั้งนี้ การสร้างแรงจูงใจดังกล่าวจะประสบความสำเร็จหรือไม่ นั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับว่าศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายที่สามารถชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์หรือไม่³²⁵ โดยการทำให้ต้นทุนเกี่ยวกับอุบัติเหตุต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ การทำให้ต้นทุนของอุบัติเหตุต่ำที่สุด คือ การจัดสรรโดยกฎหมายให้ต้นทุนของอุบัติเหตุซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายและทรัพย์สินตกอยู่กับคู่กรณีซึ่งอยู่ในฐานะที่ต่ำที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุ หรือการที่ทำให้

³²³ *In re Copley Pharmaceutical, Inc.*, 161 F.R.D. 456, 467-68 (D.Wyo. 1995)

³²⁴ *Southwestern Refining Company*, 22 S.W.2d at 433 (TX 2000) “เนื่องจากไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษมีความสัมพันธ์ที่เข้าใจได้กับค่าเสียหายเชิงชดเชยและไม่เกินสัดส่วนกับความรุนแรงของการทำความผิดสำหรับโจทก์แต่ละคนในจำนวน 885 คน”

³²⁵ ปกป้อง จันวิทย์, *การวิเคราะห์กฎหมายว่าด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์* (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.): 2554), หน้า 49.

เกิดความสูญเสียเกิดขึ้นได้น้อยที่สุด³²⁶ ดังนั้น กฎหมายในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์ก็คือเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปสู่แนวทางที่สังคมพึงปรารถนามากที่สุด โดยผ่านบทลงโทษทางกฎหมาย ทั้งการลงโทษที่เป็นตัวเงิน (monetary sanction) และการลงโทษที่ไม่เป็นตัวเงิน (nonmonetary sanction)

จากการศึกษาบทความของ Mitchell Polinsky and Steven Shavell, Punitive Damages: An Economic Analysis³²⁷ พบว่าหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีเป้าหมาย 2 ประการ กล่าวคือ

1. เป็นการชดเช้ค่าสินไหมทดแทนตามหลักการของค่าสินไหมทดแทนของกฎหมายแพ่ง

2. มีลักษณะเป็นการลงโทษทางอาญาเพื่อการป้องปรามทางสังคม

ตามแนวความคิดของการวิเคราะห์กฎหมายด้วยเศรษฐศาสตร์ ค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุดจะเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยให้เท่ากับความเสียหายที่แท้จริงแล้ว ย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการลงโทษอีก อย่างไรก็ตาม การมีค่าเสียหายเชิงลงโทษ อาจทำให้เกิดระดับของการป้องปรามที่เหมาะสมที่สุดในกรณีดังต่อไปนี้³²⁸

(ก) ผู้กระทำความผิดมีโอกาสรอดหรือความน่าจะเป็นที่จะรอดพ้นจากความรับผิดสูง ซึ่งในกรณีนี้ ค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุด (optimal damages) จะมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง หรือมีลักษณะเป็นค่าเสียหายเชิงลงโทษ เช่น กรณีของการชนแล้วหนีหรือการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการพิสูจน์ความรับผิดนั้นกระทำได้อย่างยากโดยอาจต้องรอผลกระทบที่เกิดในร่างกายเป็นระยะเวลาหลายปี ตรงกันข้ามกับกรณีที่ผู้กระทำความผิดสร้างความเสียหายแล้วมีอาจหลบหนีไปได้โดยเฉพาะความเสียหายที่เป็นประจักษ์ เช่น กรณีน้ำมัน

³²⁶ ศักดา ธนิตกุล, กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ Law and Economics (ทรัพย์สิน สัญญา ละเมียด), พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557), หน้า 95.

³²⁷ Mitchell A. Polinsky and Steven Shavell, "Punitive Damages: An Economic Analysis," Harvard Law Review 111, 4 (1998): 869-962.

³²⁸ Mitchell A. Polinsky and Steven Shavell, "Punitive Damages, in Encyclopedia of Law and Economics," Civil Law and Economics 2(2000).

รู้ไว้ในทะเล ซึ่งในบทความนี้ก็กล่าวไว้ว่าเพียงแต่ค่าเสียหายเชิงชดเชยเท่านั้นที่เพียงพอสำหรับการป้องปรามการกระทำความผิดแล้ว

(ข) ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริงมากเกินไป เนื่องจากโจทก์ก็สามารถพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ หรือในกรณีที่ค่าเสียหายมิได้เป็นตัวเงิน

(ค) ผู้กระทำความเสียหายได้รับประโยชน์เฉพาะจากการก่อให้เกิดความเสียหายนั้น โดยการกระทำมีลักษณะชั่วร้ายอย่างมาก (malicious) ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทางสังคม

อย่างนี้ก็ดี หลักกฎหมายค่าเสียหายเชิงลงโทษในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การลงโทษ การแก้แค้นทดแทนและการป้องปรามมากเกินไป โดยยังมีอีกเหตุผลที่หากนำมาใช้โดยศาลฎีกาจะเปิดช่องทางใหม่สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ไม่ว่าจะเรียกว่า “extra compensatory”, “exemplary” หรือ “punitive” โดยข้อโต้แย้งดังกล่าวเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ของการป้องปรามทางกฎหมายโดยแนะนำความต้องการในการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติม ซึ่งไม่ว่าจะเรียกว่า “public”, “societal” หรือ “extra-remedial” ก็ตามที่จะประเมินจากผู้กระทำความผิดนอกเหนือจากค่าเสียหายเชิงชดเชยที่โจทก์แต่ละคนร้องขอ โดยค่าเสียหายเหล่านี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้แน่ใจว่าผู้กระทำความผิดจะชดใช้สำหรับความเสียหายที่ตนก่อ และแทนที่จะเป็นเพียงค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับจำนวนโจทก์ที่ยื่นฟ้อง อีกทั้งนักเศรษฐศาสตร์มองไปไกลกว่านี้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษทำให้คู่สัญญาไม่กล้าที่จะละเมิดสัญญาอันทำให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแลกเปลี่ยนในตลาดเพราะคู่สัญญาจะมีความเกรงกลัวถ้าหากตนกระทำความผิดสิทธิของบุคคลอื่นจะมีการชดใช้ค่าเสียหายที่สูงมาก³²⁹

ข้อโต้แย้งจากมุมมองของการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการป้องปรามและค่าเสียหายนั้นยืนยันว่าการป้องปรามที่ดำเนินไปนั้นเป็นปัญหาในการกระตุ้นให้เกิดปัญหามากพอกับการป้องปรามที่มากจนเกินไป ซึ่งการลงทุนที่เหมาะสมที่สุดในด้านความปลอดภัยสำหรับคู่ความจะเกิดขึ้นเมื่อต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost) ของการลงทุนด้านความปลอดภัยเท่ากับผลประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Marginal Benefit) ของการลงทุนนั้น³³⁰ โดยกฎหมายละเมิดบังคับให้รับผิดชอบไม่ว่าจะกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือมีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด หากคู่สัญญาไม่ลงทุน

³²⁹ ธรรมนิติ สุขันตกุล, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages)" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 มิถุนายน 2564. แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=253>

³³⁰ กฎเหล็กกฎหมายหนึ่งในวิชาเศรษฐศาสตร์คือ ควรทำให้สมการ “MB = MC” จริง นั่นก็คือประโยชน์ส่วนเพิ่ม (marginal benefit) เท่ากับ ต้นทุนส่วนเพิ่ม (marginal cost)

อย่างเหมาะสมในด้านความปลอดภัย จะเป็นการยับยั้งโดยการวางต้นทุนความรับผิดในฝ่ายที่ การกระทำส่งผลให้เกิดการลงทุนต่ำในด้านความปลอดภัย สำหรับเหตุผลของการป้องปรามจนมาก เกินไปมุ่งเน้นไปที่ความเป็นไปได้ที่ระบบการละเมิดจะบังคับให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งลงทุนด้าน ความปลอดภัยมากเกินไปเนื่องจากภัยคุกคามจากความรับผิดทางละเมิด คำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ ที่มากเกินไปหรือแม้แต่การคุกคามของคำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากเกินไปอาจทำให้ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งได้รับความปลอดภัยเกินระดับที่เหมาะสม และการป้องปรามที่มากเกินไปนั้นจะสร้าง การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เหมาะสมระหว่างต้นทุนส่วนเพิ่มและผลประโยชน์ส่วนเพิ่ม ในทำนอง เดียวกันในระบบการละเมิด ฝ่ายที่ป้องปรามต่ำเกินไปจากการลงทุนในด้านความปลอดภัยจะมีการ จัดสรรทรัพยากรที่ไม่เหมาะสมด้วยในด้านความประพฤติของจำเลย การวิเคราะห์ ทางเศรษฐศาสตร์นี้ชี้ให้เห็นว่าไม่ควรมีความรับผิดสำหรับความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหาก ต้นทุนด้านความปลอดภัยส่วนเพิ่มเท่ากับผลประโยชน์ส่วนเพิ่ม และกฎหมายกำหนดให้มีความรับผิด อย่างเคร่งครัด จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้น แต่จะยังคงลงทุนจำนวน ที่เหมาะสมที่สุดเท่ากันในด้านความปลอดภัยเนื่องจากการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมจะเกิดขึ้น เมื่อต้นทุนส่วนเพิ่มด้านความปลอดภัยและผลประโยชน์ส่วนเพิ่มเท่ากัน และความรับผิดภายใต้ หลักความรับผิดที่เคร่งครัดจะส่งผลต่อการกระจายทรัพยากรระหว่างโจทก์และจำเลย³³¹

ปัญหาของการป้องปรามที่ต่ำเกินไปอาจเกิดขึ้นได้ในบริบทของกิจกรรม การละเมิดที่มีผู้ได้รับความเสียหายจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบการละเมิดไม่ได้รวม เอาอันตรายที่จำเลยกำหนดไว้จากมุมมองของสังคมโดยรวม หากจำเลยต้องเผชิญกับการถูกดำเนินคดี จากโจทก์เพียงสิบถึงยี่สิบเปอร์เซ็นต์ที่ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงซึ่งเป็นพิษของการยื่นฟ้อง จำเลย ดังนั้น จำเลยจะลงทุนต่ำในความปลอดภัยเนื่องจากได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ จากการหลีกเลี่ยงความรับผิดอันเป็นผลมาจากการลงทุนที่เหมาะสมที่สุดในความปลอดภัย หากผู้เสียหายฟ้องจำเลยเพียงร้อยละยี่สิบ ดังนั้น จำเลยจะต้องรับผิดชอบเพียงร้อยละยี่สิบ ของความเสียหายและจะลงทุนน้อยลงในด้านความปลอดภัยเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ ของอุบัติเหตุที่หลีกเลี่ยง แม้ว่าจำเลยอาจลงทุนอย่างมีเหตุผลในด้านความปลอดภัยจากมุมมอง ของตนเอง แต่ก็มีการลงทุนที่ต่ำกว่าการลงทุนที่เหมาะสมด้านความปลอดภัยจากมุมมองของสังคม ที่สะท้อนให้เห็นในอันตรายที่ไม่ได้รับการชดเชยของผู้บาดเจ็บร้อยละแปดสิบของโจทก์ที่ไม่ได้ฟ้องร้อง ดังนั้น จากมุมมองของสังคมจึงเกิดการป้องปรามที่ต่ำ และอุบัติเหตุเกิดมากขึ้นเนื่องจากจำเลย ไม่ต้องจ่ายค่าเสียหายให้กับผู้ได้รับเสียหาย แต่สุดท้ายกลับเป็นสังคมที่ต้องจ่ายให้ หากจำเลย ไม่มีภาระผูกพันที่จะต้องจ่ายสำหรับความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้น การลงทุนในความปลอดภัย

³³¹ McGovern, F. E., "Punitive Damages and Class Actions," *Louisiana Law Review* : 452.

ยอมต่ำ การขยายตัวของการลงทุนที่ต่ำของจำเลยในด้านความปลอดภัยยอมเป็นอันตรายอย่างมาก ที่เกิดขึ้นต่อสังคม และระบบการละเมิดที่ป้องปรามจำเลยต่ำเกินไป

การป้องปรามที่ต่ำเกินไปนี้เองที่ทำให้ให้นักเศรษฐศาสตร์โต้แย้งว่าควรเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมจากจำเลยที่ลงทุนในความปลอดภัยต่ำเนื่องจากพวกเขาคาดว่าจะมีผู้ได้รับความเสียหายเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่จะต้องการชดเชยโดยการฟ้องคดี ประเภทของค่าเสียหายที่สามารถเรียกเก็บจากจำเลยเพื่อเพิ่มเส้นผลประโยชน์ส่วนเพิ่มให้อยู่ในระดับผลประโยชน์ส่วนเพิ่มของสังคมมักเรียกว่า “public” “exemplary” “extra compensatory” หรือ “punitive” damages โดยได้รับการออกแบบมาเพื่อต่อต้านการป้องปรามที่ต่ำของระบบกฎหมายละเมิดเนื่องจากบุคคลมีแนวโน้มที่จะฟ้องร้องคดีต่ำ และมีเป้าหมายหลักในการการลงทุนที่เหมาะสมที่สุดในด้านความปลอดภัยจากมุมมองของสังคมโดยรวม ทำให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวแตกต่างกับแนวคิดของการดำเนินคดีในฐานะโจทก์คนหนึ่งจำเลยคนหนึ่งหรือการฟ้องคดีอย่างสามัญ มุมมองทางเศรษฐศาสตร์จะมองไปที่สวัสดิการของสังคมโดยรวมและสอดคล้องกันมากขึ้นในการปรับให้เข้ากับหลักในทางปฏิบัติของผู้สนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพียงคำตัดสินครั้งเดียวในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อให้ได้ระดับการลงทุนที่เหมาะสมที่สุดในด้านความปลอดภัย โดยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ระบุว่าวิธีการเดียวของการบรรลุมูลค่าที่ต่ำที่สุดคือการประเมินอันตรายทั้งหมดที่เกิดจากการกระทำที่ละเมิดต่อผู้อื่น³³²

3.4.8.2 การประเมินความเสียหายทางสังคม (Assessing societal harm)³³³

ปัจจุบันมีการใช้วิธีการเพื่อประเมินมูลค่าของข้อเรียกร้องทางละเมิดมากมาย โดยเป็นเรื่องของการวิเคราะห์และวิจัยอย่างละเอียดในหลายกรณี ซึ่งธุรกิจประกันภัยจะมีความเชี่ยวชาญอย่างกว้างขวางในการวิเคราะห์ประเภทนี้และบริษัทต่าง ๆ มักจะตั้งเงินสำรองสำหรับความรับผิดที่อาจเกิดขึ้นเป็นประจำ และในการพิจารณาคดีล้มละลายไม่ใช่เรื่องแปลกที่ศาลจะประเมินมูลค่าปัจจุบันและอนาคตของข้อเรียกร้องทั้งหมดที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีกับจำเลยตามกฎหมายล้มละลาย โดยรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้รวมถึงความสามารถในการระงับคดีฟ้องร้อง

³³² Ibid., p. 450.

³³³ Ibid., p. 454-456.

การออกแบบและการสนับสนุน การซื้อประกัน การประเมินความเสี่ยงในการดำเนินคดี และการวางแผน และการคำนวณค่าเสียหายที่เป็นไปได้ไม่ว่าจะเป็นการประเมินทั้งรายบุคคลและสังคม

โดยมีเครื่องมือวิเคราะห์มากมายในการประเมินมูลค่าของข้อเรียกร้อง ตั้งแต่การเปรียบเทียบระหว่างคดีที่เหมือนกัน ไปจนถึงสร้างกริด (Grid) หรือวิเคราะห์โครงสร้างสำหรับการตัดสินใจโดยอัลกอริทึม (Algorithm)³³⁴เดียวไปจนถึงอัลกอริทึมที่ซับซ้อนทางคณิตศาสตร์ที่สามารถแยกแยะประเด็นสำคัญของคดีของแต่ละบุคคลแล้วนำมารวมกันใหม่ในสูตรที่สะท้อนมูลค่าโดยรวมของคดี ความเป็นมาของการพิจารณาคดีและการระงับข้อพิพาทเพื่อเปรียบเทียบลักษณะของคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับคดีที่ได้รับการพิพากษาก่อนหน้านี้ เพื่อ “ประเมิน” สำหรับคดีในอดีตเทียบกับคดีในปัจจุบัน วิธีการสร้างแบบจำลองและการประมาณค่าเหล่านี้มักจะรวมถึงการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงของข้อมูลที่มีอยู่เกี่ยวกับประชากรที่เกี่ยวข้อง สมมติฐานเกี่ยวกับผลกระทบของการกระทำละเมิดต่อประชากรนั้น การวินิจฉัยทางการแพทย์ และสุดท้ายคือการวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ที่ซับซ้อน และการจำลองแบบมอนติคาร์โล (Monte Carlo) ที่เป็นการใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างซ้ำ ๆ กันเพื่อสร้างข้อมูลที่จำลองตามตัวแบบคณิตศาสตร์ โดยตัวแบบนั้นจะมาจากกรณีวิเคราะห์ทางสถิติ เป็นต้น

3.4.8.3 การแบ่งกระบวนการพิจารณาคดี (Bifurcation Decisions)³³⁵

การแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีเป็นการที่ศาลแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีออกโดยนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแยกออกจากกระบวนการพิจารณาคดีในประเด็นอื่น โดยส่วนมากแล้วมลรัฐจะแยกประเด็นเรื่องการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยการร้องขอของคู่ความ เนื่องจากคู่ความกังวลว่าคณะลูกขุนอาจนำข้อมูลที่ปรากฏในคดีแต่เกี่ยวข้องกับประเด็นอื่นมาปรับใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำฐานะทางการเงินของจำเลยมาเป็นข้อพิจารณาเพื่อวินิจฉัยว่าจำเลยควรรับผิดชอบในคดีหรือไม่ แท้จริงแล้วฐานะทางการเงินของจำเลย

³³⁴ อัลกอริทึม (Algorithm) เป็นขั้นตอนวิธี ที่ใช้เรียกกระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานโดยละเอียดที่สามารถนำไปปฏิบัติตามเพื่อแก้ปัญหาที่กำหนดไว้ โดยส่วนใหญ่มักใช้เรียกขั้นตอนวิธีในการเขียนชุดคำสั่งหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้เพื่อการจัดการข้อมูลชนิดต่าง ๆ เช่น ขั้นตอนวิธีเรียงลำดับ (Sorting Algorithm) หรือขั้นตอนวิธีการค้นหา (Searching Algorithm) แหล่งที่มา องค์การพิพิธภัณฑศึกษาแห่งชาติ <https://www.nsm.or.th/home.html>

³³⁵ Sharkey, C. M., "The Future of Classwide Punitive Damages," U. MICH. J. L. REFORM: 1133.

เป็นปัจจัยในการคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งเป็นประเด็นที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากคณะลูกขุนพบว่าจำเลยต้องรับผิดในคดี

เขตอำนาจศาลหลายแห่งจึงจัดให้มีการแบ่งกระบวนการพิจารณาคดี โดยเป็นการพิจารณาคดีแบบแยกสองชั้นหรือสามชั้นก็ได้ เช่น หากคณะลูกขุนพบความรับผิดสำหรับค่าเสียหายเชิงชดเชยในการพิจารณาคดีครั้งแรก ศาลจะต้องพิจารณาว่าควรได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษในการพิจารณาคดีครั้งที่สองหรือไม่ การแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวอนุญาตให้จำเลยแสดงหลักฐานเกี่ยวกับความมั่งคั่งและค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อนหน้าที่กำหนดไว้ในระหว่างชั้นตอนที่สองของการแบ่งกระบวนการพิจารณาคดี โดยการอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานดังกล่าวในระยะที่สอง อย่างไรก็ตาม การแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีอาจไม่สามารถใช้ได้กับจำเลยในคดีละเมิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมากในทุกคดี เนื่องจากการตัดสินใจแบ่งแยกกระบวนการพิจารณาโดยทั่วไปจะปล่อยให้อยู่ในดุลพินิจของศาลพิจารณาคดี นอกจากนี้ จำเลยในคดีละเมิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอาจไม่ต้องการแสดงฐานะทางการเงินของตนต่อคณะลูกขุนในทุกชั้นตอนของการพิจารณาคดีเนื่องจากอาจมีความเสี่ยงจากการใช้อคติเกิดขึ้น

การแบ่งกระบวนการพิจารณาคดี บางกรณีค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจถูกตัดสินก่อนค่าเสียหายเชิงชดเชยได้ โดยการแบ่งการพิจารณาคดีมักนำเสนอร่วมกับค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มซึ่งเป็นเทคนิคการจัดการพิจารณาที่เหนือกว่า³³⁶ ยกตัวอย่าง คดีของคณะกรรมการในการจ้างงานที่เท่าเทียมกัน Equal Employment Opportunity Commission (EEOC) v. Sterling Jewelers³³⁷ ซึ่งได้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(2) โดยมูลเหตุเกิดจากการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานของกลุ่มพนักงานหญิงที่ โดยคดีนี้ EEOC ได้เรียกร้องค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษและทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะใช้วิธีการ Bifurcation Decisions ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษ และ EEOC ได้แย้งว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษควรได้รับการตัดสินในชั้นพิจารณาค่าเสียหายเชิงชดเชยในระยะแรก ในขณะที่จำเลยยืนยันว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษควรพิจารณาในระยะที่สอง อย่างไรก็ตาม ผลสุดท้ายปรากฏว่าไม่ว่าจะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในชั้นตอนใดก็ไม่มี ความแตกต่างกัน อีกคดีหนึ่งคือคดี E.E.O.C. v. Outback Steakhouse³³⁸ โดยศาลแขวงตัดสินว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถพิจารณาได้ในระยะแรก อย่างไรก็ตาม ศาลแขวง

³³⁶ *ibid.*, 1133-1134.

³³⁷ EEOC v. Sterling Jewelers, Inc., No. 14-1782 (2d Cir. 2015)

³³⁸ EEOC v. Outback Steakhouse of Florida, Inc., 75 F. Supp. 2d 756

ในคดี E.E.O.C. v. Sterling Jewellers Inc. ได้ข้อสรุปที่ตรงกันข้ามโดยกล่าวว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นไม่สามารถประเมินได้จนกว่าจะถึงระยะที่สอง

ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันเหล่านี้อธิบายได้ดีที่สุดโดยมุมมองของศาลทั้งสองเกี่ยวกับลักษณะหรือวัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ ตามคดี E.E.O.C. v. Outback Steakhouse ศาลกล่าวว่า “จุดประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ใช่เพื่อชดเชยเหยื่อ แต่เป็นการลงโทษและป้องปรามในการกระทำของจำเลย” ศาลอธิบายอย่างละเอียดว่า “จุดเน้นของการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้อยู่ที่ข้อเท็จจริงเฉพาะสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน แต่อยู่ที่พฤติกรรมของจำเลยต่อกลุ่มบุคคลโดยรวม” แนวความคิดทางสังคมเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้จึงมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของจำเลยที่ก่อให้เกิดอันตรายอย่างกว้างขวาง

ในทางตรงกันข้าม ศาลในคดี Sterling Jewelers ยอมรับแนวคิดเชิงปัจเจกชนเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษและปฏิเสธที่จะพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระยะแรกของการพิจารณาคดี ตามที่ศาลกล่าวว่า “ลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลและอัตรายสูงซึ่งมีการกล่าวหาว่ามีการเลือกปฏิบัติ” หมายความว่ากำหนดค่าเสียหายอาจแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่มแต่ละคน ดังนั้น การตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษใด ๆ จะต้อง “ได้รับการพิจารณาที่เจาะจงตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคลในระยะสอง” โดยศาลอ้างถึงคดี Williams และ State Farm v. Campbell เพื่อสนับสนุนแนวความคิดแบบปัจเจกชนของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ความคล้ายคลึงกันระหว่างคดีของ EEOC ทั้งสองนี้ สนับสนุนแนวความคิดการพิจารณาแบบแยกส่วน (Bifurcation Decisions) ยิ่งไปกว่านั้นความแตกต่างทางความคิดเดียวกันนี้เองที่อธิบายทัศนคติของศาลที่มีต่อการรับรองค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่ม

อย่างไรก็ดี มีตัวอย่างคดีประกันภัยอีกคดีที่ควรพิจารณา คือ ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ได้กล่าวถึงประเด็นการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดี Johnson v. Nextel Communications Inc. โดยหลังจากอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลชั้นต้นได้นำแผนการพิจารณาคดีแบบสามระยะ (a three-phase trial plan)³³⁹ มาใช้

³³⁹ Evan M. Tager, "Second Circuit Issues Important Decision on Punitive Damages in Class Actions" [Online] Accessed: 5 March 2021. Available from: <https://www.puniteddamagesblog.com/2015/03/second-circuit-issues-important-decision-on-punitive-damages-in-class-actions/>

โดยในระยะที่ 1 คณะลูกขุนจะตัดสินปัญหาความรับผิดที่เกิดขึ้น ในระยะที่ 2 คณะลูกขุน คณะเดียวกันนั้นจะกำหนดว่าจำเลยต้องรับผิดในค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่และหากเป็นเช่นนั้น ให้ “กำหนดอัตราส่วน” ค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชย โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการของจำเลยที่มีต่อสมาชิกกลุ่มทั้งหมด และในระยะที่ 3 การพิจารณาคดีจะถูกจัดขึ้นต่อหน้าคณะลูกขุน เพื่อพิจารณาค่าเสียหายเชิงชดเชยสำหรับสมาชิกกลุ่มแต่ละคน จากนั้นศาลจะใช้อัตราส่วนที่กำหนด ในระยะที่ 2 กับความเสียหายที่ได้รับในระยะที่ 3 ในเชิงกลไกเพื่อกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ที่สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะได้รับ “ในขณะที่ยังคงใช้ดุลพินิจในการประเมินโดยอิสระว่าการตัดสิน ทั้งหมดนั้น ไม่เหมาะสมสำหรับสมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งหรือไม่”

ในคดีนี้จำเลยโต้แย้งในการอุทธรณ์ว่าการกำหนดอัตราส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ก่อนที่จะทราบจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยนั้นจะละเมิดกระบวนการโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ประกาศว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าถึงปัญหาตามรัฐธรรมนูญเนื่องจาก “ภายใต้ข้อเท็จจริงเฉพาะของคดีนี้และแผนการพิจารณาคดีที่เสนอไว้ การกำหนดอัตราส่วน ค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยไม่อยู่บนพื้นฐานของค่าเสียหายเชิงชดเชยนั้นไม่สามารถทำได้และไม่ได้เป็น พื้นฐานที่เพียงพอแก่คณะลูกขุนในการพิจารณาว่ามาตรการค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น มีความเหมาะสม” อีกทั้งศาลได้อธิบายและได้ยกตัวอย่างคดี State Farm Mut. Automobile Ins. Co. v. Campbell ว่า

“ความเหมาะสมของอัตราส่วนค่าเสียหายสามารถประเมินได้ เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนกับจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชยเท่านั้น อัตราส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ต่อค่าเสียหายเชิงชดเชยที่มากขึ้นอาจเหมาะสมหาก “การกระทำที่ร้ายแรงโดยเฉพาะส่งผลให้เกิด ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย” และในทำนองเดียวกัน “เมื่อค่าเสียหายเชิงชดเชยมีค่ามาก ดังนั้น อัตราส่วนก็จะน้อยลงหรืออาจจะเท่ากันกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ”³⁴⁰ นอกจากนี้ ในคดีนี้ ศาลฎีกาได้พิพากษากลับจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวน 145 ล้านดอลลาร์หลังจากที่ได้ ข้อสรุปว่าจำนวนเงินรางวัลดังกล่าวไม่เป็นไปตามกระบวนการโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ³⁴¹

³⁴⁰ State Farm Mut. Auto. Ins. Co. v. Campbell - 538 U.S. 408, 123 S. Ct. 1513 (2003)

³⁴¹ "The Effect of State Farm V. Campbell on Punitive Damages in Mass Torts and Class Action Litigation: What Does the Immediate Post-State Farm Jurisprudence Reveal?," [SJ035 ALI-ABA 1165](#).

แม้ว่ารัฐจะมีดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันดีว่าค่าเสียหายประเภทนี้มีข้อจำกัดด้านกระบวนการและสาระสำคัญในด้านรัฐธรรมนูญ โดยในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 14 (the Fourteenth Amendment) ระบุว่าห้ามมิให้มีการละเมิดสิทธิที่มากจนเกินไปโดยการลงโทษที่มากเกินไปหรือตามอำเภอใจ โดยคดีนี้ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาตัดสินว่าคำตัดสินสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นไม่สมเหตุสมผลและไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด และด้วยเหตุนี้จึงเป็นการลิดรอนทรัพย์สินของผู้รับประกันภัยอย่างไร้เหตุผลตามอำเภอใจ และขัดต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งไม่สมส่วนกับค่าเสียหายเชิงชดเชยที่ได้รับจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เอาประกันภัย นอกจากนี้ ศาลได้ระบุว่าควรกำหนดให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ต่อเมื่อค่าเสียหายเชิงชดเชยไม่สามารถตอบสนองความต้องการของรัฐในการป้องปรามและการลงโทษได้

กล่าวโดยสรุป ค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Classwide Punitive Damages) อาจมีข้อจำกัดเป็นอย่างมาก โดยมีบางกรณีเท่านั้นที่ได้รับการรับรองจากศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ และภายใต้หลักกฎหมายของศาลฎีกามีเพียงสถานการณ์ที่จำกัดและไม่ต่อเนื่องสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มในอนาคต อย่างไรก็ตาม มีสถานการณ์หลายประการเช่นกันที่อาจมีการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและรวมถึงการเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ โดยสถานการณ์เหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น ในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระดับสหพันธรัฐที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติในมลรัฐเดียวที่คู่ความที่มีความคล้ายคลึงและมีความสัมพันธ์ที่เหมือนกันและแท้จริงองค์ประกอบของสาเหตุของการฟ้องร้องนั้นเหมือนกัน ค่าเสียหายสามารถกำหนดเป็นตัวเลข ค่าเสียหายเชิงลงโทษตามที่กำหนดนั้นมีความสอดคล้องกับความพฤติกรรมการนำดำเนินของจำเลย และจากมุมมองเชิงทฤษฎี บทบาทที่เป็นไปได้ก็อีกประการหนึ่งสำหรับคดีค่าเสียหายเชิงลงโทษแบบกลุ่ม อาจเกิดขึ้นได้หากศาลยอมรับเหตุผลสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษตามข้อโต้แย้งทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้ได้รับการป้องปรามทางสังคมที่เหมาะสมและดีที่สุด และเพื่อให้ผู้ที่อาจสร้างความเสียหายใช้ความระมัดระวังมากที่สุดในการลงทุนด้านความปลอดภัย

ดังนั้น หากศาลนำการวิเคราะห์มุมมองทางเศรษฐศาสตร์และรับเอาแนวคิดการป้องปรามทางสังคมมาใช้และตัดสินว่าจำเลยต้องรับผิดชอบจากอันตรายที่ได้กระทำ เพื่อที่ให้เกิดความสมดุลที่เหมาะสมของการป้องปรามที่มากเกินไปกับการป้องปรามที่ต่ำเกินไปก็จะมีโอกาสสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการให้ค่าเสียหายที่สูงกว่าในคดีที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงชดเชยในการฟ้องร้องคดีรายบุคคล โดยไม่ว่าจะเรียกว่า “economic” “extra compensatory” “exemplary” หรือ “punitive” ค่าเสียหายเหล่านี้จะส่งผลให้จำเลยที่กระทำความผิดต้อง

รับผิดชอบสำหรับความเสียหายทั้งหมดที่พวกเขาก่อให้เกิดแทนที่จะเป็นเพียงส่วนย่อยของค่าเสียหายที่คำนวณได้จากความเสียหายที่โจทก์ชนะ และแทนที่จะใช้ชื่อเรียกที่ไม่เหมาะสมอย่าง “punishment damages” สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐศาสตร์ในการบังคับให้จำเลยต้องรับผิดชอบในการกระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีวิธีการมากมายสำหรับการกระจายทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น จึงเห็นได้ว่าการรวมกันของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อหลักทางกฎหมายแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับความเสียหายเชิงลงโทษได้รับการนิยามใหม่ให้เหมาะสมกับกระบวนการที่สอดคล้องกับหลักเหตุผลทางกฎหมายและเหตุผลเศรษฐศาสตร์

จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศสหรัฐอเมริกาในบทที่ 3 นี้ ซึ่งแม้จะมีปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้นแต่เนื่องจากการมีอยู่ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษในต่างประเทศนั้นมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายทศวรรษ ทำให้สามารถนำมาศึกษา พัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับปัญหาในประเทศไทยที่อาจจะเผชิญในอนาคตได้อย่างดี โดยผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

บทวิเคราะห์แนวทางในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในสภาพสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างมาก ส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจอาจเอาเปรียบและสร้างความเสียหายให้แก่บุคคลจำนวนมากในคราวเดียวกัน ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากเหล่านั้นนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อขออนุญาตต่อศาลให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อันเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และระยะเวลาในการฟ้องคดีรายบุคคล ประกอบกับเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่กลุ่มบุคคล เช่น กลุ่มผู้บริโภคที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่าผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการได้นำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดอันเป็นการอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้แก่กลุ่มบุคคลนั้น อย่างไรก็ตาม ในบางสถานการณ์ที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่กว้างและสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงแก่กลุ่มบุคคล จากการกระทำของผู้กระทำความผิดที่มีเจตนาที่มีพฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) หรือกระทำโดยจงใจ (Willfulness) หรือแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น (Reckless) หรือโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การกระทำตามอำเภอใจ หรือลักษณะกดขี่ข่มเหง (Oppressive) ที่มีความร้ายแรงเกินกว่ามาตรฐานการกระทำความผิดโดยทั่วไป การเยียวยาค่าเสียหายตามหลักกฎหมายไทยมักที่จะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนไม่มากไปกว่าความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ซึ่งในบางกรณีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในลักษณะนั้นอาจยังไม่เพียงพอ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น อย่างไรก็ตาม หากได้รับเอาหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ให้เข้ากับบางสถานการณ์ ย่อมสร้างผลดีแก่กลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหาย และสามารถป้องปรามการกระทำที่อาจเกิดขึ้นเช่นเดียวกันนี้แก่สังคมได้ โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบและเพื่อป้องปรามจำเลยมิให้กระทำความผิดเช่นเดิมและเป็นเยี่ยงอย่างมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดเช่นนี้อีก โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้แพร่หลายไปในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและกลายเป็นเหมือนสัญลักษณ์จนได้มีการเรียกขานว่าเป็น American-style แม้แต่ในปัจจุบันประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสอันเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ก็ได้รับเอาหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไปปรับใช้ในบางสถานการณ์อีกด้วย

อย่างไรก็ดี ปัญหาที่ตามมาคือการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรมีหลักเกณฑ์อย่างไรสำหรับกฎหมายไทย ควรจำกัดไว้ภายใต้สถานการณ์เช่นไร และควร

มีแนวทางในการนำมาใช้อย่างไรจึงจะเสริมสร้างความเป็นธรรมและเหมาะสมมากที่สุด เพราะแม้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นในวงกว้าง แต่ขณะเดียวกันผู้ประกอบการเหล่านั้นอาจไม่ได้กระทำการโดยมีพฤติการณ์ที่ร้ายแรงอย่างมากหรือโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่นนี้หากกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษก็ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมแก่บรรดาผู้ประกอบการได้ ดังนั้น ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีประโยชน์หากนำมาบัญญัติใช้ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนและเหมาะสมกับกลุ่มบุคคลผู้ได้รับความเสียหายและผู้กระทำความผิดด้วย

4.1 เหตุผลที่ควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ลักษณะสำคัญของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ทำให้ข้อเรียกร้องของบุคคลกลุ่มหนึ่งต่อจำเลยคนเดียวสามารถกระทำภายใต้การดำเนินการพิจารณาคดีเพียงครั้งเดียว และเป็นกรณีที่ผู้แทนกลุ่มดำเนินคดีแทนบุคคลผู้เสียหายคนอื่น ๆ โดยบุคคลผู้เสียหายเหล่านั้นมิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี โดยผู้แทนกลุ่มทำหน้าที่ดำเนินคดีในนามของตนเองและดำเนินคดีแทนผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายคนเดียวกัน โดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ใช้เรียกร้องเป็นอย่างเดียวกัน และโดยผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทนที่มีได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม โดยการฟ้องร้องและการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีประโยชน์มากเนื่องจากการคุ้มครองผู้เสียหายหลาย ๆ คนพร้อมกันจากการดำเนินวิธีพิจารณาเพียงครั้งเดียว ทำให้ผู้เสียหายที่ไม่สามารถนำคดีไปฟ้องแบบสามัญอันเนื่องจากมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอ หรือได้รับความเสียหายเล็ก ๆ น้อย ๆ จากความผิดนั้น ๆ ไม่มีแรงจูงใจในการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อขอรับค่าเสียหายเยียวยา อีกทั้งผู้กระทำความผิดหรือกระทำละเมิดนั้นมักเป็นผู้ที่มีอิทธิพลหรือเป็นผู้ประกอบกิจการที่มีอำนาจต่อรองสูง ประกอบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงมักเป็นคดีระดับใหญ่ที่เกิดความเสียหายเป็นวงกว้างและอาจแพร่กระจายไปยังพื้นที่เป็นขนาดใหญ่ ปัญหาที่ตามมาเมื่อมีการฟ้องคดีแบบกลุ่มขึ้นและศาลได้พิพากษาให้โจทก์ชนะคดีแล้ว เมื่อได้มีการกำหนดค่าเสียหายเยียวยานั้นย่อมมีปัญหามาตามเพราะเป็นการค่อนข้างยากที่จะกำหนดค่าเสียหายเพราะเมื่อมีผู้เสียหายจำนวนมาก ลักษณะของความเสียหายที่ไม่เหมือนกันอาจทำให้เกิดกรณีที่ผู้เสียหายมิได้รับการเยียวยาที่เพียงพอและเหมาะสม และยิ่งกว่านั้นหากการกระทำของผู้ทำละเมิดมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก มีการกระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ย่อมสมควรที่จะกำหนดค่าเสียหายที่เพิ่มเติมหรือนอกเหนือ

จากค่าเสียหายที่แท้จริงเพื่อเป็นการเยียวยา ลงโทษและป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิด อันเป็นเยี่ยงอย่างนั้นอันสร้างผลร้ายต่อสังคมได้อีก

อย่างไรก็ดี จากที่ได้ศึกษาเรื่องการกำหนดสินไหมทดแทนของประเทศไทยทำให้เห็นว่า ศาลไทยได้ยึดถือการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามหลักของประเทศไทยที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เนื่องจากเหตุผลที่ประเทศไทยนั้นรับเอาระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil law system) มาใช้ โดยศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้ที่ถูกละเมิดได้ กลับคืนสู่สภาพปกติหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด และหากผู้ถูกละเมิดสามารถนำสืบ ให้ศาลเห็นถึงปริมาณความเสียหายที่ตนได้รับแต่ไม่สามารถนำสืบให้ศาลเห็นถึงจำนวนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ศาลจะพิจารณาค่าสินไหมทดแทนตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ได้บัญญัติไว้ว่า

“ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ ก่อขึ้นนั้นด้วย”

โดยปกติแล้วจำนวนค่าเสียหายที่ศาลประเมินและกำหนดให้แก่โจทก์นั้นจะไม่เป็นจำนวน ที่เกินไปจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าสินไหมทดแทน คือ เพื่อเป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการทำให้ผู้ได้รับความเสียหายกลับสู่สภาพเดิมมากที่สุด อีกทั้งเป็นการป้องกันมิให้โจทก์และทนายความนำการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนมาใช้ เป็นเครื่องมือเพื่อหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ อันเป็นไปตามทฤษฎีการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ตามหลักกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม แม้จะยอมรับกันทั่วไปว่าหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ประเทศไทย ยึดถืออยู่นั้นเป็นหลักที่สร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณี แต่จากหลักการดังกล่าว ในบางกรณีกฎหมาย อาจยังไม่แข็งแกร่งมากพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและเข็ดหลาบในการกระทำความผิดกฎหมาย³⁴² เนื่องจากในบางกรณีที่ผู้กระทำความผิดและสร้างความเสียหายเป็นวงกว้าง และมีผู้เสียหายจำนวนมากนั้น หากเป็นการกระทำความผิดที่มีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก โดยเป็นการจงใจกระทำความผิด หรือกรณีที่ประมาทเลินเล่อ

³⁴² ปริญญาวัน ชมเสวก, "ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด," หน้า 95.

อย่างร้ายแรงเป็นผลให้เกิดภัยอันตรายต่อผู้อื่น และแม้บางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจมีปริมาณเพียงเล็กน้อยและกลุ่มผู้เสียหายรวมตัวกันไปฟ้องคดีขอให้ศาลอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อศาลได้รับฟ้องและอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อมีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนและหากศาลกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริง หรือศาลกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนน้อยกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกเกรงกลัวกับคำพิพากษาของศาล และในที่สุดก็จะกลับมาก่อทำความผิดด้วยพฤติกรรมเช่นเดิมได้อีก ยิ่งไปกว่านั้นยังอาจกลายเป็นเยี่ยงอย่างให้คนในสังคมถือปฏิบัติตามและนำไปสู่ความไม่สงบสุขในสังคมได้อีกด้วย

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคดีที่ศาลรับฟ้องโดยอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมานับแต่ได้มีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย ศาลได้อนุญาตรับฟ้องคดีแบบกลุ่มไว้หลายคดี โดยท้ายที่สุดแม้ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีแต่มีผู้เสียหายจำนวนไม่น้อยได้ออกมาแสดงความเห็นหรือได้วิจารณ์ในประเด็นการกำหนดค่าเสียหายเช่นกันว่าถึงแม้จะเป็นชัยชนะของกลุ่มแต่เหมือนเป็นการแพ้อย่างมีชั้นเชิงมากกว่า กล่าวคือแม้ศาลจะพิพากษาให้ชนะคดีแต่ค่าเสียหายที่ได้รับนั้นต่ำกว่าความเป็นจริง ดังเช่น กรณีกลุ่มผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อรถยนต์ฟอร์ด หรือกรณีกลุ่มผู้เสียหายจากคดียังแวล้อม ตำบลน้ำพุ จังหวัดราชบุรีที่ได้รับความเสียหายมาเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปี เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากความเสียหายที่ทำให้กลุ่มผู้เสียหายเหล่านั้นได้รับความเสียหายอย่างมากและหากศาลกำหนดเพียงค่าสินไหมทดแทนที่น้อยกว่าหรือเท่ากับความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นย่อมไม่เป็นธรรม

นอกจากนี้จากการศึกษากฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้กล่าวถึงกองทุนที่จำกัดหรือทรัสต์สินที่จำกัด (limited fund) กล่าวคือหากผู้เสียหายได้นำคดีไปฟ้องอย่างคดีสามัญ ผู้เสียหายที่นำคดีมาฟ้องรายแรก ๆ จะได้รับชำระหนี้จากกองทุนสินนั้นเต็มจำนวน ส่งผลให้กองทุนสินนั้นลดน้อยถอยลงเรื่อย ๆ และจะทำให้ผู้เสียหายที่นำคดีมาฟ้องภายหลังมีได้รับชำระหนี้จึงเกิดทรัสต์สินที่จำกัดขึ้น หรือทรัสต์สินที่จำกัดอาจเกิดการจกล้มละลายของจำเลยซึ่งหากในการกระทำความผิดนั้นเป็นคดีที่ต้องได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมกับผู้เสียหายที่นำคดีมาฟ้องภายหลัง ดังนั้น กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยการฟ้องคดีเพียงครั้งเดียว โดยผลของคำพิพากษานั้นผูกพันกับสมาชิกกลุ่มที่มีได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม จะทำให้ได้รับการเฉลี่ยทรัพย์อย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นการสร้างความยุติธรรมแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม หรือในกรณีเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองที่ศาลมีคำสั่งให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ในคดีการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน หากในการนั้นมีค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเกิดขึ้นด้วย ในกรณีที่มีความประพฤติดังกล่าว

มีความร้ายแรงอย่างมากก็ย่อมร้องขอค่าเสียหายเชิงลงโทษได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี ศาลฎีกาประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า คำร้องขอค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินต้องมีเพียงเล็กน้อยโดยไม่มีเอกสิทธิ์หรืออิทธิพลที่เหนือกว่าคำขอให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการนั้น นอกจากนี้ หากเป็นกรณีที่ปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงร่วมกันของสมาชิกกลุ่มมีน้ำหนักมากกว่าของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมและประสิทธิภาพมากที่สุด และในกรณีนี้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินอันได้แก่ค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมเข้ามามีบทบาทและสร้างความยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นในการเยียวยาความเสียหายแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม

จากการค้นคว้าหาข้อมูล ผู้เขียนยังพบอีกว่าเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2020 กระทรวงยุติธรรมของประเทศเกาหลีใต้ได้ประกาศร่างกฎหมายใหม่ 2 ฉบับ³⁴³ อันได้แก่

1. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Act) โดยกฎหมายฉบับนี้จะจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปยังทุกอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย และ

2. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายพาณิชย์ (Commercial Code) ซึ่งจะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในทางการค้าทั้งหมด

โดยปัจจุบันการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศเกาหลีใต้มีอยู่เฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์เท่านั้น และร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้จะทำให้ผู้ฟ้องคดีขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยครอบคลุมในทุกลักษณะคดี

นอกจากร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว กระทรวงยุติธรรมของประเทศเกาหลีใต้ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายพาณิชย์ โดยการบัญญัติเพิ่มให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงโดยไม่คำนึงถึงอุตสาหกรรมหรือขอบเขตของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายพาณิชย์ เนื่องจากในปัจจุบัน ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีบัญญัติไว้ภายใต้กฎหมายบางฉบับเท่านั้น เช่น พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งจะจำกัดอัตราสูงสุดอยู่ที่ 3 เท่าของค่าเสียหาย

³⁴³ SHIN&KIM, "Korean Government Seeks to Expand Class Action Law & Punitive Damages in Commercial Lawsuits " [Online] Accessed: 1 November 2021. Available from: <https://www.shinkim.com/zh/media/newsletter/1311?page=1&code=&keyword=>

ที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้ การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายพาณิชย์ที่เสนอนี้จะขจัดความแตกต่างระหว่างกฎเกณฑ์ในกฎหมายแต่ละฉบับ โดยเป็นการใช้ทั่วไปสำหรับสาเหตุการกระทำความผิดเชิงพาณิชย์ทั้งหมด และมีอัตราค่าเสียหายเชิงลงโทษสูงสุดอยู่ที่ 5 เท่า อีกทั้งร่างกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้มีข้อตกลงที่จะยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่จะก่อให้เกิดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

โดยศาลจะพิจารณาปัจจัยในการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษ 6 ประการต่อไปนี้³⁴⁴

1. ระดับของการกระทำความผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
2. ขอบเขตของความเสียหายที่เกิดขึ้น
3. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จำเลยได้รับ
4. ทรัพย์สินของจำเลย
5. จำเลยถูกลงโทษทางอาญาหรือทางปกครองแล้วหรือไม่ และ
6. ความพยายามของจำเลยในการบรรเทาปัญหา

กระทรวงยุติธรรมประเทศเกาหลีใต้ระบุว่าพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายพาณิชย์เรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษจะส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรและเสริมสร้างการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค โดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลประเทศเกาหลีใต้ที่ให้เหตุผลในการลงโทษและป้องปรามเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อสังคมในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น เรื่องการปล่อยมลพิษทางรถยนต์ การแพร่กระจายของข่าวปลอม และภัยพิบัติร้ายแรงของมนุษย์ซึ่งเป็นผลมาจากการละเมิดมาตรฐานความปลอดภัยในธุรกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การเงิน การก่อสร้าง และสื่อ โดยจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่เสนอ ทว่าทางกระทรวงยุติธรรมก็มีข้อกังวลเช่นกันว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายดังกล่าวจะส่งผลให้บริษัทมีค่าใช้จ่ายทางกฎหมายเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น เนื่องจากอาจมีบุคคลแสวงหาค่าเสียหาย

³⁴⁴ Chambers and Partners, "South Korean Government Seeks to Expand Class Actions and Punitive Damages to All Areas of Law " [Online]. Available from: <https://chambers.com/articles/south-korean-government-seeks-to-expand-class-actions-and-punitive-damages-to-all-areas-of-law>

เชิงลงโทษในทางที่ผิด อีกทั้งเป็นการยากที่จะคาดการณ์จำนวนความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ หากบริษัทต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายเชิงลงโทษ

ดังนั้น ทำให้เห็นว่าแม้ประเทศเกาหลีใต้จะเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ได้มีการรับเอาแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในกฎหมายหลายฉบับและกำลังจะมีการเพิ่มเติมเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายพาณิชย์ เพื่อจะได้มีแนวทางไปในทิศทางเดียวกันสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการกระทำที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโดยเห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะเข้ามาเสริมพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวไปข้างต้น ในคดีแบบกลุ่มที่ความเสียหายเกิดขึ้นเป็นวงกว้าง อันสร้างผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากนั้น การชดใช้เยียวยาจึงต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยจะเห็นได้ว่าหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของไทยยังต้องการมาตรการที่จะนำมาเสริมสร้างให้กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความแข็งแกร่งและอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายจำนวนมากเหล่านั้นโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงไม่ควรวางเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้น และควรนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาเสริมหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในการกระทำ ความผิดที่สร้างความเสียหายในแก่กลุ่มบุคคลจำนวนมากในบางสถานการณ์ที่เหมาะสมและเป็นไปได้ เพราะหากนำคดีไปฟ้องอย่างคดีสามัญอาจต้องสืบพยานปากหนึ่ง ๆ หลายครั้ง หลายสำนวน แม้สมาชิกกลุ่มอาจฟ้องและขอให้รวมการพิจารณาได้ แต่ก็ทำให้ว่าการฟ้องอย่างคดีสามัญของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะฟ้องพร้อมกันหรือใกล้เคียงกันเพื่อให้การรวมพิจารณาสามารถกระทำได้ในคราวเดียว การดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจึงอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวกแก่สมาชิกกลุ่ม แต่หากให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่มซึ่งมีใจทักเป็นตัวแทนในการฟ้องร้องให้แก่สมาชิกกลุ่ม บางรายที่อาจไม่สะดวกในการฟ้องร้องเพราะเหตุปัจจัยค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี หรือความไม่สะดวกที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง หรือปัจจัยอื่น ๆ โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกจากจะขจัดปัญหาดังกล่าวแล้ว ผลแห่งคำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มโดยผลของกฎหมายทันที ไม่จำเป็นต้องรื้อร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่วินิจฉัยแล้วแต่อย่างใด ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ และเพื่อที่ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะทำหน้าที่ในการลงโทษผู้กระทำความผิด และยังมีมุ่งป้องปรามมิให้ผู้ใดในสังคมมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้อีกในอนาคตและเป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตามนั่นเอง

4.2 สถานะปัจจุบันในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้กฎหมายไทย

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ถึงหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบันที่ยึดถือทฤษฎีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์โดยคำนึงถึงการเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุด ทำให้ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย การตีความการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้กว้างและครอบคลุมถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงมีความไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม หลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษได้มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมายพิเศษของประเทศไทยบางฉบับ จึงทำให้เห็นว่าสถานะภาพของหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นได้เข้ามามีบทบาทในกฎหมายไทยบ้างแล้ว และภายใต้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในปัจจุบันสามารถนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ได้ โดยการร้องขออนุญาตต่อศาลภายใต้พื้นฐานของกฎหมายพิเศษเท่านั้น รวมทั้งผู้เขียนจะทำการศึกษาและค้นคว้าหาความคิดที่ศาลได้รับฟ้องและอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อทำให้เห็นว่าหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษแม้มิได้ถูกยอมรับอย่างกว้างขวางในระบบกฎหมายละเมิดของไทยแต่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายไทยอย่างมีนัยสำคัญและอาจได้รับการพัฒนาต่อไปในอนาคต

4.2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แนวความคิดในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิดได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายแห่งประเทศซีวิลลอว์ ทำให้การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมีหลักการพื้นฐานเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแท้จริงเป็นสำคัญ สำหรับหลักในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในระบบกฎหมายไทยปัจจุบันนั้นมี 2 ประการ กล่าวคือ หลักในการเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม และการกำหนดตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิด

ประการแรก หลักในการเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของกฎหมายละเมิด กล่าวคือ การเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมเสมือนว่ายังมิได้มีการทำละเมิดให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการคืนทรัพย์สิน การชำระค่าทรัพย์สิน การชดเชยค่าเสียหาย การโฆษณา ให้จำเลยหยุดกระทำการละเมิดหรือให้เพิกถอนการโอนทรัพย์สิน ยกตัวอย่างเช่น

หากผู้เสียหายถูกทำละเมิดต่อทรัพย์สิน การเยียวยา คือ การทำให้ทรัพย์สินอยู่ในสภาพเดิม ซึ่งได้แก่ การคืนทรัพย์สิน แต่หากไม่อยู่ในวิสัยที่จะคืนได้ ย่อมจะได้รับการเยียวยาด้วยการชดใช้เงินตามราคาทรัพย์สิน นอกจากนี้ หากผู้เสียหายยังได้รับความเสียหายอื่นอีกก็จะมีสิทธิได้รับการชดเชยต่อความเสียหายเหล่านั้นด้วย

ประการที่สอง การกำหนดตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิด โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 438 ความว่า

“มาตรา 438 ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อขึ้นนั้นด้วย”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายระบุให้ศาลกำหนดค่าเสียหายตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงของการทำละเมิด กล่าวคือ พฤติการณ์แห่งละเมิด หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของจำเลยนั้นเป็นอย่างไร โดยเป็นความตั้งใจหรือมีความประมาทเลินเล่อมากเพียงใด กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังมากเพียงใด ตลอดจนมีเหตุการณ์อย่างอื่นนอกเหนือจากการกระทำของจำเลยเข้ามาเป็นส่วนประกอบหรือไม่ เช่น ขณะนั้นมีผู้คนเดินพลุกพล่านแต่จำเลยยังขับรถเร็ว หรือผู้เสียหายมีส่วนประมาทอยู่ด้วยหรือไม่ หรือการสูญบุหรือใกล้ถึงเชื้อเพลิงสำหรับความร้ายแรงแห่งละเมิด หมายถึง ผลหรือระดับความเสียหายอันสืบเนื่องมาจากลักษณะการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้น เช่น มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ หรือมีการใช้อาวุธร้ายแรงหรือไม่ เป็นต้น

จากบทบัญญัติมาตรา 438 นี้ หากได้พิจารณาตามถ้อยคำของกฎหมายจะเห็นว่า คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” นั้น มิได้หมายถึงแต่เพียงการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นเงิน ซึ่งเรียกว่า “ค่าเสียหาย” เท่านั้น แต่ค่าสินไหมทดแทนยังมีความหมายครอบคลุมถึงวิธีการอื่น เช่น การกระทำที่จะเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนมิได้มีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น ดังนั้น ค่าสินไหมทดแทน จึงมีความหมายกว้างกว่า “ค่าเสียหาย” และด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ศาลวินิจฉัยค่าสินไหมทดแทนได้ตามควรแก่พฤติการณ์ของจำเลยและความร้ายแรงแห่งละเมิดที่เกิดขึ้น จึงเกิดประเด็นปัญหาว่า หลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะสามารถนำมาปรับใช้ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 438 นี้ได้หรือไม่

โดยประเด็นนี้มีความคิดเห็นของนักวิชาการแตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่า การกำหนดจำนวนค่าเสียหายไม่จำเป็นต้องเท่ากับค่าเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากกฎหมายได้ให้อำนาจศาลกำหนดได้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ศาลจึงกำหนดค่าเสียหายให้มากกว่าค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ จากการค้นคว้าและพบว่า มีข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษาสนามจริงที่สอบเมื่อวันเสาร์ที่ 2 กันยายน 2549³⁴⁵ โดยมีคำถามว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ระบุว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ เพียงใด และมีธงคำตอบว่า สามารถกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ภายใต้มาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ในทางกลับกัน ฝ่ายที่สองกลับมีความเห็นโต้แย้งว่า กฎหมายบัญญัติให้ศาลใช้อำนาจตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดเท่านั้น ศาลจึงไม่มีอำนาจในการกำหนดค่าเสียหายได้ตามอำเภอใจ แต่จะต้องใช้ดุลพินิจกำหนดจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดและจะกำหนดให้เกินกว่าค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับหรือเกินกว่าที่โจทก์ขอมาในคำฟ้องมิได้ ในทางด้านโจทก์เองก็มิได้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าค่าเสียหายแท้จริง และมีเพียงในกรณีที่โจทก์นำสืบถึงค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้แต่ไม่สามารถนำสืบถึงจำนวนค่าเสียหายที่พึงจะได้รับ ศาลจึงใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายให้ตามควรแก่กรณี โดยความคิดเห็นแนวที่สองนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากนักกฎหมายและอาจารย์กฎหมายในประเทศไทย และจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 แล้วจะพบว่าในทางปฏิบัติศาลไทยมักจะมีความเห็นสอดคล้องกับความเห็นของฝ่ายที่สองมากกว่า ซึ่งศาลจะวินิจฉัยกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามค่าเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวความคิดฝ่ายที่สองที่หลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมิสามารถนำมาปรับใช้ภายใต้มาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

³⁴⁵ ธงคำตอบ ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นค่าเสียหายในกรณีที่เกิดจากการกระทำละเมิด โดยผู้กระทำละเมิดรู้อยู่แล้วว่าการกระทำของตนนั้นผิดกฎหมายให้เขาเสียหาย แต่ยังคงใจขึ้นทำละเมิด โดยบังอาจไม่เกรงกลัวกฎหมายของบ้านเมือง และไม่เคารพสิทธิของผู้เสียหาย จึงเป็นอำนาจของศาลที่พิจารณาคดีที่จะกำหนดค่าเสียหายให้เป็นพิเศษนอกจากที่โจทก์ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริง เพื่อเป็นการลงโทษประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้รับรู้ค่าเสียหายในเชิงลงโทษดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ที่ให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดโดยวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ดังนั้น หากจำเลยกระทำละเมิดที่ร้ายแรง ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษตามที่โจทก์กล่าวมาในฟ้องได้

และอยู่ที่ดุลพินิจศาลว่าจะกำหนดเป็นจำนวนเท่าใดตามหลักการทั่วไปของการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 จึงจะเห็นว่ากรณีศาลจะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนก็ต่อเมื่อโจทก์ไม่สามารถนำสืบให้ศาลเห็นได้ชัดเจนถึงความเสียหายที่ตนได้รับ ซึ่งศาลจะกำหนดค่าเสียหายตามความเสียหายที่โจทก์พิสูจน์ได้โดยเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่โจทก์ได้รับ

อย่างไรก็ดี แม้บางคดีศาลได้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายที่สูงกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น จนอาจเข้าลักษณะของค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการป้องปรามการกระทำละเมิดในบางสถานการณ์และกฎหมายได้ยอมรับหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษแต่ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยความคิดเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า มาตรา 438 นั้นมิได้ให้ดุลพินิจศาลในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่มากกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น แต่ต้องกำหนดตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดเท่านั้น ดังนั้น จากเหตุผลทั้งสามประการที่กล่าวมา ผู้เขียนเห็นว่าหากจะตีความมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมทำให้เกิดปัญหาและมีความไม่เหมาะสมตามมา

4.2.2 กฎหมายพิเศษ

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในระบบกฎหมายไทยไม่สามารถนำมาปรับใช้กับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดทั่วไปได้ และโดยเหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยยังมิได้มีการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน แต่หากพิจารณาจากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา พบว่าคำพิพากษาส่วนใหญ่ได้วางหลักการว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 นั้นควรกำหนดไม่เกินไปกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น จึงเป็นการมิสมควรที่จะนำหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้บังคับภายใต้มาตราดังกล่าว หลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงยังไม่มี ความชัดเจนภายใต้ระบบกฎหมายละเมิดของไทย ทว่าปัจจุบันได้มีการนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษ อาทิ พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 64 วรรคสอง โดยที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 9 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2564 มาตรา 78 โดยได้มีการนำหลักการกำหนด

ค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้โดยมักถูกกำหนดในกรณีของการกระทำละเมิดที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินกว่าปกติ ด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ทำให้เห็นว่ากฎหมายไทยได้นำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในฐานะที่เป็นข้อยกเว้นของกฎหมายทั่วไป เพื่อลงโทษและป้องปรามการกระทำที่มีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมากที่อาจสร้างความเสียหายในอนาคตให้ผู้อื่นและสังคม

4.2.2.1 พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

สำหรับเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 คือ ประเทศไทยมีนโยบายการส่งเสริมการประกอบธุรกิจให้เป็นไปอย่างเสรี และต้องป้องกันมิให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของประเทศไทยยังไม่ครอบคลุมถึงความรับผิดในการละเมิดความลับทางการค้า³⁴⁶ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายไทยฉบับแรกที่มีการนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้ในมาตรา 13³⁴⁷ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ในกรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้น ต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

³⁴⁶ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

³⁴⁷ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า

“ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีการฟ้องคดีตามมาตรา 8 (2) ศาลมีอำนาจกำหนดตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) นอกจากกำหนดค่าสินไหมทดแทนเฉพาะในความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าคืนผลประโยชน์ที่ได้จากหรือเนื่องจากการละเมิดโดยคิดรวมเข้าไปในค่าสินไหมทดแทนได้

(2) ในกรณีที่ไม้อาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนตาม (1) ได้ ให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ควบคุมความลับทางการค้าตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(3) ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจหรือมีเจตนาถั่นแกล้ง เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้าให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษ เพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนดตาม (1) หรือ (2) ได้ แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนตาม (1) หรือ (2)”

1. กรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจ เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า
2. กรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยมีเจตนาถั่นแถั่น เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า

โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการกำหนดเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนดตามอนุมาตรา (1) คือ การคืนผลประโยชน์ที่ได้จากหรือเนื่องจากการละเมิด หรืออนุมาตรา (2) ค่าสินไหมทดแทนที่กำหนดให้แก่ผู้ควบคุมความลับทางการค้าตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร และการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นต้องไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นหรือค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดไว้

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 ทำให้เห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมจากค่าเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้ โดยกำหนดพฤติกรรมของการละเมิดสิทธิทางการค้าโดยการกระทำโดยจงใจหรือถั่นแถั่นอันเป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า โดยต้องปรากฏว่ามีหลักฐานอย่างชัดเจนซึ่งเป็นการนำเอาพฤติกรรมการกระทำที่ร้ายแรงมาพิจารณา โดยมีเพดานควบคุมอัตราของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ 2 เท่าเพื่อควบคุมจำนวนค่าเสียหายมิให้มากเกินไป อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้กำหนดปัจจัยที่นำมาประกอบการพิจารณาในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยผู้เขียนเห็นว่าควรนำพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำละเมิด พฤติกรรมความเสียหายที่โจทก์ได้รับ มาพิจารณาประกอบได้

4.2.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติฉบับต่อมาที่มีการบัญญัติหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 นี้ โดยมีเหตุผลในการตราเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2543 ฉบับเดิม ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ทั้งสาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสมควรกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และกำหนดบทบัญญัติ

เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ รวมทั้งให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ตลอดจนให้รัฐต้องสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้³⁴⁸ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 16 วรรคสอง³⁴⁹ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ในกรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้น ต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจ
2. หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สำหรับอัตราการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ในมาตรา 16 วรรคสอง ได้กำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐานของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ คือ ต้องเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยยังขาดปัจจัยในการคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษ เช่น ความเสียหายของผู้พิการที่ได้รับ รูปแบบการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ได้มีมาตรการควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ โดยกำหนดเพดาน 4 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

³⁴⁸ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

³⁴⁹ มาตรา 16 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า “การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่คนพิการที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้”

4.2.2.3 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พ.ศ. 2551

เหตุผลในการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 คือ เนื่องจากในปัจจุบันสินค้าไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงชันเป็นลำดับการที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือนำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไปเพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม³⁵⁰ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 11³⁵¹ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

³⁵⁰ ปราบกฎหมายบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

³⁵¹ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติไว้ว่า

“นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามิ ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

(2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึง

ในกรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้น ต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้น เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
2. ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยมิได้รู้เพราะ ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
3. ผู้ประกอบการรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย

โดยศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษ เพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกิน สองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น

1. ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ
2. การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า
3. ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า
4. การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
5. ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ
6. สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ
7. การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น
8. การที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

พฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย”

จากพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 กล่าวได้ว่า มีการนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้เพื่อเพิ่มเติมจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้จากค่าเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้ ในกรณีที่ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยมีพฤติกรรมที่มีเจตนาอย่างร้ายแรง กล่าวคือรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย โดยมีการควบคุมจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง และที่สำคัญที่สุดพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้อย่างดีมากเนื่องจากการที่ศาลจะกำหนดอัตราส่วนหรือจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ อาทิ ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น การที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย เป็นต้น ทำให้เห็นว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้นำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาบัญญัติไว้โดยสมบูรณ์ขึ้นจากการที่มีการเพิ่มเติมกรณีที่ศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ประกอบในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษและป้องปรามจำเลยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.2.2.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

เหตุผลในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ฉบับนี้ กล่าวคือ ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบการ อีกทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม อันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

จึงสมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น³⁵²

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในมาตรา 42³⁵³ และการกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีผู้บริโภคนี้มีข้อดีคือช่วยลดการกระทำความผิดและการเกิดคดีความจำนวนมาก ทั้งเป็นการดูแลและรักษาสีติของผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของผู้ประกอบการค้าก็สามารถดำเนินการแข่งขันทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการได้อย่างบริสุทธิ์ โปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาก็สามารถใช้จริยธรรมสร้างมาตรฐานและพัฒนางานโฆษณาให้มีความสร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังนี้

กรณีศาลจะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้น ต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม
2. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย

³⁵² ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

³⁵³ มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนงานที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

3. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค

4. ผู้ประกอบธุรกิจกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน

กฎหมายพิเศษฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนของค่าเสียหายเชิงลงโทษว่าเป็นการเพ็ลงโทษในความผิดที่กระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม โดยจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค และได้มีการควบคุมค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้โดยมีเพดานไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด กล่าวคือ เมื่อศาลกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงแล้ว หากศาลเห็นสมควรลงโทษผู้ประกอบธุรกิจมากขึ้น ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้อีกไม่เกิน 2 เท่าของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงมีจำนวนเพียงเล็กน้อยไม่เกิน 50,000 บาท ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ไม่เกิน 5 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

กฎหมายฉบับนี้ยังได้บัญญัติให้ศาลกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้บริโภคมมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วยซึ่งเป็นการกำหนดพฤติการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่เหมือนกับพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อันทำให้หลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษของไทยนั้นชัดเจนมากขึ้น

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะสำหรับคดีที่มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโภค โดยปัญหาที่จะต้องพิจารณาในส่วนนี้ คือ ในการที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลเป็นการตัดสิทธิของคู่ความที่จะได้รับประโยชน์จากการนำระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาใช้บังคับในคดีแบบกลุ่มหรือไม่³⁵⁴

³⁵⁴ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ปทุมธานี: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 224-228.

ประการแรก พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 บัญญัติไว้ว่า

“กระบวนพิจารณาส่วใดที่มีได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติในภาค 1 บททั่วไป และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ในกรณีที่มีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีซึ่งมีกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาความไ้เป็นการเฉพาะ ให้ศาลในคดีนั้นมีอำนาจสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและนำวิธีพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

เมื่อพิจารณามาตรา 222/4 แล้วจะเห็นได้ว่า กระบวนพิจารณาคดีใดที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหมวด 4 จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไป แต่อย่างไรก็ตาม ความในวรรคสองของบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มไปใช้บังคับแก่คดีซึ่งมีกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาความไ้เป็นการเฉพาะโดยอนุโลม โดยนัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคย่อมจะต้องดำเนินการไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นหลัก และจะนำวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทำให้เห็นว่าพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ยอมรับระบบวิธีพิจารณาความที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะสำหรับคดีบางประเภท และกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเช่นว่านั้นจะต้องเป็นไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีเฉพาะนั้นเป็นสำคัญ โดยผลที่ตามมา คือแม้โจทก์จะฟ้องคดีผู้บริโภคเป็นคดีแบบกลุ่มและศาลอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่โจทก์และผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มก็ยังคงได้รับประโยชน์จากระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเช่นเดียวกับคดีสามัญ โดยมีได้เสียสิทธิประโยชน์ในระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคไปแต่อย่างใด เช่น ในเรื่องภาระการพิสูจน์ โจทก์ในคดีแบบกลุ่มและผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มยังคงได้รับประโยชน์ตามมาตรา 29³⁵⁵ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ มิใช่ภาระการพิสูจน์ตามหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีภาระพิสูจน์” แต่อย่างใด หรือในเรื่องการคิดค่าเสียหาย

³⁵⁵ มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 บัญญัติว่า “ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น”

โดยศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ประการที่สอง ค่าเสียหายที่ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีนี้มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก เนื่องจากค่าเสียหายที่ผู้เสียหายอาจได้รับตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยครอบคลุมทั้งค่าเสียหายเพื่อการละเมิดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ (Emotional distress) และค่าเสียหายเชิงลงโทษ³⁵⁶ ดังนั้น การเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนของผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มในกลุ่มบุคคลเดียวกับโจทก์จึงอาจครอบคลุมค่าเสียหายประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ได้ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสียหายที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับ อย่างไรก็ตาม ในการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน โจทก์ย่อมมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับความเสียหายที่ผู้บริโภคแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มบุคคลได้รับ ซึ่งย่อมต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไปตามประเภทของความเสียหายที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับตามความเป็นจริง อีกทั้งความเสียหายบางกรณีจำเป็นต้องมีหลักฐานการตรวจวินิจฉัยจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมายืนยันเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของโรค อาการและความรุนแรงของโรค หรือความบาดเจ็บที่เกิดขึ้นต่อร่างกาย สุขภาพอนามัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสียหายต่อจิตใจของผู้บริโภค ในกรณีเช่นนั้น อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแบ่งกลุ่มผู้บริโภคออกเป็นกลุ่มย่อย โดยพิจารณาจากลักษณะและขอบเขตของความเสียหายที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4.2.2.5 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 คือ ปัจจุบันมีการนำข้อมูลการบริหารสิทธิและมาตรการทางเทคโนโลยีมาใช้ในการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง โดยสมควรกำหนดให้มีการคุ้มครองข้อมูลการบริหารสิทธิและมาตรการทางเทคโนโลยี รวมทั้งกำหนดข้อยกเว้นการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิของนักแสดงเพิ่มขึ้น อีกทั้งสมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงที่ทำให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย ต้องจ่ายค่าเสียหาย

³⁵⁶ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, หน้า 215.

เพิ่มขึ้น และสมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งริบหรือสั่งทำลายสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิด และสิ่งที่ได้ทำขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง ได้ด้วย³⁵⁷ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ใน มาตรา 9³⁵⁸ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ซึ่งได้เพิ่มความเป็นวรรคสองของมาตรา 64³⁵⁹ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

กรณีที่ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์หรือละเมิดสิทธิของนักแสดง จ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้นต้องเป็นการปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าการกระทำเข้าหลักเกณฑ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้

1. การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยจงใจ เป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย
2. การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยมีเจตนา เป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายไทยอีกหนึ่งฉบับที่มีการกำหนด เรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ โดยกำหนดให้บุคคลที่กระทำโดยจงใจหรือเจตนาเป็นเหตุให้งาน อันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลายเท่านั้นจึงจะมีสิทธิ ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยให้ศาลคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสีย ประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย ตามวรรคหนึ่ง และมีการกำหนดการควบคุมจำนวนค่าเสียหายดังกล่าวไว้ไม่เกินสองเท่า ของค่าเสียหายตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร เพื่อเป็นการป้องกันมิให้จำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษ นั้นมากจนกลายเป็นปัญหาอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ดี กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน

³⁵⁷ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

³⁵⁸ มาตรา 64 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือมีเจตนาเป็นเหตุให้งานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงสามารถเข้าถึงโดยสาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย ให้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายตามวรรคหนึ่ง”

³⁵⁹ มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิ ของนักแสดงศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามจำนวนที่ศาล เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการ บังคับตามสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย”

ทางปัญญา จากการศึกษาถึงปี 2564 นี้พบว่ามีข้อกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในพระราชบัญญัติ ความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 จึงอาจไม่ครอบคลุม ถึงการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างอื่น

4.2.2.6 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

สำหรับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ กล่าวคือ ปัจจุบัน ไม่มีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร จึงสมควรมีกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี³⁶⁰ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษ ไว้ใน มาตรา 18 วรรคสอง³⁶¹

เมื่อพิจารณามาตรา 18 วรรคสองจะพบว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น จะต้องเข้าหลักเกณฑ์การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยเป็นการกระทำโดยจงใจหรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งไม่มีการบัญญัติในเรื่องของเจตนาถลันแกล้งไว้ในกรณีถูกเลือก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยผู้เห็นมีความเห็นว่าเป็นกรณีที่เหมาะสมกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษได้ อีกทั้งไม่ได้มีการกำหนดให้ศาลคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ในการประเมินค่าเสียหาย เชิงลงโทษ เช่น ความร้ายแรงที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้เสียหายได้บรรเทาความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น อย่างไรก็ดี ภายใต้กฎหมายฉบับนี้สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้จำนวนไม่เกิน 4 เท่า ของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริง

³⁶⁰ ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

³⁶¹ มาตรา 18 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 บัญญัติว่า

“การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มี เขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น ธรรมระหว่างเพศได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่าง เพศไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้”

4.2.2.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กล่าวคือ มีการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นจำนวนมากจนสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายให้แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการล่วงละเมิดดังกล่าว ทำได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวม จึงสมควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไปขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไป³⁶² โดยหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษปรากฏในมาตรา 78 วรรคหนึ่ง³⁶³ โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น

1. ความร้ายแรงของความเสียหายที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ
2. ผลประโยชน์ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ
3. สถานะทางการเงินของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล
4. การที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁶² ปรากฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

³⁶³ มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 บัญญัติว่า

“ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย”

5. การที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหาย

โดยมีอัตราเพดานของค่าเสียหายเชิงลงโทษอยู่ที่ 2 เท่าของจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่าภายใต้กฎหมายฉบับนี้มีการกำหนดระดับความน่าตำหนิของพฤติการณ์กระทำความผิดในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ เช่น การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อันเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่กลับบัญญัติไว้เฉพาะในมาตรา 77 วรรคแรกที่เป็นกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอื่นเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งไม่ว่าการดำเนินการนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น จึงเป็นดุลพินิจของศาลในการประเมินระดับความน่าตำหนิของพฤติกรรมว่าควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่

จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถร้องขอได้ภายใต้กฎหมายพิเศษเท่านั้น แต่เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผู้เสียหายจำนวนมาก และมีสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นนอกเหนือขอบเขตของกฎหมายพิเศษเหล่านั้นอันเป็นสถานการณ์ที่มีลักษณะของการกระทำของผู้กระทำความผิดที่มีเจตนาไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) โดยจงใจ (Willfulness) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การกระทำตามอำเภอใจ หรือแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น (Recklessness) หรือลักษณะกดขี่ข่มเหง (Oppression) ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ในคดีการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อม การกระทำผิดในคดีแรงงาน คดีแข่งขันทางการค้า เป็นต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าสมควรมีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมมากกว่าปัจจุบันในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อที่จะได้ครอบคลุมทุกลักษณะความผิดละเมิดที่มีความร้ายแรงอย่างมาก และเพื่อป้องกันความเสียหายในอนาคตอันมักเกิดจากการเติบโตทางด้านธุรกิจ เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

4.2.3 คดีที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

เมื่อทราบว่าหลักการเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษของไทยบางฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 พระราชบัญญัติ

ความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 และ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 64 วรรคสอง โดยที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 9 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 18 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 78 ทำให้เห็นว่า การที่ศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเป็นกรณีที่จำเลยกระทำความผิดอย่างร้ายแรงอย่างมาก อุกอาจ จงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การที่ศาลจะสั่งให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษได้นั้น มูลคดีที่เกิดขึ้นต้องอยู่ภายใต้กฎหมายพิเศษเท่านั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นมีหลักการที่ไม่ชัดเจนและไม่เหมาะสมในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ และจากการที่ศาลได้รับฟ้องและอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตั้งแต่กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยได้มีการบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ในหลายคดีนั้น ผู้เขียนได้สืบค้นพบว่า มีคดีเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ศาลมีคำพิพากษาออกมา และกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจน

โดยคดีนี้เกิดจากกรณีที่มีผู้เสียหายเข้าร้องเรียนกับมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค (มพบ.) เนื่องจากใช้โลชั่นทาผิวยี่ห้อ “เพิร์ลลี่” แล้วเกิดอาการผิวหนังแตกกลาย นำไปสู่การตรวจสอบและดำเนินการฟ้องร้องคดีกับบริษัทผู้ผลิต โดยมีการยื่นฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่ม จากนั้นศาลได้มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว³⁶⁴ โดยศาลได้พิพากษาให้จำเลย คือ ผู้ผลิตโลชั่นทาผิวยี่ห้อ ‘เพิร์ลลี่’ จ่ายค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายทั้งโจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยแบ่งเป็นค่าเสียหายจากการเสียโฉมติดตัวคนละ 200,000 บาท ค่ารักษาตามที่จ่ายจริง ค่ารักษาพยาบาลในอนาคตภายในระยะเวลา 5 ปี คนละไม่เกิน 200,000 บาท ค่าขาดรายได้ไม่เกิน 300 บาทต่อวัน เป็นเวลาไม่เกิน 90 วัน และมีค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับคดีนี้จำนวน 200,000 บาท เนื่องจากศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ต้องรู้อยู่แล้วว่าผลิตภัณฑ์มีส่วนผสมของสารอันตราย แต่ยังผลิตและจำหน่ายจนส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย จิตใจ และอนามัยของผู้บริโภค จึงให้จ่ายค่าเสียหายเพิ่มเติมเป็นเชิงลงโทษจำเลย รวมเป็นเงินค่าเสียหาย ณ ปัจจุบันประมาณ 10 ล้านบาท และศาลได้มีคำสั่งให้จำเลยระงับการจำหน่ายสินค้าทั้งสองสูตร ได้แก่ “เพิร์ลลี่ อินแทนซีฟ ไวท์โลชั่น” และ “เพิร์ลลี่ อินแทนซีฟ ไวท์โลชั่น พลัส” ส่วนที่จำหน่ายไปแล้วให้ประกาศและรับคืนจากผู้บริโภค รวมทั้งให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายและให้ทำลายสินค้าทั้งหมด เพราะเป็นสินค้าที่มีส่วนผสมของสารอันตราย โดยจำเลยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด

³⁶⁴ ประชาไท, "ศาลพิพากษาลงโทษผู้ผลิต ‘เพิร์ลลี่’ จ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายกว่า 10 ล้านบาท" [ออนไลน์].

จากคำพิพากษาในคดีนี้ทำให้เห็นว่าศาลได้สั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นภายใต้มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อันเนื่องมาจากการที่ผู้ประกอบการได้ผลิตนำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย อยางไรก็ดี ได้มีสมาชิกกลุ่มบางคนออกมาแสดงความคิดเห็นว่าจำนวนค่าเสียหายที่ศาลกำหนดนั้นไม่เพียงพอกับความเสียหายที่ตนได้รับ³⁶⁵

จากคำพิพากษาของศาลในคดีแบบกลุ่มที่มีคำสั่งกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษข้างต้นนี้ ทำให้เห็นว่าศาลได้ยอมรับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มภายใต้กฎหมายพิเศษที่มีเท่านั้น โดยในคดีอื่นที่ผู้เขียนได้พบนั้นแม้จะมีความเสียหายเกิดขึ้นในวงกว้างและเป็นการกระทำที่จำเลยเพิกเฉย ละเลย ขาดความรับผิดชอบจนส่งผลร้ายแรงที่ไม่พึงประสงค์ต่อสังคม ศาลย่อมมิสามารถกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากความเสียหายที่แท้จริงอันเป็นค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ จากคดีตัวอย่างที่กล่าวมาโดยศาลได้รับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มและมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอันเป็นคดีพื้นฐานอย่างมากสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ อยางไรก็ดี ย่อมทำให้เห็นว่ากฎหมายไทยและศาลได้ยอมรับหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษชัดเจนมากขึ้น และเป็นก้าวสำคัญสำหรับการพัฒนากฎหมายไทย

4.3 บทวิเคราะห์แนวทางและความเป็นไปได้ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

เมื่อผู้เขียนได้ทำการศึกษาหลักการที่ศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มประกอบกับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในบริบทของกฎหมายต่างประเทศในบทที่ 3 ไม่ว่าจะเป็นประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกาอันเป็นประเทศที่มีการใช้กฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษมาตั้งแต่อดีตจนพัฒนามาในปัจจุบัน โดยได้มีประเทศอื่นรับเอาหลักการดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในกฎหมายของตน จากการศึกษา นอกจากจะทำให้ผู้เขียนทราบถึงหลักเกณฑ์ในการนำไปปรับใช้สำหรับกฎหมายไทยแล้ว ยังทำให้เห็นถึง

³⁶⁵ เรื่องเดียวกัน

สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการนำหลักดังกล่าวไปใช้ โดยการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษไปใช้ ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีทั้งผู้ที่ไม่เห็นด้วยและผู้ที่สนับสนุนและเสนอแนะการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ โดยจากการศึกษาทำให้เห็นถึงปัญหาที่ต่างประเทศประสบโดยส่วนมากพบว่า ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นการยาก ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเยียวยา โดยเฉพาะในลักษณะของความเสียหายที่แต่ละบุคคลได้รับ นั้นอาจมีความแตกต่างกัน ประกอบกับผู้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นมีจำนวนมาก จนมักทำให้ศาล ปฏิเสธที่จะอนุญาตให้เป็นเป็นคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ นอกจากนี้ การไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนและมีการบังคับใช้ที่จำกัดอย่างยิ่งของค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ก็เป็นปัญหาโดยใช้ได้บางสถานการณ์ที่จำกัดและอาจถูกจำกัดโดยกระบวนการที่ชอบธรรม ตามรัฐธรรมนูญตั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น หากประเทศไทยจะนำหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเข้ามาปรับใช้ในกฎหมายของประเทศไทย จึงต้องมีแนวทาง ที่ชัดเจน รวมถึงต้องมีการควบคุมจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากเกินไปหรือต่ำจนเกินไป และมาตรการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากค่าเสียหายนี้โดยเฉพาะในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อาจเป็นเงินก้อนใหญ่ และต้องมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยด้วย

4.3.1 ข้อพิจารณาในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

เมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาของเครื่องจักร และอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้รูปแบบของกรก่อให้เกิดพฤติกรรมกระทำความเสียหายนั้น มีความร้ายแรงมากขึ้น โดยเฉพาะผู้กระทำความผิด ที่ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบธุรกิจ ที่ได้กระทำความผิดและสร้างความเสียหายที่มีลักษณะเป็นวงกว้างจนทำให้มีผู้เสียหายจากเหตุการณ์ นั้น ๆ จำนวนมาก จนมีการรวมกลุ่มกันและนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อขอให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี คำพิพากษาย่อมผูกพันกับโจทก์และสมาชิกกลุ่ม ที่มีได้ออกจากกลุ่ม ในส่วนของการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นนอกจากการกำหนดการเยียวยา ความเสียหายที่ทำให้กลับคืนสู่สถานะเดิมแล้ว หากการกระทำเหล่านั้นเกิดโดยเจตนา นำไปสู่พฤติกรรมกระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากฎหมายให้เท่าทันเพื่อทำให้พฤติกรรมที่มีเจตนาร้ายเหล่านั้นหมด ไปจากสังคมและเป็นการลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดนั้นโดยมิให้ผู้ประกอบการ หรือประกอบธุรกิจกระทำความผิดเช่นนั้นอีกและมีให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นปฏิบัติตามในสังคม

ด้วยเหตุนี้หลักการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติมนอกจากค่าเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้หรือค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงสมควรถูกนำมาใช้เป็นมาตรการเสริมความแข็งแกร่งให้กับกฎหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเดือดหลาบ

4.3.1.1 สถานการณ์ที่ควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบกับข้อเสนอแนะที่นักวิชาการเสนอมานั้นจะเห็นว่าสถานการณ์ที่ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรพิจารณาจากหลักเกณฑ์หลาย ๆ อย่างประกอบกันเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและอาจมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ ดังต่อไปนี้

(ก) มูลคดี (Causes of action)

มูลคดีของการกระทำความผิดที่จะทำให้ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้นต้องปรากฏว่าเป็นคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอันเกิดจากมูลละเมิด การผิดสัญญา หรือความเสียหายที่เกิดจากกฎหมายเฉพาะในด้านต่าง ๆ โดยที่กลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายนั้นหมายความถึงกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกัน เนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่มีร่วมกันนั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง เช่น กรณีน้ำมันรั่วที่ระยองทำให้ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินเป็นจำนวนมากสำหรับหลักกฎหมายเดียวกัน คือ มีสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาที่เหมือนกัน เช่น อาจเกิดจากการกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาเหมือนกันและมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

(ข) ลักษณะของความสัมพันธ์ในคดีที่เกิดขึ้น (Relationships)

ประการต่อมาคือการพิจารณาประเด็นที่ให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ท่ามกลางองค์ประกอบต่าง ๆ ของคดี ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและอันตรายที่เกิดขึ้น หรือความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล โดยการพิจารณาจากการกระทำและผลนั้นว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ หรือความสัมพันธ์ของลักษณะของการกระทำว่าเป็นการกระทำ

อย่างเดียวกันและส่งผลเสียต่อผู้เสียหายหลาย ๆ คนจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นหรือไม่ หรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ซื้อรถยนต์ระหว่างปีที่มีการผลิตจากโรงงานเดียวกันและมีปัญหาในด้านเครื่องยนต์ชำรุดบกพร่องคล้ายคลึงกัน

(ค) เป้าหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Goals)

สำหรับเป้าหมายในการร้องขอให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษของโจทก์และสมาชิกกลุ่มนั้นถ้าพิจารณาจากเหตุผลในอดีตของค่าเสียหายเชิงลงโทษและที่ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกา มักยกขึ้นมาประกอบการกำหนดหรือทบทวนจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นคือก็เพื่อต้องการลงโทษจำเลยที่กระทำความผิดให้ชัดหลายและเพื่อป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดกล้าที่จะกระทำความผิดเช่นเดิมอีกและเพื่อมิให้มีผู้ใดเอาการกระทำเช่นนั้นเป็นเยี่ยงอย่าง นอกจากนี้ เป้าหมายสำคัญในปัจจุบันที่นักวิชาการยกขึ้นมาเพื่อสนับสนุนเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษคือ เหตุผลทางด้านเศรษฐศาสตร์และการป้องปรามทางสังคมที่ความเสียหายจากการกระทำของจำเลยนั้นสร้างความเดือดร้อนเป็นวงกว้างแก่บุคคลหลายคนหรืออาจแพร่กระจายไปในหลายพื้นที่จนทำให้สังคมเกิดความไม่สงบ ซึ่งถ้ามีเพียงการกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงเท่านั้นหรือบางกรณีเมื่อโจทก์พิสูจน์ถึงความเสียหายที่ตนได้รับไม่ได้ ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงได้ไม่เพียงพอทำให้จำเลยนั้นกล้าที่จะกระทำความผิดเช่นนั้นอีกเนื่องจากเมื่อพิจารณาด้านทุนในความเสี่ยงที่ตนต้องแบกรับแล้วย่อมคุ้มค่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้น เป้าหมายปัจจุบันของการกำหนดค่าเสียหายเชิงโทษย่อมมีเพื่อป้องปรามการกระทำของจำเลยมิให้กระทำความผิดเช่นเดิมหรือมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่น ประกอบกับเป็นการช่วยเหลือสังคมที่จะกำจัดผลร้ายที่อาจทำให้สังคมวุ่นวายได้

(ง) จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Damages)

การที่จะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นการยาก จึงอาจเป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ศาลมักไม่อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สุดท้ายแล้วในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นศาลจะพิจารณาโดยฐานของจำนวนค่าเสียหายเชิงชดเชย (Compensatory damages) ที่มีจำนวนเท่ากับความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ จากนั้นจึงจะกำหนดจำนวนอัตราส่วนระหว่างค่าเสียหายเชิงชดเชยและค่าเสียหายเชิงลงโทษว่าควรมีอัตราเท่าใด และมีการควบคุม

จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ให้มากจนเกินไปจนกลายเป็นลางลอยแก่ใจทั้งก็โดยการกำหนดเพดาน (Cap) ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่เหมาะสม

(จ) ขอบเขตของการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Scope)

สำหรับขอบเขตของการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นจะพิจารณาว่าความเสียหายนั้นเกิดในระดับมลรัฐหรือระดับสหพันธรัฐ และขอบเขตของค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม และกำหนดให้แก่คู่ความหรือไม่ ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมากเช่นกัน เพราะแม้ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแทบทุกมลรัฐ แต่กฎหมายในแต่ละมลรัฐนั้น มีความแตกต่างกันไปในการกำหนดและควบคุมจำนวนค่าเสียหายจากการกระทำความผิดกรณีต่าง ๆ และมีข้อจำกัดในแต่ละเขตอำนาจศาล ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะถูกจำกัดภายในขอบเขตการใช้กฎหมายของมลรัฐใด ๆ หรือการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อพลเมืองของรัฐอื่นสามารถเป็นปัญหาได้เพราะมีหลักกฎหมายที่แตกต่างกัน อีกทั้งการกำหนดความรับผิดและค่าเสียหายของแต่ละบุคคลนั้นยากที่จะกำหนดได้ เพราะมีลักษณะที่ไม่เหมือนกันก็ได้ ดังเช่น การใช้ข้อเท็จจริงที่มีความเป็นเฉพาะของคู่ความฝ่ายหนึ่งไปใช้กับกลุ่มหรือกับบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความมักจะไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแต่ละบุคคล จึงเป็นการยากในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายในคดีแบบกลุ่ม

สำหรับประเทศไทยนั้น ปัญหาการกำหนดขอบเขตของคำตัดสินในประเด็นเรื่องระดับมลรัฐที่หากมีผู้เสียหายอยู่คนละมลรัฐย่อมไม่มีปัญหา เพราะประเทศไทยเป็นระบบรัฐเดี่ยว ไม่มีการแบ่งแยกเป็นมลรัฐอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีกฎหมายฉบับเดียวกันโดยบังคับกับประชาชนทุกคน แต่อาจมีปัญหาหากผู้เสียหายคนนั้น ๆ ได้รับความเสียหายที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน จึงเป็นการยากที่จะกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยอาจต้องมีการแยกเป็นกลุ่มย่อยหรือเมื่อมีการขอรับชำระหนี้ อาจต้องมีการแบ่งกลุ่มเพื่อกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษว่าควรมีจำนวนมากเท่าใดสำหรับลักษณะความเสียหายประเภทต่าง ๆ

(ฉ) ลักษณะของการกระทำความผิด (Nature of Conduct)

อีกตัวแปรสำคัญในการพิจารณาความเหมาะสมของค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในหลักกฎหมายของศาลฎีกาประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ลักษณะและความน่าตำหนิของพฤติกรรม ไม่ว่าจะป็นอันตรายทางกายภาพหรือทางเศรษฐกิจ โดยไม่ว่าฐานะทางการเงิน

ของโจทก์จะเป็นเช่นไร และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการกระทำโดยเจตนาจงใจ (intentional) เป็นการกระทำโดยบังเอิญ (accidental) หรือเป็นการกระทำโดยสะเพร่าไม่ใช้ความไตร่ตรองให้ถี่ (reckless disregard) หรือการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ทำให้ไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา โดยสิ่งเหล่านี้จึงสื่อถึงระดับความน่าตำหนิของพฤติกรรมจำเลยที่จะนำมาประกอบการพิจารณากำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษและเป็นหลักการพื้นฐานในการพิจารณากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ดังนั้น หากประเทศไทยจะรับเอาหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการพิจารณาประกอบในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่สร้างความเสียหายต่อบุคคลจำนวนมาก หรือกฎหมายพิเศษฉบับอื่น สิ่งที่ต้องพิจารณาคือพฤติกรรมการทำความผิดของจำเลยต้องแสดงให้เห็นถึงความร้ายแรงโดยเป็นการจงใจทำความเสียหายทั้งที่รู้หากกระทำไปจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น แต่ก็มีได้แยะแสะกับผลของการกระทำนั้น หรือมีเจตนาถั่นแถั่นทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย หรือเป็นกรณีของการประมาทเลินเล่อก็ต้องเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งหมายถึงการกระทำโดยมิได้เจตนา แต่เป็นการกระทำซึ่งบุคคลพึงคาดหมายได้ว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น และหากใช้ความระมัดระวังแม้เพียงเล็กน้อยก็อาจป้องกันมิให้เกิดความเสียหายได้ แต่กลับมิได้ใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นขึ้น ซึ่งเป็นการกระทำหรือการขาดความระมัดระวังที่แทบเรียกได้ว่าเป็นการกระทำโดยจงใจ (reckless) จึงเป็นการสมควรที่จะถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่นำมาเป็นมูลเหตุในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ นอกจากนี้ พฤติกรรมในการกระทำละเมิดต้องเป็นพฤติกรรมที่ถ้าหากไม่ได้รับการป้องปรามแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบสุขในสังคม และไม่มีผู้ใดเกรงกลัวที่จะทำความผิดเช่นนั้นอีก ทั้งอาจเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นกระทำตาม

(ข) รูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Type of Class action)

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาประเภทของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะ เป็นกรณีทั้งระดับมลรัฐและระดับสหพันธรัฐ จะอยู่ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือ Federal Rules of Civil Procedure โดยการจะขอให้ศาลอนุญาตเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ โจทก์ต้องทำให้เป็นที่พอใจต่อศาลตาม Rule 23 (a) ข้อกำหนดเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยนั้นมีจำนวนมาก โดยมีปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องเป็นข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับกลุ่มบุคคล และผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม จากนั้นจึงมาพิจารณาเงื่อนไขทางด้านรูปแบบ

ของคดี ภายใต้ Rule 23 (b)(1) Rule 23 (b)(2) และ Rule 23 (b)(3) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะเหมาะสมหรือไม่ กล่าวคือ

1. Rule 23 (b)(1) เป็นกรณีที่จำเป็นต้องดำเนินคดีแบบกลุ่มเพราะหากดำเนินคดีแยกกันเป็นหลายคดีอาจก่อให้เกิดความเสียหายกรณีใดกรณีหนึ่งต่อบุคคลอื่นที่มีใช้คู่ความในคดี หรือกรณีการแยกกันฟ้องจะทำให้กระทบกับผลประโยชน์ได้เสียของสมาชิกกลุ่มคนอื่นที่มีใช้คู่ความ ยกตัวอย่างเช่น การฟ้องคดีจากจำเลยที่มีกองทุนหรือทรัพย์สินที่จำกัด (limited fund) โดยผู้เสียหายรายแรก ๆ ที่นำคดีมาฟ้องต่อศาลจะได้รับค่าสินไหมทดแทนไปก่อนแล้วเต็มจำนวน แต่ผู้เสียหายรายหลังที่นำคดีมาฟ้องต่อศาลอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะจำเลยมีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะชำระค่าเสียหายที่แท้จริงรวมทั้งค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ส่งผลให้ผู้ที่ไม่คดีมาฟ้องต่อศาลในภายหลังย่อมไม่ได้รับค่าเสียหายเยียวยา ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(1) ย่อมเป็นประโยชน์และสร้างความเป็นธรรมให้แก่กลุ่มบุคคลเหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้นในการจัดสรรค่าเสียหายเยียวยาที่ควรได้รับและนำค่าเสียหายที่ได้รับนั้นมาเฉลี่ยกันและยอมสร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายอย่างเท่าเทียมกันมากกว่ากรณีที่นำคดีมาฟ้องร้องอย่างคดีสามัญ

2. Rule 23 (b)(2) เป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใดอันขัดกับหลักที่ควรปฏิบัติต่อโจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยกรณีนี้เป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (injunctive relief) หรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ (declaratory relief) เพื่อบรรเทาผลร้ายจากการกระทำหรือไม่กระทำการนั้นเนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกกลุ่มทุกราย หรือจำเลยได้อ้างเหตุผลเป็นอย่างเดียวกันต่อสมาชิกกลุ่มในการออกคำสั่งหรือในการกระทำดังกล่าว ซึ่งคดีภายใต้ Rule 23 (b)(2) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มักเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองที่มีการเลือกปฏิบัติในการทำงาน ทำให้ศาลอนุญาตให้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่สมาชิกกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่น หากมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแรงงานและปรากฏว่ามีการเลือกปฏิบัติหรือเลิกจ้างพนักงานอย่างร้ายแรงและไม่เป็นธรรม และหากมีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจนในกฎหมายไทยย่อมสร้างความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแก่กลุ่มผู้ได้รับความเสียหายได้เป็นอย่างดี

3. Rule 23 (b)(3) เป็นกรณีที่ปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญหรือน้ำหนักมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกกลุ่มแต่ละคนและการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่ากระบวนการพิจารณาอย่างอื่นในการวินิจฉัยข้อพิพาท โดยวิธีนี้ปัจจุบันได้มีนักวิชาการและศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่าเป็นแนวทางที่ควรรับรองในการกำหนด

ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Monetary Damages) โดยหากมีการกระทำผิดที่ร้ายแรง โดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเกิดขึ้นในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายใต้ Rule 23 (b)(3)

สำหรับกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทย การดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเริ่มต้นโดยการที่โจทก์ยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มพร้อมกับการเสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้ ศาลพิจารณานุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิ อย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่มีร่วมกันก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง และหลักกฎหมายเดียวกันคือ มีสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาที่เหมือนกัน เช่น อาจเกิดจากการกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาเหมือนกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่ม เหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม ซึ่งเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นไปตามหลักการดังกล่าวย่อมอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และหากการกระทำผิดที่เกิดขึ้นมาจากพฤติกรรมที่ร้ายแรง โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงซึ่งเป็นเหตุ ให้มีการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ อีกทั้งหากมีการดำเนินคดีโดยแยกกันดำเนินคดี ของสมาชิกกลุ่มอาจก่อให้เกิดความเสียหายกรณีใดกรณีหนึ่ง หรือกรณีกองทรัพย์สินของจำเลย มีจำกัดซึ่งหากศาลไม่อนุญาตเป็นคดีแบบกลุ่มจะทำให้ผู้เสียหายรายหลังที่นำคดีมาฟ้องมิสามารถ ได้รับค่าเสียหายเยียวยาหรือได้รับค่าเสียหายเพียงเล็กน้อย ย่อมสร้างความไม่ยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย ที่นำคดีมาฟ้องครั้งหลัง หรือเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่ม มีน้ำหนักมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคนและการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่า วิธีอื่น ๆ ดังนั้น ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ

4.3.1.2 วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนทางเศรษฐศาสตร์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ประกอบกับหลักการ ทางนิติศาสตร์นั้นอาจทำให้เกิดความสับสนว่าสามารถนำมาใช้ประกอบกันได้อย่างไร เนื่องจากศาสตร์ ทั้งสองแขนงนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือหลักการทางเศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการจัดสรร ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และในขณะที่หลักการทางนิติศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ ที่ว่าด้วยความยุติธรรม แต่จากการศึกษาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าหลักการทั้งสองนี้สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกิดสำนัก

กฎหมายและมีบทความเกี่ยวกับเรื่อง Economic Analysis of Law หรือนิติเศรษฐศาสตร์ขึ้นมากมาย เพราะแม้จะเป็นศาสตร์ที่มีมุมมองที่แตกต่างกัน แต่หากนำมาเสริมกันจนกลายเป็นหลักนิติเศรษฐศาสตร์ย่อมทำให้การวิเคราะห์ในทางกฎหมายในหลาย ๆ ด้านมีความกว้างขวางมากขึ้น เช่น กฎหมายแข่งขันทางการค้า³⁶⁶ หรือแม้แต่การลงโทษปรับทางอาญาก็มีหลักการทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้เขียนศึกษาค้นคว้าทำให้เห็นว่ามุมมองด้านนิติเศรษฐศาสตร์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิด³⁶⁷ คือ การทำให้การกระทำที่เกิดผลกระทบด้านลบต่อคนอื่นเกิดขึ้นให้น้อยที่สุดและลดต้นทุนของสังคม (social cost) ที่ต้องแบกรับ โดยเป็นการลดต้นทุนเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการให้ต่ำที่สุด หรือการลดต้นทุนอุบัติเหตุให้ต่ำที่สุด โดยการทำให้ต้นทุนค่าใช้จ่ายอยู่ในความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด (Cost Internalization) โดยการคิดค่าสินไหมทดแทนนั้นเป็นไปเพื่อการเยียวยาให้ครบจำนวน และทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมเสมือนก่อนมีการกระทำความเสียหายมากที่สุด ดังนั้น การใช้หลักนิติเศรษฐศาสตร์ในการกำหนดค่าเสียหายจึงสามารถนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการและชั่งใจประชากรในสังคมให้ลดการกระทำอันเป็นมูลเหตุที่จะนำไปสู่ความเสียหายให้อยู่ในระดับต่ำที่สุด โดยสร้างความปลอดภัยที่สูงที่สุด และยังสร้างแรงจูงใจให้ผู้กระทำความผิดเกิดความระมัดระวังในการกระทำของตนให้อยู่ในระดับที่สูงที่สุดด้วย

สำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดและเป็นค่าเสียหายที่กำหนดเพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริง โดยมักชดเชยในกรณีที่จำเลยมีพฤติกรรมที่ร้ายแรงอย่างมาก กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นควรใช้เหตุผลใดในการรับรอง และควรกำหนดจำนวนเท่าใดย่อมสามารถอ้างอิงได้ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐศาสตร์ซึ่งมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนค่าเสียหายเชิงลงโทษสามารถกล่าวได้ว่า ค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุดที่ศาลจะกำหนดนั้นต้องเท่ากับความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น หมายความว่า ค่าเสียหายต้องไม่มากกว่าหรือน้อยกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะจะทำให้เกิดการป้องปรามที่เหมาะสม โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเหมาะสมในสถานการณ์ที่ผู้กระทำความผิด

³⁶⁶ ปกป้อง จันวิทย์, การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์, หน้า 4-8.

³⁶⁷ ธรรมนิตย์ สุมนต์กุล, กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ (Law And Economics) : กฎหมายทรัพย์สิน สัญญา ละเมิด และสิ่งแวดล้อม หน้า 100-102.

มีโอกาสที่จะรอดพ้นจากความรับผิดชอบ กล่าวคือ การเกิดความเสียหายขึ้นโดยเฉพาะระดับความเสียหายที่มีจำนวนเล็กน้อยนั้น ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากไม่เกิดแรงจูงใจหรือความกระตือรือร้นในการนำคดีมาฟ้องศาลเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนที่ควรได้รับ อันเนื่องมาจากการเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายโดยเฉพาะค่าเดินทาง เช่น การเดินทางจากต่างจังหวัด ทุกรกันดารเข้ามายังศาลในตัวเมือง การเสียค่าทนายความจำนวนมากที่หากจะต้องว่าจ้างทนายความที่มีความสามารถอาจเป็นราคาสูงหรือการเสียค่าฤชาธรรมเนียมศาล หรือกรณีที่ผู้เสียหายพิสูจน์จำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงไม่ได้ ทำให้ค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุดมักไม่ได้ถูกบังคับให้เสมอด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ผู้ได้รับความเสียหายไม่เชื่อว่าตนจะได้รับการเยียวยาที่เพียงพอและเป็นประโยชน์เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องเสียไปในการดำเนินคดี และเพราะเหตุนี้กลับทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นรอดพ้นจากการถูกฟ้องร้องหรืออาจได้รับผิดเพียงเล็กน้อยเนื่องจากผู้ที่นำคดีความมาฟ้องศาลนั้นมีจำนวนไม่มากหากนำคดีมาฟ้องอย่างสามัญ ซึ่งหากคู่สัญญาไม่ลงทุนอย่างเหมาะสมในด้านความปลอดภัย ประกอบกับเมื่อต้นทุนที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษน้อยกว่าจำนวนที่ควรได้รับยอมส่งผลให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นมิได้มีความพยายามหรือกระตือรือร้นหรือหาหนทางที่จะป้องกันความผิดที่ตนจะก่อในอนาคต เพราะตนก็ย่อมมิได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มต้นทุนในการก่อความเสียหาย ด้วยการนี้การบัญญัติกฎหมายจะมีได้สร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการปฏิบัติตาม จึงจำเป็นต้องมีการคิดค้นมาตรการเพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านั้น โดยเป้าหมายคือให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่พวกเขาได้ก่อตั้งขึ้น และหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษ จะเป็นมาตรการที่เข้ามาเสริมและเพิ่มความแข็งแกร่งตามมุมมองทางด้านนิติเศรษฐศาสตร์

นอกจากนี้ ความสำคัญของเหตุผลทางนิติเศรษฐศาสตร์เป็นอีกเหตุผลในการสนับสนุนการนำมาซึ่งหลักการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยหากวิเคราะห์ในทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุด (Optimal Damages)³⁶⁸ จะพบว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีได้ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์จึงสามารถนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ได้ในกฎหมายทั้งสองระบบ อีกทั้งพัฒนาการในช่วงหลังของประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบซีวิลลอว์หลายประเทศ เช่น ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส ก็ได้นำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษไปใช้บ้างแล้ว จึงชี้ให้เห็นว่าแม้กระทั่งประเทศต้นแบบระบบซีวิลลอว์ดังกล่าวก็ได้พิจารณาที่จะนำแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้ามาปรับใช้ในระบบกฎหมายของตนบางส่วน ดังนั้น แนวคิดที่ว่า

³⁶⁸ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย, หน้า 93.

ค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้ากันไม่ได้กับระบบกฎหมายซีวิลลอว์จึงไม่น่าจะมีน้ำหนัก และเป็นแนวคิดดั้งเดิมที่ควรได้รับการปรับเปลี่ยน และหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมเป็นแนวคิดที่ไม่ขัดกับกฎหมายไทยแต่อย่างใด

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพิจารณาและยอมรับนำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้กับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมถูกยอมรับและนำมาใช้ได้ทั้งระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการรวมตัวกันฟ้องร้องต่อศาลให้อนุญาตรับฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มขึ้น ย่อมสร้างความยุติธรรมและประสิทธิภาพอย่างสูงให้กลุ่มผู้เสียหายและเป็นการป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิดอันมีลักษณะแพร่กระจายเป็นวงกว้างที่สร้างความไม่สงบสุขในสังคมได้อีก

4.3.1.3 จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับประเทศไทยนั้นผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินและกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน ทำให้เกิดผลดีที่การกำหนดค่าเสียหายประเภทค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะไม่มีจำนวนมากและมีปัญหาอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดโดยคณะลูกขุน ซึ่งมักได้รับการวิจารณ์ว่ามีความไม่เป็นกลาง และมีอคติ ทำให้จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนที่สูงจนเกินไป

เมื่อกล่าวถึงจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมักเกิดปัญหาว่าจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษมักมีจำนวนมหาศาล อีกทั้งกฎหมายค่าเสียหายเชิงลงโทษในแต่ละมลรัฐนั้นมีเพดานไม่เท่ากัน หากมีการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษให้สมาชิกกลุ่มแต่ละบุคคลย่อมเป็นการยาก ดังนั้น ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศไทยอันมีลักษณะกฎหมายที่ใช้กันกับประชาชนทุกคน มิได้มีแบ่งแยกเป็นมลรัฐอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา การกำหนดหลักเกณฑ์ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มจึงสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ได้ง่ายกว่ามาก และสมควรอย่างยิ่งที่ต้องมีแนวทางที่เหมาะสม โดยการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นต้องอ้างอิงกับความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น โดยต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์อย่างมีเหตุมีผลระหว่างความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการกระทำที่น่าตำหนิของจำเลย โดยเป็นการกระทำความผิดอันมีพฤติการณ์อย่างร้ายแรง โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และศาลควรคำนึงถึงปัจจัยในประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ อันได้แก่ พฤติกรรม การกระทำความผิดของจำเลย ความเสียหายที่โจทก์ได้รับ ระยะเวลาการกระทำความผิด ประโยชน์ที่จำเลย

ได้รับจากการกระทำความผิด การที่ผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิด ฐานะทางการเงินของจำเลย พฤติกรรมที่จำเลยอาจหลีกเลี่ยงได้ จำเลยได้รับโทษทางอาญาหรือทางปกครองแล้ว เป็นต้น และต้องกำหนด ตัวคูณที่เหมาะสมสำหรับกรณีนั้น ๆ อีกทั้งควรมีข้อตกลงเฉลี่ยจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ก่อน การพิจารณาคดีเพื่อจะได้ไม่มีปัญหาระหว่างสมาชิกกลุ่มในภายหลัง เพื่อที่จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ จะมีจำนวนที่เหมาะสมในการลงโทษ ป้องปรามการกระทำความผิดและป้องปรามทางสังคมให้เกิด ความสงบเรียบร้อย โดยไม่สร้างผลกระทบต่อด้านลบให้แก่จำเลยมากเกินไปเพราะหากจำนวน ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากจนเกินไปจะทำให้จำเลยล้มละลายได้

4.3.1.4 หลักความชอบด้วยกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าทนายความ ฝ่ายจำเลยในประเทศสหรัฐอเมริกา มักจะอ้างหลักความชอบธรรมของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญในการต่อสู้ของจำเลย โดยจะอ้างอิงหลักที่ศาลฎีกาเคยให้ความเห็นเป็นบรรทัดฐานในคดีที่มีการกำหนด จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษมาอ้าง ซึ่งมักจะต่อสู้ว่าการที่คณะลูกขุนนั้นกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ก่อนที่จะประเมินหรืออ้างอิงกับจำนวนความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นนั้นขัดกับหลักความชอบธรรม ของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ และอัตราของค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหาย ที่แท้จริงนั้นควรเป็นเลขตัวเดียวมิเช่นนั้นจะเกินกว่าขีดจำกัดที่กำหนดไว้ในการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกาครั้งที่ 14

ดังนั้น ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของไทยโดยพื้นฐานจำต้องอ้างอิงจากค่าเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นโดยมิจำเป็นต้องพิจารณา และสืบพยานเป็นรายบุคคลเนื่องจากว่าสมาชิกกลุ่มในบางคดีนั้นมีจำนวนมาก โดยต้องพิจารณา ที่พฤติกรรมอันน่าตำหนิของจำเลยเป็นสำคัญ เพราะหลักการที่ว่ากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลย่อมสร้างปัญหาที่ยุ่งยากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรแบ่งกลุ่มลักษณะของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับออกเป็นกลุ่ม ๆ หลังจากประเมินค่าเสียหาย ที่แท้จริงได้แล้ว จากนั้นจึงกำหนดอัตราตัวคูณที่เหมาะสมสำหรับลักษณะของความเสียหายที่ได้รับ ในแต่ละลักษณะต่อไป อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่การกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นเป็นการยากหรือพิสูจน์ ไม่ได้ หรือศาลกำหนดค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินมิได้ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพียงประการเดียว ย่อมสามารถทำได้โดยถือว่าเป็นการยกเว้นหลักการพื้นฐานว่าต้องกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงก่อน ดังเช่น คดีสิ่งแหวดล้อมที่เกิดในประเทศแคนาดาที่ศาลมุ่งพิจารณาที่ประโยชน์สาธารณะของสังคม เป็นสำคัญซึ่งหากไม่กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แล้วย่อมทำให้เหล่าผู้กระทำความผิด

ที่มักเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ได้ใจและไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายทำให้สร้างความเสียหายแบบเดิมขึ้นอีกได้

4.3.1.5 ข้อจำกัดในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับกฎหมายไทยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ควรกำหนดองค์ประกอบและมีข้อยกเว้นในบางกรณี โดยให้ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าคดีนั้น ๆ สมควรที่จะมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการกระทำความผิดของจำเลยที่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นโดยต้องแสดงให้เห็นถึงความร้ายแรงโดยเป็นการจงใจกระทำความผิด หรือมีเจตนาถ่วงถ่วงทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ส่วนกรณีประมาทเลินเล่อนั้นต้องเป็นกรณีที่จำเลยกระทำความผิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross negligence) เท่านั้น และเป็นการกระทำหรือการขาดความระมัดระวังที่เรียกได้ว่าเกือบจะเท่าเทียมกับการกระทำโดยจงใจ (Reckless) โดยหากใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้แต่มิได้ใช้และสามารถแลเห็นความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ทั้งการกระทำโดยฉ้อฉล การกระทำที่กีดกันการกระทำโดยไม่แยแสและเพิกเฉยต่ออันตรายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก็ย่อมนำหลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ประกอบการเยียวยาความเสียหายได้เป็นอย่างดี

สำหรับข้อยกเว้นในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น จากการศึกษาเทียบเคียงกับประเทศออสเตรเลียทำให้ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นผลดีหากนำมาใช้กับประเทศไทย กล่าวคือ

ประการแรก ผู้ที่กระทำความผิดได้รับโทษทางอาญาที่สมควรแล้ว เมื่อจำเลยได้รับบทลงโทษทางอาญาแล้วหากมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอีกย่อมเป็นการลงโทษที่เกินความเหมาะสม ประกอบกับเจตนารมณ์ของการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้นั้น ก็เพื่อประโยชน์ของสังคมมิใช่เพื่อชดเชยแก่ผู้เสียหาย แต่เป็นการลงโทษและป้องปรามจำเลยมิให้กระทำการเช่นนั้นอีกและมีให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้คนในสังคม

ประการที่สอง ค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นมีจำนวนเพียงพอแล้วกับพฤติกรรมการกระทำความผิดที่จำเลยก่อขึ้น จึงมีสมควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้อีก เพราะจะทำให้จำเลยนั้นรับภาระหนักจนเกินไปจนอาจถึงขั้นล้มละลายได้ และย่อมเป็นการสร้างความยุติธรรมให้จำเลย

นอกจากนี้หากจำเลยได้รับโทษปรับทางปกครองแล้วก็มีสมควรถูกกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษซ้ำอีก เพราะค่าปรับทางปกครองในบางกรณีก็มีจำนวนที่มหาศาลเช่นกัน ดังนั้น ควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้เมื่อมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ลงโทษและป้องปรามจำเลยนั้นต่ำจนเกินไป

4.3.2 ประโยชน์ที่จะได้รับในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4.3.2.1 สร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม

กฎหมายนิยามความหมายของสมาชิกกลุ่มว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล³⁶⁹ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสมาชิกกลุ่มหลายคนประกอบกันเป็นกลุ่มบุคคล สมาชิกกลุ่มจึงต้องเป็นบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันกับบุคคลอื่นในกลุ่ม โดยสิทธิอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะเหมือนบุคคลในกลุ่ม การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาของศาล ดังนั้น เมื่อศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์และกลุ่มบุคคลนั้น ๆ แล้ว โดยค่าสินไหมทดแทนตามปกติศาลจะใช้ดุลพินิจพิจารณาตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยให้โจทก์มีภาระในการพิสูจน์จำนวนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจมีปริมาณเพียงเล็กน้อย แต่พฤติกรรมของจำเลยกลับแสดงให้เห็นถึงการจงใจกระทำความผิดโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนสร้างผลเสียอย่างมากแก่กลุ่มบุคคลเป็นวงกว้าง หากศาลยึดหลักกำหนดค่าเสียหายตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความเสียหายต่อกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเพียงเล็กน้อย ย่อมไม่คุ้มค่าต่อการนำคดีมาฟ้องศาลเพื่อดำเนินคดีอย่างสามัญ เนื่องจากภาระในค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง จนอาจทำให้ผู้ได้รับความเสียหายไม่นำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลเนื่องจากเล็งเห็นว่าย่อมเกิดความไม่คุ้มค่าอีกทั้งยังเป็นการเสียเวลาเมื่อเทียบกับค่าเสียหายที่เล็กน้อยนั้น ประกอบกับยังต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมาย อาทิ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าว่าจ้างทนายความ หรือ ค่าฤชาธรรมเนียม เป็นต้น

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว หากผู้ได้รับความเสียหายวางเฉยไม่นำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลไม่ว่าจะเพราะเหตุผลเรื่องค่าใช้จ่ายหรือความไม่คุ้มค่ากับเวลาที่เสียไป โดยการนี้เองย่อมจะทำให้ผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะในคดีแบบกลุ่มที่ผู้กระทำความผิดมักจะเป็นผู้ประกอบการหรือ

³⁶⁹ มาตรา 222/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

นักธุรกิจที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้เสียหายไม่เกรงกลัวต่อความผิดและโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในขณะนั้นและกล้าที่จะกระทำความผิดเช่นเดิมอีก อีกทั้งเป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติตามเนื่องจากความผิดและโทษที่จะได้รับนั้นมีเพียงเล็กน้อยหากพิจารณาประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับย่อมมีมากกว่า

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าหากศาลนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยนำพฤติกรรมของจำเลยมาพิจารณาเป็นปัจจัยหนึ่งของการตัดสิน จะทำให้ผู้ได้รับความเสียหายมีแรงจูงใจในการนำคดีมาฟ้องร้องมากขึ้น โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลย อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยนั้นมีหลักการส่วนใหญ่ที่คล้ายกับประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกาในกรณีที่มีการเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นสามารถเป็นได้ทันทีหากอยู่ในขอบเขตความเสียหายที่ โจทก์ ผู้แทนกลุ่มได้ เสนอ และฟ้องร้องต่อศาล ดังนั้น การเป็นสมาชิกกลุ่มจึงเป็นไปได้โดยทันทีเมื่อศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและได้ส่งคำบอกกล่าวไปยังสมาชิกกลุ่ม ทำให้ประเทศไทยใช้หลักการ “แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม” หรือการ opt-out หากสมาชิกกลุ่มต้องการออกจากกลุ่มและไม่ประสงค์จะผูกพันกับคำพิพากษาและต้องการนำคดีมาฟ้องเป็นคดีอย่างสามัญเอง ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มย่อมทำให้สมาชิกกลุ่มมีแรงจูงใจที่จะเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยไม่แสดงเจตนาออกจากกลุ่มเพื่อรับค่าเสียหายเยียวยาอันประกอบไปด้วยค่าเสียหายเชิงลงโทษเนื่องจากมีความเป็นไปได้ที่จะได้รับการเฉลี่ยค่าเสียหายมากกว่าการนำคดีไปฟ้องอย่างสามัญ และเป็นการสะดวกกว่าการนำคดีไปฟ้องอย่างคดีสามัญเองมาก อีกทั้งการกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่มยังเป็นการลดการนำคดีขึ้นศาลโดยการดำเนินคดีอย่างสามัญ ทำให้คดีลดลงจากศาลเป็นอย่างมาก และยังส่งผลให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษและป้องปรามมิให้กระทำความผิดเช่นนั้นอีกต่อไปในอนาคต และมีเป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นกระทำตามอีกด้วย

4.3.2.2 ลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดของผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจ

วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีมาตั้งแต่อดีต คือ การลงโทษจำเลย อันเนื่องมาจากค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีมุมมองทางด้านกฎหมายอาญาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยความต้องการให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบและมิกล้ากระทำความผิดเช่นเดิมขึ้นมาอีก อย่างไรก็ตาม แม้ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีแนวความคิดทางอาญาประกอบแต่ค่าเสียหายเชิงลงโทษ

นั้นแตกต่างจากค่าปรับทางอาญาเพราะมิได้นำส่งคืนแก่รัฐ แต่เป็นการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติม นอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริงให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ นอกจากวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ผู้กระทำความผิดแล้ว อีกวัตถุประสงค์หนึ่งที่มีการยอมรับกันอย่างกว้างขวางและปัจจุบันมักนำมาใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นคือการป้องปรามการกระทำ ความผิด (deterrence) เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิดมักก่อให้เกิดความเสียหายระดับกว้างขวาง และส่งผลเสียต่อสังคมอย่างกว้าง และมักเกิด จากผู้ประกอบการหรือกิจการขนาดใหญ่ที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายจำนวนมาก เช่น คดีสิ่งแวดล้อม คดีผู้บริโภค ฯลฯ นอกจากนี้ความผิดบางประการนอกจากเกิดผลกระทบ ต่อเอกชนด้วยตนเองยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วย ดังนั้น เพื่อให้สังคมมีความสงบ เรียบร้อยอย่างแท้จริง หลักเกณฑ์เรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยเหลือ สังคมและรัฐ ประกอบกับการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในการกำหนดค่าเสียหาย ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในบางสถานการณ์ที่สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงนั้นย่อมเป็น การป้องปรามผู้กระทำความผิดให้ไม่กระทำความผิดซ้ำเติมอีก โดยการที่จำเลยต้องรับผิดชอบ ในส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมย่อมทำให้จำเลยเกิดความเข็ดหลาบไม่หวนกลับมากระทำ ความผิด และยังเป็นการป้องปรามผู้ที่มีความคิดจะมีพฤติกรรมแบบเดียวกันให้หยุดการกระทำ เช่นเดิมนั้น

4.3.2.3 ช่วยเหลือสังคมและเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการในปัจจุบันเป็นอย่างมากคือมุมมอง ทางด้านสังคมของค่าเสียหายเชิงลงโทษ กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดี แบบกลุ่ม เป็นการช่วยเหลือสังคมและเศรษฐกิจ โดยมองที่การกระทำของจำเลยที่สร้างความเสียหาย ให้กับผู้เสียหายจำนวนมากมากกว่าที่จะมองว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการชดเชยเหยื่อที่ได้รับ ความเสียหาย โดยการคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษควรมองที่ความเสียหายทั้งหมดที่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม ได้รับ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเป็นรายบุคคล ซึ่งเป้าหมายนี้ของค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมส่งผลให้ สังคมเกิดความเรียบร้อยและเศรษฐกิจไม่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของจำเลย และไม่เสี่ยงต่อการล้มละลายของจำเลยมากนัก ดังที่ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาในหลายคดีระบุว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษมิได้มีวัตถุประสงค์ในการชดเชยให้แก่โจทก์ แต่เป็นการชดเชยให้แก่สังคม

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคดีที่น่าสนใจที่ควรนำมาศึกษาในการที่ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ กรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้รับพิจารณาคดีแบบกลุ่มของชาวบ้านกัมพูชากว่าหลายร้อยครัวเรือนที่ได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัท มิตรผล จำกัด จากเหตุบริษัท อังกอร์ซูการ์ (Angkor Sugar Co., Ltd.) ที่เป็นบริษัทในลูกของบริษัท มิตรผล จำกัด ในประเทศกัมพูชา ได้เข้าไปสร้างความเสียหายต่อพื้นที่ทำกินของชาวกัมพูชา โดยทางฝ่ายโจทก์ได้ฟ้องละเมิดเรียกค่าเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน และการละเมิดสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม คดีนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีและสืบพยาน โดยมีประเด็นที่ต้องพิจารณา กล่าวคือ มูลคดีเกิดขึ้นที่ประเทศกัมพูชา และจำเลยนั้นคือ บริษัท มิตรผล จำกัด ที่มีภูมิลำเนาที่ประเทศไทย จึงเป็นกรณีที่บริษัทลูกที่กระทำความผิดคือ บริษัท อังกอร์ ซูการ์ที่มีสภาพนิติบุคคลแยกต่างหากจากบริษัทแม่ แต่มีการฟ้องบริษัทแม่เป็นจำเลย ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้คือจะมีหลักกฎหมายใดที่ควรนำมาพิจารณากับกรณีนี้ และคู่ความควรเจรจาและขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทหรือจะเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาตามรูปคดีโดยลักษณะคดีประเภทนี้เป็นกรณีที่ใกล้เคียงกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าหลักการสำคัญประการหนึ่งของการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท คือ การที่กฎหมายกำหนดให้บริษัทนั้นมีสถานะเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากกรรมการและผู้ถือหุ้นของบริษัท และทำให้บริษัทสามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ในนามของตนเอง รวมทั้งการฟ้องและถูกฟ้องคดี ดังนั้น ความเป็นนิติบุคคลดังกล่าวจึงทำหน้าที่เสมือนเกราะป้องกันของบริษัท จึงก่อให้เกิดหลัก “ความรับผิดอย่างจำกัด (limited liability)” ของบริษัทขึ้น ในทางเศรษฐกิจหลักความเป็นนิติบุคคลและหลักความรับผิดอย่างจำกัดจึงเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายที่สำคัญในการจัดสรรการลงทุนและการกระจายความเสี่ยงได้เป็นอย่างดี³⁷⁰ ส่งผลให้ในบางกรณีมีการจัดตั้งบริษัทโดยอาศัยประโยชน์จากหลักการดังกล่าว โดยการกระทำที่ไม่สุจริต เพื่อฉ้อโกงหรือฉ้อฉลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย หรือเพื่อกระทำการที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น และโดยไม่ว่าจะเป็นความรับผิดในด้านนิติกรรมสัญญา ด้านละเมิด ด้านภาษีอากร หรือด้านแรงงาน ดังนั้น การมีแต่เพียงบทบัญญัติเพื่อจำกัดความรับผิดย่อมทำให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคมจึงสมควรมีข้อยกเว้นหลักการดังกล่าว โดยศาลในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนา “หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัท” หรือ “Piercing the Corporate Veil” ขึ้น เพื่อผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักการมีสภาพบุคคลแยกต่างหากและหลักความรับผิดจำกัดของผู้ถือหุ้น

³⁷⁰ ศุภวัชร มาลานนท์, "ความรับผิดของบริษัทแม่ต่อหนี้สินของบริษัทย่อย" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 กรกฎาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/516208>

โดยหลักการนี้ไม่ได้ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย แต่ศาลไทยก็มีใช้ว่าไม่เคยนำหลักการนี้มาปรับใช้ และแม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะนำหลักความรับผิดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลมาบัญญัติไว้ในมาตรา 44 แต่ก็ได้ให้ความคุ้มครองเจ้าหนี้ของบริษัทเฉพาะที่เป็นผู้บริโภครวมทั้งยังมีเงื่อนไขเฉพาะกรณีทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้องเท่านั้น นอกจากนี้ผู้บริโภครวมทั้งยังเป็นโจทก์ยังต้องมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าบริษัทมีทรัพย์สินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้องจริง อันเป็นขอบเขตที่แคบซึ่งแตกต่างกับประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศาลได้นำหลักความรับผิดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลมาใช้ในกรณีผู้ถือหุ้นหรือกรรมการกระทำโดยไม่สุจริตต่อเจ้าหนี้³⁷¹

โดยการใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ³⁷²

1. ใช้พิจารณาฐานะ หรือลักษณะของบริษัท
2. ใช้ประกอบการตีความเกี่ยวกับความรับผิดหรือหนี้ตามกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของผู้ถือหุ้นที่ไม่สุจริตโดยใช้บริษัทเป็นเครื่องกำบังจากความรับผิด
3. ใช้ในกรณีที่มีการใช้สภาพนิติบุคคลของบริษัท เพื่อฉ้อฉล หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดกฎหมายโดยไม่สุจริต ฯลฯ

ดังนั้น จะเห็นว่าความสำคัญของหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทจึงเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากกฎหมายไทยยังมีได้มีการบัญญัติหลักนี้อย่างชัดเจนและอาจเกิดมีกรณีการกระทำอย่างไม่สุจริตเกิดขึ้น และมีการฟ้องร้องต่อศาล โดยศาลและคู่ความนั้น จำต้องวิเคราะห์และทำความเข้าใจ รวมไปถึงการศึกษาโครงสร้างและวิธีการนำหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทมาใช้อย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างกว้างขวางต่อไป และการที่จะนำหลักเรื่องการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลมาใช้ได้จึงต้องประกอบด้วยพฤติการณ์และองค์ประกอบอีกหลายส่วนประกอบเข้าด้วยกันที่แสดงให้เห็นว่าจำเลยซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นหรือบริษัทแม่ได้ปฏิบัติต่อบริษัทในลักษณะที่ไม่ถือว่าบริษัทนั้นมีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากตน โดยเป็นการฉ้อฉล ไม่สุจริต กระทำมิชอบด้วยกฎหมาย โดยสร้างความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ ไม่ว่าจะเจ้าหนี้ตามสัญญา เจ้าหนี้ละเมิด เจ้าหนี้ภาษีอากรก็ตาม จากการวิเคราะห์ เมื่อพิจารณาจากหลักการ

³⁷¹ นิติพนธ์ บุรณะเจริญรักษ์, "หลักการไม่คำนึงถึงนิติบุคคลกับความรับผิดของผู้ถือหุ้น (Piercing the Corporate Veil to the Shareholder Liability)," วารสารรวมคำแห่ง 124.

³⁷² นิวิษฐชัย สำเนาพันธ์ุ, "ความรับผิดของผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทภายใต้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทจำกัด," หน้า 12-13.

ไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทอาจเข้ามาช่วยแก้ปัญหาในกรณีของการฟ้องร้องคดีระหว่างชาวบ้านกัมพูชาและบริษัท มิตรผล จำกัดได้ โดยโจทก์สามารถยกหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทขึ้นต่อสู้ได้โดยต้องแสดงพยานหลักฐานและเอกสารต่าง ๆ ให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่าการกระทำของบริษัท มิตรผล จำกัดกระทำการโดยไม่สุจริต ละเมิดและสร้างความเดือดร้อนอย่างร้ายแรงให้แก่ชาวบ้านกัมพูชาหลายครัวเรือน อย่างไรก็ดี การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร และด้วยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ซับซ้อนมีโอกาสและความเป็นไปได้ที่ฝ่ายโจทก์และจำเลยอาจทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้เช่นกัน และหากการกระทำ ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นปรากฏจากการสืบพยาน โดยจากพฤติกรรมการที่ปรากฏศาลเห็นว่าจำเลยกระทำไปโดยจงใจ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพิกเฉยละเลยจนทำให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มเดือดร้อนอย่างมาก ภายใต้อข้อตกลงระงับข้อพิพาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นอาจมีแนวคิดเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษ ผังลงไปด้วยก็ได้ดังเช่นคดีในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือถ้าหากศาลจะพิพากษาตามรูปคดี คณะลูกขุนและศาลก็ย่อมกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้โจทก์และกลุ่มผู้เสียหายได้เช่นกัน อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องปรากฏอย่างชัดเจนแน่นอนว่าพฤติกรรมการกระทำคามผิดนั้นสมควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย โดยขณะนี้คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากนำค่าเสียหายเชิงลงโทษ มาปรับใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังช่วยป้องกันการทุจริตจากกรณีที่บุคคลอาศัยช่องว่างของกฎหมายแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่มีชอบ กล่าวคือ การที่กฎหมายบางลักษณะ โดยเฉพาะกฎหมายลักษณะละเมิด ขาดมาตรการบังคับในบางเรื่องมีผลให้เกิดช่องว่างของกฎหมายขึ้นนั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดมิได้เกรงกลัวต่อกฎหมาย หลักเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเป็นตัวช่วยอุดช่องว่างเหล่านี้ได้ และเป็นการช่วยเหลือทางสังคมและเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี จากการที่บุคคลบางพวกเจตนากระทำความผิดโดยคาดว่าจะได้รับผลประโยชน์มากขึ้นจากการกระทำความผิดนั้น โดยผลประโยชน์ที่ได้รับจะเป็นจำนวนที่มากกว่าความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นที่ตนจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและโดยเฉพาะในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีจำนวนผู้เสียหายจำนวนมาก ดังนั้นในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นนอกจากจะมุ่งลงโทษและป้องปรามจำเลยมิให้กระทำความผิดซ้ำหรือเป็นเยี่ยงอย่างต่อบุคคลอื่นกระทำตามแล้วยังเป็นการบังคับให้จำเลยคืนผลประโยชน์ในส่วนที่ตนได้ไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายนั้นให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายอันเป็นการช่วยเหลือสังคมให้มีความสุขเรียบร้อย และเมื่อนำหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษ มาบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ย่อมทำให้มีสภาพบังคับอย่างแท้จริง และเป็นการปิดช่องทางในการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบของจำเลยได้เป็นอย่างดี

4.3.2.4 สมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับการเฉลี่ยทรัพย์สิน

ในการนำคดีไปฟ้องอย่างคดีสามัญนั้นอาจต้องสืบพยานปากหนึ่ง ๆ หลายครั้งหลายสำนวน แม้สมาชิกกลุ่มอาจฟ้องและขอให้รวมการพิจารณาได้ แต่ก็หาใช่ว่าการฟ้องอย่างคดีสามัญของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะฟ้องพร้อมกันหรือใกล้เคียงกันเพื่อให้การรวมพิจารณาสามารถกระทำได้ในคราวเดียว การดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจึงอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวกแก่สมาชิกกลุ่ม แต่หากให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่มซึ่งมีโจทก์เป็นผู้แทนในการฟ้องร้องให้แก่สมาชิกกลุ่มบางรายที่อาจไม่สะดวกในการฟ้องร้องเพราะเหตุปัจจัยค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี หรือเหตุแห่งความไม่สะดวกที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง หรือปัจจัยอื่น ๆ โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกจากจะขจัดปัญหาดังกล่าวแล้ว ผลแห่งคำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มโดยผลของกฎหมายทันที โดยไม่จำเป็นต้องรื้อฟ้องกันอีกในประเด็นที่วินิจฉัยแล้วแต่อย่างใด การดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ ทั้งนี้ในการฟ้องคดีสามัญ การเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษซ้ำซ้อนย่อมสร้างความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของโจทก์คนอื่น ๆ ด้วยประการใดประการหนึ่ง

ประการแรก การตัดสินลงโทษในคราวแรกอาจนำไปสู่การพิจารณาของศาลที่เห็นว่าจำเลยได้รับการลงโทษเพียงพอแล้วจึงทำให้โจทก์ที่นำคดีมาฟ้องภายหลังได้รับการชดเชยจากค่าตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษใด ๆ

ประการที่สอง ศาลจะไม่จำกัดการชดเชยค่าเสียหาย ในกรณีที่คำตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษของแต่ละบุคคลจะทำให้เกิดความเสียหายในการชดเชยให้โจทก์ที่มาภายหลัง ผลลัพธ์ทั้งสองทำให้เกิดทรัพย์สินที่จำกัดซึ่งโจทก์ทุกคนที่แสวงหาค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น อีกทั้งศาลอาจไม่สามารถควบคุมจำนวนข้อเรียกร้องค่าเสียหายเชิงลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพหากโจทก์แต่ละคนนำคดีมาฟ้อง และการไร้ความสามารถที่จะจำกัดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อจำเลยนี้เองจะเพิ่มความเสี่ยงที่ทำให้จำเลยล้มละลาย

การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นเครื่องมือทางกฎหมายในการเยียวยาสิทธิทางแพ่งให้แก่ผู้เสียหายที่มีจำนวนมาก โดยกระทำการพิจารณาให้มีผลของคำพิพากษาเพียงครั้งเดียว และผูกพันผู้เสียหายที่อยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกันตามคำพิพากษามาตรา 222/35 ส่งผลให้คำพิพากษาในคดีที่เป็นเรื่องเดียวกันไม่เกิดความแตกต่างกันในผลของคำพิพากษา ทั้งการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการที่ตนถูกโต้แย้งสิทธิในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำครั้งเดียวกันนั้นที่ควรจะฟ้องคดีเข้ามาด้วยกันเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาและตัดสินคดีเสียไปในคราวเดียวกัน ย่อมส่งผลดี

ในกรณีที่ผู้กระทำความเสียหายนั้นมีทรัพย์สินจำนวนจำกัดทำให้ผู้เสียหายที่เป็นสมาชิกของกลุ่มได้รับการเยียวยาโดยเฉลี่ยจากทรัพย์สินของจำเลยผู้กระทำความผิดอย่างเท่าเทียมกันตามมาตรา 222/43 และมาตรา 222/44 แห่ง ป.วิ.พ.

ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงเป็นการรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของโจทก์ผู้ร้องในการชดใช้ค่าเสียหายจากทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัด และยังปกป้องจำเลยและส่งเสริมเศรษฐกิจในกระบวนการยุติธรรม โดยสมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับการเฉลี่ยทรัพย์สินอย่างเท่าเทียม

4.3.2.5 ค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะช่วยป้องกันการลงโทษซ้ำซ้อนและเสี่ยงต่อการที่จำเลยล้มละลาย

การพิจารณาว่าโจทก์จะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่นั้น ศาลควรที่จะต้องพิจารณาว่าจำนวนผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายนั้นมีอยู่ประมาณเท่าไรซึ่งหากผู้เสียหายแต่ละรายนำคดีมาฟ้องอย่างคดีสามัญแล้วอาจทำให้ผู้กระทำความผิดต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่จะต้องชำระค่าสินไหมทดแทนมากกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นมากจนเกินไป ในขณะที่เดียวกัน การที่ผู้เสียหายคนอื่น ๆ ที่นำคดีมาฟ้องในคราวหลังนั้นอาจไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากกองทรัพย์สินของจำเลยนั้นมีอยู่อย่างจำกัด และจำเลยนั้นต้องเข้าสู่สภาวะล้มละลายย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมที่ผู้เสียหายเพียงบางส่วนได้รับค่าเสียหายที่มากกว่าความเป็นจริงอันเข้าลักษณะของลาภลอยโดยที่ผู้เสียหายรายอื่น ๆ ที่นำคดีมาฟ้องภายหลังนั้นไม่ได้รับการเยียวยาที่ควรจะได้รับ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในครั้งเดียวย่อมเป็นการสร้างความยุติธรรมและยังมีการเฉลี่ยทรัพย์สินผู้เสียหายทุกคนทั้งยังช่วยมิให้จำเลยเกิดความเสี่ยงในการล้มละลาย และเป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านการวิเคราะห์เชิงนิติเศรษฐศาสตร์อีกด้วย

4.3.3 ประเด็นปัญหาในการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

แม้การนำหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมสร้างประโยชน์และความยุติธรรมที่เพิ่มมากขึ้นแก่ทั้งโจทก์และจำเลย โดยเฉพาะเหตุผล

ของการป้องปรามหรือช่วยเหลือสังคมและระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การนำค่าเสียหายเชิงลงโทษ มาปรับใช้ย่อมก่อความกังวลในแง่มุมของการป้องปรามที่มากเกินไป การที่ค่าเสียหายเชิงลงโทษ มีลักษณะเป็นลาภมิควรได้ การตัดสินที่ไม่ชัดเจน รวมทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นสร้างประโยชน์ให้แก่ โจทก์ สมาชิกกลุ่มและทนายความจนเป็นเหตุให้มีการนำคดีขึ้นสู่ศาลหรืออาจมีเหตุให้ผู้ใด แอบอ้างเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อที่จะได้รับประโยชน์จากการดำเนินคดี โดยสิ่งเหล่านี้ย่อมสร้างปัญหาตามมา

4.3.3.1 ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการป้องปรามที่มากเกินไป (Over deterrence)

วัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ นอกจากเพื่อการลงโทษจำเลย ให้มีความเข็ดหลาบแล้ว ยังเป็นการป้องปรามมิให้จำเลยหรือผู้ใดมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้ และมีให้ผู้ใดเอาเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต โดยวัตถุประสงค์นี้เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ ของการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของกฎหมายแพ่ง อีกทั้งยังมีนักกฎหมายให้ความเห็นว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษได้นำพาหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนล่วงล้ำเข้าไปในกฎหมายอาญา เพราะกฎหมายแพ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยความเสียหายเท่านั้นมิใช่เพื่อลงโทษจำเลย ทำให้ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีจำนวนเป็นทวีคูณนี้กลายเป็นการป้องปรามที่มากเกินไป เพราะจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษจะกำหนดให้มากกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากเกินไปมักได้รับการวิจารณ์อย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการกำหนดของคณะลูกขุนที่มีดุลพินิจประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษทำให้การกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนมหาศาลเนื่องจากคณะลูกขุนมักพิจารณาที่ฐานะของจำเลย ซึ่งหากจำเลยมีฐานะทางการเงินมาก ค่าเสียหายเชิงลงโทษก็ย่อมแปรผันตรงกับฐานะทางการเงินนั้น หรือการที่กำหนดโดยไม่มีหลักการชัดเจนโดยอคติของคณะลูกขุนเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่เป็นธรรม แก่จำเลยและอาจส่งผลให้จำเลยล้มละลายได้

นอกจากนี้ ผู้เขียนพบว่าไม่มีบุคคลใดชอบความเสี่ยง กล่าวคือ ผู้ที่ไม่ต้องการแบกรับความเสี่ยงใด ๆ พร้อมจะตัดสินใจเลือกทางที่เสี่ยงน้อยกว่าเสมอ โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจสร้างปัญหาสำหรับบุคคลประเภทนี้ ยกตัวอย่างเช่น เหล่าผู้ประกอบการ หรือผู้ประกอบการธุรกิจที่ไม่มั่นใจว่าพฤติกรรมของตนอาจทำให้เกิดความเสียหายจนต้องรับผิดชอบ ในค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ และการที่มีอาจคาดเดาล่วงหน้าได้ว่าศาลจะกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ หรือแม้จะสามารถคาดเดาถึงความรับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษ ได้แต่ความรับผิดชอบมีจำนวนที่สูงมากที่อาจถึงขั้นทำให้ตนล้มละลาย ทำให้บุคคลเหล่านี้ตัดสินใจ ใช้ความระมัดระวังมากจนเกินไป โดยการที่เลือกทางที่ทำให้ตนมีความเสี่ยงน้อยที่สุดต่อความรับผิด

ในค่าเสียหายเชิงลงโทษจนอาจสร้างกระทบเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมได้ ดังนั้น แม้การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะมีประโยชน์ แต่ย่อมส่งผลเสียหากมีบุคคลตัดสินใจไม่กระทำการใด เพราะเกรงว่าตนจะถูกฟ้องปรามจากการกระทำนั้น

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลและพบว่าวิธีการแก้ปัญหาการฟ้องปรามที่มากจนเกินไปนั้น โดยในประเทศสหรัฐอเมริกามีผู้ได้เสนอวิธีแก้ปัญหาโดยวิธีการกำหนดตัวคูณค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยการ “คูณด้วยค่าผกผันของความน่าจะเป็นที่ผู้เสียหายจะพบความรับผิด” (multiplied by the inverse of the probability that the injurer will be found liable) โดยการคูณด้วยตัวเลขดังกล่าวนี้ มีผู้อธิบายคุณลักษณะดังกล่าวว่าเป็น “เครื่องหมายทางการค้าของแนวคิดค่าเสียหายทางสังคมของค่าเสียหายเชิงลงโทษ” และตัวคูณประเภทนี้จะเหมาะสมที่สุดสำหรับเป็น “กลไกชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายเมื่อผู้ทำความผิดต้องแบกรับต้นทุนจากความเสียหาย” (Alternative cost-internalization mechanisms) ตัวคูณค่าเสียหายเชิงลงโทษในวิธีนี้สามารถนำไปใช้ประสบความสำเร็จในหลายกรณี ดังเช่นในคดีการรั่วไหลของน้ำมัน Deepwater Horizon หรือที่รู้จักกันในคดี BP Oil Spill Settlement ที่แม้จะไม่มีกล่าวถึงส่วนประกอบของค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเป็นทางการ แต่ในข้อตกลงระงับข้อพิพาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มคดีนี้มี “คำตัดสินของค่าเสียหายเชิงลงโทษทางสังคมที่ฝังไว้” (embedded societal punitive damages award) โดยแสดงผ่านการใช้ตัวคูณ “Risk Transfer Premiums หรือ RTPs” โดย RTPs เป็นค่าความเสียหายในอนาคตหรือความเสียหายจากน้ำมันรั่วที่ไม่อาจคาดการณ์ได้

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างในการคำนวณค่าสินไหมทดแทน (Gross compensation) ในคดี BP Oil Spill Settlement โดยในการคำนวณค่าเสียหายในคดีนี้สามารถคำนวณโดยผู้เสียหายจะต้องเลือกช่วงเวลาได้การขอรับเงินเยียวยาประมาณ 3 เดือนจากช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคมที่มีเหตุการณ์น้ำมันรั่วเกิดขึ้น เพื่อคำนวณค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ (Total Business Economic Loss : BEL) โดยการนำ “ค่าขาดกำไรผันแปรในช่วงเวลาดังกล่าว” บวกกับ “ค่าขาดการเจริญเติบโตทางธุรกิจ”

(ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ) = ค่าขาดกำไรผันแปรในช่วงเวลาดังกล่าว + ค่าขาดการเจริญเติบโตทางธุรกิจ

จากนั้นจึงนำค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับ (Total business economic loss) มาคำนวณต่อเพื่อจะได้จำนวนค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดตามสูตรข้างล่างนี้

$$\text{Gross compensation} = (\text{Total business economic loss}) + (\text{Total business economic loss} \times \text{RTP})$$

ยกตัวอย่างเช่น หากผู้เสียหายอาศัยอยู่ใน Zone A (เป็นกรณีที่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ว่าความเสียหายทางเศรษฐกิจที่ได้รับนั้นเป็นผลมาจากการรั่วไหลของน้ำมันในช่วงดังกล่าว เพียงแต่พิสูจน์หลักเกณฑ์การคำนวณทางการเงินเท่านั้น) และมี Total business economic loss คือจำนวน 1 ดอลลาร์ และตัวคูณ RTPs เท่ากับ 2.5 (ได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินชายฝั่ง (Coastal Real Property Damage)

ดังนั้น จำนวน 1 ดอลลาร์ จะถูกคูณด้วย 2.5 และถูกเพิ่มเข้าไปใน 1 ดอลลาร์นั้นเพื่อแสดงถึงจำนวนค่าสินไหมทดแทนทั้งหมด (1 ดอลลาร์ + 2.50 ดอลลาร์ = 3.50 ดอลลาร์ คือ ค่าสินไหมทดแทนทั้งหมด)

กล่าวถึงตารางการชดเชยค่าเสียหายสำหรับ RTPs นี้จะแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งของการเรียกร้องรวมถึงสิทธิสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยคดีนี้เป็นคดีน้ำมันรั่วไหลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ที่ศาลตัดสินว่าบริษัท BP ได้กระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (reckless) จนได้มีการนำคดีไปสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่สุดท้ายโจทก์และจำเลยได้ตกลงกันในข้อตกลงระงับข้อพิพาท โดยมีการกำหนดตัวคูณ RTPs เพื่อชดเชยสมาชิกกลุ่มสำหรับ “ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตรวมทั้งดอกเบี้ยสำหรับความเสี่ยงใด ๆ ที่เกิดจากน้ำมันรั่วมูลค่าของเงินที่สูญหายไป การชดเชยความทุกข์ทางจิตใจและอารมณ์ การชำระบัญชีข้อพิพาททางกฎหมายเกี่ยวกับค่าเชิงลงโทษและปัจจัยอื่น ๆ เป็นต้น”

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าในการกระทำความผิดมีบ่อยครั้งที่พบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถดำเนินการฟ้องร้องในพฤติการณ์ซึ่งผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ หรือขาดพยานหลักฐานที่จะทำให้ผู้นั้นต้องรับโทษในทางอาญาประกอบกับกฎหมายอาญานั้นต้องตีความอย่างเคร่งครัด ทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสในการรอดพ้นจากการรับผิดที่สูง ทำให้การดำเนินการทางแพ่งนอกจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่มีจำนวนเท่ากับความเสียหายที่แท้จริงแล้ว การกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมเข้ามาเสริมมาตรการทางกฎหมาย

ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และเพื่อป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดกล้ากระทำความผิดซ้ำเติมในอนาคต

จากการวิเคราะห์ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการป้องกันปัญหาการป้องปรามที่มากจนเกินไปในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรมีการกำหนดตัวคูณที่มีอัตราที่เหมาะสมและแบ่งแยกกว่าสมาชิกได้รับความเสียหายรูปแบบใดบ้างดังเช่นในคดี BP Oil Spill Settlement ที่แม้สุดท้ายคดีนี้จะเป็นการตกลงระงับข้อพิพาทแบบกลุ่มก็ตาม แต่สุดท้ายการกำหนดตัวคูณทวีความเสียหายก็ได้รับแนวคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ ย่อมสร้างความยุติธรรมให้แก่ทั้งโจทก์และจำเลยเป็นอย่างดี

4.3.3.2 ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นลภมิควรได้ (Unjust enrichment)

ข้อกังวลในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจากการที่กำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากจนเกินไป ทำให้กล่าวได้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีลักษณะเป็นลภมิควรได้ (Unjust enrichment) สำหรับโจทก์ ซึ่งหากในอนาคตสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปเหมือนต่างประเทศที่การกระทำความเสียหายในบ่อยครั้งสร้างความเสียหายร้ายแรงและเป็นวงกว้าง รัฐอาจใช้การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายสร้างความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง

ประเด็นปัญหาที่เกรงว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษที่กำหนดมากขึ้นจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาเกินสมควร สำหรับทางแก้ไขของประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถป้องกันได้โดยการแบ่งส่วน หรือ Split-Recovery โดยการแบ่งส่วนนี้มีเจตนารมณ์นำค่าเสียหายเชิงลงโทษอันมีลักษณะเป็นลภมิควรที่โจทก์ได้รับบางส่วนออกไปแจกจ่ายให้กับบุคคลที่มีได้เป็นคู่ความในคดีหรือมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่ม โดยมีได้ลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จำเลยต้องรับผิดชอบเพื่อให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษยังทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ได้เช่นเดิม กล่าวคือ ค่าเสียหายเชิงลงโทษยังช่วยในการป้องปรามและลงโทษจำเลย การแบ่งส่วนนี้จึงมีจำเป็นต้องลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จำเลยต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด สำหรับการพิจารณาว่าจำเลยสมควรรับผิดชอบโดยจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมหรือไม่ คือการพิจารณาว่าโจทก์นั้นได้รับค่าเสียหายที่แท้จริงอันเป็นการเพียงพอกับความเสียหายที่แท้จริงที่ได้รับแล้วหรือไม่ หากค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นเพียงพอแล้ว โจทก์ก็ไม่ควรได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษอันเป็นส่วนที่เพิ่มขึ้นมานอกจากค่าเสียหายที่แท้จริงอีก ทำให้เห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษเปรียบเหมือนกับโทษปรับทางอาญาที่จำเลยต้องจ่ายบางส่วนให้แก่รัฐหรืออาจต้องส่งเข้ากองทุนสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งการส่งคืนค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้าสู่รัฐหรือเข้าสู่

กองทุนมีความแตกต่างกันตรงที่การส่งค่าเสียหายเชิงลงโทษคืนแก่รัฐ รัฐซึ่งมีฐานะเป็นผู้ปกครองนั้น ต้องนำค่าเสียหายเชิงลงโทษดังกล่าวเข้าสู่ระบบงบประมาณเพื่อวางแผนการใช้จ่ายในการให้บริการ สาธารณะด้านต่าง ๆ โดยที่ไม่สามารถระบุหรือเจาะจงว่าจะนำเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ได้มานั้นมา เยียวยาความเสียหายแก่ผู้ใด สำหรับการนำเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษส่งเข้าสู่กองทุนต่าง ๆ จะสามารถนำไปใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกองทุนได้ดีกว่า การส่งคืนแก่รัฐทำให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นซึ่งมิได้ฟ้องคดีหรือเป็นสมาชิก กลุ่มมีโอกาสได้รับการเยียวยาความเสียหายจากค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวนนั้นได้โดยมิจำเป็นต้อง ฟ้องร้องดำเนินคดี³⁷³ เมื่อจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนมาก ดังในประเทศสหรัฐอเมริกา โจทก์จะมีแรงจูงใจสูงมากในการนำคดีมาฟ้องต่อศาลและอาจมีบุคคลที่ไม่สุจริตแสดงตนว่า เป็นสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่มเพราะผลแห่งคดีอาจทำให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มเหล่านั้น ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นจำนวนที่สูงมาก ส่งผลให้มลรัฐหลายแห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ออกกฎหมายเพื่อแบ่งส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้าสู่รัฐ เช่น มลรัฐอลาสกา (Alaska) กำหนดให้ แบ่งส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษร้อยละ 50 คืนแก่รัฐ และมลรัฐไอโอวา (Iowa) กำหนดให้แบ่งส่วน ค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 เข้าสู่กองทุนทรัสต์เพื่อการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง ที่บริหารโดยหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีการกระทำผิดร้ายแรงที่ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ให้นำนั้นได้มุ่งเป็นผลโดยตรงแก่โจทก์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากโจทก์ไม่ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ อาจทำให้แรงจูงใจของโจทก์ในการฟ้องคดีลดลงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่ผู้กระทำความผิด มีโอกาสสูงมากที่อาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปได้ เช่น กรณีรถชนแล้วหนี การใช้วิธีแบ่งส่วน จึงต้องใช้อย่างระมัดระวัง

นอกจากนี้ จากการศึกษาทำให้ผู้เขียนเห็นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเข้ามาเสริมหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น เป็นการพิจารณาคดีเพียงครั้งเดียวและผลของคำพิพากษาผูกพันกับสมาชิกกลุ่มที่มีจำนวนมาก ทำให้สมาชิกกลุ่มจำนวนมากเหล่านั้นไม่มีความปรารถนาที่ต้องแสดงเจตนาออกจากกลุ่มเพื่อไป ฟ้องร้องคดีอย่างสามัญ อันยอมเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้เสียหายแต่ละคน นำคดีไปฟ้องอย่างคดีสามัญเพื่อเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษ ซึ่งนอกจากจะทำให้คดีล้นศาลแล้ว ยังทำให้จำเลยเปรียบเสมือนโดนลงโทษซ้ำซาก อันเป็นการไม่ยุติธรรมแก่จำเลย ซึ่งสมควรจะเป็น

³⁷³ ศิริกุล สิริอรุณรุ่งโรจน์, "ปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน : ศึกษากรณีค่าเสียหายทางจิตใจและ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า 128-129.

เช่นนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าศาลควรอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพียงครั้งเดียว ซึ่งหากค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนมากไปจนทำให้มีลักษณะเป็นลากลอย แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มก็ย่อมสามารถส่งเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษบางส่วนนั้นเข้าสู่กองทุนสาธารณะ อันมีลักษณะเฉพาะที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น ๆ จะเป็นผลดีกว่า อีกทั้งยังทำให้ผู้เสียหายที่มีได้เป็นสมาชิกกลุ่มแต่ได้รับความเสียหายจากการนั้นได้รับการเยียวยา ชดเชยจากเงินที่แบ่งส่วนเข้าสู่กองทุนด้วย หรือในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการแบ่งส่วน ค่าเสียหายเชิงลงโทษไปสู่โรงเรียนกฎหมาย ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจหากนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและปรากฏว่าจากคำร้องขอ อนุญาตให้ศาลจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มีกรณีที่ปรากฏว่าโจทก์ขอให้ศาลสั่งให้มีการกำหนด ค่าสินไหมทดแทนและมีคำขอให้ส่งเงินบางส่วนนั้นเข้ากองทุนที่เกี่ยวข้อง เช่น คดีสิ่งแวดล้อมก็นำส่ง เงินเข้าสู่กองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาและจัดการแก้ไขกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากในอนาคตมีการบัญญัติหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น การดำเนินคดี แบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม หากศาลมีการกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม และยังมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ หากปรากฏว่ามีผู้วิจารณ์หรือทักท้วงในประเด็นของการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มีลักษณะเป็นลากมิควรได้ ย่อมสามารถแก้ไขได้โดยการส่งเงินจำนวนนี้เข้าสู่ กองทุนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และสังคมต่อไป แต่อย่างไรก็ดี การแบ่งจำนวนค่าเสียหายเข้าสู่กองทุนลักษณะนี้ที่มีการหันเห ค่าเสียหายเชิงลงโทษไปสู่รัฐหรือกองทุนต่าง ๆ นั้นควรใช้โดยระมัดระวังเพราะจะทำให้แรงจูงใจ ที่ผู้เสียหายจะนำคดีมาสู่ศาลนั้นลดน้อยลงได้

4.3.3.3 ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีหลักการตัดสินที่ไม่ชัดเจน

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประเทศ สหรัฐอเมริการะยะหลังมีแนวโน้มว่าจะมีการโอนอำนาจในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ จากคณะลูกขุนไปสู่ผู้พิพากษามากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ยังให้คณะลูกขุนเป็นผู้ตัดสินค่าเสียหาย เชิงลงโทษอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การตัดสินความรับผิดในค่าเสียหายเชิงลงโทษมีมาตรฐานที่ไม่ชัดเจนนัก อันมีเหตุผลจากหลักเกณฑ์ที่คณะลูกขุนนำมาใช้อาจไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย เนื่องจาก คณะลูกขุนเป็นบุคคลธรรมดาที่มีได้มีอาชีพทางกฎหมาย จึงอาจนำอารมณ์ความรู้สึก อคติ และความรู้สึกไม่ดีที่มีต่อตัวจำเลยมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ อย่างไรก็ตาม สุดท้ายผู้พิพากษามักจะเข้ามาควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษดังกล่าว

โดยปัจจุบันในประเทศสหรัฐอเมริกาจะกำหนดอัตราส่วนของค่าเสียหายเชิงลงโทษต่อค่าเสียหายเชิงชดเชยเป็นเลขตัวเดียว และโดยพื้นฐานจะกำหนดโดยอ้างอิงกับความเสียหายที่แท้จริง ยกเว้นกรณีที่มีสามารถพิสูจน์ถึงค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นได้และความเสียหายนั้นกระทบต่อสังคมโดยรวมอย่างมาก

สำหรับประเทศไทยนั้น ไม่มีระบบลูกขุนในการพิจารณาคดีของศาลไทย ทำให้ลดปัญหาในเรื่องนี้ลงไปได้บ้าง โดยการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษในกฎหมายได้ในกฎหมายพิเศษบางฉบับนั้นได้มีเพดานกำหนดจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้อย่างชัดเจน และมีอัตราที่สูงที่สุดคือ 5 เท่าในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค แต่อย่างไรก็ดี หากจะมีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษในกฎหมายพิเศษฉบับอื่นหรือแม้กระทั่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เอง ประเด็นในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างจริงจังโดยผู้พิพากษาและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยการมีมาตรการที่รัดกุมและชัดเจน ซึ่งวิธีแก้ปัญหาคือถ้อยคำที่ใช้ยึดถือเป็นหลักเกณฑ์นั้นต้องมีความชัดเจนแน่นอน และปรับปรุงหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ข้อถกเถียงในประเด็นนี้ลดน้อยลงไป อย่างไรก็ตาม พฤติการณ์กระทำความผิดบางลักษณะที่สามารถพบได้ทั่วไปในกฎหมายอาญา อย่างเช่น การประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดา ย่อมมิเป็นเหตุที่สามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ โดยต้องกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในความผิดที่กระทำโดยจงใจหรือกระทำโดยปราศจากความยับยั้งชั่งใจถึงบุคคลอื่น หรือการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มีการฉ้อฉล หรือกดขี่ อันเป็นพฤติกรรมที่แปลกแยกออกไปจากการกระทำความผิดในลักษณะธรรมดา โดยข้อเสียของการไม่มีหลักในการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ชัดเจนนั้น อาจทำให้ผู้พิพากษากำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษได้โดยอิสระจนเกินไป โดยมีอคติกำหนดอัตราที่สูงมาก โดยเฉพาะในระยะแรกที่มีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย อาจทำให้จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีมากจนเกินไป และสร้างผลเสียให้จำเลยจนอาจมีสถานะหนี้สินล้นพ้นตัวจนถูกฟ้องล้มละลายได้ ทำให้เป็นการสร้างความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้ อีกทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรจะประกอบไปด้วยการตรวจสอบให้แน่ใจว่าหลักเกณฑ์ที่ยังคงไม่ชัดเจนอยู่นั้นได้ถูกนำมาใช้ด้วยวิธีการที่เป็นธรรม และถูกต้อง โดยผู้พิพากษาควรควบคุมมิให้การไม่มีหลักการที่ชัดเจนในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาจมีการแบ่งกลุ่มของผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะของความเสียหายที่ได้รับ และกำหนดอัตราค่าเสียหายเชิงลงโทษให้เหมาะสมในแต่ละกรณีที่เหมาะสมนั้นได้รับความเสียหาย ประกอบกับต้องมีกฎหมายกำหนดในเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นข้อโต้แย้งในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศาลวางหลักว่ารัฐธรรมนูญห้ามพิพากษาไปถึงบุคคลภายนอกที่มีใช้คู่ความในการดำเนินคดีหรือที่เรียกว่าบุคคลแปลกหน้า ทำให้จำเลยในคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา มักที่จะยกข้อต่อสู้นี้เพื่อมิให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่ตนอันเนื่องมาจากสมาชิกกลุ่มนั้นมีใช้คู่ความในคดี (absent class members) อย่างไรก็ดี การตีความในลักษณะเช่นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเหมาะสมสำหรับการปรับใช้ในคดีสามัญเท่านั้น เพราะถ้าได้ตีความกว้างมากจนเกินไปโดยครอบคลุมถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้เป็นการทำลายเจตนารมณ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ให้ผลของคำพิพากษาจะผูกพันถึงสมาชิกกลุ่ม เพราะถึงแม้สมาชิกกลุ่มจะมีใช้คู่ความแต่ไม่มีคนแปลกหน้าในคดีอย่างแน่นอนประกอบกับตามมาตรา 222/17³⁷⁴ แห่ง ป.วิ.พ. วางหลักให้สมาชิกกลุ่มที่มีได้ออกจากกลุ่มมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดี มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือมีสิทธิจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่ม เป็นต้น ทำให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มมีสิทธิคล้ายคู่ความในคดีแบบกลุ่ม อย่างไรก็ดี หลักการดังกล่าวมิใช่เรื่องใหม่ โดยมีความคล้ายกับมาตรา 145³⁷⁵ แห่ง ป.วิ.พ. ที่กำหนด

³⁷⁴ มาตรา 222/17 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติไว้ว่า

“สมาชิกกลุ่มที่มีได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/16 ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) เข้าฟังการพิจารณาคดี
 - (2) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/12 (5)
 - (3) ขอตระเวนเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น
 - (4) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๙ วรรคสอง
 - (5) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนนี้
 - (6) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอถอนฟ้องตามมาตรา 222/28 การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีตามมาตรา 222/29 และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดตามมาตรา 222/30
 - (๗) ตรวจสอบและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/40
- สมาชิกกลุ่มจะแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้

³⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย ถ้าหากมี

ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง โดยไม่ต้องสนใจถึงผลที่จะเกิดกับคนอื่น แต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผลของคำพิพากษานั้นย่อมผูกพันไปถึงสมาชิกกลุ่มด้วย จึงต้องมีกลไกมากมายเข้ามารองรับให้เกิดความชอบธรรมในเรื่องของกระบวนการที่จะให้มีผลผูกพันไปถึงสมาชิกกลุ่ม ทำให้มีข้อท้วงติงที่น่าสนใจว่าเหตุใดจึงกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยคำนึงถึงบุคคลที่มีคู่ความหรือก็คือสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่ม เพราะว่าหลักนี้จะขัดต่อหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งใช้หลักความประสงค์ของคู่ความอย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีความเห็นว่าในโลกยุคปัจจุบันที่การผิดสัญญาหรือการละเมิดหรือการฝ่าฝืนเพียงครั้งหนึ่งคราวเดียวนั้นเกิดผลกระทบต่อคนจำนวนมากที่เป็นสมาชิกกลุ่มและขณะเดียวกันการทำความผิดที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงนี้ย่อมต้องถูกป้องปรามมิให้มีการทำอย่างนี้อีก เพราะผลจะเกิดกับประชาชนทั่วไปตลอดจนสังคมหมู่มาได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยคำนึงถึงสมาชิกกลุ่มและสังคมที่ได้รับผลเสียนั้นจึงเกิดความชอบธรรม เพราะอรรถประโยชน์ของกฎหมายนั้นคือการรักษาสัมพันธภาพของประชาชนให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุข โดยเฉพาะในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ความเสียหายเกิดสู่สังคมและคนหมู่มา สำหรับกฎหมายไทยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้หลักความประสงค์ของคู่ความนั้นมีความสำคัญ แต่บทบัญญัติที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งเป็นหลักการของกฎหมายมหาชนว่าประโยชน์ของมหาชนย่อมอยู่เหนือประโยชน์ของเอกชน ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลักใหญ่นี้เป็นกฎหมายเอกชนที่กำหนดว่าคำพิพากษาผูกพันเฉพาะคู่ความในคดี แต่ว่าในทุกกรณีของกระบวนการพิจารณาจะมีข้อยกเว้นให้เสมอถ้าเรื่องนั้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ว่าจะยกเว้นเรื่องคำพิพากษาเกินคำขอที่ดี หรือหลักกฎหมายที่ว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยว

ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 142 (1), 245 และ 274 และในข้อต่อไปนี้

(1) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างหรือจะใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกก็ได้

(2) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใดๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่า”

ด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้ตามมาตรา 198 ทวิ หรือการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงที่มีได้ว่ากล่าวกันมาในศาลชั้นต้น ถ้าเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนย่อมเป็นข้อยกเว้นตามมาตรา 225 แห่ง ป.วิ.พ. นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีความเห็นว่าสามารถโต้แย้งนักกฎหมายที่มองว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะนักกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะแม้ว่ารัฐธรรมนูญนั้นเป็นกฎหมายที่ยิ่งใหญ่ก็จริงแต่มิใช่ว่าไม่สามารถมีข้อยกเว้นได้เลย เพราะความแตกต่างและความหลากหลายในปัญหาของแต่ละเรื่อง รวมถึงความเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ ย่อมมีความเป็นพลวัต และค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นสมควรพิจารณาโดยมุ่งเน้นไปที่การกระทำความผิดที่ร้ายแรงของตัวจำเลยที่ส่งผลเสียต่อสังคมโดยรวม

4.3.3.4 ค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการหาประโยชน์สำหรับโจทก์ สมาชิกกลุ่ม และทนายความ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งนอกเหนือจากความเสียหายแท้จริงที่พิสูจน์ได้ และบางครั้งมีจำนวนที่สูงมากโดยเฉพาะในคดีที่สร้างผลกระทบขนาดใหญ่ เช่น กรณีน้ำมันรั่วในอ่าวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงเป็นไปได้ว่าอาจมีกรณีที่โจทก์หวังผลประโยชน์จากการฟ้องเรียกร้องค่าเสียหาย และด้วยเหตุนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอาจส่งผลให้ผู้ที่ไม่ได้รับความเสียหายอย่างแท้จริงและโดยตรงจากการกระทำผิดนั้นแสวงว่าตนได้รับความเสียหายโดยแสดงตนเป็นสมาชิกกลุ่มและมีได้ออกจากกลุ่มเพื่อขอรับการเยียวยาจากค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังมีการกำหนดเงินรางวัลของทนายความที่เป็นจำนวนที่สูงมาก เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่อาจสูงถึงร้อยละ 50 ในคดีที่มีขนาดใหญ่หรือในประเทศไทยที่ได้กำหนดให้มีเงินรางวัลทนายความร้อยละ 30 ของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับตามมาตรา 222/37 แห่ง ป.วิ.พ. อันเป็นลักษณะของค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) อาจทำให้ทนายความที่ไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณและมรรยาททนายความยุ่งผู้เสียหายให้มีการฟ้องร้องคดีความกันขึ้นเพื่อหวังว่าตนจะได้รับผลตอบแทนที่สูง

สำหรับทางแก้ไขในปัญหาข้อนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าภาระหนักในการแก้ไขปัญหานี้จะตกอยู่ที่ผู้พิพากษาในกระบวนการพิจารณาที่ ต้องพิจารณาว่าความคดีแบบกลุ่มคดีนั้นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบนั้นเป็นเอกสารและพยานหลักฐานที่แท้จริงโดยไม่เป็นเท็จ อันเป็นการป้องกันไม่ให้เหล่าโจทก์ผู้แทนกลุ่ม กลุ่มผู้เสียหายหรือทนายความสามารถแสดงหลักฐาน

เท็จในการนำคดีมาฟ้องศาลได้ หรือในขั้นตอนของการขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มที่ต้องพิจารณาเอกสารอย่างถูกต้องและวางหลักเกณฑ์ให้รัดกุมมากที่สุด

4.4 บทวิเคราะห์การกำหนดเงินรางวัลนายความในมาตรา 222/37 ที่ศาลต้องคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ

บทบาทของนายความต่อลูกความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวิธีพิจารณาความที่ซับซ้อนและกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกนั้นมีจำนวนมาก โดยสมาชิกกลุ่มนั้นมักเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน หรือได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยจนไม่มีพลังและแรงจูงใจในการนำคดีขึ้นสู่ศาล และผู้กระทำความผิดมักเป็นบุคคลที่มีอำนาจในการต่อรองที่ค่อนข้างมาก เช่น ผู้ประกอบธุรกิจ ดังนั้น นายความจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ และถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญต่อนายความของกลุ่ม โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของนายความของกลุ่ม³⁷⁶

ประการแรก ประสบการณ์และชื่อเสียงของนายความ ศาลจะพิจารณาถึงประสบการณ์ในการว่าความคดีประเภทต่าง ๆ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีมากน้อยเพียงใด ชื่อเสียงและความสามารถโดยส่วนตัวของนายความ

ประการที่สอง ผลงาน ศาลมักจะพิจารณาถึงการปฏิบัติงานในคดีตั้งแต่เริ่มต้นยื่นคำร้องขอเพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มว่า นายความนั้นมีความตั้งใจในการดำเนินคดีเพียงใด ทุ่มเทพความรู้ความสามารถในคดีอย่างเต็มที่หรือไม่

ประการที่สาม การประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม นายความของกลุ่มต้องปรึกษาหารือกับผู้แทนกลุ่มถึงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินคดีตลอดเวลา ต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มทราบว่า จะดำเนินการต่อไปอย่างไร ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่ม

ประการที่สี่ มรรยาทนายความ เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยเฉพาะความสุจริตและความซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

³⁷⁶ วิชัย อริยะนนทกะ และคณะ, *Class Action: รายงานการวิจัย*, หน้า 68.

โดยประการนี้เองการเลือกทนายความที่มีประสบการณ์และมีความสามารถสูงย่อมเป็นประโยชน์และผลดีแก่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นอย่างมากเนื่องจากกระบวนการดำเนินคดีมีความซับซ้อน และผลของคำพิพากษานั้นผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน

สำหรับเงินรางวัลทนายความนั้น ในมาตรา 222/37 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติไว้ว่า

“ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สินให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ดังกล่าว ต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น”

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/37 ได้มีการบัญญัติเรื่องเงินรางวัลทนายความ โดยเงินรางวัลทนายความนั้นมีลักษณะเป็น “ค่าทนายความตามผลแห่งคดี” (Contingency Fee) ซึ่งกำหนดให้จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่ทนายความของโจทก์ โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดให้โดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบ และจะกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ดังกล่าว ต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น โดยศาลต้องคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลงทนายความของโจทก์จึงมีหน้าที่ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยอีกด้วย ทำให้เห็นว่าเงินรางวัลทนายความนั้นเป็นค่าตอบแทนการทำหน้าที่ของทนายความตามระยะเวลาที่ทนายความได้ใช้ในการดำเนินคดีว่าต่างแก่ต่างแทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกเหนือไปจากค่าจ้างว่าความที่ได้ตกลงกับโจทก์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนกลุ่ม นอกจากนี้ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม ทนายความไม่อาจทราบได้ว่าในขณะฟ้องคดีนั้น

จะมีจำนวนผู้เสียหายเท่าใดและแต่ละคนมีความเสียหายมากน้อยเพียงใด ทำให้ทนายความต้องตรองจ่ายเงินแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มไปก่อน จึงต้องรอการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล³⁷⁷ ดังนั้น เงินรางวัลทนายความจึงต้องประเมินจากคำพิพากษาของศาลโดยจำเลยจะจ่ายให้แก่ทนายความโจทก์เป็นเงินอีกก้อนหนึ่งตามกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทย

อย่างไรก็ดี กล่าวถึง ค่าทนายความตามผลแห่งคดี เมื่อมีการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างชัดเจนย่อมเสมือนการยอมรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในผลแห่งคดีของทนายความมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นครั้งแรกที่มีการบัญญัติเรื่องค่าทนายความตามผลแห่งคดีเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรของไทย ดังนั้น มาตรา 222/37 นี้จึงอาจกลับหลักการของศาลฎีกาไทยที่เคยพิพากษาว่าการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างไรก็ตาม ค่าทนายความตามผลแห่งคดีสำหรับประเทศไทยนี้ ได้ถูกบัญญัติใช้เฉพาะกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเท่านั้น

นอกจากนี้ การที่ทนายความโจทก์ต้องตรองจ่ายค่าใช้จ่ายในคดีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการประกาศแจ้งสมาชิกกลุ่มทุกคนเพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่มให้เข้ามาในคดีมากที่สุด ค่าใช้จ่ายในด้านพยานผู้เชี่ยวชาญและการแสวงหาหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินคดี ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มมีจำนวนมากก็ย่อมต้องใช้เงินจำนวนมากตามไปด้วย ทำให้เห็นว่าทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความเสี่ยงเป็นอย่างมาก และต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูง โดยต้องสามารถรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้ ทั้งต้องทำการปรึกษากับโจทก์ผู้แทนกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยการมีความสามารถและความพร้อมของทนายความในคดีแบบกลุ่มในการเข้ามารับภาระหน้าที่จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากทั้งยังเป็นเงื่อนไขที่ศาลจะพิจารณาอนุญาตในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอันเป็นหลัก Adequacy of Representation ที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/12 วรรคแรก อนุมาตรา (5) ความว่า

“ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องเช่นนั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

(5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวม

³⁷⁷ ศดา วงศ์โชติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่ม," หน้า 32.

ทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม”

ดังนั้น จึงมีการบัญญัติยอมรับการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความโจทก์โดยทนายความโจทก์จะได้รับต่อเมื่อชนะคดี โดยศาลอาจกำหนดให้ทนายความโจทก์ได้รับเงินรางวัลทนายความไม่เกินร้อยละ 30 ของค่าเสียหายที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนมีสิทธิได้รับประกอบ ตามมาตรา 222/37 ทำให้เห็นว่าบทบาทของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงแตกต่างไปจากการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในคดีแพ่งสามัญทั่วไป

สำหรับค่าทนายความตามผลแห่งคดี (contingency fees) คือ การเรียกค่าวิชาชีพทนายความจากงานบริการทางกฎหมายโดยคำนวณจากผลแห่งคดีที่ศาลมีคำพิพากษา โดยลูกความไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมล่วงหน้า และจะไม่ถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมทนายความ เว้นแต่ข้อพิพาทจะสำเร็จโดยมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทอันเป็นประโยชน์แก่ตัวความ³⁷⁸ โดยจะเรียกตามสัดส่วนของจำนวนเงินที่ได้รับจากการตกลงยอมความกันในคดีหรือจากการฟ้องร้องคดีและมักจะเป็นร้อยละของเงินที่โจทก์ชนะในชั้นที่สุดและสามารถบังคับคดีได้ ซึ่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความจะรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายเกือบทั้งหมด ในเกือบทุกกรณี เช่น ค่าธรรมเนียมในการขอเวาระเบียนหรือเวาระเบียนทางการเงิน ค่าธรรมเนียมในการรับบันทึกอื่น ๆ ของลูกความ ค่าโทรทางไกล ค่าถ่ายเอกสารหรือจัดส่ง หรือค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมใด ๆ ที่เฉพาะเจาะจงของลูกความ แต่หากปรากฏว่าคดีนั้นไม่สำเร็จหรือแพ้คดี ลูกความก็มีต้องจ่ายค่าทนายความตามผลแห่งคดี³⁷⁹ โดยค่าทนายความตามผลแห่งคดี เป็นลักษณะการกำหนดค่าตอบแทนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา และในคดีแบบกลุ่มในมลรัฐวิคตอเรียประเทศออสเตรเลีย เพราะเชื่อว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ไม่ว่าผู้นั้นจะมีทุนทรัพย์ในการดำเนินคดีหรือไม่

สำหรับการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีในประเทศไทยนั้น มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1260/2543 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า “...วิชาชีพทนายความมีลักษณะผูกขาดที่ทนายความได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหลายประการ ย่อมมีพันธกรณีต่อสังคมที่ต้องปฏิบัติและดำรงตนให้ต้องกับหลักจริยธรรมทางวิชาชีพ ในส่วนการปฏิบัติหน้าที่ทนายความมีส่วนสำคัญในการประสิทธิ์

³⁷⁸ สุธินี ฤกษ์วสินกุล, "ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee): ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครอง," หน้า 2.

³⁷⁹ Higgerty Law, "Class Action Faq's "

ประสาทความยุติธรรมแก่คู่ความคู่เป็นเจ้าหน้าที่ของศาล ทนายความไม่พึงทำสัญญากับลูกความ ในลักษณะที่ตนเองมีส่วนได้เสียโดยตรงในคดีจนกระทบกระเทือนการปฏิบัติหน้าที่ ข้อสัญญาระหว่าง โจทก์และจำเลยส่วนที่ตกลงให้สินจ้างกันอีกร้อยละ 5 ของทุนทรัพย์สินสมรสที่จำเลยจะได้รับ เป็นข้อสัญญาที่ให้ทนายความเข้ามีส่วนได้เสียในทางการเงินโดยตรงในผลของคดี ไม่ต้องด้วยหลัก จริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความ ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน สัญญาจ้างว่าความระหว่างโจทก์จำเลยในส่วนนี้จึงเป็นโมฆะ”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 810/2554 “...การที่จำเลยทั้งสามทำบันทึกคำมั่นจะให้รางวัลแก่โจทก์อีกร้อยละ 5 ของเงินส่วนที่จำเลยทั้งสามได้รับเกินกว่า 80,000,000 บาท บันทึกข้อตกลงดังกล่าวแสดงว่าค่าตอบแทนที่โจทก์จะได้รับจากจำเลยทั้งสามขึ้นอยู่กับว่าจำเลยทั้งสามจะได้รับทรัพย์มรดกเกินกว่า 80,000,000 บาทหรือไม่ หากจำเลยทั้งสามไม่ได้รับทรัพย์มรดกหรือได้รับไม่เกินกว่า 80,000,000 บาท โจทก์จึงจะไม่ได้รับค่าตอบแทนเพิ่มเติมจากจำเลยทั้งสาม ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะที่โจทก์ซึ่งเป็นทนายความเข้าไปมีส่วนได้เสียทางทรัพย์สินในผลแห่งคดีของจำเลยทั้งสาม ซึ่งเป็นลูกความ แม้ไม่ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย แต่เป็นสัญญาที่ฝ่าฝืนต่อหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพทนายความ ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 150 ปัญหาข้อนี้แม้จำเลยทั้งสามจะไม่ได้ให้การต่อสู้คดีไว้โดยชัดแจ้ง แต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตาม ป.วิ.พ. มาตรา 142(5)”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3331/2556 “...ตามสัญญาจ้างว่าความระบุว่า “เมื่องานบรรลุตามสัญญา นี้ จำเลยที่ 1 ต้องให้ค่าตอบแทนแก่โจทก์อีกร้อยละ 5 ของทรัพย์มรดกที่ได้มาจากการทำงานตามสัญญานี้.....” และ “ในการดำเนินการต่อสู้คดี ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อยู่ในความรับผิดชอบของโจทก์ ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตลอดจนเงินประกันค่าเสียหายในการบังคับคดี หรือในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ต้องวางศาล ให้โจทก์เป็นผู้จ่าย” กับ “ค่าใช้จ่ายที่ต้องจ้างบุคคลภายนอกเพื่อเสริมข้อต่อสู้คดี อันมิใช่เป็นค่าใช้จ่ายตามปกติในคดี ให้โจทก์เป็นผู้จ่าย” แสดงว่าโจทก์จะได้รับค่าจ้างมาหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนมรดกที่จำเลยที่ 2 ได้รับตามผลคดีที่ศาลพิพากษา จึงมีลักษณะเป็นการมีส่วนได้เสียโดยตรงในผลคดี อีกทั้งการที่โจทก์รับเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่อสู้คดี แม้เพียงบางส่วนก็เป็นการหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความ หรือยุยงให้ผู้อื่นเป็นความกัน ซึ่งไม่ต้องด้วยหลักจริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความ ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150 โจทก์ไม่อาจเรียกร้องค่าจ้างจากจำเลยทั้งสองได้”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2869/2562 “...ข้อสัญญาที่มีได้มีวัตถุประสงค์ให้เป็นทางเลือกแก่ผู้ฟ้องคดี แต่เป็นข้อสัญญาที่มุ่งประสงค์เพื่อให้ทนายความเข้ามามีส่วนได้เสียในทางการเงินโดยตรงในผลของคดีและอาจก่อให้เกิดการฟ้องร้องคดีโดยไม่จำเป็น แตกต่างจากข้อสัญญาที่เรียกเก็บค่าทนายความตามทฤษฎีของคดี ซึ่งทนายความจะได้รับค่าจ้างในการทำงานโดยไม่เกี่ยวกับผลของคดีโดยสิ้นเชิง ข้อสัญญาที่กำหนดค่าทนายความโดยมุ่งเฉพาะผลสำเร็จของงานจึงไม่ต้องด้วยหลักจริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความ ย่อมถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150³⁸⁰ โจทก์ไม่อาจเรียกให้จำเลยชำระค่าว่าความตามข้อสัญญาได้”

สำหรับการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีในประเทศไทยนั้นเมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาของศาลจะเห็นว่าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้นย่อมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานการณ์³⁸¹ กล่าวคือ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมีลักษณะเป็นพลวัตไม่ใช่สิ่งที่อยู่นิ่งและจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจตลอดเวลา ทำให้กฎหมายย่อมต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มิเช่นนั้นกฎหมายย่อมล้าหลังได้ การนำหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมาเป็นหลักการพื้นฐานในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงควรเป็นไปอย่างเหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์สังคมปัจจุบันเพื่อความจำเป็นต่อการรักษาความสงบอย่างแท้จริง เพราะหากศาลใช้ดุลพินิจอย่างอิสระและกว้างขวางจนเกินไป อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายได้³⁸² ประกอบกับในมาตรา 222/37 แห่ง ป.วิ.พ. ได้นำหลักการเรื่องเงินรางวัลทนายความมาบัญญัติไว้ว่ามีลักษณะเป็น “ค่าทนายความตามผลแห่งคดี” ทำให้เห็นว่ากฎหมายไทยกำลังเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีการยอมรับการคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดี โดยค่าทนายความตามผลแห่งคดียังเป็นแรงจูงใจให้ทนายความทำงานโดยเต็มความสามารถและรักษาผลประโยชน์ของลูกความให้ดีที่สุดที่สุด มิฉะนั้น ทนายความก็จะพลาดการชำระเงินรางวัล อีกทั้งยังสร้างความยุติธรรมให้แก่โจทก์ผู้ไม่มีทุน

³⁸⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 150 การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพนันหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ

³⁸¹ สุธินี ฤกษ์สินกุล, "ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee): ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครอง," หน้า 116.

³⁸² วนิดา มีศรี, "การกำหนดค่าทนายความตามผลแห่งคดี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 87.

ทรัพย์สินในการฟ้องคดีมีหนทางในการนำคดีขึ้นสู่ศาลได้สะดวกขึ้น เพราะไม่ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายจนกว่าจะมีคำพิพากษาให้ต้นชนะคดีจนมีคำกล่าวว่าคุณค่าตามผลแห่งคดีเป็นบุญแก่สำหรับคนยากไร้ นำคดีขึ้นไปสู่ศาล (the poor man's key to the courthouse)³⁸³ ประกอบด้วยค่าทนายความตามผลแห่งคดีมีข้อดีที่โจทก์สามารถเรียกค่าเสียหายจากจำเลยได้หลายประเภท ยกตัวอย่าง เช่น

ความเสียหายทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียค่าจ้างและค่ารักษาพยาบาล

ความเสียหายที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ เป็นการสูญเสียที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน

ค่าเสียหายเชิงลงโทษ เป็นการทำหน้าที่ลงโทษจำเลยที่ขาดความระมัดระวังในการดูแลผู้อื่น³⁸⁴

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา หากมีความเสียหายเกิดขึ้น ทนายความอาจเจรจาเรื่องค่าธรรมเนียมที่สูงขึ้นนี้โดยทนายความที่ใช้ค่าทนายความตามผลแห่งคดีสามารถเลือกได้เกี่ยวกับคดีที่จะว่าความและหลีกเลี่ยงกรณีที่มีลักษณะหรือแนวโน้มที่ดูเหมือนว่าจะมีโอกาสชนะคดีต่ำ โดยการไม่ต้องยอมรับข้อตกลงค่าทนายความตามผลแห่งคดีหากไม่พอใจกับลักษณะของคดีหรือหากรัฐได้กำหนดวงเงินค่าเสียหายที่โจทก์สามารถเรียกร้องได้ โดยในมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีบ่อยครั้ง โดยค่าทนายความเฉลี่ยต่อชั่วโมงอยู่ที่ 465 ดอลลาร์ และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของกรณีการทุจริตต่อหน้าที่ทางการแพทย์อาจสูงถึง 100,000 ดอลลาร์ โดยเงินนี้ได้ใช้ไปกับพยานผู้เชี่ยวชาญ การขอรับเวชระเบียน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อแสดงสิ่งที่ผิดพลาด ทำให้ลูกความอาจไม่มีเงินสดพอที่จะชำระได้ในขณะนั้นเพื่อให้ทันกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเหล่านี้³⁸⁵ ค่าทนายความตามผลแห่งคดีจึงได้เข้ามาทำหน้าที่แทนเพราะโจทก์ไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินสดให้กับทนายความในขณะนั้น

สำหรับเหตุผลหลักที่สนับสนุนการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดี คือ การเข้าถึงความยุติธรรมที่เพิ่มขึ้นสำหรับปัจเจกชน หากไม่มีค่าทนายความตามผลแห่งคดี ผู้คนส่วนใหญ่

³⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97.

³⁸⁴ Sweeney Merrigan, "The Pros and Cons of Contingency Agreements" [Online] Accessed: 5 October 2021. Available from: <https://www.sweeneymerrigan.com/blog/pros-cons-contingency-agreements/>

³⁸⁵ Consumer Attorneys of California, "Consumer Attorneys of California Contingency Fees "

มักจะไม่สามารถเข้าถึงระบบกฎหมายได้เพราะว่าค่าทนายความในบางกรณีนั้นอาจสูงมากโดยเฉพาะในคดีขนาดใหญ่ ซึ่งค่าทนายความลักษณะนั้นสามารถใช้เพื่อกลั่นแกล้งผู้ที่ไม่มีทรัพยากรในการป้องกันตัวเอง ทำให้ค่าทนายความตามผลแห่งคดีช่วยจัดอุปสรรคดังกล่าวโดยผู้เสียหายหรือโจทก์ไม่ต้องชำระค่าทนายความในขณะนั้น อีกทั้งกลุ่มผู้สนับสนุนยังเชื่อกันว่าระบบค่าทนายความตามผลแห่งคดีได้เพิ่มชั้นการป้องกันเพิ่มเติมจาก “คดีฟ้องร้องเล็ก ๆ น้อย ๆ” โดยทนายความที่สามารถเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีจะไม่ดำเนินการฟ้องร้อง คดีที่มีแนวโน้มจะแพ้คดี และโดยเฉพาะในคดีแบบกลุ่มที่มีความซับซ้อน ประกอบกับค่าทนายความตามผลแห่งคดีนี้จะทำให้เห็นว่าผลประโยชน์ของทนายความนั้นสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของลูกค้าความอย่างใกล้ชิด เนื่องจากทนายความเองก็ได้ทรงรอจ่ายเงินที่จำเป็นเพื่อการพิจารณาคดีไปด้วย โดยเฉพาะในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่อาจต้องทรงรอจ่ายเงินไปเป็นจำนวนมากเพราะความเสียหายมีลักษณะเป็นวงกว้างและผู้เสียหายมีจำนวนมาก ทนายความจึงต้องรักษาสีทิมของตนอย่างดีที่สุด

สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจ่ายเงินรางวัลทนายความ โดยที่การกำหนดเงินรางวัลทนายความตามกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 มาตรา 222/37 นั้นจะมีความแตกต่างกับหลักการจ่ายเงินรางวัลทนายความของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นสมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้จ่ายเงินรางวัลทนายความ กล่าวคือ เงินรางวัลทนายความจะหักจากจำนวนค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับเหมือนเช่นการแบ่งเค้ก แต่ในกรณีที่โจทก์แพ้คดี ทนายความก็จะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ เลย แต่ในกฎหมายการดำเนินคดีกลุ่มของไทยนั้น ได้บัญญัติให้ศาลกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบ แต่ต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของเงินจำนวนดังกล่าว หมายความว่า ในกรณีที่จำเลยในคดีแบบกลุ่มแพ้คดี นอกจากต้องชำระค่าเสียหายให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มเต็มจำนวนแล้ว ยังต้องรับภาระในการจ่ายเงินรางวัลให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ในอัตราไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับอีกจำนวนหนึ่งด้วย จำเลยจึงต้องจ่ายค่าเสียหายรวมเป็นสองก้อน

สำหรับลำดับในการรับชำระเงินรางวัลทนายความ ตามมาตรา 222/44 บัญญัติลำดับของการรับชำระหนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยกฎหมายได้กำหนดลำดับของการรับชำระหนี้ในคดีแบบกลุ่มไว้ว่าเมื่อจำเลยได้นำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วหลังจากที่ได้มีการหักค่าฤชาธรรมเนียม ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีและใช้เงินให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิไปแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิตามลำดับ กล่าวคือ ตามอนุมาตรา (1) เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องจัดสรรเงินให้แก่เจ้าหนี้ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 287 และ 288 ก่อน จากนั้นจะจัดสรรเงินในส่วนที่เป็นเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ให้แก่ทนายความตามอนุมาตรา (2) แล้วจึงหักค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ตามอนุมาตรา (3) และเมื่อมีเงินเหลือจากที่ได้จัดสรรตามลำดับดังกล่าวแล้วอนุมาตรา (4) ระบุมา จึงจะสามารถนำมาจัดสรรชำระหนี้ให้แก่โจทก์ และสมาชิกกลุ่มและเจ้าหน้าที่อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์สินตามมาตรา 290 ต่อไป

จากบทบัญญัติมาตรา 222/44 ดังกล่าว หมายความว่ากรณีบังคับชำระหนี้ได้เงินมาไม่พอกับจำนวนหนี้ในระหว่างทนายความฝ่ายโจทก์ โจทก์ และสมาชิกกลุ่ม ก็ให้แบ่งเฉลี่ยชำระหนี้ตามสัดส่วนคือให้ทนายความได้รับเงินรางวัลทนายความไปก่อนเป็นจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินที่บังคับคดีมาได้ในแต่ละครั้ง ตามอนุมาตรา (2) ของมาตรา 222/44 และเงินที่เหลือมิเท่าใดจึงจะจ่ายให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม ตามอนุมาตรา (4) ซึ่งการกำหนดลำดับการได้รับชำระหนี้ไว้ในลำดับสุดท้ายไว้ในลักษณะเช่นนี้ อาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการเยียวยาโจทก์และผู้เสียหายที่รวมตัวกันเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม และอาจถูกมองว่าเป็นการดำเนินคดีเพื่อผลประโยชน์ของทนายความของกลุ่มมากกว่า³⁸⁶ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่กฎหมายจัดลำดับการชำระหนี้ไว้เช่นนี้แสดงว่าในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กฎหมายได้เห็นถึงความสำคัญของทนายความว่ามีความสำคัญอย่างมากในการรักษาประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม โดยในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีที่ซับซ้อน และทนายความอาจต้องทดรองจ่ายเงินไปเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีจึงได้รับชัยชนะจึงเป็นผลมาจากการทำงานของทนายความอย่างหนักนั่นเอง

สำหรับหลักเกณฑ์ในการกำหนดเงินรางวัลทนายความของประเทศสหรัฐอเมริกา คือการคำนวณเป็นอัตราร้อยละโดยแบ่งออกจากกองทุนหรือทรัพย์สินที่ได้รับชำระจากฝ่ายจำเลย จำนวนเงินรางวัลที่จะต้องชำระแก่ทนายความจึงไม่ได้เป็นจำนวนหนี้ที่แยกต่างหากจากจำนวนเงินที่จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่กลุ่ม แต่เป็นเพียงจำนวนเงินที่ทนายความมีสิทธิแบ่งไปจากจำนวนเงินที่กลุ่มมีสิทธิได้รับจากจำเลยเปรียบเสมือนการแบ่งเค้ก อย่างไรก็ตาม สำหรับฐานของเงินรางวัลทนายความของไทย การคำนวณเงินรางวัลทนายความจะคิดจากจำนวนหนี้ที่สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้หรือจากจำนวนค่าเสียหายทั้งหมดที่สมาชิกกลุ่มมีสิทธิจะได้รับ ตามมาตรา 222/37 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ที่กำหนดให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วยโดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น กล่าวคือ เงินรางวัลทนายความที่ทนายโจทก์จะได้รับนั้นมีไม่เกินสามสิบของเงินที่โจทก์ได้รับเท่านั้นแต่เป็นร้อยละ 30 ของเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนมีสิทธิได้รับประกอบ โดยจำเลยต้องจ่ายเงินเป็น

³⁸⁶ ศดา วงศ์โชติวัฒนา, "บทบาททนายความและเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่ม," หน้า 148.

สองก้อน ซึ่งถ้าในอนาคตมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษประกอบด้วย ทำให้ย่อมเกิดปัญหาในข้อกฎหมายอย่างแน่นอนว่าจำนวนเงินรางวัลทนายความนั้นควรอยู่บนพื้นฐานของเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนมีสิทธิได้รับประกอบ ซึ่งรวมค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วยหรือไม่ โดยถ้าถือว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นส่วนหนึ่งของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย เพดานของเงินรางวัลทนายความก็จะสูงขึ้น โดยเฉพาะหากศาลชั้นต้นนำไปใช้ ซึ่งมีแนวโน้มอย่างแน่นอนว่าจะมีปัญหาตามมาในคดีแบบกลุ่มในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความชอบธรรมของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีขึ้นเพื่อที่จะสร้างธรรมาภิบาลที่ดี (good governance) ในภาคเอกชนให้ผู้ประกอบการนั้นได้ตระหนักถึงการที่จะต้องรับผิดชอบต่อการประกอบธุรกิจและให้ใช้ความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ดี เงินรางวัลทนายความนั้นเป็นเงินที่จำเลยต้องจ่ายอีกส่วนหนึ่งแยกต่างหากของจากเงินที่ต้องจ่ายให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม ในการที่จำเลยก็มีส่วนได้เสียในคดีเช่นกัน ย่อมทำให้จำเลยรู้สึกว่าการได้รับความไม่ยุติธรรมอย่างแน่นอนว่าเหตุใดตนต้องจ่ายเงินค่าเสียหายเป็นจำนวนสองก้อน เพราะจำเลยได้รับผิดชอบส่วนของจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มแล้ว เหตุใดตนจึงต้องจ่ายให้แก่ทนายความโจทก์อีกก้อนหนึ่ง ในการนี้ผู้เขียนมีความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

ประการแรก มาตรา 222/37 แสดงให้เห็นว่ากฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งสามัญ โดยมีการกำหนดเงินรางวัลทนายความอันมีลักษณะเป็น “ค่าทนายความตามผลแห่งคดี” (Contingency Fees) ซึ่งกำหนดให้จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่ทนายความของโจทก์อีกก้อนหนึ่ง โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดให้โดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบ และจะกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว โดยการบัญญัติให้ทนายความฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นทนายความของกลุ่มจะต้องเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ขั้นตอนการริเริ่มฟ้องคดี ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตลอดจนถึงขั้นตอนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล³⁸⁷ ส่งผลให้ทนายความฝ่ายโจทก์เป็นผู้มีบทบาทเชิงรุกในการเริ่มต้นคดีความตั้งแต่ขั้นตอนการแสวงหาพยานหลักฐานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี การรวบรวมผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันให้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มให้ได้มากที่สุดเพราะผู้เสียหายอาจกระจายอยู่หลายพื้นที่ ตลอดจนการต่อรองค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดี ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยกฎหมายได้กำหนดให้มีเงินรางวัลทนายความเพื่อตอบแทนการทำหน้าที่ของทนายความ โดยเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ทนายความเข้ามาเป็นทนายความฝ่ายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยต้องใช้ประสบการณ์ความสามารถของตนอย่างเต็มที่เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนและกลุ่มบุคคล

³⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า (1)-(2).

จึงอาจกล่าวได้ว่านายความฝ่ายโจทก์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งบุคคลหนึ่งสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการทำหน้าที่ใด ๆ ของนายความฝ่ายโจทก์นั้น ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อส่วนได้เสียและผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม ทั้งการมีนายความฝ่ายโจทก์เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาลตามมาตรา 222/12 วรรคแรก อนุมาตรา (5) โดยนายความต้องสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมด้วย จึงทำให้เห็นว่านายความนั้นต้องลงแรงกำลังอย่างมากในการดำเนินคดีและมีความเสี่ยงมากเช่นกัน

ประการที่สอง เมื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีอย่างสามัญ ประกอบกับมีรายละเอียดของข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำนวนมากตามที่กล่าวไปนั้น และกฎหมายไทยกำหนดให้ศาลเป็นผู้กำหนดเงินรางวัลนายความจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบ ของเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนมีสิทธิได้รับประกอบ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก ย่อมเป็นการเพิ่มภาระให้แก่จำเลยมากเกินไปเพราะจำเลยต้องจ่ายเงินเป็นสองก้อน โดยก้อนแรกให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มที่มีสิทธิขอรับชำระหนี้ และก้อนที่สองสำหรับนายความ ด้วยการนี้อาจมีผลทำให้มี “การค้ำความกัน” เกิดมากขึ้น โดยนายความพยายามที่จะให้ผู้เสียหายฟ้องคดีแบบกลุ่ม เพราะหวังจะได้รับเงินรางวัลนายความเป็นค่าตอบแทน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีความเห็นว่า การค้ำความของนายความในคดีแบบกลุ่มย่อมเกิดขึ้นได้น้อยกว่าคดีสามัญ เพราะการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่ซับซ้อนประกอบกับนายความต้องได้รับความเสี่ยงและภาระในการสำรองจ่ายเงินต่าง ๆ ซึ่งหากคดีนั้นมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากย่อมต้องใช้เงินไปมากเช่นกัน ซึ่งอาจไม่คุ้มค่าหากเกิดกรณีค้ำความขึ้น ซึ่งต่างจากคดีสามัญที่มีตัวอย่างจากนายความในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มักจะยุยงให้คนเป็นความกันเพื่อหวังเงินรางวัลนายความ ด้วยการนี้ ทำให้เห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมสร้างประโยชน์เป็นอย่างมากให้กับกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน ดังนั้นเมื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความซับซ้อน หากศาลกำหนดเงินรางวัลดังกล่าวให้น้อยเกินไป ก็คงจะไม่มีนายความรายใดที่จะเสนอตัวเข้ามาดำเนินคดีเพื่อสมาชิกกลุ่ม หรืออาจได้ตนนายความที่ไม่มีความรู้ความสามารถที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเพียงพอ หรือเมื่อเกิดกรณีจำเลยไม่มีทรัพย์สินเพียงพอต่อการชำระหนี้จึงต้องแบ่งสันปันส่วนระหว่างสมาชิกกลุ่มกับนายความกลุ่มก็ย่อมเป็นปัญหา

ประการที่สาม เงินรางวัลนายความที่กำหนดไว้ตามมาตรา 222/37 นั้นมิได้มีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำไว้เพียงแต่กำหนดว่าเงินรางวัลนายความนั้นต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มจะได้รับ ดังนั้น จึงเป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดเงินจำนวนนี้โดยที่พิจารณาตามความวรรคแรกที่กำหนดไว้ว่า “ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่นายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและ

การทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยด้วย” และการนี้เองย่อมมิทำให้กระทบดุลพินิจของศาลที่จะอำนวยความยุติธรรมแต่อย่างใด เช่น ศาลอาจกำหนดเงินรางวัลทนายความเป็นจำนวนร้อยละสามสิบของค่าเสียหายที่แท้จริงก็ได้เมื่อพิจารณาตามความในวรรคหนึ่งโดยมีต้องรวมกับฐานของค่าเสียหายเชิงลงโทษเพราะมิได้เป็นการบังคับและกระทบดุลพินิจของศาล

ประการที่สี่ สืบเนื่องจากเหตุผลประการที่สาม หากเรามุ่งประเด็นไปที่เงินรางวัลทนายความนั้นไม่มีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำ ย่อมทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมกับทนายความ เนื่องจากจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเป็นผลมาจากการทำงานอย่างหนักของทนายความ โดยทนายความได้เข้าไปในการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมักมีราคาที่สูง โดยทนายความได้ตรองจ่ายเงินไปก่อน เพราะสุดท้ายไม่ว่าจะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมากหรือน้อยเพียงใดก็ย่อมเป็นผลมาจากการทำงานของทนายความในการหาเอกสารข้อมูลมาแถลงต่อศาล ซึ่งหากเรามองที่เงินรางวัลทนายความไม่มีเพดานขั้นต่ำและไม่ได้กำหนดให้ทนายความเลยก็ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมกับทนายความ และย่อมเป็นการตัดสินที่ไม่เป็นธรรม เพราะการที่คดีแบบกลุ่มจะบรรลุวัตถุประสงค์นั้นก็มาจากการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและค่าเสียหายเชิงลงโทษย่อมมีเจตนารมณ์ร่วมกันที่ต้องการจะป้องปรามมิให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนหมู่มาอีกและต้องการให้ผู้ประกอบธุรกิจมีความระมัดระวังในการประกอบกร

ประการที่ห้า หากคู่ความทุกฝ่ายรวมทั้งทนายความเองมีความกังวลในเรื่องจำนวนของเงินรางวัลทนายความ โดยกรณีนี้เอง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าศาลต้องเปิดโอกาสให้โจทก์จำเลยรวมถึงสมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะคัดค้านโต้แย้งเรื่องจำนวนเงินรางวัลทนายความได้ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ศาลมีข้อมูลประกอบการพิจารณาจำนวนเงินรางวัลทนายความ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะทางการเงินของจำเลยเอง หรือศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเงินรางวัลค่าทนายความ มาเพื่อพิจารณาประกอบดุลพินิจของศาลก่อนที่จะกำหนดเรื่องเงินรางวัลทนายความเพื่อประโยชน์และความเป็นธรรมสูงสุดสำหรับทุกฝ่าย นอกจากนี้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 มาตรา 38³⁸⁸ ได้กำหนดให้คู่ความสามารถตกลง

³⁸⁸ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ข้อ 38 “ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้ คู่ความอาจตกลงกันเสนอจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ด้วยเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลตามมาตรา 222/37 ก็ได้ในเบื้องต้นให้ถือว่าจำนวนเงินรางวัลดังกล่าวเป็นจำนวนที่เหมาะสม เว้นแต่ปรากฏพฤติการณ์แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น”

เรื่องจำนวนเงินรางวัลนายความตามที่เห็นว่าเหมาะสมได้ ทำให้ยอมขจัดปัญหาเรื่องจำนวนเงินรางวัลนายความได้

ประการที่หก เมื่อพิจารณาตามมาตรา 222/44 ในเรื่องลำดับการชำระหนี้กรณีทรัพย์สินของจำเลยมีไม่เพียงพอ โดยได้กำหนดลำดับการชำระเงินรางวัลนายความก่อนลำดับของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยการที่กฎหมายจัดลำดับการชำระหนี้ไว้เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าในการดำเนินคดีแบบกลุ่มกฎหมายได้เห็นถึงความสำคัญของนายความว่ามีความสำคัญอย่างมากในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีที่ซับซ้อน และนายความอาจต้องทอรองจ่ายเงินไปเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีจนได้รับชัยชนะจึงเป็นผลมาจากการทำงานอย่างหนักของนายความ ทำให้กฎหมายกำหนดลำดับการชำระหนี้ไว้เช่นนั้น

จากเหตุผลทั้งหกประการที่กล่าวมา ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มประกอบกับบริบทของกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะได้นายความที่มีความสามารถและสามารถว่าความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีความซับซ้อน โดยต้องมีการทอรองเงินค่าใช้จ่ายไปก่อน ทำให้ทนายความโจทก์นั้นต้องรับบทบาทอย่างหนักและมีความเสี่ยงอย่างมากในการดำเนินคดีประกอบกับกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นเรื่องใหม่ของกฎหมายไทยนั้น และเมื่อถือว่าทนายความโจทก์ดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม การคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดีหรือการกำหนดเงินรางวัลนายความในคดีแบบกลุ่มจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบ นั้นจึงควรคิดบนพื้นฐานจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบซึ่งควรรวมค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วยนั่นเอง เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ทนายความโจทก์ทำงานเต็มความสามารถและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และโดยเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นก็เป็ผลมาจากการทำงานของทนายความ ทนายความจึงสมควรได้รับเงินส่วนนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ศาลต้องกำหนดจำนวนร้อยละของเงินทนายความอย่างเป็นทางการกับทุกฝ่ายอย่างรอบคอบเพื่อประโยชน์สูงสุดตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ถึงเหตุผลที่สมควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มรวมทั้งประโยชน์และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การวิเคราะห์หลักเกณฑ์และแนวทางในการพิจารณารูปแบบสถานการณ์ที่ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีแบบกลุ่ม ประกอบกับเหตุผลสนับสนุนเชิงนิติเศรษฐศาสตร์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์แนวทางและสถานการณ์ต่าง ๆ ในการที่จะหยิบยกค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับประเทศไทย นอกจากนี้ จากการศึกษาและเห็นถึงปัญหาในการกำหนดหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศออสเตรเลีย ทำให้ทราบถึงแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตหากนำหลักการเหล่านี้มาปรับใช้สำหรับประเทศไทย ประกอบกับข้อเสนอแนะของนักวิชาการในต่างประเทศที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ย่อมสร้างความยุติธรรมแก่กลุ่มผู้เสียหายในการเยียวยาชดเชยความเสียหายในคดีแบบกลุ่มสำหรับประเทศไทยมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนจะได้นำเสนอบทสรุปและข้อเสนอแนะไว้ในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากสภาวะการเจริญเติบโตและการพัฒนาของสภาพบ้านเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการขยายตัวของภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก นำมาสู่ความสะดวกสบายและบ่งชี้ในความเจริญด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังนำมาซึ่งความขัดแย้ง ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมาก การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในบางกรณีที่ย่อมส่งผลเสีย โดยขยายเป็นวงกว้าง ในด้านกฎหมายจึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการสร้างขั้นตอนเพื่อนำมาสู่การแก้ปัญหาข้อพิพาทและความเสียหายที่เกิดกับบุคคลจำนวนมากเหล่านี้ โดยมีประชาชนจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากการนำคดีขึ้นมาสู่ศาลนั้นมีราคาค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ซึ่งหากนำคดีที่ได้รับ ความเสียหายเพียงเล็กน้อยมาสู่ศาลย่อมมีความยุ่งยาก หรืออาจไม่คุ้มค่าหากนำคดีมาฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ ประกอบกับ ค่าเยียวขาดเขตที่ผู้เสียหายอาจได้รับมักมีจำนวนไม่ครอบคลุมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากภาระการพิสูจน์ที่โจทก์ไม่สามารถสืบให้ศาลเห็นว่าตนนั้นได้รับความเสียหายอย่างไร ทำให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนน้อยกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือ Class action เป็นกระบวนการพิจารณาคดีความของศาลที่มีส่วนสำคัญที่จะช่วยอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับคดีที่สร้างผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกจากจะขจัดปัญหาดังกล่าวแล้ว ผลแห่งคำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มโดยผลของกฎหมายทันที อันไม่จำต้องรื้อร่องฟ้องกันอีกในประเด็นที่วินิจฉัยแล้วแต่อย่างไร ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับบุคคลจำนวนมากย่อมเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

เมื่อสังคมและเศรษฐกิจพัฒนาไป เทคโนโลยีต่าง ๆ ก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ลักษณะของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในวงกว้างนั้นสร้างความเสียหายอย่างมากต่อโจทก์และสมาชิกกลุ่มที่นำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเมื่อพฤติกรรมการกระทำผิดของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ประกอบการได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่น การที่เจ้าของโรงงานจงใจปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกดังกล่าวได้รับความเสียหายสะสมมาเป็นระยะเวลาหลายปี ส่งผลให้ชาวบ้านเจ็บป่วยจากสาเหตุดังกล่าว หรือการที่บริษัทหนึ่งได้ไปบุกรุกพื้นที่ทำกินของชาวบ้านเพื่อสร้างห้างสรรพสินค้าอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยในบริเวณที่จะมีการก่อสร้างห้างสรรพสินค้า

ถูกละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรง ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ที่เป็นการสร้างความยุติธรรมให้กับผู้คนจำนวนมากที่ได้รับความเดือดร้อนจนต้องนำคดีมาฟ้องร้อง ต่อศาลเพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ต่อความเสียหายที่ตนก่อ โดยบางกรณีค่าเสียหายที่โจทก์ และสมาชิกกลุ่มได้รับนั้นอาจมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเพราะในการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมเป็นการยาก ที่จะประเมินความเสียหายให้กับบุคคลที่มีจำนวนมากอันเนื่องมาจากลักษณะของความเสียหาย ที่แตกต่างกัน และการกำหนดค่าเสียหายที่น้อยกว่าหรือเท่ากับความเสียหายที่แท้จริงย่อมทำให้ ผู้กระทำความเสียหายนั้นไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและยอมก่ออันตรายแบบเดิมขึ้นซ้ำได้ เพราะต้นทุน ในด้านความปลอดภัยที่ตนต้องแบกรับนั้นต่ำทำให้เมื่อคำนวณผลประโยชน์แล้วย่อมเกิดคุ้มค่า ที่จะกระทำความผิดแบบเดิมอีก ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมาย ที่เข้ามาเสริมสร้างความรับผิดชอบทางแพ่งขึ้น เพื่อให้กฎหมายแพ่งมีความแข็งแกร่งมากขึ้น ประกอบกับ เจตนาารมณ์ของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นก็เพื่อปกป้องกลุ่มบุคคลที่มีข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเดียวกันที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มประเทศ กฎหมายระบบซีวิลลอว์ ทำให้หลักการในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 นั้นยึดหลักการให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายตามควร แก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิดตามความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น ประกอบกับ ความเห็นของนักวิชาการทางนิติศาสตร์ไทยและแนวทางปฏิบัติของศาลได้กล่าวว่าการกำหนดจำนวน ค่าเสียหายนั้นต้องไม่มากไปกว่าจำนวนของความเสียหายที่แท้จริงที่จะได้รับ โดยโจทก์ต้องนำสืบ ให้ศาลเห็นว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร และจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นมีจำนวนเท่าใด ซึ่งหากโจทก์สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ ศาลก็ย่อมจะกำหนดค่าเสียหายตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งการละเมิด ซึ่งย่อมหมายความว่าในบางกรณีค่าสินไหมทดแทนที่โจทก์ได้รับนั้น อาจมีจำนวนไม่เพียงพอหรือน้อยกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง ดังนั้น การตีความโดยการกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษภายใต้มาตรา 438 นี้ย่อมมีความไม่เหมาะสมเพราะหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ตามมาตราดังกล่าวได้ใช้กันมาอย่างยาวนานซึ่งหากจะตีความให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ อย่างชัดเจนภายใต้มาตราดังกล่าวย่อมขัดต่อหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอย่างแน่นอนและ ย่อมสร้างปัญหาในเชิงทฤษฎีตามมา นอกจากนี้ ในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษ หากจะนำมาตรา 438 ก็ย่อมมีสามารถทำได้ด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน

อย่างไรก็ดี ค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นได้เข้ามามีอิทธิพลต่อกฎหมายไทยโดยได้มีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างชัดเจนไว้ในกฎหมายพิเศษ อันได้แก่ พระราชบัญญัติ ความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

พ.ศ. 2550 มาตรา 16 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 64 วรรคสอง โดยที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 9 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 18 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 78 โดยมีหลักการในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกรณีของการกระทำความผิดที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินกว่าปกติ โดยเป็นการกระทำโดยเจตนา จงใจหรือกระทำประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงสร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่น และหากพิจารณาตามกฎหมายพิเศษที่กล่าวมา เมื่อมีการร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งหากมีการขอให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วยนั้นย่อมสามารถทำได้โดยการฟ้องร้องภายใต้ฐานของกฎหมายพิเศษเท่านั้น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาว่าหากเป็นกรณีของการกระทำความผิดต่อบุคคลหลายคนนอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดร้ายแรงที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ในคดีสิ่งแวดล้อม หรือการกระทำละเมิดในคดีแรงงาน คดีแข่งขันทางการค้า ฯลฯ ย่อมไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าเสียหายที่มาจากจำนวนที่โจทก์พิสูจน์ได้ อันทำให้เหล่าผู้กระทำความผิดไม่เกิดความเข็ดหลาบและหวนกลับมากระทำความผิดแบบเดิม ส่งผลให้สังคมไม่มีความสงบปลอดภัย

อย่างไรก็ดี ในการจะนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้มีมุมมองทางด้านนิติเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนหลักการดังกล่าว กล่าวคือ การเกิดความเสียหายขึ้นโดยเฉพาะระดับความเสียหายที่เป็นการเล็ก ๆ น้อย ๆ นั้น ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากไม่มีแรงจูงใจหรือเกิดความกระตือรือร้นในการนำคดีมาฟ้องศาลเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนที่ตนควรได้รับ อันเนื่องมาจากการเสียเวลา เสียค่าเดินทาง เสียค่าทนายความหรือค่าฤชาธรรมเนียมศาลจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ผู้ได้รับความเสียหายไม่เชื่อว่าจะได้รับการเยียวยาที่เพียงพอและเป็นประโยชน์เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องเสียไปในการดำเนินคดี ประกอบกับผู้ก่อความเสียหายมักเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการต่อรองสูง เหตุเช่นนี้เองกลับทำให้ผู้ก่อความเสียหายรอดพ้นจากการถูกฟ้องร้องหรืออาจได้รับผิดเพียงเล็กน้อย ส่งผลให้เห็นว่าเมื่อต้นทุนที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษน้อยกว่าจำนวนที่ควรได้รับตามทฤษฎีของกฎหมายละเมิด ย่อมส่งผลให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นมิได้มีความพยายามหรือกระตือรือร้นหรือหาหนทางที่จะป้องกันความผิดที่ตนจะก่อในอนาคต เพราะตนก็ย่อมมิได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มต้นทุนในการก่อความเสียหาย หรือในการสร้างความระมัดระวังเพิ่มขึ้น ด้วยกรณีนี้ การบัญญัติการเยียวยาความเสียหายโดยกำหนดจำนวนเงินให้เท่ากับความเสียหายที่แท้จริงในกรณีที่การกระทำความผิดนั้นมีความร้ายแรงอย่างมากย่อมไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมายได้

จึงจำเป็นต้องมีการคิดค้นมาตรการเพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านั้น โดยเป้าหมายคือให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่พวกเขาได้ก่อตั้งขึ้น (cost internalization) และเครื่องมือที่จะมาส่งเสริมและเพิ่มความแข็งแกร่งในมุมมองทางด้านนิติเศรษฐศาสตร์คือหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมทำให้กลุ่มผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังลดโอกาสที่จะทำให้จำเลยล้มละลายโดยการนำคดีมาฟ้องอย่างคดีสามัญหลาย ๆ ครั้งได้อีกด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดมิให้เกิดขึ้นและเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นให้กระทำความผิดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและสมควรมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายของไทยเนื่องจากจะสร้างประโยชน์และความยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นให้กับผู้เสียหาย หากได้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีอัตราส่วนตัวคูณที่เหมาะสม โดยหลักการนี้แพร่หลายเป็นอย่างมากในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและมีการพัฒนาหลักการนี้มากที่สุดในโลก อีกทั้งยังแพร่หลายไปยังกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นยังมีการถกเถียงเป็นอย่างมากแม้แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง และหากนำมาใช้ในระบอบกฎหมายของไทยนั้นก็ย่อมสร้างการถกเถียงระหว่างนักกฎหมายเองเช่นกัน แต่ผู้เขียนเชื่อว่าการศึกษาหลักเกณฑ์ แนวทางและปัญหาที่พบในต่างประเทศและนำมาพัฒนาปรับใช้ในระบอบกฎหมายไทยให้เหมาะสมกับลักษณะของสังคมนั้นย่อมสร้างผลดีและอาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นอีกจุดหนึ่งที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ทั้งเป็นการก้าวไปข้างหน้าอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนากฎหมายไทยอีกด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประเด็นเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศสหรัฐอเมริกา และจากหลักการของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษของกฎหมายละเมิดของไทยนั้น ผู้เขียนพบปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนและการที่มีหลักเกณฑ์ที่ไม่แน่นอน โดยการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมีในกฎหมายพิเศษบางฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

พ.ศ. 2537 มาตรา 64 วรรคสอง โดยที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 9 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 18 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 78 ซึ่งจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่มีเจตนากระทำความผิดอย่างร้ายแรง โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง สร้างความเสียหายให้บุคคลจำนวนมากสามารถได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ภายใต้กฎหมายพิเศษที่กล่าวมาเท่านั้น ซึ่งหากมีคดีความในอนาคตที่นอกเหนือจากกฎหมายพิเศษที่ย่อมมิสามารถขอให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ ทำให้ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับความยุติธรรมหรือได้รับการเยียวยาที่ไม่เพียงพอเหมาะสม ทำให้ผู้เขียนพบว่าการจะนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ควรจำกัดไว้ในบางสถานการณ์ที่เกิดจากการกระทำความผิดที่สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรง โดยเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การกระทำโดยไม่แยแสหรือเพิกเฉยต่อผลเสียที่จะเกิดขึ้น การฉ้อฉลหรือการกดขี่ของผู้กระทำความผิด โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่ต้องเป็นการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นใหม่เป็นอีกหนึ่งมาตรา มิใช่การตีความมาตรา 438 ให้รวมถึงการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังต่อไปนี้

5.2.1 คดีที่ศาลอาจให้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

เมื่อมีการร้องขอให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นกฎหมายพิจารณาความของไทยนั้น เมื่อศาลได้พิพากษาให้โจทก์ชนะคดีในการจะกำหนดจำนวนค่าเสียหายนั้นต้องกลับไปพิจารณาตามกฎหมายสารบัญญัติที่ได้มีการวางหลักเกณฑ์เรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีของความผิดที่เกิดขึ้นนั้นไว้ กล่าวคือในมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีหลักการว่าให้โจทก์นำสืบว่าตนได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดได้ โดยจำเลยต้องชดเชยค่าเสียหายเท่ากับจำนวนเงินที่โจทก์พิสูจน์ได้ แต่ในการจะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ อันมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดกับทั้งป้องปรามทางสังคมและผู้กระทำความผิดมิให้กระทำการอันเป็นเยี่ยงอย่างนั้นอีก ผู้เขียนมีความเห็นว่าการพิจารณา กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ประการแรก เพื่อเป็นการลงโทษจำเลยในบางสถานการณ์ที่การกระทำของจำเลยแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่ร้ายแรงอย่างมาก ไม่ว่าจะมัลักษณะเป็นการกระทำที่มีเจตนา นำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) จงใจ (Willfulness) กระทำการ

ตามอำเภอใจหรือแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น (Recklessness) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การกดขี่ข่มเหง (Oppression) การกระทำไร้ศีลธรรม (Outrageous Conduct) การกระทำที่ควรแก่การตำหนิอย่างมาก (Reprehensible Conduct) หรือการฉ้อโกง (Fraud) อันมีลักษณะร้ายแรงออกจากแบบแผนปฏิบัติที่ดีของสังคมอย่างมาก โดยการกำหนดหลักการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบัญญัติไว้เป็นข้อยกเว้นในการคิดค่าสินไหมทดแทนในกฎหมายละเมิดอันเป็นหลักการทั่วไป ด้วยการบัญญัติมาตรา 438/1 ขึ้นมาใหม่

ประการที่สอง การกระทำความผิดนั้นสร้างความเสียหายที่มีผลกระทบต่อสังคม หากมิได้รับการยับยั้งป้องปรามการกระทำความผิดนั้น สังคมย่อมได้รับความเสียหายอย่างมาก และส่งผลให้ผู้กระทำความผิดย่อมมีเกรงกลัวในการที่จะกระทำความผิดซ้ำเดิมและยังเป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้

5.2.2 ร่างกฎหมายเพื่อกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นอกจากนี้ผู้เขียนได้ทำการร่างกฎหมายเพื่อเพิ่มเติมหลักการของค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยการเสนอแนะให้บัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรา 438/1 โดยได้มีการเทียบเคียงจากพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 ดังนี้

“มาตรา 438/1 นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามมาตรา 438 ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งละเมิดเป็นการยากที่จะพิสูจน์ถึงความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นหรือยากที่จะพิสูจน์ว่าการกระทำละเมิดเกิดจากผู้ใด

ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น แต่ถ้าค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนด โดยความต้องปรากฏแก่ศาลว่าผู้กระทำละเมิดมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือกระทำการตามอำเภอใจ หรือแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น หรือฉ้อโกงอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ โดยให้ศาลคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ระดับพฤติกรรมที่ร้ายแรงของผู้กระทำละเมิด ความร้ายแรงของความเสียหาย

ที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้กระทำละเมิดรู้ถึงความปลอดภัยของการกระทำนั้น ระยะเวลาที่ผู้กระทำละเมิดปกปิดความผิด ผลประโยชน์ที่ผู้กระทำละเมิดได้รับ ฐานะทางการเงินของผู้กระทำละเมิด การที่ผู้กระทำละเมิดได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย”

5.2.3 หลักการพิจารณาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากการศึกษาการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา และการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ผู้เขียนเห็นว่าสถานการณ์ที่ควรนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรนำข้อพิจารณาดังต่อไปนี้มาพิจารณาประกอบกัน อันได้แก่

1. มูลคดี (Causes of action)
2. ลักษณะของความสัมพันธ์ในคดีที่เกิดขึ้น (Relationships)
3. เป้าหมายของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Goals)
4. จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Damages)
5. ขอบเขตของการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Scope)
6. ลักษณะของการกระทำของจำเลย (Nature of Conduct)

สำหรับในการประเมินจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษ จะขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ในแต่ละกรณี ยกตัวอย่างเช่น

1. ระดับพฤติกรรมที่ร้ายแรงของจำเลย
2. ระดับความเสียหายที่จำเลยได้รับ
3. ระยะเวลาของการกระทำผิด
4. ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำผิด
5. ฐานะทางการเงินของผู้กระทำละเมิด
6. การที่จำเลยบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น
7. การที่โจทก์มีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหาย

8. จำเลยได้รับโทษทางอาญา หรือโทษปรับทางปกครองแล้ว

นอกจากนี้ศาลควรให้ความสำคัญและยอมรับเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์เนื่องจากเป็นอีกเหตุผลหนึ่งในการสนับสนุนการนำมาซึ่งหลักการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยหากวิเคราะห์ในทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องค่าเสียหายที่เหมาะสมที่สุด (Optimal damages) จะเห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษมิได้ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นระบบคอมมอนลอว์หรือระบบซีวิลลอว์ ดังนั้น สำหรับประเทศไทยที่มีการรับเอาระบบกฎหมายซีวิลลอว์มาใช้ย่อมยอมรับหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้เช่นกัน โดยเป็นการบัญญัติยกเว้นหลักการทั่วไปของการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

5.2.4 ข้อยกเว้นที่ไม่ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากการศึกษาหลักการกำหนดค่าเสียหายในประเทศออสเตรเลีย ทำให้ผู้เขียนทราบว่าหลักการยกเว้นมิให้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหากค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นสามารถทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษ หรือการป้องปรามการกระทำความผิดซ้ำหรือเป็นเยี่ยงอย่างของคนในสังคม เช่น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเพียงได้จ่ายค่าเสียหายที่แท้จริงให้แก่กลุ่มผู้ได้รับความเสียหายก็เป็นการพอสมควรในการลงโทษแล้ว โดยมีข้อยกเว้น ดังนี้

1. หากมีการกระทำความผิดทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับทางอาญา โดยผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษที่เหมาะสมแล้วตามกฎหมายอาญา หรือได้รับโทษปรับทางปกครองแล้ว
2. ค่าเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้หรือกรณีที่ศาลกำหนดให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงของการละเมิดได้รับเป็นจำนวนที่มากพอแล้วสำหรับการป้องปรามจำเลยหรือผู้อื่นมิให้กระทำการอย่างนั้นอีก

จาก 2 กรณีข้างต้นนี้หากเข้าเหตุข้อใดข้อหนึ่งผู้กระทำความผิดย่อมมีต้องรับภาระในค่าเสียหายเชิงลงโทษอีก โดยสมควรกำหนดเป็นวรรคสามของมาตรา 438/1 ดังนี้

“เมื่อความปรากฏต่อศาลว่า ผู้เสียหายได้รับผิดตามกฎหมายอาญา หรือได้รับโทษปรับทางปกครองตามสมควรแล้ว หรือค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายพิสูจน์ได้หรือค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดนั้นมีความเพียงพอแล้ว ศาลจะมีกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษก็ได้”

5.2.5 การกำหนดจำนวนและการควบคุมค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ศาลจะต้องกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดย “สมเหตุสมผลและได้สัดส่วน” กับความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ โดยพื้นฐานศาลต้องกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงก่อนโดยพิจารณาจากการกระทำ ความผิดของจำเลยและความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้ได้รับความเสียหายและสังคมโดยรวม โดยต้องมองที่ประโยชน์สาธารณะประกอบด้วย สำหรับการวิเคราะห์พฤติกรรมของจำเลยว่าสมควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่นั้นต้องเป็นการกระทำ ความผิดที่มีเจตนาไปสู่วุฒิการณ์กระทำ ความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (Malice) ตั้งใจ (Willfulness) กระทำการตามอำเภอใจหรือแสวงหาประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น (Recklessness) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การกดขี่ข่มเหง (Oppression) การกระทำไร้ศีลธรรม (Outrageous Conduct) การกระทำที่ควรแก่การตำหนิอย่างมาก (Reprehensible Conduct) หรือการฉ้อโกง (Fraud) จากนั้นจึงจะกำหนดอัตราตัวคูณทวีที่เหมาะสมในการคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษ หากมีกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษก่อน แม้จะเป็นจำนวนที่ไม่มากนักก็อาจทำให้ผิดหลักวิธีการที่เคยถูกถกเถียงกันมาแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาและอาจทำให้จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนที่มากจนเกินไปหรือต่ำจนเกินไปก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยมีจำต้องอ้างอิงกับค่าเสียหายที่แท้จริงได้ในกรณีที่ค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นพิสูจน์ได้โดยยากหรือเป็นการยากมากจนศาลกำหนดให้ไม่ได้ก็ย่อมสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ก่อนพิจารณาค่าเสียหายที่แท้จริงหรือเพียงแต่กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวนเดียวได้ โดยต้องมองที่ระดับความเสียหายที่เกิดกับสังคมโดยรวมและประโยชน์สาธารณะสำหรับความผิดที่สร้างความเสียหายต่อสังคมนั้น ประกอบการพิจารณา

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่าศาลควรควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีจำนวนที่สูงจนเกินไปอันอาจเป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์ของโจทก์ สมาชิกกลุ่มและทนายความได้ เพราะจำนวนเงินรางวัลทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นสูงมากอยู่แล้ว หรือหากกำหนดต่ำจนเกินไปอาจยอมไม่ยุติธรรมต่อกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกไม่คุ้มค่าที่จะนำคดีมาฟ้องต่อศาลและทำให้จำเลยไม่เกรงกลัวที่จะกระทำความผิดเดิมซ้ำอีกเพราะเมื่อชั่งผลประโยชน์กับความเสียหายที่ต้องจ่ายไปนั้นย่อมคุ้มค่าต่อการกระทำความผิด

สำหรับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอันมีผู้เสียหายจำนวนมากย่อมเป็นการยากเพราะความเสียหายที่ได้รับนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล

ซึ่งทางแก้ปัญหานี้คือศาลต้องมีการแบ่งกลุ่มของผู้ที่ได้รับความผิดออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ และกำหนดอัตราส่วนตัวคุณทวีที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มผู้เสียหายนั้น ๆ โดยการกำหนดตัวคุณนี้สมควรเป็นเลขตัวเดียวโดยที่ผู้เขียนได้เสนอไปในเบื้องต้นสำหรับประเทศไทยว่าควรมีอัตราส่วน 2 เท่าของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริง นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นสมควรว่าในการตกลงเฉลี่ยทรัพย์สินนั้นควรตกลงตั้งแต่อ่อนศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและโดยอาจแบ่งเป็นตารางและอัตราส่วนสำหรับความเสียหายแต่ละลักษณะที่ผู้เสียหายได้รับไม่เท่ากัน ประกอบกับการคิดคำนวณค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดโดยเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ไปตามลักษณะเฉพาะของคดีนั้น

5.2.6 ทางแก้ไขสำหรับปัญหาในการฟ้องปรามมากเกินไป

วัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษ นอกจากเพื่อกดดันโทษจำเลยให้มีความเข็ดหลาบแล้ว ยังเป็นการป้องปรามมิให้จำเลยหรือผู้ใดมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้และมีให้ผู้ใดเอาเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต โดยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอันเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่นอกเหนือเป็นจากค่าเสียหายที่แท้จริงจนอาจมีจำนวนเป็นทวีคูณและทำให้กลายเป็นการฟ้องปรามที่มากเกินไปอันเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลยและอาจส่งผลให้จำเลยล้มละลายได้ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เหล่าผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจไม่กล้าลงทุนหรือดำเนินการใดที่อาจสร้างผลเสียร้ายแรงเพราะว่าไม่มั่นใจว่าพฤติกรรมของตนอาจทำให้เกิดความเสียหายจนต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ อันสามารถสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมได้ ดังนั้น แม้การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะมีประโยชน์ แต่ย่อมส่งผลเสียเช่นกันหากมีบุคคลตัดสินใจไม่กระทำการใด เพราะเกรงว่าตนจะถูกฟ้องปรามจากการกระทำนั้น

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอเสนอแนะทางแก้ไขสำหรับการฟ้องปรามที่มากเกินไปนั้นคือการกำหนดและควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีความเหมาะสมสำหรับพฤติการณ์ของแต่ละคดี โดยวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวคือการกำหนดตัวคุณความเสียหายเชิงลงโทษโดยการ “คูณด้วยค่าผกผันของความน่าจะเป็นที่เสียหายจะพบความรับผิดชอบ” ซึ่งตัวคุณประเภทนี้จะเหมาะสมที่สุดสำหรับเป็น “กลไกชดเชยให้แก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายเมื่อผู้ทำความผิดต้องแบกรับต้นทุนจากความเสียหาย” (Alternative cost-internalization mechanisms) ซึ่งตัวคุณค่าเสียหายเชิงลงโทษในวิธีนี้สามารถนำไปใช้ประสบความสำเร็จในหลายกรณี โดยการกำหนดตัวคุณที่มีอัตราที่เหมาะสมและแบ่งแยกกว่าสมาชิกได้รับความเสียหายรูปแบบใดบ้างตั้ง เช่น ในคดี BP Oil Spill Settlement ที่แม้สุดท้ายคดีนี้จะเป็นการตกลงระงับ

ข้อพิพาทแบบกลุ่มก็ตาม แต่การกำหนดตัวคุณทวีความเสียหายก็ได้รับแนวคิดของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้
ยอมสร้างความยุติธรรมให้แก่ทั้งโจทก์และจำเลยเป็นอย่างดี

5.2.7 ทางแก้ไขสำหรับปัญหาค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นลางมิควรได้

ข้อกังวลในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจากการที่กำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่มากจนเกินไป ทำให้มีผู้กล่าวว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีลักษณะเป็นลางมิควรได้แก่โจทก์ สำหรับทางแก้ปัญหานั้น ผู้เขียนเห็นว่าสามารถแก้ปัญห
ได้โดยการแบ่งส่วนของค่าเสียหายเชิงลงโทษออกไปสู่รัฐเพื่อเข้าสู่ระบบงบประมาณแล้ว
นำไปดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ หรือ การแบ่งส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นเข้าสู่กองทุน
ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น โดยการแบ่งส่วนนี้มีได้เป็นการลดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ
ที่จำเลยสมควรต้องรับผิดชอบแต่มีเจตนารมณ์นำค่าเสียหายเชิงลงโทษอันเป็นลางมิควรที่โจทก์ได้รับ
บางส่วนออกไป เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายของบางมลรัฐกำหนดให้แบ่งส่วน
ค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้าสู่รัฐ

จากการศึกษาผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทาง สำหรับวิธีการแบ่งส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษ
โดยในประเทศไทยนั้นควรแบ่งส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษเข้าไปสู่กองทุนสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับ
ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์
ของแต่ละกองทุนได้ดีกว่าการส่งคืนแก่รัฐ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ได้รับความเสียหายซึ่งมิได้ฟ้องคดี
หรือเป็นสมาชิกกลุ่มมีโอกาสได้รับการเยียวยาความเสียหายได้โดยมิจำต้องฟ้องร้องดำเนินคดีเอง
เช่น อาจกำหนดให้แบ่งส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำนวนร้อยละ 50 คืนแก่กองทุนเพื่อการพัฒนา
สิ่งแวดล้อมหากมีการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5.2.8 ทางแก้ไขสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นประโยชน์สำหรับโจทก์ สมาชิกกลุ่ม และทนายความ

การที่จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีจำนวนสูงมากย่อมส่งผลให้ผู้ที่ไม่ได้รับ
ความเสียหายจากการกระทำความผิดโดยตรงหรือสร้างว่าตนได้รับความเสียหายแสดงตนเป็นสมาชิกกลุ่ม
และไม่ออกจากกลุ่มเพื่อขอรับชำระหนี้เพราะหวังในเงินค่าเสียหายเชิงลงโทษ เนื่องจากเงินจำนวน
ดังกล่าวมีจำนวนที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับโจทก์และสมาชิกกลุ่มมีต้องออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี
และการที่มาตรา 222/37 กำหนดให้เงินรางวัลทนายความนั้นมีจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบ

ของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบ โดยเป็นหน้าที่ของจำเลยที่ต้องจ่ายเงินรางวัลของทนายความให้อีกก้อนหนึ่งมิใช่แบ่งออกจากจำนวนค่าเสียหายที่จ่ายให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มโดยเป็นการที่แตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา ย่อมทำให้เงินรางวัลทนายความนั้นเป็นจำนวนที่สูงมากจึงอาจเป็นการส่งเสริมให้ทนายความเข้ามาในคดีแบบกลุ่มเพื่อหวังประโยชน์ในเงินรางวัลทนายความเพราะฐานในการชำระเงินทนายความนั้นอยู่บนจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับซึ่งหากกรณีนั้นมีจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษรวมด้วยย่อมทำให้ทนายความได้รับเงินรางวัลเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้จำเลยต้องรับภาระหนักในการชำระค่าเสียหาย

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอเสนอทางแก้ไขปัญหานี้ กล่าวคือ ศาลควรต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณากำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเคร่งครัดและมีมาตรการควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นก็ย่อมต้องแสดงหลักฐานให้เพียงพอและครบถ้วนว่าตนนั้นได้รับความเสียหายอย่างแท้จริง มิใช่แสร้งแสดงว่าตนนั้นได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ลำดับการชำระเงินในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่กำหนดไว้ในกรณีที่ค่าเสียหายนั้นไม่เพียงพอ โดยที่บัญญัติลำดับในการขอรับชำระหนี้ไว้ในมาตรา 222/44 ป.วิ.พ. ที่กำหนดให้ทนายความโจทก์มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนโจทก์และสมาชิกกลุ่มย่อมทำให้จำนวนเงินนั้นในบางกรณีมีจำนวนเหลือไม่ถึงโจทก์และสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายที่แท้จริง การที่บัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้อาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ต้องการเยียวยาโจทก์และผู้เสียหายจำนวนมากที่รวมตัวกันเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม และอาจถูกมองว่าเป็นการดำเนินคดีเพื่อผลประโยชน์ของทนายความของกลุ่มมากกว่า ผู้เขียนจึงเห็นควรให้จัดลำดับของการชำระหนี้ให้ทนายความของโจทก์และสมาชิกกลุ่มอยู่ในลำดับเดียวกัน

5.2.9 ข้อเสนอแนะเรื่องเงินรางวัลทนายความ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นทนายความฝ่ายโจทก์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในปกป้องรักษาผลประโยชน์ของโจทก์ผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากทนายความจะเป็นผู้รวบรวมผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยและความเสียหายที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มได้รับ โดยในทางปฏิบัติทนายความอาจต้องจ่ายเงินทนายความในการดำเนินคดีทั้งหมดไปก่อน เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งหากเป็นคดีขนาดใหญ่ย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายมาก ค่าใช้จ่ายในการประกาศและส่งคำบอกกล่าว (notice) เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบมากที่สุด ซึ่งคดีแบบกลุ่มที่มีจำนวนผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก

ก็จะมีค่าใช้จ่ายในกรณีตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นจำนวนสูงมากด้วย ทำให้ในทางปฏิบัตินั้นทนายความฝ่ายโจทก์ก็ต้องพยายามหาวิธีการประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้เข้าถึงสมาชิกกลุ่มมากที่สุด เพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่มให้เข้ามาในคดีมากที่สุด โดยมีเงินรางวัลทนายความเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ โดยอาจถือได้ว่าเป็นการลงทุนที่ได้รับค่าตอบแทนจำนวนสูงมาก

เงินรางวัลทนายความในมาตรา 222/37 ป.วิ.พ. นั้นมีลักษณะเป็น “ค่าทนายความตามผลแห่งคดี” (Contingency Fees) ที่เป็นการบัญญัติหลักการของค่าทนายความตามผลแห่งคดีครั้งแรกสำหรับประเทศไทย โดยตามมาตรา 222/37 นี้ได้กำหนดให้จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระให้แก่ทนายความของโจทก์เป็นอีกก้อนหนึ่งต่างหากจากเงินที่ต้องชำระแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดให้โดยคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบ และจะกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น โดยศาลต้องคำนึงถึงความยากง่ายของคดี ประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลงทนายความของโจทก์จึงมีหน้าที่ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาล โดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยอีกด้วย

เมื่อทนายความโจทก์ต้องทตรงจ่ายค่าใช้จ่ายในคดีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการส่งประกาศบอกกล่าวสมาชิกกลุ่มจำนวนมากเพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่มให้เข้ามาในคดีมากที่สุด ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มมีจำนวนมากเป็นหลักร้อยหรือพันคนก็ย่อมต้องใช้เงินเป็นจำนวนที่สูงมากตามไปด้วย นอกจากนี้ทนายความยังต้องทตรงค่าใช้จ่ายในด้านการแสวงหาหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเพื่อมาแถลงต่อศาล และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินคดี และค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์หรือสมาชิกกลุ่ม ทำให้เห็นว่าทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความเสี่ยงเป็นอย่างมากหากคดีความนั้น มีแนวโน้มที่จะแพ้คดี ทนายความของกลุ่มจึงต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความสามารถสูง ประกอบกับสามารถรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างแท้จริง ทำให้ในด้านความสามารถและความพร้อมของทนายความกลุ่มในการเข้ามารับภาระหน้าที่จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากประกอบยังเป็นเงื่อนไขที่ศาลจะพิจารณาอนุญาตในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/12 วรรคแรก อนุมาตรา (5) ที่วางหลักว่า “ทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม” จึงมีการบัญญัติยอมรับการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความโจทก์โดยจะได้รับเงินจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบของค่าเสียหายที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนมีสิทธิจะได้รับประกอบตามมาตรา 222/37 ก็ต่อเมื่อชนะคดีเท่านั้น ทำให้เห็นว่า

บทบาทของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงแตกต่างไปจากการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในคดีแพ่งสามัญทั่วไป

การที่กฎหมายได้กำหนดให้มีเงินรางวัลทนายความดังกล่าวก็เพื่อตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่อย่างหนักของทนายความ ประกอบกับเป็นการจูงใจให้ทนายความที่มีประสิทธิภาพความสามารถเข้ามาเป็นทนายความฝ่ายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีการดำเนินคดีที่ซับซ้อนเพื่อที่จะได้ปกป้องและสามารถรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งบุคคลหนึ่งในคดีแบบกลุ่มและการทำหน้าที่ใด ๆ ของทนายความฝ่ายโจทก์นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อส่วนได้เสียและผลประโยชน์ของโจทก์สมาชิกกลุ่ม โดยในการทำงานของทนายความก็ต้องปรึกษากับโจทก์ผู้แทนกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ประกอบกับบริบทของกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อที่จะได้ทนายความที่มีความสามารถอย่างมากและสามารถว่าความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีความซับซ้อน การคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดีหรือการกำหนดเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่มจำนวนไม่เกินร้อยละ สามสิบนั้นจึงควรคิดบนพื้นฐานจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ ประกอบด้วยซึ่งรวมค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพราะเงินจำนวนนี้เกิดจากการลงทุนลงแรงของทนายความทนายความจึงสมควรได้รับด้วยไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตาม ใด ๆ ก็ดี เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายเนื่องจากเงินรางวัลทนายความมีจำนวนที่สูง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าศาลต้องเปิดโอกาสให้โจทก์ จำเลยรวมถึงสมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะคัดค้านโต้แย้งเรื่องจำนวนเงินรางวัลทนายความ ทั้งนี้ เพื่อที่ศาลจะได้มีข้อมูลประกอบการพิจารณาการกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความ หรือศาลอาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเงินรางวัลค่าทนายความมาเพื่อพิจารณาประกอบดุลพินิจของศาลก่อนที่จะกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความเพื่อประโยชน์และความเป็นธรรมสูงสุดสำหรับทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะที่ผู้เขียนได้กล่าวมานี้เป็นผลจากการศึกษาเปรียบเทียบจากหลักกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศออสเตรเลีย และได้นำมาวิเคราะห์หาแนวทางที่เป็นไปได้และเหมาะสมที่สุดในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับประเทศไทย โดยเมื่อพิจารณาในด้านเศรษฐกิจแล้วการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อจำแนกความเสียหายเป็นรายบุคคลแล้วความเสียหายที่ได้รับนั้นอาจเป็นความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อย เช่น ในคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จำนวนความเสียหายที่ผู้เสียหายแต่ละรายได้รับอาจไม่คุ้มค่ากับการนำคดีไปฟ้องเป็นคดีสามัญ ประกอบกับเมื่อผู้เสียหายได้รับการเยียวยาไม่เต็มจำนวนจึงมีโอกาสได้รับ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมซึ่งเป็นการทดแทนให้แก่โจทก์ในค่าเสียหายที่กฎหมายครอบคลุมไม่ถึง หรือกรณีที่ศาลไม่สามารถที่จะกำหนดค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน การกำหนดให้ผู้เสียหายทั้งหมดมารวมตัวกันเพื่อฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่ม โดยทนายความเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงในคดี เพื่อฟ้องคดีแบบกลุ่มเรียกร้องค่าเสียหายต่อศาล จึงเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อสังคมวงกว้าง และเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม หลักดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากมีการบัญญัติบทกฎหมายเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มเติมอย่างชัดเจนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยเป็นการบัญญัติเพิ่มเป็นมาตรา 438/1 ในกรณีที่การกระทำเกิดความผิดเกิดจากการกระทำที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงอย่างมาก หรือเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยหากมีการขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในอนาคต จะได้นำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ประกอบได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน อันส่งผลให้ระบบกฎหมายไทยมีความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการป้องปรามการกระทำผิด ช่วยเหลือสังคมส่วนรวมให้มีความสงบเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาหลักกฎหมายไทยให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรุงเทพธุรกิจ. ความรับผิดชอบของบริษัทแม่ต่อหนี้สินของบริษัทย่อย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/102910> [เข้าถึงเมื่อ 5 ตุลาคม 2564]

กฤษณา พิษณุโกศล. ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.

กองบรรณาธิการมูลนิธิบูรณะนิเวศ (Earth). ชาวบ้านน้ำพุชนะคดีโรงงานรีไซเคิล [ออนไลน์].

แหล่งที่มา:

https://mobile.facebook.com/EarthEcoAlert/photos/a.260066494043222/3536468786402960/?type=3&source=57&_rdc=1&_rdr [เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]

กิตติศักดิ์ ปรกติ. การปฏิรูประบบงานยุติธรรมทางแพ่ง ในบริบทของกฎหมายเปรียบเทียบ. ใน ทุกอย่างก้าวอย่างครูกฎหมาย รวมบทความที่ระลึกในโอกาสอายุครบ 60 ปี รองศาสตราจารย์สมยศ เชื้อไทย กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553.

กุลวดี กิตติดุลยการ. การประยุกต์ใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีฉ้อโกง. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตรบัณฑิตการค้าระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560.

ข่าวไทยพีบีเอส. ชาวบ้านชนะคดีฟ้องร้องโรงงานรีไซเคิล จ.ราชบุรี [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://news.thaipbs.or.th/content/299576> [เข้าถึงเมื่อ 5 มิถุนายน 2564]

จิระวัฒน์ ปั่นเปี่ยมราษฎร์ และคณะ. การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิดภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยสำนักงานศาลยุติธรรม: 2555.

ชนาพิชญ์ บัวชื่น และ หทัยชนก นะลิตา. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : เปรียบเทียบการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป. ใน รพี 58 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 7 สิงหาคม 2558.

ชำนาญ ศิริรักษ์. ผลคำพิพากษาคดีกลุ่มด้านสิ่งแวดล้อม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.facebook.com/Yai.Chamnan/posts/1819456328209199> [เข้าถึงเมื่อ 5 มีนาคม 2564]

ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย. กฎหมายแนวเศรษฐกิจศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด, 2554.

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. ทฤษฎีการลงโทษ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf [เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2564]

ณัฐพล เดชขจร. ย้อนรอยมหันตภัยทะเลเดือด [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.thairath.co.th/content/725450> [เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2564]

ณัฐยศ ชูบรรจง. ชนะฟ้องกลุ่ม “รถมีปัญหา” บทเรียนราคาแพงของใคร ??? [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.ridebuster.com/opinion-whose-lesson-on-car-problem-lawsuit/?fbclid=IwAR3TEKWPS2ySGY_brGj71LT0Nn23K_Q-6ZaPur9-8F9LZhiVaQKLBsoJq4k [เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564]

ณิชา เวชพานิช. มิติใหม่คดีสิ่งแวดล้อมไทย ชวนน้ำพุนชะคดีกลุ่ม ผู้ก่อมลพิษเยียวยา 1,000 ราย ฟันสิ่งแวดล้อมให้ตึงเดิม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://greennews.agency/?p=22313> [เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564]

ทวิวงษ์ แสงพงษ์ชัย. ปัญหาการชดใช้เยียวยาความเสียหายอันเกิดจากน้ำมันรั่วไหลในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2559.

ไทยพับลิก้า. ทำความเข้าใจ Class action พร้อม 4 คดีตัวอย่าง (ตอนที่ 2): โรงกำจัดขยะ “แวกซ์ กา เบ็จ รีไซเคิล เซ็นเตอร์” ทำพื้นที่เกษตรปนเปื้อนมลพิษ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://thaipublica.org/2019/07/class-action02/> [เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564]

ไทยโพสต์. อิสระ-ภาพแห่งความคิด. ผู้บริโภคกลุ่มเฮ! ฟอर्टพ่ายชดใช้ ‘308ราย’ 23 ล้าน [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <https://www.thaipost.net/main/detail/18151> [เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564]

- ไทยรัฐออนไลน์. ชาวบ้านน้ำพุ ฟ้องเรียก500ล้าน! บ.กำจัดกากขยะอุตสาหกรรม ก่อมลพิษมายาวนาน
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/central/911165>
[เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]
- ธรรมนิติย์ สุ่มันตกุล. ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=253> [เข้าถึงเมื่อ 12
มิถุนายน 2564]
- . กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ (Law And Economics) : กฎหมายทรัพย์สิน สัญญา ละเมิด และ
สิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ ฯ สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559.
- นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์. กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 1. ปทุมธานี: โครงการตำราและ
เอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.
- . การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการ
ดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยและบทบาท “ใหม่” ของศาล. วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 40, ฉบับที่
2 (มิถุนายน 2554): 287-320.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
มาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุตราไพศาล, 2554.
- นิตินันท์ บุรณะเจริญรักษ์. หลักการไม่คำนึงถึงนิติบุคคลกับความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น (Piercing the
Corporate Veil to the Shareholder Liability). วารสารรวมคำแห่ง ฉบับนิติศาสตร์ ปีที่ 2,
ฉบับที่ 1 (2556): 124-146.
- นิพัฏกุล อัครชิน. ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ. เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร
“ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 13, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาล
ยุติธรรม: 2553.
- นิวัชรชัย สำเนาพันธ์. ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทภายใต้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพ
นิติบุคคลของบริษัทจำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2529.
- ปกป้อง จันวิทย์. การวิเคราะห์กฎหมายว่าด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.): 2554.

———. รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2554.

ปริญญาวัน ชมเสวก. ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.

ประชาไท. ศาลแพ่งฯ รับพิจารณาคดีกลุ่มชาวกัมพูชากว่า 3,000 คนร่วมฟ้องถูกบ.มิตรผล ละเมิดสิทธิ [๒\[ออนไลน์\]](https://prachatai.com/journal/2020/07/88837). แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/2020/07/88837> [เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564]

———. ศาลพิพากษาลงโทษผู้ผลิต ‘เพิร์ลลี่’ จ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายกว่า 10 ล้านบาท [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/2018/12/80288> [เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]

พงศวัฒน์ บุญญาทิพย์, ช่อประดิษฐ์ เนียมประดิษฐ์, กนกกริช น้อยสัมฤทธิ์, วีรพงศ์ อินทรภักดี, จารุวรรณ สวรรณา, และ นภาพร กุลชน. บทความเกี่ยวกับการฝึกอบรมหลักสูตร “การบริหารจัดการ เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/201809251c598585976f50c0c7ab621413e691e7194901.pdf> [เข้าถึงเมื่อ 12 มิถุนายน 2564]

พันธุส์วัสดิ์ ไพฑูรย์พงษ์. ศาลสั่ง Ford ชดเชยลูกค้าไทย 291 ราย กรณีเกียร์ PowerShift รวม 24,700,000 บาทล้าน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.headlightmag.com/ford-thailand-to-compensate-for-powershift-issue-by-court-order/?fbclid=IwAR1PS9zSxcvoElq4fg-nBTFAb2SyzvINh-KzOpqVBWF4R2OaC9KwpGvKZQY> [เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]

มติชนออนไลน์. กลุ่มผู้ใช้ฟอร์ดจำนวน 308 รายเฮ ศาลรับฟ้องแบบกลุ่ม เรียกค่าเสียหาย 4 ล้าน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_966919 [เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]

มูลนิธิผู้บริโภค. ผู้บริโภคชนะคดี! ศาลสั่งเพิร์ลลี่จ่ายค่าเสียหายกว่า 10 ล้านบาท [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.consumerthai.org/news-consumerthai/consumers-news/food-and-drug/4287-611227pearly.html?fbclid=IwAR1yLRNuJdKpihPu5HHg-pztH191_pkAwP9ZjxphGJ-SHX83iRtuspb9PkQ [เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]

- รชฎ บุญสินสุข. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
ลงทุนแมน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.longtunman.com/21564> [เข้าถึงเมื่อ 10
ตุลาคม 2564]
- วนิดา มีศรี. การกำหนดค่าทนายความตามผลแห่งคดี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขากฎหมาย
เอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2558.
- วรชัย แสนสิริ. การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษตามกฎหมายต่างประเทศมาบังคับใช้กับคดีละเมิดตาม
กฎหมายไทย. วารสารจตุนิติ (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2560): 134-135.
- วารี นาสกุล. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลามิควรได้.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจการพิมพ์, 2557.
- วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. Class Action: รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกา, 2549.
- ศดา วงศ์โชติวัฒนา. บทบาททนายความและเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่ม. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2559.
- ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564.
- ศักดิ์ดา ธนิตกุล. กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ Law and Economics (ทรัพย์สิน สัญญา ละเมิด). พิมพ์ครั้งที่
ที่ 4. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557.
- . การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- ศิริกุล สิริอรุณรุ่งโรจน์. ปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน : ศึกษากรณีค่าเสียหายทางจิตใจและ
ค่าเสียหายเชิงลงโทษ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554.
- ศุภวัชร มาลานนท์. ความรับผิดชอบของบริษัทแม่ต่อหนี้สินของบริษัทย่อย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/516208> [เข้าถึงเมื่อ 3 กรกฎาคม
2564]

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2553.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย. ใน บทสรุปการศึกษารายประจำปี 2553 (Research Summary Report 2010) สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม กรุงเทพฯ บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2553.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. คดีมลพิษ : ความเสียหายและการเยียวยาในระบบกฎหมายไทย. นิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 2, ฉบับที่ 1 (2547).

สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. "การลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญา Criminal Offenders' Punishment." In งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562, 2562.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.krisdika.go.th/data/comment/comment_lawdraft/2553/0585_2553-0586_2553_0027.txt [เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2564]

สิทธิธานต์ รัตนวงศ์. การนำแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้เยียวยาผู้เสียหายในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้มีสิทธิฟ้องคดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2558.

สิรภา วงศ์จรัสสกุล. ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษและการเอาผลกำไรจากผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. 2552.

สุชาดา วามะสุรีย์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลแรงงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549.

สุธินี ฤกษ์สินกุล. ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee): ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2549.

สุนันทา จันทร์แก้ว. ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act225.pdf> [เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564]

สุพิศ ประณีตพลกรัง. คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ส่วนที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. 2558) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2558.

สุรัชย์ พ่วงชูศักดิ์. ค่าเสียหายเชิงลงโทษ : การนำมาใช้ในระบบกฎหมายไทย (Punitive Damages : Applicability and Practicability in Thai Legal System). วารสารดุลพາห ปีที่ 53, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2549).

สุขุม ศุภนิธย์. คำอธิบายกฎหมายละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2555.

อนงค์รัตน์ คงลาภ. ค่าเสียหายเชิงลงโทษความท้าทายใหม่ในระบบกฎหมายไทย [ออนไลน์].

แหล่งที่มา:

<https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/20190208c81e728d9d4c2f636f067f89cc14862c133250.pdf> [เข้าถึงเมื่อ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564]

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษและกระบวนการขั้นพื้นฐาน Crimes and Punishment : Fundamental Theories and Basic Processes. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562.

อรรวรรณ สุขโข. ชาวบ้านชนะคดีมลพิษแบบกลุ่ม ครั้งแรกในประเทศไทย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://theactive.net/news/20201224-4/> [เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564]

อริยพร โปธิโส. หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

วารสารจตุนิติ (กันยายน-ตุลาคม 2558): 160.

อรุโณทัย รักไทยนิยม. ปัญหาการตีความกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณีการฟ้องร้องคดีและการขออนุญาต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558.

อำนาจ ตั้งศิริมาน. ค่าเสียหายเชิงลงโทษ: ศึกษาเบื้องต้นในเชิงนิติเศรษฐศาสตร์. ใน 60 ปีदारพร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555.

ภาษาต่างประเทศ

Am, P. L. Depletion of Limited Fund—Punitive Damages [Online]. Available from:

<https://www.westlaw.com/Document/I7e2eb9c14b0611db99a18fc28eb0d9ae/Vi>

ew/FullText.html?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&VR=3.0&RS=cblt1.0 [5 November 2021]

Andrews. Class Action Litig [Online]. Available from:

[https://www.westlaw.com/Document/I17b703b1681a11dbbe1cf2d29fe2afe6/View/FullText.html?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&VR=3.0&RS=cblt1.0](https://www.westlaw.com/Document/I17b703b1681a11dbbe1cf2d29fe2afe6/View/FullText.html?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&VR=3.0&RS=cblt1.0) [5 November 2021]

Ansbro, K. Class Action Regimes: A Comparison [Online]. Available from:

<https://www.balancelegalcapital.com/class-actions-comparison/> [10 March 2021]

Ashurst. Class Actions in Australia [Online]. Available from:

<https://www.ashurst.com/en/news-and-insights/legal-updates/quickguide-class-actions-in-australia/> [10 March 2021]

———. The Supreme Court of Victoria This Week Refused to Allow Contingency Fees in the First Decision under the New Regime in Victoria: Fox V Westpac [2021] Vsc 573 [Online]. Available from: <https://www.ashurst.com/en/news-and-insights/legal-updates/class-action-contingency-fees-how-common-will-they-be> 10 March 2021]

Becker Law Office. Punitive Damages in Ky Personal Injury Accidents [Online].

Available from: <https://beckerlaw.com/blog/punitive-damages-in-ky-personal-injury-accidents/#:~:text=Black's%20Law%20Dictionary%20defines%20punitive,%20punishment'%20for%20reckless%20behavior.> [25 February 2021]

Bucher, A. Class Action Lawsuit Claims Patients Were Filmed without Their Consent

[Online]. Available from: <https://ca.topclassactions.com/privacy/class-action-lawsuit-claims-patients-were-filmed-without-their-consent/> [5 March 2021]

BUCKLEY. 9th Circuit Reduces Punitive Damages in Fcra Class Action [Online].

Available from: <https://buckleyfirm.com/blog/2020-03-05/9th-circuit-reduces-punitive-damages-fcra-class-action> [5 March 2021]

- Cabraser, E. J., and Nelson, R. J. Class Action Treatment of Punitive Damages Issues after Philip Morris V. Williams: We Can Get There from Here. Charleston L. Rev 2 (2008).
- Canada, G. o. About Canada's System of Justice [Online]. Available from: <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/just/03.html> [10 October 2021]
- Chambers and Partners. South Korean Government Seeks to Expand Class Actions and Punitive Damages to All Areas of Law [Online]. Available from: <https://chambers.com/articles/south-korean-government-seeks-to-expand-class-actions-and-punitive-damages-to-all-areas-of-law>
- Class Actions for Punitive Damages. Michigan Law Review 81, No. 8 (Aug, 1983): 1787-1816.
- Class Certification in Mass Accident Cases under Rule 23(B)(1). Harv. L. Rev. 96 (1983).
- Clyde & Co. Contingency Fees Now Available for Class Actions in the Victorian Supreme Court, So Expect More Class Actions [Online]. Available from: <https://www.claytonutz.com/knowledge/2020/june/contingency-fees-now-available-for-class-actions-in-the-victorian-supreme-court-so-expect-more-class-actions> [10 March 2021]
- Consumer Attorneys of California. Consumer Attorneys of California Contingency Fees [Online]. Available from: <https://www.caoc.org/?pg=contingencyfees> [2 November 2021]
- Consumer Attorneys of California. Consumer Attorneys of California Contingency Fees [Online]. Available from: <https://www.caoc.org/?pg=contingencyfees> [7 October 2021]
- Consumer Law Group. About Class Actions - What You Should Know [Online]. Available from: <https://www.clg.org/Class-Action/About-Class-Actions> [1 November 2021]
- Cornell Law School. Rule 23. Class Actions [Online]. Available from: https://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_23 [5 March 2021]

Cotchett, J. W., and Molumphy, M. C. Punitive Damages: How Much Is Enough? Civil Litigation Reporter Volume 20, Number 1 (February 1998).

Dasani, N. Class Actions and the Interpretation of Monetary Damages under Federal Rule of Civil Procedure 23(B)(2). Fordham L. Rev. 75 (2006): 165-205.

Deepwater Horizon Oil Spill Economic and Property Damages Settlement Providing Money to Individuals and Businesses [Online]. Available from:
<https://www.deepwaterhorizonsettlements.com/Economic/SummaryNotice.aspx>
[5 November 2021]

Deepwater Horizon Oil Spill Medical Benefits Settlement Providing Benefits to Clean-up Workers and Certain Gulf Coast Residents. [Online]. Available from:
<https://www.deepwaterhorizonsettlements.com/Medical/SummaryNotice.aspx>
[5 November 2021]

The Effect of State Farm V. Campbell on Punitive Damages in Mass Torts and Class Action Litigation: What Does the Immediate Post-State Farm Jurisprudence Reveal? SJ035 ALI-ABA

Feldman, J. S., and Anderson, J. E. Getting the Deal through Class Actions 2016 [Online]. Available from:
<https://www.claytonutz.com/ArticleDocuments/178/Getting-The-Deal-Through-Class-Actions-Australia-2016.pdf.aspx?Embed=Y> [10 March 2021]

FindLaw Attorney Writers. Using the Due Process Clause to Defend Claims for Class-Wide Punitive Damages [Online]. Available from:
<https://corporate.findlaw.com/litigation-disputes/using-the-due-process-clause-to-defend-claims-for-class-wide.html> [5 March 2021]

Garden City Group. Deepwater Horizon Oil Spill Halliburton and Transocean Settlements Previous Claims Filers and Certain Excluded Groups to Benefit Majority of People Affected Do Not Need to Do Anything [Online]. Available from:

<http://www.gulfspillpunitedamagesettlement.com/docs/Short%20Form%20Notice.pdf> [5 November 2021]

Higgerty Law. Class Action Faq's [Online]. Available from:

<https://higgertylaw.ca/class-action-faqs/> [1 November 2021]

Hylton, K. N., and Miceli, T. J. Should Tort Damages Be Multiplied. Journal of Law Economics & Organization 21 (2002): 388-416.

Johnston, R., Briggs, N., and Gaertner, S. The Class Actions Law Review: Australia [Online]. Available from: <https://thelawreviews.co.uk/title/the-class-actions-law-review/australia> [10 March 2021]

Krauss, C., and Schwartz, J. Bp Will Plead Guilty and Pay over \$4 Billion [Online]. Available from: <https://www.nytimes.com/2012/11/16/business/global/16iht-bp16.html> [3 November 2021]

Laura J. Hines. Obstacles to Determining Punitive Damages in Class Actions. Wake Forest L. Rev. 36 (2001).

LAW TIMES. Court Tackles Damages Issues in Overtime Class Action against Canadian Imperial Bank of Commerce [Online]. Available from: <https://www.lawtimesnews.com/practice-areas/litigation/court-tackles-damages-issues-in-overtime-class-action-against-canadian-imperial-bank-of-commerce/332719> [5 March 2021]

LEGALVISION. How Much Does a Lawyer Cost and What Are Their Hourly Rates? [Online]. Available from: <https://legalvision.com.au/how-much-lawyer-cost-fixed-fees-hourly-rates/> [10 October 2021]

Leo King. [Online]. Available from: <http://www.computerworlduk.com/news/it-business/3275978/bp-24bn-lawsuits-claim-contractors-failed-to-use-modelling-software-properly/> [5 November 2021]

Mainwaring, J. Bp Will Pay \$4.5b in Plea Deal over Macondo [Online]. Available from: https://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/122140/BP_Will_Pay_45B_in_Plea_Deal_over_Macondo [5 November 2021]

- Masons, P. Class Actions in England and Wales [Online]. Available from:
<https://www.pinsentmasons.com/out-law/guides/class-actions-in-england-and-wales> [5 October 2021]
- Matteson, M., and Metivier, C. The Ford Pinto [Online]. Available from:
<https://philosophia.uncg.edu/phi361-matteson/module-1-why-does-business-need-ethics/case-the-ford-pinto/> [10 November 2021]
- McGovern, F. E. Punitive Damages and Class Actions. Louisiana Law Review 70 (2010).
- Medtronic Defibrillators Class Action [Online]. Available from:
<https://www.strosbergco.com/class-actions/medtronic/> [23 November 2021]
- Merrigan, S. The Pros and Cons of Contingency Agreements [Online]. Available from:
<https://www.sweeneymerrigan.com/blog/pros-cons-contingency-agreements/> [5 October 2021]
- MORRISON, A., and SHEARGOLD, M. The Reports of My Death Are Greatly Exaggerated": Exemplary Damages in Australia [Online]. Available from:
<https://www.claytonutz.com/knowledge/2007/december/the-reports-of-my-death-are-greatly-exaggerated-exemplary-damages-in-australia> [10 October 2021]
- Mullenix, L. S. Nine Lives: The Punitive Damage Class. U. Kan. L. Rev. 58 (2010).
- Nagy, A. L. Certifying Mandatory Punitive Damages Classes in a Post-Ortiz and State Farm World. Vanderbilt Law Review 58 (2019): 600-629.
- Newbold, B., Taylor, D., and Avis, J. Class/Collective Actions in Australia: Overview [Online]. Available from: [https://content.next.westlaw.com/3-617-6440?_lrTS=20210215163723578&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://content.next.westlaw.com/3-617-6440?_lrTS=20210215163723578&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) [10 March 2021]
- Ontario Law Reform Commission. Report on Class Actions. Toronto: Ministry of the Attorney General, 1982.

- Osler, H. H. U.S. Guide to Class Actions in Canada [Online]. Available from: <https://www.osler.com/osler/media/Osler/reports/litigation/US-Guide-to-Class-Actions-in-Canada.pdf> [5 March 2021]
- Owen, D. G. A Punitive Damages Overview: Functions, Problems and Reform. Vill. L. Rev. 363_39: 400.
- Panek, G. Furthering Society's Interests: The Importance of Using (and Mitigating) Classwide Punitive Damages [Online]. Available from: https://classactions.openum.ca/files/sites/24/2018/06/Extrait_GPanek_YB-TEXT-action-collective-class-action_FINAL-3.pdf [10 June 2021]
- Polinsky, M. A., and Shavell, S. Punitive Damages, in Encyclopedia of Law and Economics. Civil Law and Economics 2 (2000).
- . Punitive Damages: An Economic Analysis. Harvard Law Review 111, 4 (1998): 869-962.
- Rawlie, J., and Szirmak, D. Canada: Class and Group Actions Laws and Regulations 2021 [Online]. Available from: <https://iclq.com/practice-areas/class-and-group-actions-laws-and-regulations/canada> [5 March 2021]
- Reuters, T. Punitive Damages [Online]. Available from: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-107-7085?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/7-107-7085?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) [25 February 2021]
- Robinson and Cole. Bp Found Grossly Negligent for Deepwater Horizon Spill Ultimate Liability for Punitive Damages Still to Be Determined [Online]. Available from: https://rc.com/newsletters/2014/upload/Legal-Update_Environmental-Utilities_9-22-14.pdf [5 November 2021]
- Rosenthal, J., Kolla, P., and Corley, R. Canada: Supreme Court of Canada Allows Environmental Class Action Seeking Only Punitive Damages to Proceed [Online]. Available from: <https://www.mondaq.com/canada/class->

actions/870460/supreme-court-of-canada-allows-environmental-class-action-seeking-only-punitive-damages-to-proceed [5 March 2021]

Sharkey, C. M. The Bp Oil Spill Settlements, Classwide Punitive Damages, and Societal Deterrence. DePaul L. Rev. 64 (2015): 681-709.

———. The Future of Classwide Punitive Damages. J. MICH. J. L. REFORM 46 (2013): 1127-1150.

Sharkey, L. M. Judge or Jury: Who Should Assess Punitive Damages. J. Cin. L. Rev. 64 (1996): 1090.

Sheila B. Scheuerman. Two Worlds Collide: How the Supreme Court's Recent Punitive Damages Decisions Affect Class Actions. Baylor L. Rev. 60 (2008).

SHIN&KIM. Korean Government Seeks to Expand Class Action Law & Punitive Damages in Commercial Lawsuits [Online]. Available from:
<https://www.shinkim.com/zho/media/newsletter/1311?page=1&code=&keyword=>
 = [1 November 2021]

Stafford, M. Law Review Article on Punitive Damages and Class Actions Is an Interesting Read [Online]. Available from: <https://www.cafalawblog.com/legal-publications-and-articles/law-review-article-on-punitive-damages-and-class-actions-is-an-interesting-read> [5 March 2021]

Stevenson, C. P. "Damages and Other Monetary Awards in Class Proceedings " In The Law of Damages. LSUC Conference, 27 March 2012

Sweeney Merrigan. The Pros and Cons of Contingency Agreements [Online]. Available from: <https://www.sweeneymerrigan.com/blog/pros-cons-contingency-agreements/> [3 November 2021]

Tager, E. M. Second Circuit Issues Important Decision on Punitive Damages in Class Actions [Online]. Available from:
<https://www.puniteddamagesblog.com/2015/03/second-circuit-issues-important-decision-on-punitive-damages-in-class-actions/> [5 March 2021]

The Pemsel Case Foundation. Robinson V. Rochester Financial Limited [Online].

Available from: <https://www.pemselfoundation.org/case-summary/robinson-v-rochester-financial-limited/> [23 November 2021]

Thompson, R. Bp to Begin Presenting Its Defense Monday in Gulf Oil Spill Trial [Online].

Available from: http://www.nola.com/news/gulf-oil-spill/index.ssf/2013/04/bp_to_begin_presenting_its_def.html [7 November 2021]

Tort Reform Truth. Fivolous Lawsuits [Online]. Available from:

<https://www.tortreformtruth.com/fact-vs-fiction/frivolous-lawsuits/> [15 October 2021]

TRUDEL JOHNSTON & LESPÉRANCE. Completed Public Interest Litigation Enjeu and Cqde's Intervention in the Appeal of Volkswagen Group Canada Inc. V. Aqlpa

[Online]. Available from: <https://tjl.quebec/en/recours-interet-public/intervention-in-support-of-the-association-quebecoise-de-lutte-contre-la-pollution-atmospherique-contre-volkswagen/> [5 March 2021]

Victorian Law Reform Commission Report Access to Justice - Litigation Funding and Group Proceedings, Ch 3. Para 3.24 [Online]. Available from:

<https://www.lawreform.vic.gov.au/publication/access-to-justice-litigation-funding-report/3-litigation-funding-and-contingency-fees/> [10 October 2021]

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Federal Rules of Civil Procedure

Rule 23. Class Actions

(a) PREREQUISITES. One or more members of a class may sue or be sued as representative parties on behalf of all members only if:

- (1) the class is so numerous that joinder of all members is impracticable;
- (2) there are questions of law or fact common to the class;
- (3) the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the class; and
- (4) the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class.

(b) TYPES OF CLASS ACTIONS. A class action may be maintained if Rule 23(a) is satisfied and if:

(1) prosecuting separate actions by or against individual class members would create a risk of:

(A) inconsistent or varying adjudications with respect to individual class members that would establish incompatible standards of conduct for the party opposing the class; or

(B) adjudications with respect to individual class members that, as a practical matter, would be dispositive of the interests of the other members not parties to the individual adjudications or would substantially impair or impede their ability to protect their interests;

(2) the party opposing the class has acted or refused to act on grounds that apply generally to the class, so that final injunctive relief or corresponding declaratory relief is appropriate respecting the class as a whole; or

(3) the court finds that the questions of law or fact common to class members predominate over any questions affecting only individual members, and that a class

action is superior to other available methods for fairly and efficiently adjudicating the controversy. The matters pertinent to these findings include:

(A) the class members' interests in individually controlling the prosecution or defense of separate actions;

(B) the extent and nature of any litigation concerning the controversy already begun by or against class members;

(C) the desirability or undesirability of concentrating the litigation of the claims in the particular forum; and

(D) the likely difficulties in managing a class action.

(c) CERTIFICATION ORDER; NOTICE TO CLASS MEMBERS; JUDGMENT; ISSUES CLASSES; SUBCLASSES.

(1) *Certification Order.*

(A) *Time to Issue.* At an early practicable time after a person sues or is sued as a class representative, the court must determine by order whether to certify the action as a class action.

(B) *Defining the Class; Appointing Class Counsel.* An order that certifies a class action must define the class and the class claims, issues, or defenses, and must appoint class counsel under Rule 23(g).

(C) *Altering or Amending the Order.* An order that grants or denies class certification may be altered or amended before final judgment.

(2) *Notice.*

(A) *For (b)(1) or (b)(2) Classes.* For any class certified under Rule 23(b)(1) or (b)(2), the court may direct appropriate notice to the class.

(B) *For (b)(3) Classes.* For any class certified under Rule 23(b)(3)—or upon ordering notice under Rule 23(e)(1) to a class proposed to be certified for purposes of settlement under Rule 23(b)(3)—the court must direct to class members the best notice that is practicable under the circumstances, including

individual notice to all members who can be identified through reasonable effort. The notice may be by one or more of the following: United States mail, electronic means, or other appropriate means. The notice must clearly and concisely state in plain, easily understood language:

- (i) the nature of the action;
- (ii) the definition of the class certified;
- (iii) the class claims, issues, or defenses;
- (iv) that a class member may enter an appearance through an attorney if the member so desires;
- (v) that the court will exclude from the class any member who requests exclusion;
- (vi) the time and manner for requesting exclusion; and
- (vii) the binding effect of a class judgment on members under Rule 23(c)(3).

(3) *Judgment.* Whether or not favorable to the class, the judgment in a class action must:

- (A) for any class certified under Rule 23(b)(1) or (b)(2), include and describe those whom the court finds to be class members; and
- (B) for any class certified under Rule 23(b)(3), include and specify or describe those to whom the Rule 23(c)(2) notice was directed, who have not requested exclusion, and whom the court finds to be class members.

(4) *Particular Issues.* When appropriate, an action may be brought or maintained as a class action with respect to particular issues.

(5) *Subclasses.* When appropriate, a class may be divided into subclasses that are each treated as a class under this rule.

(d) CONDUCTING THE ACTION.

(1) *In General.* In conducting an action under this rule, the court may issue orders that:

(A) determine the course of proceedings or prescribe measures to prevent undue repetition or complication in presenting evidence or argument;

(B) require—to protect class members and fairly conduct the action—giving appropriate notice to some or all class members of:

(i) any step in the action;

(ii) the proposed extent of the judgment; or

(iii) the members' opportunity to signify whether they consider the representation fair and adequate, to intervene and present claims or defenses, or to otherwise come into the action;

(C) impose conditions on the representative parties or on intervenors;

(D) require that the pleadings be amended to eliminate allegations about representation of absent persons and that the action proceed accordingly; or

(E) deal with similar procedural matters.

(2) *Combining and Amending Orders.* An order under Rule 23(d)(1) may be altered or amended from time to time and may be combined with an order under Rule 16.

(e) SETTLEMENT, VOLUNTARY DISMISSAL, OR COMPROMISE. The claims, issues, or defenses of a certified class—or a class proposed to be certified for purposes of settlement—may be settled, voluntarily dismissed, or compromised only with the court's approval. The following procedures apply to a proposed settlement, voluntary dismissal, or compromise:

(1) *Notice to the Class.*

(A) *Information That Parties Must Provide to the Court.* The parties must provide the court with information sufficient to enable it to determine whether to give notice of the proposal to the class.

(B) *Grounds for a Decision to Give Notice.* The court must direct notice in a reasonable manner to all class members who would be bound by the proposal if giving notice is justified by the parties' showing that the court will likely be able to:

- (i) approve the proposal under Rule 23(e)(2); and
- (ii) certify the class for purposes of judgment on the proposal.

(2) *Approval of the Proposal.* If the proposal would bind class members, the court may approve it only after a hearing and only on finding that it is fair, reasonable, and adequate after considering whether:

(A) the class representatives and class counsel have adequately represented the class;

(B) the proposal was negotiated at arm's length;

(C) the relief provided for the class is adequate, taking into account:

- (i) the costs, risks, and delay of trial and appeal;
- (ii) the effectiveness of any proposed method of distributing relief to the class, including the method of processing class-member claims;
- (iii) the terms of any proposed award of attorney's fees, including timing of payment; and

(iv) any agreement required to be identified under Rule 23(e)(3); and

(D) the proposal treats class members equitably relative to each other.

(3) *Identifying Agreements.* The parties seeking approval must file a statement identifying any agreement made in connection with the proposal.

(4) *New Opportunity to Be Excluded.* If the class action was previously certified under Rule 23(b)(3), the court may refuse to approve a settlement unless it affords a new opportunity to request exclusion to individual class members who had an earlier opportunity to request exclusion but did not do so.

(5) *Class-Member Objections.*

(A) *In General.* Any class member may object to the proposal if it requires court approval under this subdivision (e). The objection must state whether it applies only to the objector, to a specific subset of the class, or to the entire class, and also state with specificity the grounds for the objection.

(B) *Court Approval Required for Payment in Connection with an Objection.* Unless approved by the court after a hearing, no payment or other consideration may be provided in connection with:

(i) forgoing or withdrawing an objection, or

(ii) forgoing, dismissing, or abandoning an appeal from a judgment approving the proposal.

(C) *Procedure for Approval After an Appeal.* If approval under Rule 23(e)(5)(B) has not been obtained before an appeal is docketed in the court of appeals, the procedure of Rule 62.1 applies while the appeal remains pending.

(f) APPEALS. A court of appeals may permit an appeal from an order granting or denying class-action certification under this rule, but not from an order under Rule 23(e)(1). A party must file a petition for permission to appeal with the circuit clerk within 14 days after the order is entered or within 45 days after the order is entered if any party is the United States, a United States agency, or a United States officer or employee sued for an act or omission occurring in connection with duties performed on the United States' behalf. An appeal does not stay proceedings in the district court unless the district judge or the court of appeals so orders.

(g) CLASS COUNSEL.

(1) *Appointing Class Counsel.* Unless a statute provides otherwise, a court that certifies a class must appoint class counsel. In appointing class counsel, the court:

(A) must consider:

(i) the work counsel has done in identifying or investigating potential claims in the action;

(ii) counsel's experience in handling class actions, other complex litigation, and the types of claims asserted in the action;

(iii) counsel's knowledge of the applicable law; and

(iv) the resources that counsel will commit to representing the class;

(B) may consider any other matter pertinent to counsel's ability to fairly and adequately represent the interests of the class;

(C) may order potential class counsel to provide information on any subject pertinent to the appointment and to propose terms for attorney's fees and nontaxable costs;

(D) may include in the appointing order provisions about the award of attorney's fees or nontaxable costs under Rule 23(h); and

(E) may make further orders in connection with the appointment.

(2) *Standard for Appointing Class Counsel.* When one applicant seeks appointment as class counsel, the court may appoint that applicant only if the applicant is adequate under Rule 23(g)(1) and (4). If more than one adequate applicant seeks appointment, the court must appoint the applicant best able to represent the interests of the class.

(3) *Interim Counsel.* The court may designate interim counsel to act on behalf of a putative class before determining whether to certify the action as a class action.

(4) *Duty of Class Counsel.* Class counsel must fairly and adequately represent the interests of the class.

(h) **ATTORNEY'S FEES AND NONTAXABLE COSTS.** In a certified class action, the court may award reasonable attorney's fees and nontaxable costs that are authorized by law or by the parties' agreement. The following procedures apply:

(1) A claim for an award must be made by motion under Rule 54(d)(2), subject to the provisions of this subdivision (h), at a time the court sets. Notice of the motion

must be served on all parties and, for motions by class counsel, directed to class members in a reasonable manner.

(2) A class member, or a party from whom payment is sought, may object to the motion.

(3) The court may hold a hearing and must find the facts and state its legal conclusions under Rule 52(a).

(4) The court may refer issues related to the amount of the award to a special master or a magistrate judge, as provided in Rule 54(d)(2)(D).

(As amended Feb. 28, 1966, eff. July 1, 1966; Mar. 2, 1987, eff. Aug. 1, 1987; Apr. 24, 1998, eff. Dec. 1, 1998; Mar. 27, 2003, eff. Dec. 1, 2003; Apr. 30, 2007, eff. Dec. 1, 2007; Mar. 26, 2009, eff. Dec. 1, 2009.)

ภาคผนวก ข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action)

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) คือคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยได้รับความเสียหายจากการกระทำที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน โดยผู้เสียหายไม่ต้องเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองทุกคน

กฎหมายใหม่
volume 19

คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมาย
เช่น คดีคุ้มครองผู้บริโภค, คดีการแข่งขันทางการค้า, คดีแรงงาน, คดีสิทธิทรัพย์สินและตลาดหลักทรัพย์

คดีละเมิด

คดีผิดสัญญา

คดีแพ่ง
เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ลักษณะของคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน

กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายเดียวกันและเกิดสิทธิที่จะเรียกร้องโดยอาศัยข้อกฎหมายเดียวกัน

ตัวอย่างคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน

- กรณีบริษัทประกันเอกชนเรียกเก็บค่าบริการเป็นบาทโดยไม่คุ้มวินาทีเป็นบาท
- กรณีเครื่องเงินตกมีผู้เสียหายผู้เสียหายจำนวนมาก
- กรณีรถแท็กซี่ผิด
- โรงงานปล่อยน้ำเสีย ทำให้อาสาสมัครป่วยเป็นโรคไต

ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

กลุ่มผู้เสียหาย
2 คนขึ้นไป

โจทก์ ผู้เสียหายคนหนึ่ง
ในกลุ่มริเริ่มดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ศาลยุติธรรม ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง (ยกเว้น ศาลแขวง)

ทนายความฝ่ายโจทก์

เจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่ม
ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาล

「ประโยชน์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม」

1 ประหยัดค่าใช้จ่าย
ในการดำเนินคดีเพราะผู้เสียหายไม่ต้องฟ้องคดีเองทุกคน

3 ทัวทั้ง
ในคดีที่มีประชาชนเกี่ยวข้องจำนวนมาก เมื่อมีการฟ้องคดีในลักษณะกลุ่มแล้วจะมีผลไปถึงผู้เสียหายทุกคนด้วย

2 เป็นธรรม
เพราะผู้เสียหายไม่คดีเดียวกันจะได้รับรางวัลหรือชำระค่าเสียหายในสัดส่วนที่เท่ากัน

4 เพิ่มอำนาจต่อรอง
ระบบฟ้องคดีแบบกลุ่มจะทำให้ผู้กระทำผิดหรือจำเลยต้องเจรจากับผู้เสียหายเพื่อหลีกเลี่ยงการฟ้องคดีแบบกลุ่มมากขึ้น

ผลของคำพิพากษาและการบังคับคดี

คำพิพากษามีผลทั้งโจทก์ จำเลย และบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มผู้เสียหาย

ศาลต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม

ศาลจะแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกในกลุ่มทราบโดยประกาศผ่านทางสื่อต่างๆ

โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์เท่านั้นที่มีอำนาจดำเนินการบังคับคดี ส่วนสมาชิกกลุ่มมีสิทธิยื่นขอรับชำระหนี้เท่านั้น

1. พ.ร.บ. สิทธิผู้บังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558
ประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 240) 50 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 3) (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558

2. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 1) (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559

สำนักงานกิจการยุติธรรม

จาก สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

<https://www.moj.go.th/view/7947>

ภาคผนวก ค

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

RTP CHART

As set forth in the *Deepwater Horizon* Economic and Property Damages Settlement Agreement, an RTP (risk transfer premium) shall mean the amount paid to a Claimant for any and all alleged damage, including potential future injuries, damages or losses not currently known, which may later manifest themselves or develop, arising out of, due to, resulting from, or relating in anyway to the Deepwater Horizon Incident, and any other type or category of damages claimed, including claims for punitive damages. To the extent that an RTP is to be paid to a Claimant, it shall be a factor which is multiplied with those Compensation Amounts which the Exhibits to this Agreement specify are eligible for an RTP to calculate a sum which is added to the Compensation Amount paid to the Claimant. The following is a summary of the applicable RTPs.

CLAIM TYPE	RTP
Business Economic Loss Claims	<ul style="list-style-type: none"> • Businesses satisfying the Tourism Definition and located in Zone A -- RTP is 2.50. • Businesses satisfying the Tourism Definition and located in Zone B -- RTP is 2.00. • Businesses satisfying the Tourism Definition and located in Zone C -- RTP is 2.00. • Businesses satisfying the Tourism Definition and located

CLAIM TYPE	RTP
	<p>in Zone D -- RTP is 1.25.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Businesses satisfying the Charter Fishing Definition and located in Zone A, Zone B or Zone C -- RTP is 2.50. • Businesses satisfying the Charter Fishing Definition and located in Zone D -- RTP is 1.25. • Businesses satisfying the Primary Seafood Processor Definition in the Seafood Distribution Chain Definitions who process Shrimp/Crab/Oyster and are located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D -- RTP is 3.00. • Businesses satisfying the Primary Seafood Processor Definition in the Seafood Distribution Chain Definitions who process Seafood other than Shrimp/Crab/Oyster and are located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D -- RTP is 2.25. • Businesses satisfying the Landing Site or Commercial Wholesale or Retail Dealer A Definitions in the Seafood Distribution Chain

CLAIM TYPE	RTP
	<p>Definitions and are located in Zone A, Zone</p> <ul style="list-style-type: none"> • B, Zone C or Zone D -- RTP is 2.25. • Businesses satisfying the Commercial Wholesale or Retail Dealer B, Secondary Seafood Processor, Seafood Wholesaler or Distributor, or Seafood Retailer Definitions in the Seafood Distribution Chain <p>Definitions and are located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D -- RTP is 2.25.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Non-Tourism and Non-Seafood Businesses located in Zone A --RTP is 1.50. • Non-Tourism and Non-Seafood Businesses located in Zone B --RTP is 1.25. • Non-Tourism and Non-Seafood Businesses located in Zone C --RTP is 0.25. • Non-Tourism and Non-Seafood Businesses located in Zone D -- • RTP is 0.25.

CLAIM TYPE	RTP
Start-up Business Claims	RTPs are the same as for Business Economic Loss Claims.
Failed Business Claims	No RTP.
Failed Start-up Business Claims	No RTP.
Multi-Facility Business	The RTP is determined per Business Economic Loss Claims as applied through the Compensation for Multi-Facility Businesses framework.
Individual Economic Loss Claims	
Category I, II & III Claimants	<p>The presumption is that the RTP shall be determined by the industry of the Individual's employer and the Zone in which the Individual's employer is located. However, a Claimant may establish an alternative Zone to be used for the RTP by demonstrating that primary employment activities and responsibilities were performed in a location different from the employer's business address and the claimed DWH spill-related economic loss occurred in that location.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Employed by business satisfying the Tourism Definition and located in Zone A -- RTP is 2.50. • Employed by business satisfying

CLAIM TYPE	RTP
	<p>the Tourism Definition and located in Zone B -- RTP is 2.00.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Employed by business satisfying the Tourism Definition and located in Zone C -- RTP is 2.00. • Employed by business satisfying the Tourism Definition and located in Zone D -- RTP is 1.25. • Employed by business satisfying the Charter Fishing Definition and located in Zone A, Zone B or Zone C -- RTP is 2.50. • Employed by business satisfying the Charter Fishing Definition and located in Zone D -- RTP is 1.25. • Employed by business satisfying the Primary Seafood Processor Definition in the Seafood Distribution Chain Definitions who processes Shrimp/Crab/Oyster and is located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D - - RTP is 3.00. • Employed by business satisfying the Primary Seafood Processor Definition in the Seafood Distribution Chain Definitions who processes Seafood

CLAIM TYPE	RTP
	<p>other than Shrimp/Crab/Oyster and is located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D -- RTP is 2.25.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Employed by business satisfying the Landing Site or Commercial Wholesale or Retail Dealer A Definitions in the Seafood Distribution Chain Definitions and is located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D -- RTP is 2.25. • Employed by business satisfying the Commercial Wholesale or Retail Dealer B, Secondary Seafood Processor, Seafood Wholesaler or Distributor, or Seafood Retailer Definitions in the Seafood Distribution Chain Definitions and is located in Zone A, Zone B, Zone C or Zone D -- RTP is 2.25 • Employed by Non-Tourism and Non-Seafood Business in ZoneA -- RTP is 1.50. • Employed by Non-Tourism and Non-Seafood Business in ZoneB -- RTP is 1.25.

CLAIM TYPE	RTP
	<ul style="list-style-type: none"> • Employed by Non-Tourism and Non-Seafood Business in ZoneC -- RTP is 0.25. • Employed by Non-Tourism and Non-Seafood Business in Zone D -- RTP is 0.25.
Category IV Claimants	Only Claimants who, in 2011, (1) continued to be employed in a position the same as, or similar to, the Claiming Job , and (2) still lived within 60 miles of their place of employment, receive an RTP of 1.
Individual Periodic Vendors	RTP is 1.
Festival Vendors	<ul style="list-style-type: none"> • For Festival Vendor with documentation establishing loss of earnings from festivals -- RTP is 1. • For Festival Vendor without sufficient documentation of earnings from festival sales who relies on Festival Coordinator Sworn Statements -- No RTP.
Seafood Program Claims	RTPs in respect of Seafood Program Claims are set forth elsewhere in the Settlement Agreement
Subsistence Claims	RTP is 2.25.
VoO Charter Payment	No RTP.
Vessel Physical Damage	No RTP.

CLAIM TYPE	RTP
Coastal Real Property Claims	An RTP of 2.50 is applied to the Coastal Real Property Compensation Amount . No RTP for physical damage compensation.
Wetlands Real Property Claims	An RTP of 2.50 is applied to the Wetlands Real Property Compensation Amount . No RTP for physical damage compensation.
Real Property Sales	No RTP.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวปรีดา โชติสังข์
วัน เดือน ปี เกิด	23 กุมภาพันธ์ 2536
สถานที่เกิด	ขอนแก่น
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY